

Cilt 5
Sayı 8
Bahar 2013

BİLGE STRATEJİ

Jeopolitik, Ekonomi-Politik ve Sosyo-Kültürel Araştırmalar Dergisi

YORUMLAR / COMMENTARIES

An Evaluation of the Last Decade of Turkish Foreign Policy
İlter TÜRKMEN

A Response to Vahakn Dadrian's Book "Genocide as a Problem of National and International Law: The World War I Armenian Case and its Contemporary Legal Ramifications"
Şener ÇELİK

MAKALELER / ARTICLES

Bridging A (Mis)Perceptual Gap: The EU's Eastern Partnership and Russian Policies in the Trans-Caucasus
Alexander SERGUNIN

Soft Power, Regionalism and Common Neighborhoods: Russia's Potential in a Competitive Environment
Andrei MAKARYCHEV

Building Capacity for Public Understanding of Science: A Report on the Role of Science Centers
Burçkin DAL

21. Yüzyılla Tek Kutupluluk Tartışmaları
Umut UZER

The Effect of Syrian Crisis for the Transformation and Integration of the Middle East
Fehmi AĞCA

Nükleer Silahsızlanma Yolunda START Süreci
Sibel KAVUNCU

Nükleer Silahsızlanma Yolunda START Süreci
Cihat YAYCI

KİTAP DEĞERLENDİRMELERİ / BOOK REVIEWS

Musa Qasimli, USSR-Turkey: From Normalization of Relations Till New ColdWar (1960-1979)
Alexander KORNILOV

Musa Qasimli, USSR-Turkey: From the Coup d'état Till the Collapse (1980-1991)
Şener ÇELİK

David Harvey, Sermaye Muamması: Kapitalizmin Krizleri
Türkan BUDAK

Levent Yılmaz, Modern Zamanın Tarihi: Batı'da Yeni'nin Değer Haline Gelişi
Bekir ÜNAL

BİLGE STRATEJİ

Cilt 5, Sayı 8, Bahar 2013

BİLGE ADAMLAR
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

BİLGE STRATEJİ

Jeopolitik, Ekonomi-Politik ve Sosyo-Kültürel Araştırmalar Dergisi

Geo-Politics, Political Economy and Socio-Cultural Research Journal

Cilt 5, Sayı 8, Bahar 2013 / *Vol.5, No.8, Spring 2013*

ISSN: 1309-212X

İmtiyaz Sahibi / Published By: Bilge Adamlar Stratejik Araştırma Eğt. Dan. Tan. Lob. ve Org. Hiz. A.Ş

Editör / Editor: Doç. Dr. Atilla SANDIKLI

Yardımcı Editörler / Associate Editors: Doç. Dr. Fatih ÖZBAY, Orhan DEDE

Yayına Hazırlayanlar / Editorial Staff: Hasan ÖZTÜRK – Erdem KAYA – Emine AKÇADAĞ
Ali SEMİN – Tuğçe ERSOY ÖZTÜRK – Cihan ERKLİ

Grafik Tasarım / Graphic Designer: Sertaç DURMAZ

Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi

Mecidiyeköy Yolu Caddesi, Celil Ağa İş Merkezi, No:10, Kat:9, Daire:36-38, Mecidiyeköy-İSTANBUL

www.bilgesam.org | www.bilgestrateji.com | bilgesam@bilgesam.org

Tel: 0 212 217 65 91 - Faks: 0 212 217 65 93

Baskı / Printing House: Ecem Basın Yayın Reklamcılık

Hadımköy Yolu Mahallesi San. 1 Bulvarı 169. Sokak No: 3 Büyükçekmece-İSTANBUL

Tel: 0 212 886 20 10 - 0 212 886 20 05

Bilge Strateji yılda iki kere Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BILGESAM) tarafından yayınlanan hakemli bir dergidir. EBSCOhost, Columbia International Affairs Online (CIAO) ve ASOS tarafından taranmakta ve dizinlenmektedir. Dergide ifade edilen görüş ve fikirler yalnızca yazarlara aittir, BILGESAM'ın düşüncesi ve politikasını yansıtan metinler olarak değerlendirilemez.

© Bilge Strateji'nin tüm hakları saklıdır. İzinsiz yayımlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

BILGESAM's Wise Strategy Journal is a peer-reviewed journal published on a biannual basis.

This Journal is currently indexed by EBSCOhost, Columbia International Affairs Online (CIAO) and ASOS databases.

The opinions expressed herein are those of the author and do not necessarily reflect the views and policies of BILGESAM.

© All rights reserved. No portion of this publication may be reproduced, copied, transmitted without the written permission of

BILGESAM.

BİLGİ STRATEJİ

Danışma Kurulu	Salim DERVİŞOĞLU <i>E. Oramiral</i>
<i>Advisory Board</i>	İlter TÜRKMEN <i>E. Bakan/Büyükelçi</i>
	Kutlu AKTAŞ <i>E. Bakan/Vali</i>
	Oktar ATAMAN <i>E. Orgeneral</i>
	Sabahattin ERGİN <i>E. Koramiral</i>
	Sönmez KÖKSAL <i>E. Büyükelçi</i>
	Güner ÖZTEK <i>E. Büyükelçi</i>
	Özdem SANBERK <i>E. Büyükelçi</i>
	Prof. Dr. Sami SELÇUK <i>Bilkent Üniversitesi</i>
	Prof. Dr. Ali KARAOSMANOĞLU <i>Bilkent Üniversitesi</i>
	Prof. Dr. Ersin ONULDURAN <i>Ankara Üniversitesi</i>
	Prof. Dr. İlter TURAN <i>İstanbul Bilgi Üniversitesi</i>
	Prof. Dr. Nur VERGİN
	Prof. Dr. Orhan GÜVENEN <i>Bilkent Üniversitesi</i>
	Prof. Dr. Çelik KURTOĞLU

Hakem Kurulu	Prof. Dr. M. Oktay ALNIAK <i>Bahçeşehir Üniversitesi</i>
<i>Peer Review Board</i>	Prof. Dr. Mustafa AYDIN <i>Kadir Has Üniversitesi</i>
	Prof. Dr. Salih AYNURAL <i>Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi</i>
	Prof. Dr. Erhan BÜYÜKAKINCI <i>Galatasaray Üniversitesi</i>
	Prof. Dr. Hasret ÇOMAK <i>Kocaeli Üniversitesi</i>
	Prof. Dr. Beril DEDEOĞLU <i>Galatasaray Üniversitesi</i>
	Prof. Dr. Fuat KEYMAN <i>Sabancı Üniversitesi</i>
	Prof. Dr. Alexander KORNILOV <i>Nizhniy Novgorod State University-Rusya</i>
	Prof. Dr. Robert OLSON <i>Kentucky University-ABD</i>
	Prof. Dr. Oktay UYGUN <i>İstanbul Üniversitesi</i>
	Prof. Dr. Hakan YILMAZ <i>Boğaziçi Üniversitesi</i>
	Prof. Dr. Bülent GÖKAY <i>Keele University-İngiltere</i>

Prof. Dr. Mustafa KİBAROĞLU *Okan Üniversitesi*

Prof. Dr. Nurşin ATEŞOĞLU *GÜNEY Yıldız Teknik Üniversitesi*

Doç. Dr. Rhita BOUSTA *Université Lille 2 Droit et Santé – Fransa*

Doç. Dr. Cenap ÇAKMAK *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi*

Doç. Dr. Bekir GÜNAY *İstanbul Üniversitesi Avrasya Enstitüsü*

Doç. Dr. Geun LEE *Seoul National University-Güney Kore*

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI *Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi*

Doç. Dr. Fatih ÖZBAY *İstanbul Teknik Üniversitesi*

Doç. Dr. Özden Zeynep OKTAV *Yıldız Teknik Üniversitesi*

Yrd. Doç. Dr. Abbas KARAAĞAÇLI *Giresun Üniversitesi*

Yrd. Doç. Dr. İhsan ÇOMAK *TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi*

Yrd. Doç. Dr. Reha YILMAZ *Çankırı Karatekin Üniversitesi*

Dr. Lutz MEZ *Freie Universität Berlin-Almanya*

Dr. Frederick ANSCOMBE, *Birkbeck College, University of London*

Dr. Mohammed M. HASANEN *Gulf University for Science and Technology – Kuveyt*

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Ali KARAOSMANOĞLU *Bilkent Üniversitesi*

Editorial Board

Prof. Dr. Hasret ÇOMAK *Kocaeli Üniversitesi*

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI *Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi*

Doç. Dr. Cenap ÇAKMAK *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi*

Doç. Dr. Fatih ÖZBAY *İstanbul Teknik Üniversitesi*

Editör'den...

Bilge Strateji olarak amacımız sosyal bilimler alanlarındaki farklı yazarların fikirlerinden oluşan sinerji ile yurt içi ve yurt dışında sosyal bilimler literatürüne katkıda bulunabilmektir. Elinizde tuttuğunuz 2013 yılının ilk sayısını tam da bu amaca uygun yorum, makale ve kitap değerlendirmeleriyle dolu bulacaksınız. İlerleyen sayılarda da bu çeşitlilik ve zenginliğe özen göstereceğimizden emin olabilirsiniz.

Bu sayımızın yorumlar kısmında ilk olarak Türk diplomasisinin duayen isimlerinden Emekli Dışişleri Bakanı ve Büyükelçi İter Türkmen'in Türkiye'nin son 10 yıldır izlediği dış politikanın çeşitli yönlerine ışık tutan ve bu dönemde izlenen dış politikayı genel hatlarıyla sorgulayan yazısını bulacaksınız. Türkmen son 10 yılda izlenen dış politikayı olumlu bulmakla birlikte karar alıcıların üç hususa dikkat etmelerini salık vermektedir: muhatap olunan devletlerin iç işlerine karışmamak, yerine getirilemeyecek sözler vermemek ve işgüzarlık etmemek.

Bilindiği gibi dünya Ermeni diasporası 2015 yılında sözde Ermeni soykırımının 100. yılını anma faaliyetleri için uzun zamandır hazırlıklar yapmaktadır. Ermeni diasporası bu amaç doğrultusunda kapsamlı bir yayın faaliyeti içerisine girmiş durumdadır. İkinci yorumda Şener Çelik, Ermeni yazar Vahakn N. Dadrian'ın Türkçeye "Ulusal ve Uluslararası Hukuk Sorunu Olarak Soykırım" adıyla çevrilen kitabının kapsamlı bir eleştirisini yapmaktadır. Çelik'in yorumu aynı zamanda Dadrian'a kitabında ileri sürdüğü bazı olaylar için belgelerle cevap niteliği de taşımaktadır.

Derginin ilk makalesinde Saint Petersburg Devlet Üniversitesi'nden Prof. Dr. Aleksandr Sergunin Avrupa Birliği'nin 2009 yılında Doğu Ortaklığı Programını devreye sokmasıyla Rus uzman ve karar mercilerinde oluşan kafa karışıklığını irdelemektedir. Zira yazara göre Rus karar mercileri söz konusu programın Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla boşalan sahada Rusya'nın hâkimiyet kurmasına sorun teşkil edip etmeyeceği veya AB ile bölge ülkeleri arasında bir işbirliği

platformu oluşturup oluşturamayacağı konusunda hala somut bir sonuca ulaşamamışlardır. Serginin, birçok yanlış anlaşılma ve algılamaya rağmen Avrupa Birliği, Rusya ve Güney Kafkasya ülkeleri arasında ortak bir işbirliği stratejisinin geliştirilmesi için söz konusu programın bir fırsat olarak görülmesi gerektiği üzerinde durmaktadır.

Free University of Berlin öğretim üyesi Prof. Dr. Andrey Makarychev çalışmasında literatürde görece olarak az işlenen bir konuya, Rusya'nın yumuşak gücü konusuna değinmektedir. Geleneksel olarak sert güç yöntemlerine başvurmayı tercih ettiği bilinen Rusya açısından yumuşak güç kavramı son yıllarda gittikçe artan düzeyde tartışılır hale gelmiştir. Buradan hareketle Makarychev Rusya'nın özellikle güney komşularına yönelik politikalarında yumuşak gücün vazgeçilmez bir unsur haline gelmesini tartışmaktadır. Makarychev Rusya'nın yumuşak güç olgusunu sadece ortakları ile ikili ilişkilerinde değil, aynı zamanda bölgesel amaçlı politikalarında da bir araç olarak kullanılabileceğini ileri sürmektedir.

Bu sayımızda İstanbul Teknik Üniversitesi'nden iki değerli akademisyenin çalışması yer almaktadır. İlk olarak İstanbul Teknik Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Dr. Burçkin Dal ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nden arkadaşları Yasmine Özdem, Nilay Öztürk ve Umut Alper dünyada gittikçe önemi artan bir konu ile dergimize katkıda bulunmaktadırlar. Günümüz dünyasında bilim eğitimi ve bu anlamda büyük bir vazife gören bilim merkezlerine verilen önem gittikçe artmaktadır. Bilim eğitiminin en önemli amaçlarından biri olan toplumun bilim algısının geliştirilmesi ya da toplumda bilimin daha iyi anlaşılabilmesi için gerekli bilgi ve becerinin artırılması dünyanın birçok ülkesinde tartışılan bir konu haline gelmiştir. Türkiye'de konunun sayılı uzmanlarından biri olan Burçkin Dal ve arkadaşları makalelerinde karar mercilerinin ve toplumun bu hususta bilgi ve becerilere ulaşmada zorluklar yaşadığını ifade etmektedirler. Özellikle toplumu ilgilendiren bilimsel konularda (sosyo-bilimsel konular), toplumu oluşturan bireylerin karar verme becerisinin ve bu beceriyi geliştirecek eğitim altyapısının eksikliğini vurgulamaktadırlar. Ülkemizde çok üzerinde durulmayan böyle bir konunun dergimizin elinizdeki sayısına bir farklılık kattığını düşünmekteyiz.

İkinci olarak Yard. Doç. Dr. Umut Uzer, 21. Yüzyılda tek kutupluluk tartışmalarını ABD politikaları üzerinden oldukça kapsamlı bir değerlendirmeye tabi tutmaktadır. Uluslararası ilişkiler teorileri arasında etkili bir yere sahip realizmin en önemli kavramlarından biri olan güç dengesi politikası, büyük güçlere karşı ittifaklar kurulmasını veya yükselen devletlerin hegemon güce karşı dengeleme politikasını devreye sokmasını öngörmektedir. Uzer'e göre ABD'nin Soğuk Savaş sonrası politikalarına karşı diğer güçlü devletler tarafından böyle bir dengeleme politikasının uygulanmamış olması söz konusu teorinin beklentilerinin aksine bir durumdur ve bu ABD'nin yüksek kapasite oranı ile politikalarını değişik bölgelere göre şekillendirme becerisinden kaynaklanmaktadır. Uzer makalesinde son yirmi senedir devam etmekte olan Amerikan hegemonyasını teorik ve

ampirik olarak kritik bir gözle analiz etmekte ve teorinin yukarıda ifade edilen beklentilerinin neden gerçekleşmediğini ortaya koymaya çalışmaktadır.

2010 yılından beri dünya kamuoyu Ortadoğu’da meydana gelen ve “Arap Baharı” olarak adlandırılan devrimleri tartışmaktadır. Uluslararası Balkan Üniversitesi’nden Fehmi Ağca makalesinde Suriye’de yaşanan krizin Orta Doğu’daki Dönüşüm ve Bütünleşme dinamiklerine nasıl yansıdığını bu çerçevede ele almaya çalışmaktadır. Ağca bilhassa teknoloji ve bilgi devrimleri ve kültürler arası bağlılık gibi hususların, halka özgürlükleri için şans tanımayan yöneticilerin ömür boyu iktidarda kalmalarını imkânsız kıldığını vurgulamaktadır. Ağca’ya göre Türkiye Arap dünyasındaki dönüşüme katkıda bulunabilmek için Arap devletleri ile arasında merkezi bir konumda bulunan Suriye’de demokratik bir rejime ihtiyaç duymaktadır. Bu yüzden Esed rejiminin devrilmesi ve Suriye’de demokratik bir yönetimin tesisinin, Orta Doğu’da dönüşüm ve bölgesel bütünleşme için Türkiye’nin girişimlerine katkı sağlayabileceğini ifade etmektedir.

İran’ın nükleer çalışmaları etrafında dönen tartışmalar ve son olarak Kuzey Kore’nin yaptığı nükleer deneme tüm dünyada dikkatlerin bir kez daha nükleer silahların yayılmasının önlenmesi konusuna çevrilmesine neden olmuştur. Trakya Üniversitesi’nden Yard. Doç. Dr. Sibel Kavuncu, tartışmasız uluslararası alandaki en önemli sorunlardan birini oluşturan uluslararası düzeyde nükleer silahlanmanın önlenmesi konusuna eğilmektedir. Kavuncu çalışmasında nükleer silahsızlanmaya ilişkin önemli adımlardan bir tanesi olan ABD ve Rusya arasında 8 Nisan 2010’da imzalanan ve 5 Şubat 2011 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren Yeni START Anlaşması’nı ele almaktadır. Kavuncu, bu konuyu tarihsel kronolojik bir perspektifte ele alarak incelemekte, Soğuk Savaş yıllarından günümüze uzanan süreç içinde uluslararası yapıdaki değişimlerin de etkisiyle biçimlenen bu anlaşmanın geçmişteki ve bugün gelinen noktadaki kapsam ve amacıyla, geleceğe yönelik öngörülerini çalışmasında ortaya koymaktadır.

Uluslararası hukuk uzmanı Cihat Yayıcı ise çalışmasında 1936 yılında imzalanan Montrö Sözleşmesi gereğince boğazlardan yararlanacak olan gemiler ile Boğazların sahibi olarak Türkiye Cumhuriyeti’nin birbirlerine karşı hak ve yükümlülükleri konusunu incelemektedir. Buna göre, Yayıcı Boğazlardan geçen gemilerin Montrö ile belirlenmiş özlük hakkı geçiş ve seyir serbestisi iken, Türkiye Cumhuriyeti’nin de gemilerin fener, tahlisiye ve patente ücretini ödemelerini sıkı bir denetime tutmak ve yaptırmak, ödeme yapmayan gemilerle ilgili işlemler yapmak, gerektiğinde ödeme yapılana kadar gemiyi Boğazlardan geçirmemek gibi hakları olduğunu değerlendirmektedir. İstanbul’a yük gemileri için Boğazlara alternatif bir kanalın yapılmasının planlandığı bir dönemde Yayıcı’nın çalışması hayli ilginç öneriler sunmaktadır.

Bu sayımızın sonunda dört ayrı kitap değerlendirmesini dikkatinize sunuyo-

ruz. İlk olarak Nijniy Novgorod Devlet Üniversitesi'nden Prof. Dr. Aleksandr Kornilov'un, Azeri tarihçi Musa Kasımlı'nın Türk-Sovyet ilişkilerine dair yakın zamanda Moskova'da Rusça olarak yayınlanan iki kitabı hakkındaki değerlendirmesi bulunmaktadır. Kuşkusuz Türk-Sovyet ilişkileri birçok yazar tarafından ele alınan bir konudur. Kasımlı'nın kitaplarının diğerlerinden farkı ise, daha önce incelenmemiş Sovyet arşiv belgelerinin ışığında konunun ele alınmış olmasıdır. Geçtiğimiz yıl ilk cildi Kaknüs Yayınları arasında Türkçeye çevrilen değerli eserlerin ikinci cildinin de yakın zamanda Atatürk Araştırma Merkezi tarafından Türk okuyucusuna kazandırılacak olması kuşkusuz bu alanda çalışmak isteyen akademisyen, uzman ve konunun meraklılarına büyük bir katkı sağlayacaktır.

Bilgesam araştırma asistanı ve Yıldız Teknik Üniversitesi yüksek lisans öğrencisi Türkan Budak, David Harvey'in Sermaye Muamması: Kapitalizmin Krizleri adıyla yayınlanan ve kapitalizmin krizlerini neden aşamadığı veya aşmak istemediği üzerine odaklanan kitabını değerlendirmektedir. Sosyal bilimler alanında en çok atıf yapılan yazarlardan biri olan David Harvey'in bu çalışması hakkındaki değerlendirmenin, tüm dünyada etkisini hissettirmeye devam eden ekonomik kriz döneminde ilginizi çekeceğini düşünmekteyiz.

Son olarak Bilgesam araştırma asistanı ve Bilgi Üniversitesi yüksek lisans öğrencisi Bekir Ünal, Levent Yılmaz'ın Modern Zamanın Tarihi: Batı'da Yeni'nin Değer Haline Gelişi başlıklı eserini değerlendirmektedir. Levent Yılmaz'ın Batı'da ve Türkiye'de Modern kavramının algılanış biçimlerini incelediği doktora tezinden oluşan bu kitabın da ilginizi çekeceğini düşünmekteyiz.

Bilge Strateji, en başta ifade ettiğimiz hedef çerçevesinde başka kapsamlı ve önemli çalışmalarla gelecek sayısında yeniden karşınızda olacak.

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI
BİLGESAM Başkanı

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Yorumlar / Commentary

An Evaluation of the Last Decade of Turkish Foreign Policy

İlter TÜRKMEN 1

A Response to Vahakn Dadrian's Book Genocide as a Problem of National and International Law: The World War I Armenian Case and its Contemporary Legal Ramifications

Şener ÇELİK 7

Makaleler / Articles

Bridging A (Mis)Perceptual Gap: The EU's Eastern Partnership and Russian Policies in the Trans-Caucasus

AB'nin Doğu Ortaklığı Projesi ve Rusya'nın Güney Kafkasya Politikaları: Ortak Bir Algı Geliştirmek

Alexander SERGUNIN 17

Soft Power, Regionalism and Common Neighborhoods: Russia's Potential in a Competitive Environment

Yumuşak Güç, Bölgeselcilik ve Komşuluk İlişkileri: Rekabetçi Bir Ortamda Rusya'nın Potansiyeli

Andrey MAKARCHEV 37

Building Capacity for Public Understanding of Science: A Report on the Role of Science Centers

Toplumun Bilim Anlayışının Geliştirilmesi: Bilim Merkezlerinin Rolü Üzerine Bir Değerlendirme

Burçkin DAL, Yasemin ÖZDEM, Nilay ÖZTÜRK, Umut ALPER 57

21. Yüzyılla Tek Kutupluluk Tartışmaları

Debates on Unipolarity in the Twenty-First Century

Umut UZER.....69

**The Effect of Syrian Crisis for the Transformation and Integration
of the Middle East**

Suriye Krizinin Orta Doğu'daki Dönüşüm ve Bütünleşme Dinamiklerine Etkisi

Fehmi AĞCA.....95

Nükleer Silahsızlanma Yolunda START Süreci

The START Process in the Way of Nuclear Disarmament

Sibel KAVUNCU.....119

**Montrö Sözleşmesi Hükümleri Çerçevesinde Altın Frank Uygulamasına
İlişkin Tartışmaların Değerlendirilmesi**

*An Assessment on the Implementation of Gold Franc in the
Framework of Montreux Convention*

Cihat YAYCI.....149

Kitap Değerlendirmeleri / Book Reviews

**Musa Qasimli, USSR-Turkey:
From the Coup d'état to Collapse (1980-1991)**

Alexander KORNILOV 169

**Musa Qasimli, USSR-Turkey:
From Normalization of Relations till New Cold War (1960-1979)**

Alexander KORNILOV 173

**David Harvey, Sermaye Muamması:
Kapitalizmin Krizleri**

Türkan BUDAK 177

**Levent Yılmaz, Modern Zamanın Tarihi:
Batı'da Yeni'nin Değer Haline Gelişi**

Bekir ÜNAL.....181

AN EVALUATION OF THE LAST DECADE OF TURKISH FOREIGN POLICY

İlter TÜRKMEN*

One can evaluate the last decade of Turkey's foreign policy within two categorical contexts: the pre and post Arab spring eras. An overall assessment shows that within these contexts, Turkey's foreign policy in the pre-revolutionary era had proven more successful and fruitful. In contrast, however, the same could not be said of the post-revolutionary era; the Arab Spring distraught Turkey's foreign policies and was the proverbial breaking-point for its continued stability and success.

By no means were Turkey's foreign policies within the last 10 years stagnant or ill adaptive, for even before the Arab spring Turkey's policies swayed considerably. Under the tutelage of the Justice and Development Party (AKP), Turkey's foreign political track was lead relatively well within the first term of the administration. It was within this same term that the AKP embraced the idea of aspiring to join the European Union (EU) and gained — with considerable success — pivotal accomplishments in doing so. Aspiring to join the EU by 2006, the AKP launched a series of reforms aiming to align Turkish law with that of the European *acquis communautaire*. The observable improvement of the human rights record within this period deserves a special mention. Moreover, the AKP ensured that Turkey maintained good relations with European states and backed any Cyprus solution initiatives together with the Annan proposal that would eventually culminate with the 2004 Cypriot popular referendum. Even though the Turkish faction voted in favor, the referendum failed to pass due to Greek Cypriot blockage and, with it, the prospect of obtaining any solution to Cyprus passed. Regardless, Turkey's constructive engagement demonstrated its good will at the international level.

---

*Retired Minister/Ambassador, Member of Wise Men Board at BILGESAM.
e-mail: ilter@ifturkmen.com

Be that as it may, however, the fact that Greek Cyprus was admitted to the EU in 2004 and without having established a peaceful resolution on the island vastly complicated Turkey's possible accession to the EU and ever attaining a solution on the island. Turkey's accession to the EU is now dependent on whether or not Cyprus will ever achieve peace. Needless to say, however, Cyprus is not the only obstacle within the context of Turkish-EU relations. However, it is an obstacle that can derail Turkey's accession; even if Turkey were to successfully comply with the *acquis*, and if negotiations between the EU and Turkey were successfully conducted, the Cyprus issue could still effectively hinder Turkey's accession.

One must acknowledge the successful and engaging Turkish foreign policy of the last 10 years; the results yielded from the 'zero problems with neighbors' foreign policy is encouraging and certainly constitute a positive development for all involved. Turkish relations with nearly all Middle Eastern states substantially improved during this time. The same could be said of Turkey's relations with both Balkan states and the Russian Federation. Though occasionally suffering from problematic developments — such as the Armenian issue — Turkish-American relations were well maintained and quite well balanced. Of particular importance to note were Turkey's diplomatic overtures in Africa: not only did Turkey reverse its seclusion from African affairs, but developed prospering relations with various African states — a much needed and cunningly executed diplomatic maneuver.

These aforementioned diplomatic maneuvers were succeeded by a series of economic engagements with these parties. These economic deals vastly benefitted all of the parties involved, but were of particular benefit in sustaining Turkey's continuing economic growth. What these engagements meant for Turkey was encapsulated within bilateral trade agreements, foreign direct investments and industrial involvements. All these complimented the already prospering Turkish economy that had been in growth at a healthy rate for the last decade.

The advent of the Arab Spring seriously distraught these policies and, to an extent, effectively negated them. At the immediate outset of the revolutions, however, these effects were not clearly observable for the Tunisian crisis was resolved without really inflicting much damage. With regard to the Libyan situation — and though having initially doubted any form of involvement — Turkey was able to rally to NATO's call and partook in the operations and reconstruction process without suffering from any noticeable consequences. Nevertheless, the situation in Syria remains perilous and continues to adversely affect Turkish regional policies. In this regard, Turkey's foreign policy continues to be threatened by the Syrian situation.

Perhaps a humanitarian crisis could have been avoided and the territorial sovereignty of Syrian maintained had Turkey persisted with continuing its distanced

yet advisory approach towards Syria. Turkey justifies its policy towards Syria with President Bashar Assad's continued brutal and dictatorial rule. Be that as it may, however, one should not forget that Assad is not the only dictator in the Middle East nor does the democratization process get established so easily. Egypt offers a case in point of such an example: the old regime there was toppled, elections held and a new president chosen and, yet, Egypt's revolution is still in limbo. Furthermore, and much to Turkey's chagrin, the Syrian case holds the potential to antagonize Turkey's relations with Russia, Iran and some other states. Even though Turkey and Iran had labored to establish good relations, the Syrian crisis has upset these relations to the point of outright animosity. These upsets constitute a good enough reason and incentive for Turkey to maintain a cautious yet vigilant stance towards maintaining good relations with Syria.

The assumption that Turkey's involvement in Syria had improved — either directly or indirectly — the human rights situation there is skeptical at best and should be taken with a grain of salt. Rumors at the international level have it that Turkey not only aids the Free Syrian Army (FSA) with organizational wisdom but with arms and arms smuggling as well. Furthermore, groups such as Al-Qaeda — a notorious terrorist organization that had struck Turkey as well — is allegedly active in Syria is disconcerting. Therefore, Turkey needs to exercise more caution and prudently plan its aid for its Syrian allies. It is now evidently clear that Turkey was caught unaware and unprepared for the events in Syria. Even though more than 60,000 people have lost their lives in Syria, Assad still remains in charge and control of the government. Turkey miscalculated Assad's sway over his military and even the resolve and strength of the Syrian armed forces — particularly its well-installed missile defense systems. Turkey should have pursued a strategy of an advisory position instead of insisting on Assad's elusive abdication. Not only has such an abdication not materialized, but Turkey now faces the unraveling of its previous successes. Therefore, Turkey needs to recalibrate its Syrian policy and secure its hard earned accomplishments of the last 10 years.

An analysis of the situation in Iraq apropos Turkish policy warrants a bifurcated approach. It would have been highly unwise for Turkey to not have supported the Kurdish initiatives in northern Iraq. In this regard, Turkey acted prudently and did the right thing by supporting such measures. However, the fact that Turkey and the central Iraqi government had a fallout is certainly not a welcoming development. Further complicating and vexing development for Turkey and Iraq alike is the diminishing authority of the Iraqi central government. As the Iraqi government loses legitimacy in the provincial areas of the country, it loses with it legitimate sovereignty. Perhaps in vain — with Maliki's election victory — Turkey meddled far too much in the internal affairs of Iraq. Iraq did not appreciate these meddling interferences and relations between the states are more than wanting at the moment. While it is important to remember and praise Turkey's active foreign policy,

some of these policies were far too intrusive of other state's internal affairs. These intrusions should certainly never happen. Always speaking out against foreign interferences in domestic affairs — Turkey did not practice what it preached and acted far too intrusively in Iraq.

In addition to the state-to-state relations, Turkey maintained successful public relations within its foreign affairs; Turkish Prime Minister Erdogan maintains respectful prestige amongst Palestinian and the general Arab public. However, Turkey need not be too hasty and draw premature conclusions too early. Public opinions tend to be fickle; under duress from their governments, publics can change opinions as these opinions are volatile and capricious in nature. Consequently, serious challenges to the established public relations could undermine Turkey's standing amongst the populations of the Middle East. Though approving Israel's approach to the Palestinian question is hardly acceptable, the fact that Turkey has suspended its relations with Israel in its quest for public approval was ill advised. Turkey even outperformed other Arab statesmen in this regard. While other states exercised caution, Turkey over-engaged yet again and has regulated itself far too much as a partisan faction. The Palestinian issue is, above all, an Arab issue that should primarily concern neighboring Arab states such as Egypt. The resolution of this issue benefits mostly other Arab states and the Arab nation as a whole. Turkey, not an Arab nation, should not be directly involved with the matter.

The relations Turkey developed with Israel were and still are important. Consequently, and as a direct result of its good-standing relations with Israel, Turkey was one of the few states that could act as an intermediary between Israel and Arab states. Turkey's relations with Israel were multifaceted: ranging from economic ties to military hard and software transfers, Turkey and Israel were strategic partners — even during the earlier years of the AKP administration. What is surprising, however, is how durable this partnership proved itself to be; despite the political crisis between the two states, economic ties have not been severed and, in fact, continue to prosper. It is in this sense that both Turkey and Israel need to improve their important relationship and consequently maintain its status with outmost care and vigilance.

One the other hand, the beneficial economic agreements Turkey was able to secure with Middle East states yielded dividends far more than expected. Turkish-Gulf states' relations have substantially developed and improved within the past decade. Capital inflow and direct investment in Turkey by Gulf States aided Turkey to drastically improve its account balance and ameliorated its economic standing within the Middle East. Nevertheless and perhaps contrary to expectations, neither the United States (US) nor the EU were uneasy with Turkey's new found regional confidence Turkish-EU and Turkish-American relations could at times be aggravated by certain challenges such as the Cyprus and Armenian issues,

respectively. These moments of crises do not, in any way, adversely influence the opinions of these states within the context of Turkey's Middle Eastern engagements. For example, though Turkish-French relations are strained, these two states are able to pursue parallel objectives with regard to the situation in Syria.

Several surprising developments have occurred recently. Turkey has entertained, at the behest of its prime minister, notions of seeking out alternatives for the EU and, in light of this, the Shanghai Cooperation Organization (SCO) has received attention as one such alternative. However this organization cannot be considered as a replacement to the EU. The EU is a peace project. Under this guise, peace has been brought to a whole continent and the world's greatest economic bloc been created. Turks still go to Europe for their professional, scholarly and vocational needs and leisure. Europe has been the proverbial guarding star for the Turkish republic since its advent in the early 20th century. With all these in mind, entertaining such notions with alternative scenarios is simply unrealistic and would hardly offer any benefits for Turkey.

It is evident that the EU faces certain domestic crises that it must overcome. Among them the economic challenges loom large and seriously hinder the EU. The dire economic situations in Greece, Portugal, Ireland, Spain and, to a lesser extent, Italy and a few other important economies of the EU member states certainly raised questions for the future of this bloc. Such challenges raise doubts in countries like the UK where rhetoric on leaving the EU is frequently heard certainly not an encouraging development. However, one must not forget that the UK was never nor will it ever be fully European. European states — such as Germany, France, the Netherlands and Belgium — would stand firm and definitely not secede from the union. The same holds for Eastern European states. In fact, a former Polish president once claimed that Poland's entry into the 'western fold' — with NATO and the EU — was an event comparable to when the Poles opted for Christianity. Oppressed by either the Germans or the Russians, Eastern European states would not dream of seceding from the EU.

Therefore, one must take the popular yet ill advised anti-EU sentiment in Turkey with a grain of salt. In doing so, one must critically question whether or not the demise of the EU would be a positive or negative development for it. Nearly half of Turkey's trade is with the EU. The EU is still the single largest economy in the world and has an astounding infrastructural network. If this vast economic neighbor of Turkey were to cease in existence, it most certainly would be an adverse development for Turkey — in every conceivable way possible instead of engaging in apocalyptic discussions about this union's demise, Turks should focus their attentions on how both parties would stand to benefit from their mutual integration.

At the grand analysis level, one could argue that Turkish foreign policy of the last 10 years has been remarkably successful. Turkey has vastly diversified its foreign and economic portfolio and has accomplished a considerable amount of agreements that, for most part, greatly advanced its regional and economic clout. Be that as it may, however, certain unforeseen developments have complicated, if not derailed entirely, Turkish accomplishments in the region. The Arab Spring and its aftermath continue to trouble Turkey. Resilient, Turkey continues to engage with both regional and international actors as never before. Turkey's clout is now felt and Turkey has become an important international actor itself. The French have a saying that roughly means trust your own abilities and judgments; Turkey must continue doing so and engage with both governmental and non-governmental actors — ranging from NATO to the EU, global to the most micro-regional in nature. In this regard, Turkey should not neglect the three fundamental principles of foreign policy. Primarily that the realm of foreign policy should be governed by rational actors with realistic objectives. Secondly, and though engagement is much appreciated, Turkey must never meddle with the internal affairs of other states. Not only would such interferences end without results, but it risks antagonizing the opposing parties. Lastly, and perhaps more importantly, the international arena can never tolerate undue zeal. Regrettably Turkey has done so in more than more occasion, but it must not forget that such overbearing meddling behavior almost always produces undesirable consequences.

**A RESPONSE TO VAHAKN DADRİAN’S BOOK
GENOCİDE AS A PROBLEM OF NATIONAL AND INTERNATIONAL
LAW: THE WORLD WAR I ARMENIAN CASE
AND ITS CONTEMPORARY LEGAL RAMİFICATIONS**

Şener ÇELİK*

Vahakn N. Dadrian — a radical advocate of the so-called “*Armenian genocide*” — wrote this book with the assistance provided by the British London State Archives Bureau, the Israeli Jerusalem Armenian Patriarchate and the American National Science Foundation. A detailed review of this work illustrates that the study has a subjective approach that is contrary to scientific objectivity and that it espouses an aggressive style of writing that is incompatible with academic seriousness and, perhaps most importantly, that the evidences presented therein are products of a questionable accuracy.

The main claim of the book is based — as set forth in the introduction of the book — on the hypothesis that a total of over 1 million Armenians were murdered as a result of the “genocide” committed in the Ottoman Empire during World War I. The author indicates that the allies defeated the Ottoman Turks at the end of the war, but that the ‘Kemalist regime’ provided a ‘favor’ towards them, thereby which the Western states relinquished investigating the claims of the so-called genocidal crime and preferred to establish good relations with the Turkish Republic. It should primarily be noted that a real committed offense that ended with the deaths of 1 million people could not be ignored by Western powers just because

---

* Research Student at Turkish War Academy, Strategic Research Institute.
e-mail: senercelik@doruk.net.tr

their political interests required them to do so. This is not a reasonable assumption that can be proven. The claim that the so-called genocide had not been investigated because the Western world was concerned for the future establishment of long-term relations with Turkey does not comply with the natural flow of that period's political events. Indeed, in this period, the allied forces' strategy was to carve up the Ottoman Empire and to limit the power of the state that would be the successor of it. Therefore, it is simply not convincing to believe that the western world did not make use of such a significant advantage.

In the first part of his book, Dadrian tried to strengthen his claims by connecting the origins of the genocide with a pseudo-religious approach; according to Dadrian, many verses in the Qur'an were altered and converted into aggressive contents, which permitted the killing of non-Muslims. The author argues that the fourth verse of the Qur'an's 47th section (Surah Muhammad) was altered: this verse suggests, "*Be harsh against the unbelievers.*" Whether or the sacred text of Qur'an is original or falsified is not a matter of historical, political or legal debate, but a matter of theological discussion. For this reason, Dadrian's claim is open to criticism in two ways: while writing this book, Dadrian performed a literature review which referred to religious texts that are not related to scientific objectivity in any way. Such a literary review mindset suspends the debate from the political/legal realm and puts it into a religious one. Such an approach carries the issue towards a conflict of values between Islam and Christianity and leads astray the debate from its fundamental line of reasoning. A second technical and problematic issue on the commentary of the Qur'an exists with this approach; more specifically with the verse, "*Be harsh against the unbelievers.*" A different interpretation is generated whenever this fourth verse of the Qur'an's 47th section is considered within the context of the book. The expanded verse in question states, "***When you encounter those (in battle) who deny, smite at their necks immediately. Finally, when subdued them, bind a bond firmly (Get them slaves). After that, either depose them or take a ransom***"¹ These acts refer to conditions of war; the act of killing is not absolute, but rather offers an alternative action.

Dadrian has taken only one sentence of the verse isolated it from its context and interpreted it in accordance with his world view. Because of his view, he claims that Turks have always perceived minorities as threats throughout their history and wished to exterminate them, allegedly acting under the influence of Islam's dogmatic structure and aggressive propaganda. In other words, the author indicates that religion has a significant impact on this term's policy and its policy makers. Ironically however, Dadrian — right after his religious argument — sug-

---

¹ Süleyman Ateş, *The Holy Quran and the Holy Meaning* 47th section (Surah Muhammad), 4th verse (Ankara: Kılıç Kitabevi, 1983), 506. (Parentheses belong to the writer of the meaning.)

gests that the Committee of Union and Progress leaders were ‘*atheists*’ or ‘*agnostics*’. If we were to accept the ‘*atheists*’ and ‘*agnostics*’ Young Turks leaders as having manipulated a statement of the Qur’an out of context and as having used it as a reference for some of their policies, then we would have to blame some others in the past and even today for grosser misinterpretations of other holy books. This approach seems far too simplistic and unfounded.

In the same chapter, Dadrian offers an essay of Hüseyin Cahit, the editor of the newspaper Tanin — an official organ of the Union Party — as evidence of his own views. Dadrian focuses on Cahit’s statement, “Turkish nation is a dominant nation and so will continue to be.” Dadrian interprets this sentence as evidence of Turkish racist supremacy. However, in all modern states that follow a period of monarchic rule, a ‘supreme nation’ motif is usually established. After the Thirty Years’ Wars — that had ended with 1648 Westphalia Treaty — the modern state period paved the way for the order of states at the international level. The continuation of this process — especially after the 1789, 1830 and 1848 revolutions in Europe — the nation-state acquired certain prevalence and the ‘leading nation’ motif came into being. The concept of the ‘leading nation’ has been the building block of the nation-state for many a modern Western states. There is no data that suggests the ‘leading nation’ phenomenon constitutes or may constitute a political foundation for the crime of genocide.

Dadrian continues his allegations by examining some national independence processes that occurred during the collapse of the Ottoman Empire. In this context, he addresses the Greek and the Balkan Wars. At the end of these processes, Muslims and other nations drifted apart within the empire. While describing this process, Dadrian derives accurate conclusions having taken into account historical and political realities. In this process what he did not take into account was the violence, persecution and massacres conducted against Turks by separatist forces. In order to strengthen his “*genocide*” argument, the author states in his work that, “*irregular Turkish troops*” killed between 15-20 thousand people in 1876 Bulgaria. On the other hand, in the same period, Bulgarians killed a much greater number of Turks and the events that occurred at that time are outcomes of impulse-driven responses. Dadrian deliberately ignores these facts.

4000 Christian civilians were killed in Bulgaria in those years, but a much greater number of Muslim Turks had also perished.² While interpreting these tragic events in the Balkans, American historian Dennis P. Hupchick observed, “*The ill-armed and disorganized rebels did little more than publicly rally, sing newly writ-*

---

² David M. Crowe, *A History of The Gypsies of Eastern Europe and Russia* (Hampshire: Palgrave Macmillan, 1996), 241.

ten patriotic songs, and butcher their mostly pacific Muslim neighbors."³ Dadrian refrained from referring to any of these observations with his one-sided attitude; he tried to support his argument of the so-called Armenian genocide by referring to another alleged massacre that occurred in the Balkans as evidence for the claim, "*The Turks already made a massacre before, so it is normal for them to massacre the Armenians in 1915.*" The fact that he reaches this conclusion through reasoning from such a simplistic style, does not comply with principles of academic consistency. These forced and artificial associations of the author prove that he does not evaluate history impartially as he makes himself out to be.

The author also examines in his book the Contractual Debit as a principle of private law. These principles come up after the conquest of Istanbul: principles of regulation and relationships between the governing and the governed. Within the framework of these principles, having defeated a non-Muslim nation, what is required is the termination of hostilities against non-Muslim vassals and grant them refugee status or refuge. According to the author's claim, the Turks never did any of these and the Armenians were deprived from their fundamental rights and liberty.

After the conquest of Istanbul, all kinds of religious and conscience freedoms were given to the Armenians. This is personally vouched for by Mesrob II, the 84th Patriarch of Turkish Armenians, speaking at a reception held on May 1999. Mesrob expressed this fact with these words: "***After eight years of the conquest of Istanbul by Fatih Sultan Mehmet, in 1461 Fatih issued an edict and converted the Armenian Episcopacy in Western Anatolia to Patriarch in Istanbul which is a clear example of Fatih and Ottoman Sultans' vision of future and their tolerance of other religions. Neither before the Conqueror Fatih, nor after him had ever seen that a monarch belonging to another religion, establishing a spiritual authority.***"⁴ Even former British Foreign Secretary Lord Granville stated that the Armenians were protecting their original identity under the favor of the Turks, "***Armenians owe to Turks of maintaining their religion and culture.***"⁵ Putting these aside and the fact that the Ottoman Empire was in gradual collapse, it is an undeniable fact that many concessions were offered to the Armenians⁶. In addition, the 1838 Baltalimanı Treaty had provided the opportunity for minorities

---

³ Dennis P. Hupchick, *The Balkans: From Constantinople to Communism* (Hampshire: Palgrave Macmillan, 2002), 263.

⁴ From Patriarch II. Mesrob's speech at the reception in the Hotel Hilton on May 22, 1999. <http://www.ermenisorumu.gen.tr/turkce/iliskiler/osmanli.html> (Last accessed: 11/10/2012).

⁵ Edgar Granville, *Çarlık Rusyası'nın Türkiye'deki Oyunları* (Ankara: Yarı Yayınları, 1967), 19.

⁶ During the same period privileges granted to the Armenians Ottoman nation system and the Istanbul Patriarchate's place in this system For detailed information see: Sibel Özel, *Fener Rum Patrikhanesi'nin Ekümeniklik İddiası ve Heybeliada Ruhban Okulu Meselesi* (Istanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2011), 44-74.

to obtain commercial rights and the Edict of 1839 gave them political rights. Evidently then, claims that the Armenians were deprived of their fundamental rights and freedoms in no way reflects the truth.

While the author was summarizing the events of the period after the enactment of the 1915 Law on Temporary Relocation and Resettlement, he also benefited from U.S. Ambassador Morgenthau's notes. Morgenthau mentions the events of those times and refers to a number of massacres claimed to be perpetrated by the Turkish soldiers. During the implementation of the relocation, according to the author, the 'Special Organization' (*Teşkilat-ı Mahsusa - Intelligence Organization of Ottoman State*) was founded and the agents of this organization were sent to the remote regions of the country to set up death traps against the Armenians. The book states that the main purpose of this organization was to 'solve' the Armenian issue — regardless of the Relocation Act. The organization was established in 1911 to gather intelligence and counter-intelligence at home and abroad. This 'Special Organization' organized resistance against the Italians in Tripoli, the Bulgarians and Greeks in Western Thrace, and against the British in Iraq and Egypt. These are, however, known facts.

One of the very few academic Western experts regarding this organization is Philip Stoddard. According to Stoddard's conclusions, the 'Special Organization' did not play a role in the Armenian deportation process in any way.⁷ Dadrian claims in his previous work that the 'Special Organization' was managed by the Ottoman Interior Minister, Talat Pasha. To this end, he referred Galip Vardar's book, *İttihat ve Terakki İçinde Dönerler (The Goings On In The Union and Progress)*, as a source to his doctoral thesis and accounted Talat pasha as personally responsible for the planning the so-called-genocide. However, when this book is examined, one can see that Galip Vardar wrote not about so-called genocide plans, but about who would manage the 'Special Organization' apropos the political power struggles. However, Dadrian wished to make the so called genocide seem as a state policy by placing Talat Pasha at the center of the conspiracy. Dadrian was never interested in the actual facts.⁸

The author refers to the 1919 Temporary Paris Peace Congress in his book's third

---

⁷ For detailed information on the subject, see: Philip H. Stoddard, "The Ottoman Government and the Arabs, 1911 to 1918: A Study of the Special Organization," (PhD diss., Princeton University, 1963); Turkish translation: Philip H. Stoddard, *Teşkilat-ı Mahsusa* (Istanbul: Arma Yayınları, 1st edition 1993, 2nd edition 2003).

⁸ For a review on the subject by Taha Akyol, see: <http://kitap.milliyet.com.tr/ermeni-tarihciyi-elestiriyorum-taha-akyol/kitap/yazardetay/08.04.2009/1080484/default.htm>, (Last accessed: 15/10/2012). For more detailed information about the allegations mentioned in Akyol's article see: Galip Vardar, *İttihat ve Terakki İçinde Dönerler* (Istanbul: Yeni Zamanlar Yayınları, 2003), 244-246-274; Vahakn N. Dadrian ve Taner Akçam, *Tehcir ve Taktik, Divan-ı Harbi Örfi Zabıtları, İttihat ve Terakki'nin Yargılanması* (Istanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010), 102.

and final chapter; a chapter on the examinations for war crimes which took place during the war. These examinations were conducted by 15 sub-committees operating under the broader Responsibilities and Sanctions Commission. According to Dadrian's book the report, dated March 1919, which was prepared by the said commission as a result of these examinations, concluded: "*All people belonging to enemy countries are subject to criminal prosecution who committed the crime of violation of the law of war, rules of humanitarian and customs.*" On the other hand the author admits that the report it never mentioned any genocide alleged to have been committed against the Armenians by Turkish state authorities. It would not be wrong to assume that there was no concrete evidence of the so-called genocide and that this was not mentioned in the commission's report.

The book states that a large number of Turkish military officers and civilians were arrested by Turkish authorities by January 1919, due to pressure from the invading allied powers for crimes allegedly perpetrated against the Armenians. These people had been initially gathered at the Central Headquarter and then transferred to a military prison which was under the protection of the Turkish War Custodian Center. However, due to the social and political turmoil that occurred thereafter, the detainees — a total of 118 people — were transported to Malta and Mondros under Britain's auspices. According to Dadrian, this process was halted due to the Italian and French requests in order to establish bonafide relations with the Turkish government. The British determination to further pursue the matter lessened over time. The British High Commission's legal expert Mr. Lamb in Istanbul drafted a memorandum and drew attention to the difficulty of obtaining evidence of the so-called genocide and complained about the absence of incriminating criminal evidence. However in the said period, a total of 61 allied warships based on the authority given to them by the conditions of the armistice, had harbored in Istanbul. These 61 ships carried nearly 3626 sailors/officers acting as allied occupiers. With these circumstances in mind, how could it be that such an occupying force is so 'impotent' — as the author claims — against a weak Turkish government and why this force could not find official documents of "*genocide*" is severely dubious. How could the allied troops not ensure access to the archives although they were holding the absolute domination undermines the author's arguments. As a possible Turkish resistance in the form of a national armed resistance was a bit ways off still, how come such a large enemy force was allegedly retained from obtaining evidence of a so-called genocide is simply not possible. Unfortunately, there are no answers to any of these questions in Dadrian's book.

Dadrian, in the second part of his third chapter, goes back in time by briefly referring to the judicial processes of the Ottoman Empire; an Ottoman Parliament had set up the 5th Branch Commission of Inquiry to investigate the attacks in order to find out who served as the ministers, account for the lives of people and property. However, on December 21 1918, the Sultan dissolved the Parliament

and transferred its jurisdictional power to the Courts-Martial. Shortly before this date, on November 1918, the Government Inquiry Commission was established to investigate the crimes mentioned and within two months commission officers obtained dozens of so-called encrypted and unencrypted telegraphic orders sent from province areas and from points that were identified as centers of deportation of the so-called genocide. As indicated in the book, 42 encrypted messages came from Ankara alone. When the commission completed its task, it submitted the files that contained these messages to the Courts-Martial.

However as one can see throughout the book, there is an inconsistency which is open to questioning; Dadrian refrained from putting the information related to these documents in his book. The contents of the encrypted messages were not described in the main text of the book nor in the notes or annexes. A large and intense scale of resistance and organizational works were being carried out against the occupying powers during the time. Under the conditions of extremely complicated struggle for independence, it is usual to conduct communication between provinces and military units in the field with encrypted messages. The author is associating these messages with the so-called genocide without disclosing their contents. This is definitely not compatible with scientific or academic objectivity. Attempting to bring forward these messages as complimentary evidence, although their contents are not mentioned in the book, undermines the credibility of the author's professional standards.

Another important event that requires a skeptical approach to the claims of Dadrian is also worth mentioning; under the national defense context of so-called genocide claims, the author provides an example on the alleged murder of 2,000 Armenians onboard the Baghdad Railway. The details of the mentioned massacres are, of course, matters to be examined by historians. However what is of interest is how the author is in great conflict with his own claims. After all Commander of the 3rd Ottoman Army, Vehib Pasha, apprehended gendarmerie lieutenant Nuri Efendi — who commanded the soldiers involved in the incident — and sent him to the military tribunal courts. Nuri Efendi was tried, sentenced and summarily put to death. Vehib Pasha, as argued in Dadrian's book, stated in his order issued after the execution, "*As it was observed that he destroyed the soldier troop which I sent to 4th Army, the City Barracks Gendarmerie Commander Lieutenant Nuri Efendi was sentenced to death by hanging.*"⁹ Herein lays the conflict: if this incident was a part of a planned genocide, why would the commander give up his soldier to the tribunal courts if that soldier did nothing but carry out his orders? Why did the court sentence a soldier to death if this soldier only fulfilled an action claimed to be a part of state strategy? This event illustrates that there was no

---

⁹ Vahakn Dadrian, *Ulusal ve Ulusal Hukuk sorunu Olarak Jenosid* (İstanbul: Belge Yayınları, 1995), 88.

planned state efforts for a so-called genocide. As one can see from the development of the event there is nothing to actually prove that the acts committed were those of a planned genocide. The commander of the military did not follow genocidal orders and was not sentenced to death for killing innocent people. Even this event alone is evidence of the fact that the 1915 incidents were largely results of individual actions.

It is important in terms of understanding to address the parties whom are trying to prove the accuracy of the genocide allegations; Dadrian is of such a party and their counterfeit attempts to advocate their cause illustrates that their work is an outcome of a specific political and moral mindset. Numerous false documents have been prepared and published in order to prove the so-called genocide as a true account of what happened to the Armenians in 1915.¹⁰ There are telegrams attributed to Talat Pasha in these forged documents all done to support the claims of so-called genocide. Five of the said 31 telegrams are undated and unnumbered, nine of them bear no number, and another five of them are undated.¹¹ Although Dadrian is a passionate researcher, even the famed political scientist Guenter Lewy states that that Dadrian used misleading citations in his works, mistranslated deliberately and was one sided in his selection of excerpts.¹²

The historian Mary Schaeffer Conroy indicated that the author interpreted Turkish archives incorrectly, so that the resulting works are “*not works of history but journalism*” and described the author’s work as “*not recommended*”.¹³ One of the most objective book criticisms of Dadrian comes from the contemporary Western Asia history Prof. Malcolm E. Yapp of London University. Yapp indi-

---

¹⁰ In some of these work there are some obvious technical errors were made, one of which relates to so-called genocide documentation correspondence dates. As is known, during the Ottoman Empire, Rumi calendar is used until 1917, so the New Year has been recognized as of March 1st. All official documents, the numbering of input-output started every year since then, writing the numbers started to ascend naturally from March 1. However, the amendment made in 1917 based on Rumi calendar months and days are 13 days advanced and complied with Gregorian calendar in Western countries. Which means, February 16th 1332 has been accepted as March 1st. 1333 (1917), as well as the first day of 1334 has not started in March, started on January 1st as in other countries. False documents manufacturers who do not know about this, produced a lot about the so-called genocide of 1917 enumerations in the document, such as pre-made for the calendar year started in January, so the date and the number of documents that gave way at variance with the flow of the actual date. False documents about the history of genocide in relation to so-called errors for details, see Şinasi Orel ve Süreyya Yuca, *Ermenilerce Talât Paşa'ya Atfedilen Telgrafların Gerçek Yüzü* (Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurulu Yayınları, 1983), 25-26.

¹¹ Orel ve Yuca, *a.g.e.*, 4.

¹² Guenter Lewy, *The Armenian Massacres in Ottoman Turkey* (Salt Lake City: University of Utah Press, 2005), 43-89, 93-94, and 280-282.

¹³ Mary Schaeffer Conroy, “Warrant for Genocide: Key Elements of Turko-Armenian Conflict by Vahakn N. Dadrian,” Review of *Warrant for Genocide: Key Elements of Turko-Armenian Conflict*, by Vahakn N. Dadrian, *The Social Science Journal*, Volume 37, Issue 3, 3rd Quarter 2000, 481–483., <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0362331900000902>.

cated in his critique that “*Dadrian could not establish a link between historical events and law and although he puts many into his works, most of these sources are away from carrying any convincing evidence to support the claims of [so-called] genocide.*” Such flaws are also well-known handicaps of the author in the academic community.¹⁴ London’s Holocaust Educational Trust (Holocaust Educational Trust) former research director and University of Edinburgh twentieth century history professor, Donald Bloxham, interpreted Dadrian’s allegations as “*baseless*” and indicated that the documents which the author revealed as new documents in 1993 showed the orders of the [so-called] genocide, named ‘Ten Commandments’ is a pseudo-state document, and essentially offered it as, “*a fake document sold to British in February 1919.*”¹⁵ Interestingly however, Bloxham who criticizes Dadrian is known as a researcher who bears an affinity to the Armenian allegations.

As a result, the work examined here can be described as the author’s presentation of his own subjective interpretations and forms of his historical, legal and political realities. In this respect, it would not be wrong to suggest that the work is not of sound scientific objectivity and is given more than the ample respect that it deserves.

---

¹⁴ M.E. Yapp, “The History of The Armenian Genocide,” *Middle Eastern Studies*, 32/4 (1996): 395.

¹⁵ Donald Bloxham, “Donald Bloxham Replies,” *History Today*, Vol: 55, Issue 7 (2005): 68.

BIBLIOGRAPHY

Ateş, Süleyman. *The Holy Quran and the Holy Meaning*. 47th section, (Surah Muhammad), 4th edition, Ankara: Kılıç Kitabevi, 1983.

Bloxham, Donald. "Donald Bloxham Replies." *History Today*, Vol: 55, Issue 7, 2005.

Crowe, David M. *A History of The Gypsies of Eastern Europe and Russia*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 1996.

Dadrian, Vahakn N. *Ulusal ve Ulusal Hukuk Sorunu Olarak Jenosid*. İstanbul: Belge Yayınları, 1995.

Dadrian, Vahakn N. ve Akçam, Taner. *Tehcir ve Taktik, Divan-ı Harbi Örfi Zabıtları, İttihat ve Terakki'nin Yargılanması*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010.

Granville, Edgar. *Çarlık Rusyası'nın Türkiye'deki Oyunları*. Ankara: Yarın Yayınları, 1967.

Hupchick, Dennis P. *The Balkans: From Constantinople to Communism*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 2002.

Lewy, Guenter. *The Armenian Massacres in Ottoman Turkey*. Salt Lake City: University of Utah Press, 2005.

Orel, Şinasi ve Yuca, Süreyya. *Ermenilerce Talât Paşa'ya Atfedilen Telgrafların Gerçek Yüzü*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurulu Yayınları, 1983.

Özel, Sibel. *Fener Rum Patrikhanesi'nin Ekümeniklik İddiası ve Heybeliada Ruhban Okulu Meselesi*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2011.

Schaeffer Conroy, Mary. "Warrant for Genocide: Key Elements of Turko-Armenian Conflict by Vahakn N." *Review of Warrant for Genocide: Key Elements of Turko-Armenian Conflict*, The Social Science Journal, Volume 37, Issue 3, 3rd Quarter.

Stoddard, Philip H. *Teşkilat-ı Mahsusa*. İstanbul: Arma Yayınları, 1st edition 1993, 2nd edition 2003.

Vardar, Galip. *İttihat ve Terakki İçinde Dönerler*. İstanbul: Yeni Zamanlar Yayınları, 2003.

Yapp, M.E. "The History of The Armenian Genocide." *Middle Eastern Studies*, 32/4, 1996.

BRIDGING A (MIS)PERCEPTIONAL GAP: THE EU'S EASTERN PARTNERSHIP AND RUSSIAN POLICIES IN THE TRANS-CAUCASUS¹

AB'nin Doğu Ortaklığı Projesi ve Rusya'nın Güney Kafkasya Politikaları:
Ortak Bir Algı Geliştirmek

Alexander SERGUNIN*

Abstract:

The launch of the EU's Eastern Partnership in 2009 has puzzled both Russian decision-makers and experts. To the date they cannot arrive to any specific conclusion: whether this project is another geopolitical challenge to Russia's domination in the post-Soviet space or a potential platform for cooperation both with the EU and countries of the region? The author believes that regardless numerous misunderstandings and misperceptions there is a 'window of opportunity' for the EU, Russia and Trans-Caucasian countries to develop a joint cooperative strategy.

Keywords: *European Union, Eastern Partnership, Russia, "soft" power*

Öz:

Avrupa Birliği'nin 2009 yılında Doğu Ortaklığı Programını devreye sokması Rus uzman ve karar mercilerinin kafasını ciddi anlamda karıştırmıştır. Zira Rus karar mercileri söz konusu programın Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla boşalan sahada Rusya'nın hâkimiyet kurmasına sorun teşkil edip etmeyeceği veya AB ile bölge ülkeleri arasında bir işbirliği platformu oluşturup oluşturamayacağı konusunda hala somut bir sonuca ulaşamamıştır. Konu ile ilgili birçok yanlış anlaşılma ve algılamaya rağmen yazar, Avrupa Birliği, Rusya ve Güney Kafkasya ülkeleri arasında ortak bir işbirliği stratejisinin geliştirilmesi için bir fırsat aralığı oluştuğuna inanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Avrupa Birliği, Doğu Ortaklığı, Rusya, "yumuşak" güç*

---

¹ This research was supported by Special Projects Office, Special and Extension Programs of the Central European University Foundation. The theses explained herein are representing the own ideas of the author, but not necessarily reflect the opinion of CEUBPF.

* Professor of International Relations, St. Petersburg State University and Higher School of Economics, Russia. e-mail: sergunin60@mail.ru

INTRODUCTION

The EU-Russian cooperation in various fields has been developed quite dynamically over the last two decades. Despite some ups and downs there was an obvious progress in many spheres of the EU-Russian bilateral relations, such as Partnership for Modernization (PfM), energy, transportation, information technologies, telecommunications, environment protection, visa facilitation regime, education, research and culture. The EU has become Russia's largest trade partner and source of investment, while Moscow is one of the main energy suppliers to Europe. The two actors try to coordinate their both global and regional strategies to make the world and their neighborhood a safer place. For example, since 2000 Moscow took an active part in the EU's Northern Dimension Initiative that involved Russian north-western regions in a quite intensive sub-regional cooperation with neighboring countries. A solid legal and institutional basis for the bilateral cooperation has been established (although the Partnership & Cooperation Agreement (PCA) of 1994 has expired in 2007 and has been prolonged on the annual basis so far). In May 2005, the so-called roadmaps towards four EU-Russia common spaces were adopted. In 2010, the Committee on Foreign and Security Policy was established at the ministerial level with the aim to solve major security problems in Eastern Europe, including local conflicts such as Transnistria, Nagorno-Karabakh, Abkhazia and South Ossetia.²

Although Russia has increasingly embraced the growing number of cooperative projects with the EU, there have also been a number of limitations restricting Russia's engagement and the success of different projects, such as residual mistrust and prejudices, both Brussels and Moscow bureaucracies' resistance, authoritarian trends in Russia's domestic policies, uneasy relations between 'old' and 'new' EU members, conflictual interests in the post-Soviet space and (as mentioned) the lack of an updated and revised PCA. Therefore, when thinking about the future of the EU-Russia cooperation it is important to note that in the current situation both challenges to and opportunities for such a cooperation can be identified. And the EU's Eastern Partnership (EaP) project is not an exception.

In the 1990s Moscow was absolutely positive about EU's regional and sub-regional initiatives and encouraged Russian border regions to participate in various trans- and cross-border collaborative projects. However, when in 2002-2003 Poland (being still a candidate country) has launched the Eastern Dimension initiative that was aimed primarily at engaging Belarus, Ukraine and Moldova and only in the second place - the Russian exclave region of Kaliningrad, Moscow's attitude to Brussels' regionalist projects in the near neighborhood became more

---

² Sergunin A, "Towards an EU-Russia Common Space on External Security: Prospects for Cooperation," *Research Journal of International Studies*, No. 24, (2012): 18-34.

suspicious. Some of the Russian strategists tended to believe that such initiatives had a secret goal to undermine Russia's geopolitical positions in its traditional sphere of influence.

That's why the EU's European Neighborhood Policy (ENP) of 2004 has got a cold reception from Moscow and the latter refused to join the initiative claiming special status in its relations with Brussels. For the same reason, Russia was quite suspicious about other EU regional/sub-regional projects such as the Black Sea Synergy (April 2007), Central Asian Strategy for New Partnership (June 2007), Arctic Strategy (November 2008) and Baltic Sea Strategy (June 2009).

Although the EaP has not come as a surprise for Russia it was perceived by Moscow as another ('soft') security challenge in the post-Soviet space, including the Trans-Caucasus (South Caucasus). Being puzzled with the 'real intentions' of the project, Russian foreign policy schools differed by their approaches to the EaP and suggested various - sometimes polar - policy recommendations on how Moscow should react to this EU initiative. Along with other problematic issues in the EU-Russian relations, the EaP has become one more source of numerous misunderstandings between Brussels and Moscow. These misunderstandings revealed the fact that the two international players have fundamental differences as regards their visions of the future of the Trans-Caucasian countries and policy methods to be implemented in the region.

The main research objective of this study is two-fold: On the one hand, to identify major sources of the EU-Russian misperceptions in case of the EaP. On the other, to contemplate how these misperceptions could be overcome and how the EU-Russian dialogue on the EaP could be restructured in a more cooperative spirit. To be more specific this article mainly focuses on the following research questions: How is the EaP perceived by the Russian foreign policy schools? What are the major Russian concerns and doubts about the EaP? Is Russia able to effectively implement the 'soft power' strategy in Trans-Caucasus? What should be done to make the EaP a proper venue for the EU-Russia cooperation in South Caucasus rather than a bone of contention between the two key regional players?

1. WHAT IS THE EASTERN PARTNERSHIP ABOUT?

The EaP has been launched at the Prague summit (7 May 2009) and involved Belarus, Moldova, Ukraine, Armenia, Azerbaijan and Georgia. According to the Prague declaration, "The main goal of the Eastern Partnership is to create the necessary conditions to accelerate political association and further economic integration between the European Union and interested partner countries... With this aim, the Eastern Partnership will seek to support political and socio-economic

Map 1. The Trans-Caucasian region.

reforms of the partner countries, facilitating approximation towards the European Union”.³ More specifically, the EP has the following four aims:

First, to intensify the bilateral relations between the EU and the partner countries with the aim to provide the foundation for association agreements between them. These agreements, which include many new areas of cooperation, will create strong political ties, and will become the basis for further implementation of the EU legislation and standards in the partner countries. They

provide the partner countries with a privileged position in relations with the EU. In turn, new association agreements should provide for the establishment of Deep and Comprehensive Free Trade Areas (DCFTAs), where the positive effects of trade and investment liberalization will be strengthened by regulatory approximation leading to convergence with EU laws and standards. Through DCFTA agreements the EaP countries have the possibility of economic integration with the market and enjoy the same benefits that have ensured rapid development of western economies. The partner countries could benefit fully from the influx of EU investment and capital as well as access to modern technology necessary for their modernization.

Negotiations with Ukraine on an association agreement, including a DCFTA, have been finalized, and the agreed text was initialed on 30 March 2012. However these documents have not been signed because of the lack of progress on the human rights situation in Ukraine. Negotiations of association agreements have been launched with Moldova, Georgia, Armenia and Azerbaijan, and they are advancing well. The decision to launch negotiations on DCFTAs with Georgia and Moldova was taken in December 2011 and with Armenia in February 2012. According to the EaP Roadmap to the November 2013 Summit in Vilnius, negotiations on association agreements with Moldova, Georgia, Armenia and Azerbaijan should be finalized by this moment.⁴ DCFTA negotiations with Armenia, Georgia and Moldova should be well advanced, if not finalized. Azerbaijan should have

³ “Joint Declaration of the Prague Eastern Partnership Summit,” 7 May 2009, Prague, (Accessed May 11, 2009), http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/10758.pdf.

⁴ “Eastern Partnership: A Roadmap to the autumn 2013 Summit,” *Joint Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions*, Brussels, 15.5.2012, (Accessed February 19, 2013), http://ec.europa.eu/world/enp/docs/2012_enp_pack/e_pship_roadmap_en.pdf, 5.

made progress towards WTO accession as a precondition for starting DCFTA negotiations.

Second, the EU develops Comprehensive Institution-Building Programs individually with each partner country in order to improve their administrative capacity. This is a completely new initiative, which did not exist in the ENP. By improving administration the partner countries will better cope with meeting the obligations arising from the new agreements with the EU. Over 170 million euro has been allocated to the CIBPs for 2011-2013.⁵ Both in the EU and the partner countries the so-called contact points have been established, in which each country and organization obtains information on how to get involved in the construction of well-functioning institutions, which determine the project's success.

Third, promotion of mobility of citizens of the partner countries through visa facilitation and readmission agreements and, at the same time, fighting illegal migration and improvement of the border management system. The EU helps the partner countries to develop high quality control procedures at the borders and appropriate infrastructure, such as adequate number of border points, high quality documents, a sufficient degree of computerization, as well as effective systems for data protection. Georgia is ahead of other Trans-Caucasian countries in this field: since March 2011, Georgia has been successfully implementing visa facilitation and readmission agreements. Mobility partnerships are in place with Georgia and Armenia. In March 2012, the European Commission started negotiations on visa facilitation and readmission agreements with Armenia and Azerbaijan.

Negotiations on both the visa facilitation and readmission agreements with Armenia have been swiftly concluded and the Visa Facilitation Agreement with Armenia was signed in December 2012.⁶ It is anticipated that negotiations on visa facilitation and readmission agreements with Azerbaijan will be concluded by the Vilnius EaP summit. The establishment of a mobility partnership with Azerbaijan is envisaged as well. Effective implementation of visa facilitation and readmission agreements and effective cooperation in a wide range of justice and home affairs areas could lead to the start of negotiations on Visa Liberalization Action Plans with Georgia, and later on also with Armenia and Azerbaijan.

The EaP also aims to strengthen energy security through long-term stable and secure energy supply and transit, including through better regulation, energy ef-

---

⁵ "Eastern Partnership", (Warsaw: Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Poland, 2011), (Accessed October 3, 2011), <http://www.petersburgkg.polemb.net/files/partnerstwo%20wschodnie/smoln-angru.pdf>, 16.

⁶ "Council conclusions on the Eastern Partnership," 3222nd Foreign Affairs Council meeting, Brussels, 18 February 2013, (Accessed February 19, 2013), http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/foraff/135513.pdf, 2.

efficiency and more use of renewable energy sources. Georgia and Armenia are observers to the Energy Community, a powerful tool for European integration. Nuclear safety improvements are ongoing in Armenia. This country undertook, following the Fukushima accident in 2011, to voluntarily perform, ‘stress tests’ on the basis of EU specifications.

Along with bilateral EU-EaP countries cooperation, there is a multilateral dimension of the Partnership. Actions in the multilateral dimension are conducted under four *thematic platforms*, which include the following policy areas:

- democracy, good governance and stability
- economic integration and convergence with EU policies
- energy security
- contacts between people

To be able to see the tangible effects of the cooperation in the partner countries, the EaP has taken on five *flagship initiatives*:

- a program of integrated border management,
- support for the development of small and medium enterprises (SME Facility),
- regional electricity markets, energy efficiency and renewable energy sources,
- environmental governance,
- prevention, preparedness and response to natural and man-made disasters.

In addition to the inter-governmental level, the EaP also includes cooperation between parliaments. The initiation of the work of the EuroNest Parliamentary Assembly in May 2011 launched the parliamentary dimension of the EaP as a forum for dialogue with representatives of parliaments of the partner countries.

It was planned from the very beginning that the EaP implementation is to be facilitated by an active participation of the non-governmental sector. This led to the creation of the Eastern Partnership Civil Society Forum, which brings together civil society representatives from countries participating in the EaP, including the EU. The first Forum meeting was held in November 2009 in Brussels. It was attended by over 200 representatives of NGOs. The Steering Committee, which coordinates the activities of organizations from the EU and the six partner countries, was appointed. The Forum’s meetings are being held on the regular basis. To support NGOs financially a Civil Society Facility was established.

The Committee of the Regions – the EU institution that offers representatives of

local governments the opportunity to assess legislation drafted by Brussels, partakes in the implementation of the EaP. The Committee is particularly interested in the development of democracy and people-to-people relations in the EaP countries. It also makes clear that local governments are responsible for enforcing two thirds of the EU's regulations. The Committee played a crucial role in establishing a Conference of the Regional and Local Authorities for the Eastern Partnership in September 2011.

As far as the EaP funding is concerned, it is done through the European Neighborhood and Partnership Instrument (ENPI) which was established in 2006. To initiate projects under the EaP as soon as possible, Brussels decided to allocate to the project €600 million for the period 2010-2013, of which €350 million represented entirely new funds. Later, taking into account partner countries' criticism, the EU decided to increase the EaP financial support by €1.9 billion.⁷

2. RUSSIAN THEORETICAL APPROACHES TO THE EaP

The EaP, first of all, has represented a theoretical challenge to the Russian foreign policy thinking.

For the *geopoliticians* and *political realists* (who are currently the dominant schools both in the Russian academic community and among the decision-makers) the EaP is a continuation of power politics but by other (non-military/economic) means. In this case the EU/West uses 'soft' instead of 'hard' power. According to these schools the main EaP's geopolitical purpose is to side-line Moscow in this part of the post-Soviet space or even to force out Russia completely from its traditional sphere of influence.

The *liberals* and *globalists* (quite marginal and highly divided groupings) believe that the EaP—being, by its spirit, a European integrationist project - will be helpful in creating a more prosperous and secure EU's neighborhood. It will be beneficial for six partner countries because the EaP aims at promotion of socio-economic, political and administrative reforms in these post-Soviet states and preparing association and DCFTA agreements with the EU. They also believe that it could be another avenue for the EU-Russia cooperation on creating common spaces in Europe. To their opinion, the current EU-Russia problems with the EaP are results of misperceptions and misunderstandings rather than a fundamental difference of interests. They strongly believe that the balance of interests rather than power balance (as realists put it) should be reached in the EaP area.

---

⁷ "Council conclusions on the Eastern Partnership," 3.

According to another school, *social constructivism*, the EaP is a typical case of securitization from both sides. The EU exaggerates Russia's 'imperialist' ambitions in the post-Soviet space and Moscow's inclination to use the so-called 'energy weapons'. Russia securitizes 'normal' challenges of European/Eurasian integration by perceiving them as 'soft' security threats. The constructivists note that the EaP has intensified the debate on identity issues both in six partner countries and Russia. They believe that most of the EaP partner countries opted for the European identity while Russia claims a Eurasian one and tries to make it attractive for the post-Soviet states through various initiatives, such as Customs Union and Eurasian Union.

3. RUSSIAN CONCERNS ABOUT THE EaP

Moving from the academic to the expert/practitioner level it should be noted that the EaP was met by Moscow both with caution and skepticism because it was not sure about the real EaP's goals: whether the EU is serious about making its new neighborhood stable and safe place or it is a form of a geopolitical drive to undermine Russia's positions in the area. The EaP is an especially sensitive issue for Moscow because it has fundamental interests in the region that range from strategic-political (confederation with Belarus, military-technical cooperation with Belarus and Armenia, military conflict with Georgia, support of independence of Abkhazia and South Ossetia) to economic (investments, trade, energy supply, etc.) issues. The Russian concerns regarding the EaP can be summarized as follows:

- Some Russian specialists believe that the EaP 'hidden agenda' aims at undermining Russia's geopolitical dominance in Eastern Europe and Caucasus.⁸ The EU views Russia as a revisionist power that tries to restore its former control over the post-Soviet space. Brussels interpreted the Russian-Georgian military conflict of 2008 and 'gas wars' with Ukraine as an evidence of Russia's imperialist intentions. In this sense, the EaP is seen by Moscow as the EU's attempt to withdraw six post-Soviet states from Russia's sphere of influence and establish a sort of protectorate on them.
- Moreover, the EaP may potentially undermine Moscow's own integrationist projects (CIS, Customs Union, Eurasian Union, Belarus-Russia Union State, etc.).⁹
- The EaP may weaken subregional organizations where Russia participates (e.g., the Black Sea Economic Cooperation).

---

⁸ Tarasov S., "Vostochnoe partnerstvo" – lovushka dlyz Azerbajjana [The Eastern Partnership – a trap for Azerbaijan], (Accessed May 25, 2009), www.regnum.ru/news/1166539.html.

⁹ Zhiltsov S.S., *SNG pod natiskom "Vostochnogo partnerstva"* [The CIS under the pressure of the Eastern Partnership]. (Accessed May 25, 2009), http://www.ng.ru/politics/2009-04-30/3_kartblansh.html.

- The EaP may downgrade the status of the EU-Russia Four Common Space arrangement and make the EaP participants a more important priority for the EU than Russia (in spheres such as preparing investment, trade, transport, movement of people, etc.).
- Moscow is puzzled by the motivation of some of the EaP countries.¹⁰ While Georgia have clearly expressed its intentions to join Western economic and security institutions (EU and NATO), Armenia is Russia's strategic ally who is dependent on Moscow's economic and military assistance. Azerbaijan has significant economic stakes in cooperation with Russia as well. Moscow does not understand why these countries opted for a pro-EU orientation in a situation when Brussels is unable to offer them substantial financial aid or other benefits. On the contrary, soon after the Prague summit the EU sent a clear signal to partner countries that the EaP is not a way to the EU membership.
- Many Russian experts believe that the main EU's interest in case of the EaP is building of alternative gas and oil pipelines bypassing Russia (such as Nabucco or White Stream see Map 2). Georgia and Ukraine are considered as important transit countries while Azerbaijan can serve both as a source of and transit point for energy supplies. Russian specialists, however, doubt that these plans are realistic and believe that any new energy transport schemes without Russia's participation are doomed to failure.¹¹

4. RUSSIA'S SKEPTICISM ABOUT THE EaP

Along with political and economic concerns, Moscow expresses deep skepticism about the feasibility of the EaP project. First of all, because of the global financial-economic crisis and necessity to financially support its 'newcomers' the EU is unable to allocate considerable amount of money to the EaP project. For the same reason, it cannot also attract resources of international financial institutions and private capital. As a result of this the EaP has a rather poor funding: neither €600 million nor €1.9 billion are enough to implement ambitious purposes of the project.

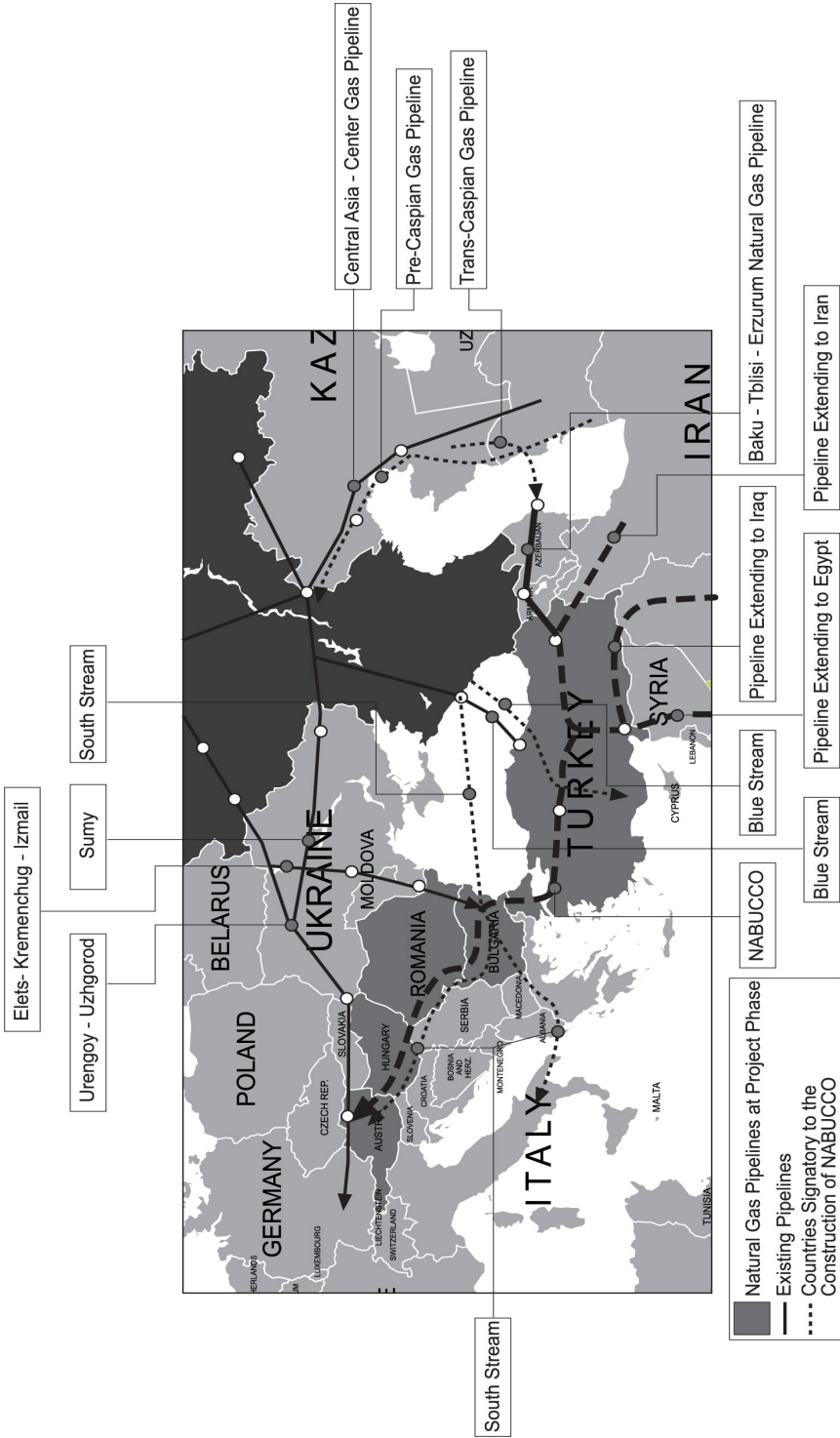
Secondly, since the EaP does not promise the EU membership to the partner countries most of them are quite skeptical about the project as such and often imitate its implementation rather than do a real 'homework'. Third, there are numerous doubts

---

¹⁰ Malkov D., "*Vostochnoe partnerstvo*" kak zerkalo evropeiskikh ozhidaniy sosedei RF [The Eastern Partnership as a mirror of European expectations of Russia's neighbors], (Accessed May 25, 2009), <http://www.rian.ru/world/20090508/170439144.html>.

¹¹ Shenin S.Y., *Mifologiya "Belogo Potoka"* [Mythology of the "White Stream"], (Saratov: Center for Cooperation with CIS and Baltic countries, Saratov State University, 2008), (Accessed May 24, 2009), <http://cis-center.ru/>.

Map 2. Existing and planned gas pipelines.

about the feasibility of democratic reforms by the EaP participants: some of the partner countries (e.g., Azerbaijan or Georgia under Mikhail Saakashvili) were led by authoritarian or kleptocratic regimes that are reluctant to implement any serious democratic reforms. Fourth, there is a big difference of opinion among the project participants on project's priorities, final outcomes, ways and means of its implementation.

There are serious disagreements and even conflicts between the EaP participants themselves which may prevent effective implementation of the project (e.g., Nagorno-Karabakh). The EU was unable to solve these conflicts with the help of the EaP project. Serious disagreements also continue to exist among the EU member states regarding the EaP: Central and East European countries, Germany, Sweden are *pro*; France and Spain are *contra* (or jealous); the rest is indifferent/skeptical. Notably, the leaders of a number of influential EU countries, such as UK, France, Italy and Spain have not attended either the Prague or Warsaw EaP summits. Thereby they demonstrated the fact that the EaP obviously was not among their major foreign policy priorities.

Lastly, it could be argued that there is also a certain inconsistency between different EU regional initiatives in its 'new neighborhood'. Despite the fact that the Prague declaration has specially underlined that the EaP is not a hindrance for implementation of the existing regional projects, it is not clear how the EaP will be coordinated, for example, with the EU's Black Sea Synergy (April 2007). This arrangement is crossed with the EaP territorially, substantially and institutionally in many respects. For example, five of six EaP partner countries (except Belarus) are participants of the Organization of the Black Sea Economic Cooperation. Moreover, some European analysts (especially the French ones) express concerns regarding a potential competition (for resources) between the EaP and the Mediterranean Union project supported by Paris. Many Russian experts believed that the above inconsistencies sooner or later should result in duplications and parallelisms with similar EU regional initiatives as well as financial and organizational problems with the EaP project implementation.

It appears that both the Russian expert community and practitioners lack a clear and objective vision of the EaP and its implications for Russia. Most of the Russian experts are either negative or skeptical about the EaP and its future. Quite often emotional and subjective assessments (that are not supported by solid empirical evidence) prevail. It seems that the lack of a sound Russian strategy towards the EaP is one of the sources of misunderstanding between the EU and Russia, misunderstanding that sometimes contributes to derailing the Brussels-Moscow dialogue. As a result of this, both the EU and Russian policies often give an impression of muddling on rather than a sound and forward-looking strategy.

5. IS RUSSIA ABLE TO BE A ‘SOFT’ POWER IN SOUTH CAUCASUS?

It became a common-place to ascertain that in the post-Cold War period key international players prefer to exercise ‘soft’ rather than ‘hard’ power. According to the adepts of the ‘soft power’ concept, the economic, socio-cultural, institutional and legal instruments are much more efficient now than the military strength or direct political pressure. For many nations, ‘hard’ power became an exceptional tool and a last resort in their foreign relations rather than a day-to-day practice. ‘Hard’ power is now mainly applicable to those international actors who violate international law or directly threaten national, regional or global security.

The ‘soft power’ concept has increasingly become attractive to the Russian leadership over the last few years. In 2011-2012, the ‘soft power’ theme was a popular refrain in the Russian pre-election debates, including the so-called ‘programmatic’ articles by Vladimir Putin. Being re-elected in 2012, President Putin called Russian foreign policy makers to think about utilizing non-traditional foreign policy instruments, including the ‘soft power’ ones.¹² The need for ‘soft power’ capabilities was mentioned in the draft of Russia’s new Foreign Policy Concept (December 2012).

Given the fact that the Trans-Caucasus is an important priority for the Russian ‘soft power’ strategy a number of critical questions arise: Is Russia able to be a ‘soft power’ in South Caucasus? If yes, what are the real, not declaratory, aims of Russia’s ‘soft power’ strategy in the region? What resources and instruments are available for Russia? Whether Kremlin’s ‘soft power’ policies are efficient or not?

5.1. Soft’ Power: Potential and Resources.

According to Joseph Nye, the author of the concept, the ‘soft’ power is, first and foremost, an ability to be attractive. The ‘soft’ power of a country rests primarily on three resources: “its culture (in places where it is attractive to others), its political values (when it lives up to them at home and abroad), and its foreign policies (when they are seen as legitimate and having moral authority).”¹³ There are also economic dimensions of the ‘soft’ power albeit they can effectively serve as ‘hard’ power’s instruments. The Russian political class believes that the country possesses a huge ‘soft power’ potential but it is misused or used ineffectively.

---

¹² Putin V., *Ukaz Prezidenta RF ot 7 Maya 2012 No. 605 “O merakh po realizatsii vmeshnepoliticheskogo kursa Rossiyskoi Federatsii”* [Decree of the President of the RF, 7 May 2012, No. 605 “On the measures on the implementation of the Russian Federation’s foreign policy course”], (Accessed February 14, 2013), <http://text.document.kremlin.ru/SESSION/PILOT/main.htm>.

¹³ Nye J., *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, (New York: Public Affairs, 2004), 11.

For example, Russia has a significant economic potential which can be applicable to the Trans-Caucasian region. The international consulting company *Ernst & Young* awarded Russia the 3rd rank among the emerging markets and 10th rank among the global top ‘soft powers’.¹⁴ At the same time, the global financial crisis hit the Trans-Caucasian economies (except Azerbaijan) much stronger than the Russian one. Now Russia is an attractive market for the foreign labor force rather than a source of severe socio-economic problems (e.g. illegal migration or smuggling) for the neighbors.

As for the ‘cultural component’ of the ‘soft’ power the attractiveness of Russian ‘high’ culture is world-wide recognized and it is highly respected by the countries of the South Caucasian region. For example, cultural exchanges between Russia and three Trans-Caucasian countries tend to grow. The Russian higher education system is still attractive for students from this region because the Russian universities are still able to provide foreign students with good training both in the ‘hard’ sciences and humanities.

Political values are one more key ‘soft’ power’s component. As assumed by Nye, soft power increases “when a country’s culture includes universal values and its policies promote values and interests that others share”.¹⁵ An attractive domestic model can be another potential value-based ‘soft power’ resource. As follows from the Russian official documents, Moscow has an ambition not only to promote universal values (such as prevention of radicalism and extremism as well as protection of children rights) but also to export the Russian traditions of inter-ethnic and inter-religious tolerance and multiculturalism.

The attractive foreign policy of a country is a valuable asset for the ‘soft power’ strategy as well. In addition to Russia’s traditionally friendly relations with Armenia, over the last several years Moscow tried to further improve its relations with Azerbaijan as well as to ‘repair’ its complicated bilateral ties with Georgia after the 2012 electoral victory of the anti-Saakashvili coalition. The 2009 Medvedev’s European Security Treaty proposal had a ‘Trans-Caucasian dimension’ with the aim to strengthen the regional security system.¹⁶

5.2. Institutions and Mechanisms.

The process of the Russian ‘soft’ power’s institutionalization has started even before the term itself became a part of the official vocabulary. In 2007, the *Russkiy Mir* (Russian World) Foundation was established by a presidential decree (although with the NGO status). The Foundation’s main function is to promote

---

¹⁴ Ernst and Young, *Rapid-growth markets soft power index*, Spring 2012.

¹⁵ Nye, *Soft Power*, 11.

¹⁶ Sergunin A., “Towards a Pan-European Security System? Notions on the Russian Draft of the European Security Treaty,” *Freedom, Security, Justice - Common Interests in the Baltic Sea Region*, (Helsinki: STETE, 2010), 33-40.

the Russian language, culture and education system abroad. *Russkiy Mir* has its centers in Armenia and Azerbaijan (<http://www.russkiymir.ru/russkiymir/ru/rucenter/catalogue.jsp?pager.offset=0&pageIndex=1&pageSize=30>). The Foundation nominates the best teachers and students of the Russian language and culture for the position of ‘Professor of the *Russkiy Mir*’ and ‘Student of the *Russkiy Mir*’. It also has fellowship and internship programs for foreign scholars and students to be hosted in Russia. The Foundation organizes various conferences, competitions and Olympiads on the regular basis.

In 2008, the *Rossotrudnichestvo*, Federal Agency for the CIS, Compatriots Abroad and International Humanitarian Cooperation, was established with nearly the same purposes as the *Russkiy Mir* but with the governmental status and being subordinated to the Foreign Ministry. As the then President Medvedev put it, the Agency was to become “the key instrument of the so-called soft power”.¹⁷

In addition to these two main institutions, a number of (state-affiliated) NGOs, such as the Gorchakov Foundation for Public Diplomacy, Andrei Pervozvanny Fund, International Council of Russian Compatriots, Library ‘Russian-language literature abroad’, International Association of Twin Cities, etc. partake in the ‘soft power’ activities.

The Russian higher education system gradually builds-up its ‘soft power’ potential as it is increasingly becoming internationalized *via* the introduction of the Bologna Process and increasing the state quota for foreign students to be trained in Russian universities. The state-funded ‘slots’ are distributed among foreigners through both the Russian embassies abroad and leading Russian universities independently. The Russian universities (particularly, from the southern part of the country) have numerous cooperative programs with partner universities in Armenia and Azerbaijan, including joint undergraduate and graduate programs and research projects. There is also a direct cooperative agreement between Russian and Georgian Orthodox universities.

5.3. The Limits and Constraints of Russia’s ‘Soft’ Power.

The South Caucasian countries (even Armenia) are quite suspicious about Moscow’s ‘soft power’ policies in the region. Both the policy-oriented and research literature is replete with critical assessments of the Russian ‘soft power’ strategies in the region. The complaint list includes creation, maintenance and support of Kremlin-friendly networks of influence in the cultural, economic and political sectors, dissemination of the biased information, local agenda-setting through the Russia-

---

¹⁷ *Soveschanie rukovoditelei predstavitel'stv Rossotrudnichestva za rubezhom, 2012* [The meeting of the heads of the *Rossotrudnichestvo*'s representative offices abroad, 2012], (Accessed February 14, 2013), <http://www.government.ru/stens/20531/>.

state-controlled media, making the ethnic Russians loyal to Kremlin, etc. Some local experts believe that Russia's main objective is to undermine the statehood of the post-Soviet countries and enhance the sphere of its influence.

Another analyst, believes that "the Kremlin is seeking to exploit the Western concept of "soft power"...reframing it as a euphemism for coercive policy and economic arm-twisting."¹⁸ The Russian expert Mikhail Troitski, in fact, echoes this observation by saying that the concept of 'soft power' has two meanings – narrow, referred primarily to the attractiveness, and a broader one – the ability to change policy preferences of others.¹⁹ The second meaning, in practical terms, is very close to the notion of the 'hard' power.

Going to the specific areas of the Russian 'soft power' policies in the Trans-Caucasus, for example, Moscow's economic strategies were critically evaluated by the regional actors. For instance, Russia's energy potential was perceived only as 'energy weapons', i.e. a 'hard' rather than 'soft' power instrument.

As for the 'cultural dimension' of Russia's 'soft power' policies in South Caucasus, the valuable asset of the Russian 'high' culture is always difficult to instrumentalize for practical purposes. Besides, Russia's rich cultural traditions are often overshadowed by negative perceptions of current political developments in this country.

It should be also noted that in contrast with 'high' culture the current Russian mass culture, lifestyle and media products seem to be less attractive for residents of the Trans-Caucasus, even for Russia's compatriots. The (excessive) presence of Russia-made entertainment and news in the local media is often viewed as a threat to constructing a 'true' national identity.

Regarding the attractiveness of the Russian political values, as many foreign experts maintain, Russia has problems with harmonizing its traditional and internationally recognized democratic values and standards. On the one hand, Konstantin Kosachev, the head of *Rosstrudnichestvo*, assumes that "freedom, democracy, rule of law, social stability and respect for human rights have become 'a consumer basket' of the modern world" but, on the other, he insists that "there are differences in their [values] *individual manifestation* due to national, historical and other specifics." In other words, Moscow finds it difficult to persuade others that it shares universal

---

¹⁸ Minzarari D, "Soft Power with an Iron Fist: Putin Administration to Change the Face of Russia's Foreign Policy Toward Its Neighbours." *Eurasia Daily Monitor*; (September 10, 2012). Vol. 9, No. 163, (Accessed February 12, 2013). http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=39821.

¹⁹ Troitski M, Russian soft power in the European Union. Conference on "Russian Soft Power: Perspectives and Prospects," *Center for Polish-Russian Dialogue and Understanding*, Warsaw, December 20, 2011.

values and is ready to disseminate them throughout the world. Equally, Russia is unable to make its domestic socio-economic and political model attractive and sell it to other nations. Even Kosachev admits that Russia cannot export its specific model since “it has not developed any such model yet”.²⁰

Moscow is also short of efficient foreign policy tools in the ‘soft power’ domain. None of Russia’s large-scale foreign policy initiatives (including the EST draft) gained a solid international support in South Caucasus.

In its Trans-Caucasian ‘soft power’ activities the Kremlin sometimes does not take into account the ‘local peculiarities’. For example, the three Trans-Caucasian republics still suffer from a sort of ‘inferiority complex’ because the local statehood and identities are not strong enough and still in their formative phase. The very process of state- and identity-building is often based on negative ‘othering’ Russia. In this context, any Russian ‘soft power’ efforts are interpreted as attempts to breach the local statehood, identities and security. Besides, Russia is blamed for having a ‘hidden plan’ to reintegrate the Trans-Caucasian countries in its sphere of influence.

To continue the analysis of Russia’s ‘soft’ power’s shortcomings, it should be noted that Moscow’s instruments in this field are predominantly ‘statist’, i.e. government-based and controlled. The NGO potential and resources are basically not in demand. The NGOs that are ‘officially’ allowed to participate in the ‘soft power’ activities, in reality are semi-governmental and perceived by the ‘target audiences’ in the region accordingly.

Moscow often tends to forget what Nye wrote about the interaction between the government and non-government sectors in the ‘soft power’ sphere: governments should “make sure that their own actions and policies reinforce rather than undercut their soft power.”²¹ On a number of occasions the Kremlin undercut what was done by Russian regions, municipalities, private companies, universities and NGOs to promote the Russian-Trans-Caucasian cooperation in the economic and humanitarian spheres and consequently undermined its ‘soft’ power in the region.

The lack of transparency (and its natural ‘satellite’ – corruption) is one more grave shortcoming of Russia’s ‘soft power’ policies. Moscow’s ‘soft power’ initiatives are often oriented either to the relatively narrow circles of local political elites or to the certain (pro-Kremlin) part of the Russian communities in the EaP region which is ironically called ‘professional compatriots’.

---

²⁰ Kosachev K., “The Specifics of Russian Soft Power,” *Russia in Global Affairs*, (October 7, 2012). (Accessed February 14, 2013), <http://eng.globalaffairs.ru/number/The-Specifics-of-Russian-Soft-Power-15683>.

²¹ Nye, *Soft Power*, 17.

Duplication is another problem of the Russian ‘soft power’ policies in the Trans-Caucasus. For example, there is a lack of clear division of labor between the *Ros-sotrudnichestvo* and *Russkiy Mir*; their partners in the region were often puzzled by rather chaotic activities of these two Russia’s leading ‘soft power’ agencies.

To sum up, the Russian understanding of ‘soft power’ strongly deviates from either the ‘classic’ one (Nye-based) or suggested by Western practitioners. The Russian interpretation of ‘soft’ power is rather pragmatic and interest-centric. For example, the draft of a new Russian Foreign Policy Concept (December 2012) defines the ‘soft’ power as a ‘set of instruments’ which is helpful in achieving foreign policy aims by means of civil society institutions, ITs and communication, humanitarian and other methods that are different from classical diplomacy.²² President Putin was even more pragmatic and instrumentalist by defining the ‘soft’ power as a mere foreign policy tool or technology that helps either to lobby Moscow’s interests in foreign countries or improve Russia’s international image.²³

To conclude, the above-mentioned shortcomings make the Russian ‘soft power’ policies in the Trans-Caucasus less efficient and sometime undercut the whole Kremlin’s ‘grand strategy’ in the region.

6. IN LIEU OF CONCLUSION: WHAT COULD BE DONE?

Having in mind that the EaP is only an element (and not the most important one) of the EU-Russian relations, first, the major barriers to bilateral cooperation should be removed. Among these barriers the lack of a proper legal basis for the bilateral relations (no new strategic partnership agreement to date), the lack of substantial progress in the EU-Russia energy dialogue, slow progress in implementing Common Spaces concept (especially Common Space on External Security), etc. should be mentioned. Without doing this, the EU-Russia cooperation on the EaP will be sluggish or limited.

However, even in the current situation some opportunities for a more intense cooperation are available: For instance, focus can be changed from national to subnational level: Brussels and Moscow can encourage the border regions and municipalities of the EaP partner countries and Russia to cooperate. The experiences of the Euro-regions and city-twinning in Europe could be helpful.

---

²² Putin V. The Foreign Policy Concept of the Russian Federation. Approved by the President of the Russian Federation V.V. Putin on 12 February 2013. (Accessed on March 3, 2013), http://www.mid.ru/bdomp/Brp_4.nsf/arh/6D84DDEDEDBF7DA644257B160051BF7F?OpenDocument

²³ Putin V., Ukaz Prezidenta RF ot 7 Maya 2012 No. 605; Putin V, *Vystuplenie na soveschanií poslov i postoyannykh predstavitelei Rossii*, 9 Iulya 2012 [Speech at the meeting of Russian ambassadors and permanent representatives, July 9, 2012], (Accessed February 12, 2013), <http://www.kremlin.ru/news/15902> (in Russian).

Most of the EaP *multilateral platforms* (democracy, good governance and stability; economic integration and convergence with EU policies; contacts between people) and *flagship initiatives* (border management program; integration of electricity markets, energy efficiency and renewable; SME development; response to disasters; good environment governance) could be linked to the similar EU-Russian programs (*via* joint training, seminars, exchanges, etc.).

The EaP flagship initiative on the Southern energy supply corridor could become a subject for joint discussions (and probably cooperation) with Russia rather than conflict.

The EU could remove one of Moscow's major concerns about the EaP (that some partner countries may be put on a 'fast track' and go faster than Russia in integration with the EU) by synchronizing and harmonizing cooperation with these countries in areas such economy, trade, customs, investment, visa regime facilitation, etc.

The EU, Russia and EaP partner countries should start their dialogue from searching common points that unite rather than divide them. The same is true for individual countries: for example, cross-border cooperative initiatives could be first launched between Russian and EaP neighboring regions.

A series of 'trilateral' (EU, Russia, EaP countries) expert seminars to discuss mutual perceptions and approaches to the EaP could be helpful. A number of joint (multi-lateral) research projects on the EaP under the auspices of, say, national academies of science could be initiated.

BIBLIOGRAPHY

Chernenko, Y. "Priklad missii" [The mission is found]. *Kommersant*, December 14, 2012, (Accessed February 13, 2013), <http://www.kommersant.ru/doc/2089373> (in Russian).

Council conclusions on the Eastern Partnership. 3222nd Foreign Affairs Council meeting, Brussels, 18 February 2013, (Accessed February 19, 2013), http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/foraff/135513.pdf.

Eastern Partnership (Warsaw: Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Poland, 2011), (Accessed October 3, 2011). <http://www.petersburgkg.polemb.net/files/partnerstwo%20wschodnie/smoll-angru.pdf>.

"Eastern Partnership: A Roadmap to the autumn 2013 Summit." *Joint Communication to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions*, Brussels, 15.5.2012, (Accessed February 19, 2013), http://ec.europa.eu/world/enp/docs/2012_enp_pack/e_pship_roadmap_en.pdf.

Ernst and Young. *Rapid-growth markets soft power index*. Spring 2012.

"Joint Declaration of the Prague Eastern Partnership Summit." 7 May 2009, Prague, (Accessed May 11, 2009), http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/er/10758.pdf.

Kosachev, K. "The Specifics of Russian Soft Power." *Russia in Global Affairs*, October 7, 2012, (Accessed February 14, 2013), <http://eng.globalaffairs.ru/number/The-Specifics-of-Russian-Soft-Power-15683>.

Malkov, D. "Vostochnoe partnerstvo" kak zerkalo evropeiskikh ozhidaniy sosedei RF [The Eastern Partnership as a mirror of European expectations of Russia's neighbors], (Accessed May 25, 2009), <http://www.rian.ru/world/20090508/170439144.html> (in Russian).

Minzarari, D. "Soft Power with an Iron Fist: Putin Administration to Change the Face of Russia's Foreign Policy Toward Its Neighbours." *Eurasia Daily Monitor*, September 10, 2012, Vol. 9, No. 163, (Accessed 12 February 2013), http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=39821

Nye, J. *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, (New York: Public Affairs, 2004).

Putin, V. “Ukaz Prezidenta RF ot 7 Maya 2012” No. 605, “O merakh po realizatsii vneshnepoliticheskogo kursa Rossiyskoi Federatsii” [Decree of the President of the RF, 7 May 2012, No. 605, “On the measures on the implementation of the Russian Federation’s foreign policy course”], (Accessed February 14, 2013), <http://text.document.kremlin.ru/SESSION/PILOT/main.htm> (in Russian).

Putin, V. “Vystuplenie na soveschanií poslov i postoyannykh predstavitelei Rossii”, 9 Iulya 2012 [Speech at the meeting of Russian ambassadors and permanent representatives, July 9, 2012], (Accessed February 12, 2013), <http://www.kremlin.ru/news/15902> (in Russian).

Putin V. The Foreign Policy Concept of the Russian Federation. Approved by the President of the Russian Federation V.V. Putin on 12 February 2013. (Accessed on March 3, 2013), http://www.mid.ru/bdomp/Brp_4.nsf/arh/6D84DDEDEDBF7DA644257B160051BF7F?OpenDocument

Sergunin, A. “Towards an EU-Russia Common Space on External Security: Prospects for Cooperation”, *Research Journal of International Studies*. (2012). No. 24, 18-34. Sergunin, A. “T

owards a Pan-European Security System? Notions on the Russian Draft of the European Security Treaty.” *Freedom, Security, Justice - Common Interests in the Baltic Sea Region*, (Helsinki: STETE, 2010), 33-40.

Shenin, S.Y. Mifologiya “Belogo Potoka.” [Mythology of the “White Stream”] (Saratov: Center for Cooperation with CIS and Baltic countries, Saratov State University, 2008), (Accessed May 24, 2009), <http://cis-center.ru/> (in Russian).

“Soveschanie rukovoditelei predstavitel’stv Rossotrudnichestva za rubezhom.” 2012 [The meeting of the heads of the Rossotrudnichestvo’s representative offices abroad, 2012]. (Accessed February 14, 2013), <http://www.government.ru/stens/20531/>.

Tarasov, S. “Vostochnoe partnerstvo” – lovushka dlyz Azerbajjana [The Eastern Partnership – a trap for Azerbaijan], (Accessed May 25, 2009), www.regnum.ru/news/1166539.html.

Troitski, M. Russian soft power in the European Union. Conference on “Russian Soft Power: Perspectives and Prospects.” *Center for Polish-Russian Dialogue and Understanding*, Warsaw, December 20, 2011.

SOFT POWER, REGIONALISM AND COMMON NEIGHBORHOODS: RUSSIA'S POTENTIAL IN A COMPETITIVE ENVIRONMENT

Yumuşak Güç, Bölgeselcilik ve Komşuluk İlişkileri:
Rekabetçi Bir Ortamda Rusya'nın Potansiyeli

Andrey MAKARYCHEV*

Abstract:

This paper argues that soft power becomes an indispensable component of Russia's policies toward its southern neighbors. The author addresses the conceptual and practical dimensions of soft power instrumentalization by the Russian diplomacy. He claims that soft power can be applied not only within bilateral relations between Russia and its individual partners, but also as a tool of more regionally-oriented policies. In this context such regional frameworks with different degrees of institutionalization as the Black Sea and the Caspian Sea regions, Central Asia and the Caucasus are discussed. The paper concludes by stating that Russia's soft power projection inevitably develops in competition with soft power projects launched by other major actors in Eurasia, including Turkey and the European Union.

Keywords: *Soft power, regionalism, neighborhood policy*

Öz:

Bu makale Rusya'nın güney komşularına yönelik politikalarında yumuşak gücünün vazgeçilmez bir unsur haline geldiğini ileri sürmektedir. Makale yumuşak güç araçsallaştırılmasının Rus diplomasisi tarafından kavramsal ve uygulanabilir boyutlarını ele almaya çalışmakta ve yumuşak güç olgusunun sadece Rusya'nın ortakları ile ikili ilişkilerinde değil, aynı zamanda bölgesel amaçlı politikalarında da bir araç olarak kullanılabileceğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda makalede Karadeniz ve Hazar Denizi bölgesi ile Orta Asya ve Kafkaslar gibi farklı kurumsallaşma derecelerine sahip bölgeler de tartışılmaktadır. Son olarak makale Rusya'nın Avrasya'ya yönelik yumuşak güç planlarının, AB ve Türkiye gibi diğer bölge aktörlerinin yumuşak güç planlarıyla kaçınılmaz bir rekabete girerek geliştiğini belirtmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Yumuşak güç, bölgesellik, komşuluk politikası*

---

* Guest Professor, Institute of East European Studies, Free University of Berlin.
e-mail: asmakarychev@gmail.com

INTRODUCTION

The concept of soft power is usually referred to as one of the most important components of states' policies toward each other, grounded in the force of attraction and endearment, as opposed to coercion and projection of either military or economic strength. In the meantime, power in general, and soft power in particular, are concepts rather sensitive to the international structures they are embedded in. With the growing importance of regionalism in a variety of its manifestations – regional economic projects, policy fora, etc. – it is important to find out how the soft power concept works in regional frameworks with their complex combinations of diverse actors and strategies.

In my analysis of the regionalism – soft power nexus I will focus on four possible frameworks applicable for conceptualizing regionalism to the south of Russia's borders. In two of these regional frameworks – the Black Sea and the Caspian Sea regions – Russia is a full-fledged participant and a region-shaper. In two others – South Caucasus and Central Asia – Russia is rather an external – though evidently enormously influential – actor than internal one.

The differences between these two groups of regional formations don't stop here. The Black Sea and the Caspian Sea regions are, along the lines of Barry Buzan's conceptualization,¹ examples of *regional international systems* grounded in either common institutions (like the Black Sea Economic Cooperation), or on a common agenda (negotiations on diving the Caspian Sea into national sectors). Institutions might be weak and ineffective, the negotiating process might be conflictual and troublesome, but they make a group of neighboring countries a region of its own.

In contrast to this, Central Asia and the Caucasus represent what might be called *under-regionalized areas* that lack sufficient intrinsic resources for region-building and are mostly objects of policies of their stronger neighbors. Both might be called “Oriental regions” along the lines of Edward Said's conceptualization of the Orient as an ideational construct largely defined by outsiders. These external descriptions could be rather different and leave much room for semantic flexibility as evidenced by the proliferation of such concepts as “the greater Caucasus”, the “Caspian – Central Asian region” or “the Black Sea – Caspian region”.

These areas could also be viewed as patchwork regions, due to cultural, religious and ethnic mosaics inside them. Many scholars though refer to South Caucasus as a region, even optimistically suggesting its future transformation into an EU-type

---

¹ Barry Buzan, *From International to World Society? English School Theory and the Social Structure of Globalization* (Cambridge University Press, 2004), 114.

“common market.”² Yet political situation on the ground is not conducive to such optimism, since no country seems to wish to anchor itself to a common region: Armenia sees itself as Russia’s ally, while Azerbaijan and Georgia strive for integration in Euro-Atlantic structures with an evident purpose of getting rid of Russian influence. In the words of a local scholar, “we have not learned to think of the Caucasus as a region. We are still looking for outsiders to solve our problems... We have tied our futures to this or that side, to this or that power, and still we are not looking at ourselves as a region.”³

Central Asia gives us another example of an under-regionalized area: it can be treated as a regional unit only from the outside. But it never was a full-fledged region of its own – rather an object of other powers’ ambitions.⁴ Key interests of Central Asian countries lie away from this area, which explains the failure of attempts to create common regional institutions like, for instance, the Central Asian Union.⁵ Central Asian governments are not only interested in encouraging the involvement of foreign powers, but also quite often purposefully build their strategies on balancing between contradictory interests of external centers of influence.⁶

Methodologically, I will base my analysis on constructivist premises. I stem from the assumption that soft power is an intrinsic part of international actors’ international profiles and identities. Soft power is inherently a public narrative-based phenomenon⁷: it is grounded in ideas, discourses and storylines that compete with each other. Arguably, enacting the mechanisms of soft power at regional level is a more demanding challenge than doing so in bilateral (state-to-state) formats, yet the gains also seem to be higher since they might find a wider audience and bring more sustainable outcomes.

---

² Agalar Abbasbeily, “Kavkaz v Svete Seostrategicheskikh Realiy,” *Obozrevatel’-Observer*, No. 1, (2003).

³ *Forging the future of the Caucasus: the Past 20 years and its lessons*, Post-conference Evaluation Report, (Baku: Caucasus International, Center for Strategic Studies and Turkish Policy Quarterly, 2012), 15.

⁴ Partick Jotun, “Regionalization in Caucasia and Central Asia,” *Regionalization in a Globalizing World. A Comparative Perspective on Forms, Actors and Processes*, ed. Michael Schultz, Frederick Soderbaum and Joakim Ojendak, (London and New York: Zed Books, 2001), 102.

⁵ A.Kurtov, “Real’na li Ugroza Geopoliticheskogo Razloma v Tsentral’noi Azii?,” *Obozrevatel’-Observer*, No. 9, (1998).

⁶ Andrey Kazantsev, “Mnogovektornost’ Vneshney Politiki i Geopoliticheskaya Neopredelionnost’ v Tsentral’noi Azii,” *Vestnik Instituta Kennana v Rossii*, No. 19, (2011), 20-22.

⁷ Margaret Somers and Gloria Gibson, “Reclaiming the Epistemological “Other”: Narrative and the Social Constitution of Identity,” *Social Theory and the Politics of Identity*, ed. Craig Calhoun Malden, (Massachusetts: Blackwell Publishers, 1994), 37-99.

1. SOFT POWER: REGIONAL REPERCUSSIONS OF THE CONCEPT

Power is the key concept in studying international relations from a variety of theoretical perspectives. The interest to its soft facets is due to the fact that there are not so many convincing examples of hard power (one based on military force or economic pressure) bringing desired results. With the international society fabric becoming a more complex conglomerate of actors, institutions and norms, the pursuance of actors' interests can succeed mainly within communicative and discursive frameworks.

The concept of soft power elucidates the importance of immaterial policy tools (like the role of ideas, the power of attractive symbols, etc.), as opposed to physical and material instruments, including economic and military ones. The notion of soft power, which to a significant extent encompasses the idea of public diplomacy, goes much farther and embeds not only technical tools of either influencing or manipulating the policy-making machinery and public opinion in targeted countries, but also contains a strong normative potential which is unimaginable without an identification with certain political values. Indeed, soft power presupposes a value-laden identity framework capable of setting certain standards of social and political behavior, mostly based on externalizing successful domestic norms and projecting them beyond national borders.

Against this background power may be seen not merely as an image-making tool⁸ manipulated by the states, but a system of relations they build with their international interlocutors. In a Foucauldian way, one may argue that power constitutes a web of relations that forms/makes/constructs political subjects by means of communication management and information sharing, performed by the state in conjunction with multiple actors (business corporations, foundations, the media, sub-national authorities, NGOs, artist groups, etc.). Such a view is pertinent to a liberal perspective on international relations with its focus on normative connotations of power which in the case of the EU are articulated by means of civilian power tools, neighborhood policies, normative appeal, and multilateralism. The EU seems to be a good example of this conceptualization of power: it relies on a combination of "institutional power" (which rests upon decisional rules, the shared understanding of responsibility and interdependence, etc.) and "productive power" (i.e. that one producing social identities by means of discourses and meanings). In contrast, Russia trusts in a more traditional "compulsory power" which consists of the direct control over the policies of its "junior partners", including economic sanctions, manipulation with energy price, application of military force, and so forth.

---

⁸ Dmitry Zamiatin, "Obraz Strany: Struktura i Dynamika," *Obschestvennye Nauki i Sovremennost*, No. 1, (2001), 107-112.

The concept of soft power which is central to my analysis contains a set of key characteristics. Firstly, it is explicitly *structural* type of power, as opposed to unilateral display of country's cultural potential in the framework of public diplomacy. Secondly, soft power effectively works only as an *inter-subjective* construct. This means that there should be a demand for soft power projection in partner countries, or this demand has to be incited. Thirdly, soft power contains indispensable *normative* components as exemplified by certain principles, rules and procedures that ultimately are expected to be shared by all parties in communication. Fourthly, soft power necessarily involves *institutional* dimension, since it strengthens practices of multilateralism on the basis of a variety of communicative platforms with different interlocutors. Fifthly, soft power can imply *disciplinary* mechanisms bound to change / correct behavior of other countries by engaging them in a common normative space.

Soft power is an ideational and perceptual phenomenon possessing strong institutional potential: it is more about ideas than about material assets, and it depends upon acceptance or rejection of those ideas in a wider regional milieu. In the meantime, soft power can be viewed as a key element of mechanisms of hegemony understood as an expression of broadly based consensus manifest in the acceptance of ideas, supported by material resources and institutions.⁹ Hegemony in this context connotes a consensual order based on shared values, expectations, perceptions and understandings. It is a "rule by consent, or the cultural and intellectual leadership". In this sense it is the opposite of domination based on preponderance of material resources (energy and military power in the case of Russia).

In this paper, I will single out two most important dimensions in Russia's soft power in its southern neighborhood. The first one is *ideational*: soft power always presupposes a discursive battle for the dominating storyline about long-term regional imagery. Soft power includes offering and publicly discussing models of region-building prospects, alternative scenarios of regional development, and ultimately - the visions shaping the future. Soft power is objectified in bilateral or multilateral agenda setting through infusion of ideas in public debate.

The second dimension of soft power is *institutional*, as exemplified by mechanisms of engagement and association with elites and societies. The institutional outlook at soft power requires understanding how discourses are reified in specific communicative practices, and whether the entire communicative process brings any fruits.

---

⁹ Adam D. Morton, "Social Forces in the Struggle Over Hegemony: Neo-Gramscian Perspectives in International Political Economy," *Rethinking Gramsci*, ed. Marcus Green, (London and New York: Routledge, 2011), 150.

2. IDEATIONAL DIMENSIONS OF RUSSIA'S SOFT POWER

There is a widely spread opinion that Russian foreign policy thinking is dominated by geopolitics and hard security considerations, and the Kremlin misinterprets the very idea of soft power.¹⁰ Indeed, in the traditions of the Soviet mentality, the Kremlin views soft power as a “Western invention,” or even as an element of what in the Cold War times was dubbed “ideological warfare” to which the Kremlin has to symmetrically respond by launching propagandistic cover-up actions.¹¹

Yet in spite of the combination of the Soviet-inherited instincts and the technocratic nature of the ruling regime, Moscow does use normative arguments as its soft power tools. From the ideational perspective, soft power ought to be analyzed as part of politically instrumentalizable concepts constitutive for country's foreign policy. I will base my further analysis on two key premises. First, soft power implies the ability to contrive a vision of region's future appealing for local actors, including the sources of coherence within region, its identity profile and policy agenda. Second, soft power presupposes the ability to chart region's wider international perspectives and relate regional narratives to the global ones. It is through these two criteria that I shall assess Russia's potential in soft power projection.

2.1. Russia's Regional Approaches

Most of Russian policy experts would agree that it is normative issues that affect the logic of region-building worldwide. They see regionalism as shaped by immaterial factors (perceptions, narratives, anticipations, role identities, etc.), and some successful region-building projects came into being as results of creative imagination and its institutionalization.

Yet in practice the only idea Russia is consistently promoting in its “near abroad” is “finding regional solutions for regional problems” which indeed resonates in some countries like, for example, Iran. But this approach is far from sufficient for region-building, since it is short of content and substance, is mostly defensive and reactive, and grounded in geopolitical thinking aimed against the expansion of the transatlantic community. In particular, Russian experts complained that the United States used environmental programs to boost its influence in the Caspian Sea region.¹² Some Russian commentators treat the division of the Caspian Sea in

---

¹⁰ Jakub Koreiba, “Miekkka Sila Twardoglowej Dyplomacji,” *Nowa Europa Wschodnia*, Dwumiesiecznic Poswiecony Europie Wschodniej i Azji Centralnej. Krakow: (January 2013), http://www.new.org.pl/2013-01-13,miekkka_sila_twardoglowej_dyplomacji.html

¹¹ Sergey Vostrikov, “Karabakhskiy Krizis i Politika Rossii na Kavkaze,” *Obschestvennye Nauki i Sovremennost*, No. 3, (1999), 85.

¹² Anatoly Greshnevikov, “Voprosy Natsional'noi Bezopasnosti Rossii v Kaspiyskom Regione,” *Natsional'nie Interesy*, No. 1, (2001).

national sectors as a move facilitating the operation of Western oil companies in the region of US/NATO interests.¹³ “The Greater Black Sea region” (or “the Black Sea - Mediterranean region”) are viewed with particular suspicion in Moscow as regional platforms aimed at more forcefully linking the vast Euro-Asian areas to the West, strengthening the pivotal security roles played by NATO and the EU in its southern and eastern peripheries, and securing energy transportation routes essential for the West. The alleged “Caspian-Black Sea region” is seen as part of the US-promoted idea of a “greater Middle East” stretching from Palestine to Pakistan. It is perceived in Moscow as an attempt to detach the Central Asian countries from the putative Russian sphere of influence and to substantiate their historically contingent inclusion in the USSR. The concept of a wider Baltic-Black Sea region, known as Intermarun, is also believed to contain elements of separating Russia from neighboring countries.

There are two main problems with the “regional solutions for regional problems” formula. First, it might have some practical significance for the Caspian Sea regionalism that basically is about dividing energy resources among the five littoral states, but in other cases it loses its appeal. For example, about one half of the Black Sea Cooperation Organization members are not, geographically speaking, littoral states of the Black Sea. Even more problematic the appeal to “regional solutions” might look in South Caucasus and Central Asia where it is Russia itself that is often seen as an external – and not necessarily constructive - actor.

Second, Russia won't be able to have a monopoly in neither of the region in its southern neighborhood, and has to accept that other major powers – EU, US, China, and Turkey – will be increasingly competing for influence. Russia's resources of integration are insufficient for materializing its leadership ambitions, yet it is the fear of Russian domination among other littoral states that ultimately paves the way to external overlays.

It seems that the Kremlin, instead of developing and offering its visions of the different models of regionalism, prefers to think more in terms of civilizational – rather than regional – paradigm. Some Russian authors speak about “regional or local civilizations.”¹⁴ Yet the very concept of civilization comes in Russia in different versions – either as Russia's belongingness to a wider European civilization, or as Russia's domination in a Slavic civilization. Both versions don't work for Russia's relations with its southern neighbors – not only because they are evidently excluded from either of these two civilizational narratives, but also because each of them is semantically defined by Russia's uneasy relations with the West rather than with its immediate neighbors.¹⁵

---

¹³ Ali Magomedov, “Geopoliticheskie Interesy S.Sh.A. v Zakavkazie,” *Obozrevatel'-Observer*, No. 11, (2009), 89-93.

¹⁴ Elena Amelina, “Poniatie Tsivilizatsii Vchera i Segodnia,” *Obschestvennie Nauki i Sovremennost*, No.2, (1992), 100.

¹⁵ Igor Zevelev, “Rossiya i Russkiy Mir,” Moscow: “Russia-2020” Project, <http://russia-2020.org/>

A more appropriate for Russia's policies in the south derivative of the civilization-based discourse is the "Russian world" concept, which for the Kremlin and the "Russkiy Mir" Foundation serves as a tool for projecting Russia's cultural and political influence in countries with sizeable segments of Russian-speakers. Yet it is not rare that Russian-speakers in neighboring countries culturally define themselves in rather complex and hybrid ways, and are reluctant to voluntarily associate themselves with the Kremlin-promoted idea of Russianness. Moscow very often lacks proper cognizance of how the Russian-speaking communities are organized and to what extent they are integrated in local social and cultural milieu. The concept of the "Russian world", as most of derivatives of civilizational approach practiced by Russia, is instrumentalized as universal policy tool,¹⁶ but is largely insensitive to regional specificities.

Besides, the civilizational discourse, designed as a soft power connector, turns into a vast container of the most parochial and extremely mythologized perceptions of Russia's Self.¹⁷ It often is undistinguishable from imperial momentum: "the sense of special mission towards other nations is a deep tradition in Russia's intellectual history."¹⁸ Moreover, the very concept of Russian compatriots living abroad can become an instrument for Russia's force projection (in Abkhazia, South Ossetia and Transnistria), which may question its soft power nature. Russia indeed uses such instruments as the disbursement of Russian passports to the citizens of separatist territories, along with the purchasing of real estate, increased Russian language-learning in schools, etc.,¹⁹ but against the backdrop of endemic conflicts these moves might be conducive to securitization of Russia's policies and the justification for Russia's hard power application. Needless to say that these policies are overwhelmingly rejected by Russia's southern neighbors.

Despite the strong peace-keeping ingredients of the idea of civilizational dialogue, there is a widely spread feeling in the West that Russia is disinterested in solving "frozen conflicts" and even takes advantage of some of them for the sake of maintaining its otherwise vanishing geopolitical influence. This is a key source of disagreements in Russia's relations with the EU, but it also constitutes a problem for Russia in the Caucasus, since such an approach alienates it from Georgia and Azerbaijan, and hardly brings practical results in relations with Armenia.

---

ru/2010/07/15/russia-and-russian-world/

¹⁶ Boris Erasov, "Rossiya v Evraziyskom Prostranstve," *Obschestvennie Nauki i Sovremennost*, No. 2, (1994), 64-65.

¹⁷ Sergei Medvedev, "Russia at the End of Modernity: Foreign Policy, Security, Identity," *Russia and the West at the Millenium*, ed. Sergei Medvedev, Alexander Kononov and Sergei Oznobischev, (Garmisch – Patternkirchen: George Marshall European Center for Security Studies, 2003), 33-54.

¹⁸ Alexander Bogomolov and Oleksandr Lytvynenko, "A Ghost in the Mirror: Russian Soft Power in Ukraine," London: Chatham House Briefing Paper, REP RSP BP (January 2012), 7.

¹⁹ *Soft Power? The Means and Ends of Russian Influence*, London: Chatham House REP Seminar Report, (March 31, 2011), 17.

2.2. Russia and Global Debates on Democracy

Russia tried to imitate Western countries in grounding its soft power strategy in a pro-democracy rhetoric. In particular, “the target of the Russian soft power vis-a-vis Georgia since the war has largely been the West. The aim has been to blacken the Georgian government’s name and undermine the Georgian narrative of events.”²⁰ However, the invectives against “undemocratic features” of the Saakashvili regime were soon dropped, since this type of discourse could only harm the Kremlin itself. It overtly betrayed Russia’s double standards: Moscow never raised the issue of democratic governance in other neighboring countries and, moreover, indirectly supported authoritarian practices in many of them.

Yet Kremlin didn’t abandon the concept of democracy as a soft power tool – it transferred it to focus on the structure of international relations. This is how the idea of democratic multipolarity unfolded. Kremlin is keen to resort to this discourse in communicating with political elites in countries that have positioned themselves as alternatives to the domination of the West, including China, Iran, and Turkey. Since Russia has to somehow attune its international narratives to the political ideologies of the non-Western world, some of its discourses converge with post-colonial resistance to the domination of the West and the longing for more equitable international relations.

Yet this discourse, in its capacity of a soft power tool, does not resonate in Russia’s southern neighborhood for at least two reasons. First, the local elites take it as part of an old realist approach concealing Russia’s claims for legitimizing its regional preponderance. Second, Russia sometimes tends to overrate the anti-Western attitudes among its southern neighbors. Some of them make important – though inconsistent – moves to integrating with the Western normative order through accepting the Eastern Partnership principles and joining global initiatives aimed at promoting economic transparency and financial accountability (for example, Extractive Industry Transparency Initiative in which dozens of oil- and gas-producing and transporting countries, like Kazakhstan, Azerbaijan, and Georgia, have taken part).

3. INSTITUTIONAL DIMENSIONS OF SOFT POWER

As I noted above, Russia recognized the importance of soft power as a — perhaps auxiliary and facultative — ingredient of its diplomatic arsenal. This acceptance by itself is a serious step forward, especially against the background of the heavy legacy of the overwhelmingly materialist and technocratic thinking that dominates in the Kremlin. Konstantin Kosachev, the head of “Rossotrudnichestvo” (an agency subordinated to Foreign Ministry), not only accepts the legitimacy

---

²⁰ *Soft Power? The Means and Ends of Russian Influence*, 16.

of soft power tools in world politics, but tries to instrumentalize this concept. His blog posts, which intentionally feature as informal means of communication, often contain references to Putin's speeches, which can be interpreted as a means of linking President's discourse of alleged national revival to a more open and flexible understanding of public and cultural diplomacy as elements of soft power techniques.

Yet Russian diplomatic missions in neighboring countries which are supposed to be the main vehicles for soft power promotion are often criticized for working mainly with rather active yet not influential groups of Russian-speakers, and ignoring the most educated and dynamic social groups. To reach them, traditional PR tools – like festivals with “Russian pancakes, wooden spoons and bears”²¹ – look outdated.

Russia seeks to get positive feedback from — and thus exercise influence among — post-Soviet elites, utilizing multiple references to their “common history” and shared – yet bygone-Soviet pedigree. As a recent study assumes, Moscow has worked to consolidate its influence in the post-Soviet area through a number of soft power channels: attractive visa-free travel policy, the rhetoric of fraternity, and the ubiquity of Russian media in most CIS countries.²² Yet soft power is effective only if its application generates and spreads positive social impulses and meanings. It is undeniable that the Russian labor market can be economically appealing to low-paid migrants from post-Soviet states, yet what counts is not the quantity of immigrants and the volume of their remittances, but the qualitative characteristics of their experiences in Russia, which certainly include intolerance and extreme nationalism. The public attitudes towards immigrants all across Russia are characterized by estrangement, alienation, and enmity, which obviously does not create fertile ground for soft power projection. The fraternity narrative is very much past-oriented, lacks political dynamics, and thus fails to produce a convincing long-term vision of a common future. As for the Russian media beyond the Russian borders, it mainly translates commercial entertainment products and lacks strong political messages. Even if these messages become discernible, many of them are perceived as derogatory by neighboring countries that are too often depicted by Russian journalists and showmen as unstable and insolvent trouble-makers.

Moreover, soft power in Russia is often substituted by PR methods (purchasing

---

²¹ Anastasia Mitrofanova, “Rabota Rossiiskikh Posolstv s Sootechestvennikami – Bliny, Lozhki i Medvedi,” Interview to Regnum Agency, (January 22, 2013), <http://www.regnum.ru/news/polit/1615802.html>

²² Nicu Popescu and Andrew Wilson, *The Limits of Enlargement-Lite: European and Russian Power in the Troubled Neighbourhood*, London: European Council on Foreign Relations, ECFR Policy Report, (June 2009), 3–4.

space in international media, hiring foreign consultants for improving corporate image,²³ or establishing institutions like Caucasian Institute for Democracy²⁴). These measures lack due interactivity and represent one-channeled way of communicating with Russia's partners. The Kremlin reduces soft power "to a platform for spreading propaganda and focus most of all on loyal constituencies like compatriots living abroad... Instead of winning people over who do not share Russia's foreign principles, Moscow seeks to mobilize those who already agree with them."²⁵

4. A COMPETITION FOR SOFT POWER?

As I have argued earlier, in its southern neighborhood Russia faces competition from at least two other sources of soft power which are the EU and Turkey. In this section I will dwell upon their competitive advantages and disadvantages vis-à-vis Russia.

For the EU, regionalism in post-Soviet Eurasia is important in terms of overcoming exclusionary components of its neighborhood policies and find solutions that would associate Eurasian countries with the EU without membership. The essence of the EU soft power is in projecting the normative experiences of regional integration within Europe to its periphery. In fact, through a mosaic of dialogues and multilateral cooperation mechanisms, the EU can promote shared governance structures to consist of concentric circles—from those neighbors which accept the *acquis communautaire* to those partners with whom legal harmonization and convergence have to be negotiated.

The whole gamut of soft power issues — including the role of identities, norms, and values - increasingly shapes the EU's relations with its eastern neighbors. In doing so, Brussels wishes to transform its partners not by means of political power, but by force of attraction.²⁶ "The EU has next to no 'power over' anything at all – not even, in fact, proper power over its own constituent units – yet it evidently has a considerable amount of 'power too.'²⁷ In this light, the EU is sympathetic to the concept of soft power as "the ability to shape the future."²⁸

---

²³ Robert Orttung, "Russia's Use of PR as a Foreign Policy Tool," *Russian Analytical Digest* 81/10, (June 16, 2010), 7-10.

²⁴ Nicu Popescu, *Ibid*, 2.

²⁵ Jaroslaw Cwiek-Karpowicz, *Limits to Russian Soft Power in the Post-Soviet Area*, (Berlin: DGAPanalyse), No. 8, (July 2012), 9.

²⁶ Yannis Stavrakakis, "Passions of Identification: Discourse, Enjoyment, and European Identity". *Discourse Theory in European Politics. Identity, Policy and Governance*, ed. David Howarth and Jacob Torfing. (Palgrave & Macmillan, 2005), 154.

²⁷ Erik Ringmar, "Empowerment Among Nations. A Sociological Perspective," *Power in World Politics*, ed. Felix Berenskoetter and M.J. Williams, (New York and London: Routledge, 2007), 202.

²⁸ John Gaventa, "Levels, Spaces and Forms of Power: Analysing Opportunities for Change,"

The importance of soft power for the EU rests on the assumption that should the EU lower its engagement with – and expectations regarding – post-Soviet states, it would “eat away its own legitimacy as an international actor.”²⁹ Therefore, the very transformation of the common EU – Russia neighborhood area is perceived as an issue touching upon not only the EU external capabilities, but also the EU identity as a source of normative inspiration and an engine of change for adjacent countries. Within this perceptual framework, some European experts explore the prospects of “bi-regional relations, or inter-regionalism”³⁰ as a major element of EU policy of supporting connections between Baltic and Caucasian countries.

This explains why normatively loaded issues are at the very top of EU’s soft power agenda. Perhaps, Georgia is the most receptive to the narrative of Europeanization: its President Saakashvili not only compares this country with Estonia and Switzerland, but claims that the issue of the EU membership can eventually be part of Tbilisi’s relations with Brussels. In spite of certain naivety of these expectations, the legal approximation process does take place, being focused on a set of EU-defined propriety areas – eliminating trade barriers, introducing sanitary norms in agriculture, fostering competition policy and securing intellectual property rights.³¹

In the meantime, the EU vision of regionalism the Black Sea, South Caucasus, the Caspian Sea and Central Asia is not short of rather pragmatic tones. These regions are usually portrayed as interrelated components of project chains in emerging energy and transportation networks. They can be viewed as a transit and security regions, in which the EU intends to promote a model of safe and democratic neighborhood. Along these lines, the EU portrays itself as a driver for procedural and technical changes that brings countries of these regional groupings closer to the EU. The EU is also keen on sharing its expertise and resources for contributing to solving domestic problems (for instance, from the Baltic Sea region to the South Caucasus).

In the EU discourse Russia is usually described as an extra-regional actor taking advantage of the EU weakness for the sake of prolonging the status quo and its control over the region. The EU often portrays Russia’s North Caucasus as

---

Power in World Politics, ed. Felix Berenskoetter and M.J. Williams, (New York and London: Routledge, 2007), 214.

²⁹ Hiski Haukkala et al. “Contours of External and Internal in EU – Russia Relations,” *Witnessing Change in Contemporary Russia*, ed. Tomi Huttunen and Mikko Ylikangas, Helsinki: Kikumora Publications Series, No. 38, 50.

³⁰ Ramesh Thakur and Luk van Langenhove, “Enhancing Global Governance through Regional Integration,” *Regionalisation and Global Governance. The Taming of Globalisation?*, ed. Andrew Cooper, Christopher Hughes and Philippe Lombaerde, (London and New York: Routledge, 2008), 31.

³¹ Thomas de Waal, *Georgia’s Choices: Charting a Future for Georgia in Uncertain Times*, (Moscow: Moscow Carnegie Center, 2011), 50.

a crisis-ridden area that requires enormous funding from the federal budget for security reasons. Russia as a whole is depicted as a country unattractive to its neighbors, including even the break-away territories.³² Against this backdrop, the EU, concomitantly, features as a balancing force offering to Russia's southern neighbors an alternative to the Kremlin's dominance.³³

The Turkish regional imagery is basically focused on the Caspian – Black Sea region which are predominantly perceived within a larger framework of trans-Atlantic commitments. Turkish region-makers would certainly agree to dub the “broader Caspian region” a “global energy power” – an appealing metaphor for inscribing it in a wider set of geo-economic relations and to give floor to extra-regional actors in issues involving security and energy. The idea of “greater Caspian neighborhood” also resonates quite strongly in Turkish diplomatic circles.

Turkey definitely wishes to be recognized as a country belonging to the Caspian (Khazar) world, relying on its exceptional relations with Azerbaijan. The Baku – Ceyhan pipeline route is often referred to as an example of deep trust and mutual support between the two countries sharing common cultural background. Special relations between Azerbaijan and Turkey indeed foster economic projects by decreasing risks and transactional costs. Yet Turkish soft power is not only a matter of ethnic affinity: for Georgia too Turkey is the key security partner. The Turkish diplomacy is especially interested in promoting such political triangles as Turkey – Azerbaijan – Iran and Turkey – Azerbaijan – Georgia, unthinkable without soft power backing.

By the same token, Turkey seems to be sympathetic to the U.S. political support of the legitimacy of bilateral (i.e. between Azerbaijan and Turkmenistan) agreements on division of the Caspian Sea bottom even in the absence of a comprehensive agreement between the five littoral states. This is a clear challenge to Russia who deems that no external power can have a legitimate voice in decisions concerning the Caspian Sea resources, and that only solution involving all five regional states can have a force of law.

All this has a lot to do with discussing the concept of the Caucasus as a region to a large extent defined from the outside and lacking in common identity. Some elements of discursively shaping the “broader Caspian region” are quite visible in Turkey's policy discourse. Its construction presupposes that Russia and the EU play the roles of “external Others”: both are partners, but not indispensable elements in the emerging regional infrastructure. While Russia is excluded from regional

---

³² Dieter Boden, “Uregulirovanie Abkhazskogo i Yugo-osetinskogo Konfliktov: Uroki i Perspektivy,” *Yuzhniy Kavkaz: 20 let nezavisimosti*, (Berlin: Friedrich Ebert Stiftung, 2012), 142-149.

³³ Stefan Meister, *Recalibrating Germany's and EU's Policy in the South Caucasus*, Berlin: DGAPanalyse, No. 2, (July 2010), 4.

settings mostly by political reasons, Europe is by and large portrayed merely as an association of consumer countries increasingly dependent from external energy supplies.

Turkish discourse attributes the roles of “internal Others” to two other countries. Iran is economically important but politically troublesome, while Armenia is pushed out of the Caspian discourse as the occupier of Nagorno-Karabakh. In this circumstances Russia’s strategy of treating Armenia as its strategic outpost in the Caucasus might be illusory and may come with a high price to pay, as exemplified by Russia’s growing alienation from the regional milieu that develops beyond Russia’s control.

In its soft power discourses Turkey also occasionally uses its imperial legacies which are re-signified as cultural rather than geopolitical assets. A good example could be the restoration of ancient monuments in countries with Turkish cultural background as one of the focal points for Turkey’s soft power projection.

Balancing interests and values is another important point in Turkish soft power agenda. Its focus is not only on a variety of energy projects, but on something more demanding - the prospects of this region’s integration with Euro-Atlantic community. This explains the importance of countries like Azerbaijan and Georgia in Turkish strategy of “opening the Caspian to the West.”³⁴ This strategy is evidently conducive to reducing “Russia’s role in the Caspian energy game.”³⁵

CONCLUSION

As I have argued, regionalism is to a large extent shaped by immaterial factors (perceptions, imaginations, narratives, anticipations, role identities, etc.). This is what soft power is about: managing interdependence, inciting spill-over effects, searching for compromises with partners (win-win situations), and ultimately cementing the intra-regional communication. Foreign policies of many major international actors demonstrate new facets of power in the 21st century, in which the pursuances of economic interests are only achievable within a wider framework of socio-cultural and humanitarian projects.

Within the soft power logic, interdependent are not only countries, but – what is perhaps more important – issue areas. Possession of either military force or extractive resources alone usually does not bring desired results. Oil and gas have to be extracted and transported, which is unthinkable without trans-national and cross-border projects. The application of military force can bring the most negative political implications (as Russia’s diplomatic isolation in the case of recog-

---

³⁴ Burcu Gultekin Punsman, “A Step Ahead Towards the Stage of Maturation in Azerbaijani-Turkish Relations: the Trans-Anatolian Pipeline,” *Caspian Report*, (October – December 2012), 53.

³⁵ William Hale, “Turkey, Caspian Strategies, and the Economic Cooperation Organization,” *Caspian Report*, (October – December 2012), 116.

nizing Abkhazia and South Ossetia made clear). The Caucasus and the Caspian Sea region give the most convincing examples that there are no hard power solutions for situations involving ethnic conflicts or religious clashes.

This is why spill-over plays crucial role as part of soft power approaches. Investments projects can foster solving security issues. There are always normative repercussions of energy projects, as exemplified by the growing attractiveness of the culture of partnership, sustainability, transparency, social responsibility of business, etc.

My comparative analysis has uncovered significant differences between the three major actors whose soft power potentials have important impacts over the regional formations under consideration. To the south of its borders Moscow faces new types of power mechanisms that emerge as a combination of global governance tools and regional institutions. Russia can't stop these processes even if some of them would challenge Russia's policies. Moreover, Russia will find itself under increased pressure from its neighbors and their global allies: this is, for instance, the case of the role of the Russian troops in separatist regions. Of course, Russia can keep claiming that it is NATO and the EU that are eager to deprive Russia's neighbors of their independence, but the Kremlin's role of the defender of sovereignties definitely won't resonate among either of neighboring – and more distant – countries.

For Russia regionalism is part of (neo)realist conceptualization of major international powers' inclination to form blocs and alliances to serve their geopolitical purposes. There is a widely spread sense in Moscow that major states pursue policies of self-assertiveness and hegemony by means of forging regional alliances – something similar to “the theory of great power orbits”³⁶ which presumes that “smaller countries are hardly able to contrive regional integration and stability on their own.”³⁷ Against this background the Kremlin is traditionally wary of activities of what it dubs «extra-regional actors» in the Caucasus and Central Asia, who allegedly try to detach Russia's neighbors from the Russian sphere of influence and to substantiate their historically contingent inclusion in the USSR.³⁸ External actors' policies are aimed, according to the Kremlin geopolitical narrative, at more forcefully linking the vast Eurasian areas to the West, and substantiating the pivotal roles for NATO and EU in providing security to its southern and eastern peripheries, as well as secure energy transportation routes essential for the West.³⁹ But Moscow evidently can't be the only magnet for the regions of its southern

---

³⁶ Ronald Yalem, “Theories of Regionalism,” *Regional Politics and World Order*, ed. Richard Falk and Saul Mendlovitz, (San Francisco: W.H. Freeman and Company, 1973), 221-237.

³⁷ George Liska, “Geographic Scope, the Pattern of Integration,” *Regional Politics and World Order*, ed. Richard Falk and Saul Mendlovitz, (San Francisco: W.H. Freeman and Company, 1973), 236.

³⁸ Irina Zviagelskaya, “Meniayushiesia Balansy,” *Svobodnaya Mysl*, No. 11 (1606), 66-67.

³⁹ Oleg Yanitskiy, “Evropeiskie Lidery o Dolgosrochnoi Perspective ES,” *Mir i Politika*, No. 11 (26), (November 2008), 44.

neighborhood. The EU pursues its own policy agenda in the Caucasus and Central Asia, moving from “pro-multilateralism policy to intensified regionalism.”⁴⁰ The EU believes that the most successful experiences of region-making can be considered as models to be potentially replicated in other regions. For example, there were many attempts to geographically extend the positive experience of the Baltic region-building to the south, including the Black Sea and Caucasian countries. The Baltic – Black Sea nexus is especially appealing for countries like Georgia which “has in many respects more in common with the Baltic States than it does with its immediate neighbors.”⁴¹

Turkey is another important actor with its own long-term vision of its neighborhood policies. Russia and Turkey can be partners and even co-makers of the Black Sea regional institutional framework, but their policies certainly diverge in two areas: in the Middle East (and in Syria in particular⁴²) and in energy supply projects. Turkey sees Russia as a country profiting from the Middle East conflicts and – in a wider sense – threatening “the Euro-Atlantic energy security concept which NATO (among others) has been promoting.”⁴³ This only complicates the political landscape in the Turkish – Russian common neighborhood and spur clashes of different visions of regional projects.

Against this backdrop, the challenges Russia faces in its southern neighborhood seem indeed far-reaching. Should Russia ground its soft power discourses in normative issues, including democracy, it will most likely be outperformed by the EU that is a much stronger actor in this domain. In the meantime, in civilization-based approaches it is Turkey that possesses a much more influential appeal all across Russia’s southern neighborhood. Whereas both the EU and Turkey try to narrow gaps between their soft power and hard power policies, Russia seems to utilize soft power tools basically as a means to reducing international repercussions of its hard power-based moves, including the military support for separatist territories of Abkhazia, South Ossetia and (indirectly) Nagorno-Karabakh. The concomitant political commitments that Russia has taken seriously constrain its freedom of maneuver and reduce the effectiveness of Moscow’s soft power policies.

---

⁴⁰ Sung-Hoon Park, “The Dynamics of Regionalism in the APEC Region: Tendencies, Characteristics, and Policy Issues,” *States, Regions and the Global System. Europe and Northern Asia-Pacific in Globalized Governance*, ed. Andreas Vasilache, Reimund Seidelmann and Jose Luis de Sales Marques, (Baden-Baden: Nomos, 2011), 158.

⁴¹ Jonathan Kulick and Temuri Yakobashvili, “Georgia and the Wider Black Sea,” *The Wider Black Sea Region in the 21st Century: Strategic, Economic and Energy Perspectives*, ed. Daniel Hamilton and Gerhard Mangott, (Washington and Vienna: The Johns Hopkins University and Austrian Institute for International Affairs, 2008), 51.

⁴² Nihat Ali Ozcan, “Turkey’s Syria Bargain with Russia,” *Daily News*, (December 6, 2012), 4.

⁴³ Gulmira Rzayeva, “BP-Rosneft Deal: Implications and Intentions,” *Caspian Report*, (October – December 2012), 119.

BIBLIOGRAPHY

Abbasbeily, A. "Kavkaz v Svete Seostrategicheskikh Realiy." *Obozrevatel'-Observer* No.1, 2003.

Amelina, E. "Poniatie Tsivilizatsii Vchera i Segodnia." *Obschestvennie Nauki i Sovremennost* No. 2, 1992.

Boden, D. "Uregulirovanie Abkhazskogo i Yugo-osetinskogo Konfliktov: Uroki i Perspektivy." *Yuzhnyy Kavkaz: 20 let nezavisimosti* Berlin: Friedrich Ebert Stiftung, 2012.

Bogomolov, A. and Lytvynenko, O. "A Ghost in the Mirror: Russian Soft Power in Ukraine." London: Chatham House Briefing Paper, REP RSP BP (January 2012).

Buzan, B. *From International to World Society? English School Theory and the Social Structure of Globalization*. Cambridge University Press, 2004.

Cwiek-Karpowicz, J. *Limits to Russian Soft Power in the Post-Soviet Area*. Berlin: DGAPanalyse, No. 8, July 2012.

Erasov, B. "Rossiya v Evraziyskom Prostranstve." *Obschestvennie Nauki i Sovremennost* No. 2, 1994.

Forging the future of the Caucasus: the Past 20 years and its lessons. Post-conference Evaluation Report. Baku: Caucasus International, Center for Strategic Studies and Turkish Policy Quarterly, 2012.

Gaventa, J. "Levels, Spaces and Forms of Power: Analysing Opportunities for Change." *Power in World Politics* ed. Felix Berenskoetter and M.J. Williams, New York and London: Routledge, 2007.

Greshnevikov, A. "Voprosy Natsional'noi Bezopasnosti Rossii v Kaspiyskom Regione." *Natsional'nie Interesy* No. 1, 2001.

Hale, W. "Turkey, Caspian Strategies, and the Economic Cooperation Organization." *Caspian Report* October – December 2012.

Haukkala H., Kononenko V., Pynnoniemi K. and Saari S. "Contours of External and Internal in EU – Russia Relations." *Witnessing Change in Contemporary Russia* ed. Tomi Huttunen and Mikko Ylikangas, Helsinki: Kikumora Publications Series, No. 38, 2010.

Jotun, P. "Regionalization in Caucasia and Central Asia." *Regionalization in a Globalizing World. A Comparative Perspective on Forms, Actors and Processes* ed. Michael Schultz, Frederick Soderbaum and Joakim Ojendak, London and New York: Zed Books, 2001.

Kazantsev, A. "Mnogovektornost' Vneshney Politiki i Geopoliticheskaya Neopredelionnost' v Tsentral'noi Azii." *Vestnik Instituta Kennana v Rossii* No. 19. 2011.

Koreiba, J. "Miekka Sila Twardoglowej Dyplomacji." *Nowa Europa Wschodnia* Dwumiesiecznic Poswiecony Europie Wschodniej i Azji Centralnej. Krakow: (January 2013), http://www.new.org.pl/2013-01-13,miekka_sila_twardoglowej_dyplomacji.html

Kulick, J. and Yakobashvili, T. "Georgia and the Wider Black Sea." *The Wider Black Sea Region in the 21st Century: Strategic, Economic and Energy Perspectives* ed. Daniel Hamilton and Gerhard Mangott, Washington and Vienna: The Johns Hopkins University and Austrian Institute for International Affairs, 2008.

Kurtov, A. "Real'na li Ugroza Geopoliticheskogo Razloma v Tsentral'noi Azii?." *Obozrevatel'-Observer*, No. 9, 1998.

Liska, G. "Geographic Scope, the Pattern of Integration." *Regional Politics and World Order* ed. Richard Falk and Saul Mendlovitz, San Francisco: W.H.Freeman and Company, 1973.

Magomedov, A. "Geopoliticheskie Interesy S.Sh.A. v Zakavkazie." *Obozrevatel'-Observer* No. 11, 2009.

Medvedev, S. "Russia at the End of Modernity: Foreign Policy, Security, Identity." *Russia and the West at the Millenium* ed. Sergei Medvedev, Alexander Konovalov and Sergei Oznobishev, Garmisch – Patternkirchen: George Marshall European Center for Security Studies, 2003.

Meister, S. *Recalibrating Germany's and EU's Policy in the South Caucasus*. Berlin: DGAPanalyse, No. 2, (July 2010).

Mitrofanova, A. "Rabota Rossiiskikh Posolstv s Sootechestvennikami – Bliny, Lozhki i Medvedi." Interview to Regnum Agency (January 22, 2013) <http://www.regnum.ru/news/polit/1615802.html>

Morton, A. "Social Forces in the Struggle Over Hegemony: Neo-Gramscian Perspectives in International Political Economy." *Rethinking Gramsci* ed. Marcus Green. London and New York: Routledge, 2011.

Orttung, R. "Russia's Use of PR as a Foreign Policy Tool." *Russian Analytical Digest* 81/10, 16 June 2010.

Ozcan, N.A. "Turkey's Syria Bargain with Russia." *Daily News*, December 6, 2012.

Park, S. H. "The Dynamics of Regionalism in the APEC Region: Tendencies, Characteristics, and Policy Issues." *States, Regions and the Global System. Europe and Northern Asia-Pacific in Globalized Governance* ed. Andreas Vasilache, Reimund Seidelmann and Jose Luis de Sales Marques. Baden-Baden: Nomos, 2011.

Popescu, N. *Russia's Soft Power Ambitions*. Brussels: CEPS Policy Brief, No. 115, October 2006.

Popescu, N. and Wilson, A. *The Limits of Enlargement-Lite: European and Russian Power in the Troubled Neighbourhood*. London: European Council on Foreign Relations, ECFR Policy Report, June 2009.

Punsmann, B.G. "A Step Ahead Towards the Stage of Maturation in Azerbaijani-Turkish Relations: the Trans-Anatolian Pipeline." *Caspian Report* October – December 2012.

Ringmar, E. "Empowerment Among Nations. A Sociological Perspective." *Power in World Politics*, ed. Felix Berenskoetter and M.J. Williams. New York and London: Routledge, 2007.

Rzayeva, G. "BP-Rosneft Deal: Implications and Intentions." *Caspian Report* October – December 2012.

Somers, M. and Gibson, G. "Reclaiming the Epistemological "Other": Narrative and the Social Constitution of Identity." *Social Theory and the Politics of Identity* ed. Craig Calhoun. Malden, Massachusetts: Blackwell Publishers, 1994.

Stavrakakis, Y. "Passions of Identification: Discourse, Enjoyment, and European Identity." *Discourse Theory in European Politics. Identity, Policy and Governance* ed. David Howarth and Jacob Torfing. Palgrave & Macmillan, 2005.

Thakur, R. and Langenhove, L. "Enhancing Global Governance Through Regional Integration." *Regionalisation and Global Governance. The Taming of Globalisation?* ed. Andrew Cooper, Christopher Hughes and Philippe Lombaerde. London and New York: Routledge, 2008.

Vostrikov, S. "Karabakhskiy Krizis i Politika Rossii na Kavkaze." *Obschestvennye Nauki i Sovremennost* No. 3. 1999.

Zamiatin, D. "Obraz Strany: Struktura i Dynamika." *Obschestvennye Nauki i Sovremennost*, No. 1, 2000.

Zevelev, I. "Rossiya i Russkiy Mir." Moscow: "Russia-2020" Project, 2010, <http://russia-2020.org/ru/2010/07/15/russia-and-russian-world/>.

Zviagelskaya, I. "Meniyuschiesia Balansy." *Svobodnaya Mysl* No. 11 (1606), 2009.

de Waal, T. *Georgia's Choices: Charting a Future for Georgia in Uncertain Times*. Moscow: Moscow Carnegie Center, 2011.

Yalem, R. "Theories of Regionalism." *Regional Politics and World Order*, ed. Richard Falk and Saul Mendlovitz. San Francisco: W.H. Freeman and Company, 1973.

Yanitskiy, O. "Evropeiskie Lidery o Dolgosrochnoi Perspective ES." *Mir i Politika* No. 11 (26), November 2008.

BUILDING CAPACITY FOR PUBLIC UNDERSTANDING OF SCIENCE: A REPORT ON THE ROLE OF SCIENCE CENTERSⁱ

Toplumun Bilim Anlayışının Geliştirilmesi:
Bilim Merkezlerinin Rolü Üzerine Bir Değerlendirme

Burçkin DAL*, **Yasemin ÖZDEM****, **Nilay ÖZTÜRK****, **Umut ALPER*****

Abstract:

There is a growing need in the world for the proficiency in core competencies for public understanding of science. However, decision makers and public often lack access to information, knowledge and skills to engage in informed decision making regarding socio-scientific issues; besides, settings typically lack infrastructure to support such activities. This paper aims to explore and describe the critical factors and dynamics in science centers' strategic initiative to develop capacity for the improvement of public understanding of science and its core competencies regarding national and international standard practices.

Keywords: *Science centers, public understanding of science, socio-scientific issues*

Öz:

Bilim eğitiminin en önemli amaçlarından biri olan toplumun bilim algısının geliştirilmesi ya da toplumda bilimin daha iyi anlaşılabilmesi için gerekli bilgi ve becerinin artırılması dünyanın birçok ülkesinde tartışılan bir konu haline gelmiştir. Ancak alanda yapılan çalışmalar, karar mercilerinin ve toplumun bu konuda bilgi ve becerilere ulaşmada zorluklar yaşadığını ortaya koymaktadır. Özellikle toplumu ilgilendiren bilimsel konularda (sosyo-bilimsel konular), toplumu oluşturan bireylerin karar verme becerisinin ve bu beceriyi geliştirecek eğitim altyapısının eksikliği ön plana çıkmaktadır. Bu çalışmada, bilim merkezlerinin toplumda bilim anlayışını geliştirmede ki mevcut kapasiteleri, sahip oldukları stratejik önem ile ulusal / uluslararası arenada bilim merkezlerinin bu yöndeki tarihsel süreci ve gelişimi araştırılarak örnek bir sosyo-bilimsel konu üzerinden tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Bilim merkezi, toplumda bilim, sosyo-bilimsel konular*

ⁱ This project has been carried out since September 2012 and planned to be finished in December 2013 by the Ministry of Environment and Urban Planning, and The Scientific and Technological Research Council of Turkey. The main aim of the project is to create capacity for the risk management of climate change in urban, rural and coastal parts of Turkey and raise awareness on both the effects of and adaptation to climate change by the means of education.

* Associate professor, Department of Humanities and Social Sciences, Istanbul Technical University. e-mail: dalbu@itu.edu.tr.

**Research Assistant / PhD Candidate, Middle East Technical University.

*** PhD Candidate, Middle East Technical University.

INTRODUCTION

The increasing impact of scientific and technological advances not only has positive effects on countries' economic growth but also has pervasive effects on everyday life at both individual and social levels. Along with the developments in science and technology, people have increased the quality of their life while they had increased concern about the possible adverse effects of these developments especially in terms of global socio-scientific issues, such as climate change, hunger, energy consumption, increase in population etc. The increasing concern of society on socio-scientific issues has brought the science and society dialogues forward for the sake of public understanding of science. Thus, it has been a requirement to enhance better understanding of socio-scientific issues by the public at large by means of not only schooling but also through informal learning opportunities.

There has been a rich literature offering great variety of ways to enhance public understanding of science since it has been reported several times that there is a broad interest of public in science. For example, some of the European programs now sponsor projects that give public the opportunity to discuss developments in science and technology directly with specialists (e.g. Researchers' Night Project). Wherever possible, industry and universities increase their partnership with the government in similar programs (e.g. Climate Change Awareness Project with the Ministry of Environment and Urban Planning in Turkey). However, many of the programs, such as scientific exhibitions and events that are aimed at making people better informed of science, are targeted at younger generations rather than adults. The few investigations gave insights about how people learn in informal settings like museums, science centers, zoos, aquariums, natural areas, and community organizations; and the contribution of these settings to public understanding of science.¹

Therefore, in this report, we examined the particular contribution of science centers to public understanding of science and suggested a socio-scientific case as an example.

1. THEORETICAL FRAMEWORK

Public Understanding of Science

Public understanding of science (PUS), also known as 'public awareness of science' or recently 'public engagement with science and technology', is a term related to the attitudes, behaviors, opinions and activities that public has when interacting with scientific knowledge ('Public awareness of science', n.d.). As the

---

¹ Falk and Dierking, "Lifelong science learning for adults," 1063-1079.

goal of all science education efforts, PUS was generalized as a body of scientific understanding and capabilities, and it was historically described as a combination of knowledge as well as a set of scientific skills and habits of mind.² Nonetheless, the research on PUS reports a wide range of competing values for the appreciation of science in social contexts.³

The Bodmer Report manifested by the Royal Society in 1985, drew attention to the need to improve public understanding of science. In the report, PUS involves subject matter knowledge and knowledge about science. The report claims that science and society communication can only be increased by ensuring the science understanding of those who are not professionally involved in science.⁴

Realization of social progress is directly linked to the adoption of scientific understanding at all levels of modern society. Public understanding of science is considered as an essential component of a democratic society, supporting a modern science and technology-based life and economy. It brings benefits to individual decision making and also to democracy in a more general sense. It uses the knowledge, skill and enthusiasm of the public to help make the decision and recognizes that the public have a significant role to play. In particular, the ability to keep updated about current events in political science and to actively participate in the decision making mechanisms in a scientifically and technologically advanced society, has been deemed an essential goal of society.⁵ However, most studies attempting to measure public general knowledge and understanding of science and technology conclude that the public is largely scientifically disinterested and illiterate.⁶ This result can be attributed to the limitation of assessment scales but another probability is the inefficiency of the informal educational programs aimed at increasing PUS.

Here, in this report, we are specifically interested in the role of science centers as informal learning settings in promoting public understanding of science.

2. THE ROLE OF SCIENCE CENTRES IN PROMOTING PUBLIC UNDERSTANDING OF SCIENCE

According to Hooper-Greenhill, the construction of science centers is directly related to public understanding of science. The declaration made in the Copenhagen

---

² Brown, Reveles and Kelly, "Scientific literacy and discursive identity," 779–802.

³ Tytler, "Dimensions of evidence, the public understanding of science and science education," 815-832.

⁴ Ryder, "Identifying science understanding for functional scientific literacy," 1-44.

⁵ Schibeci, "Reading, writing and arithmetic," 324-325.

⁶ Bauer, Allum and Miller, "What can we learn from 25 years of PUS survey research," 79–95.

Declaration defines science centre “as a non-profit making permanent institution, in the service of the society and its development and open to the public, which acquires, conserves, communicates and exhibits, researches for the purpose of study, education and enjoyment, material evidence of men and his environment”. Science centers provide necessary conditions or environment in which the visitors experience learning and all the elements necessary for promoting learning are present.

The prior aim of science centers is to contribute to public understanding of science through science education⁷ by means of several learning opportunities offered to public. In this sense, science centers have been established in order to inform individuals about scientific developments and popularize science. Among the diverse purposes of science centers, there is the goal of introducing widely accepted scientific principles and reinforcing understanding of the philosophy of science.⁸ All of the experiences in a science centre provide the visitors to look at the world with the perspective of a scientist, disseminate the seeds of scientific thinking, and give the audience’s sympathy towards science and technology. Therefore, these centers have been attractive venues for learning science because of their explicit attempt to represent science through interesting, interactive and educative activities for all people regardless of their age or educational background.⁹ In particular, adults seem to use these settings to fill their leisure time, to build identity, as a way of improving oneself either personally or professionally and as places to pursue hobbies and continue learning in personally meaningful ways.¹⁰ If science is a way of understanding the world we live in, the important role science centers play in communicating science with the public is worth considering.

The first known science centre was Hellenistic Institute of Alexandria first established in 283 B.C. After that, at the end of the 18th century, the Louvre in Paris was the first public centre established as part of the state education system. In this process, these are the two notable events in world history of science. Then after, science centers have evolved through history in terms of institutional structures, content of facilities and purpose. Approximately 2,400 science centers have been established in the world and approximately 290 million people visit these centers every year.¹¹ It is the responsibility of the science centers, apart from other functions, to impart education through exhibition to the masses regardless of their educational background.

---

⁷ Medved and Oatley, “Memories and scientific literacy,” 1117-1132.

⁸ Rennie, “Learning science out of school.”

⁹ Falk and Dierking, “Lifelong science learning for adults: The role of free-choice experiences,” 1063-1079.

¹⁰ Persson, “The Totonto Declaration,” Accessed May 20, 2012. <http://www.5scws.org>.

¹¹ TUBİTAK, “*Bilim Merkezleri*,” Accessed December 5, 2012 <http://www.tubitak.gov.tr/sid/934/pid/461/cid/9420/index.htm>.

McManus described three models of science centers beginning with first generation, which focused on collections and research, and second generation, which had a training role as well. The third generation has evolved in two ways; one is including thematic exhibitions of larger concepts and the other is equipped with “de-contextualized scattering of interactive exhibits”. Today, science centers have been continuing to develop and improve in their vision as well as their institutional structures considering the demands of the society. This recent generation of science centers combines interactive exhibits and trainings with hands-on and minds-on structured activities and new pedagogical approaches in response to the learning needs of new generations. These places offer rich educational resources with training programs including individual learning areas, scientific shows, activities, games, etc. Moreover, science centers provide easily accessible places to explore the ‘secrets of science’. Thus, they offer visitors opportunities to have ‘understanding of science’.¹²

When we inspect countries with healthy educational, social and economic infrastructures such as EU countries and the USA, the fact that science centers exist, and continue to adapt and thrive over time in these countries. Reversely, the community values scientific research and education – and sees how science is important in daily life.

Due to the crucial role of science centers in the society, supporting these places is perceived as a social responsibility all over the world as well as in Turkey. In order to investigate the history of science centers in Turkey, it is rational to begin from museums. Science centers are evolved from science museums in the process of Turkish educational system. However, the concept of “museum education” comes up more frequently in Turkey after the 1990s; the history of museum education extends until II. Constitutional. In 1868, a school museum was first established in Galatasaray High School which stressed the need for the use of the museum as a medium of learning and information. After that, school museums were opened in elementary and high school in Bursa in 1930, and again continued to be established between the years 1980 and 1990.¹³ The Ministry of Education worked hard on behalf of expanding and strengthening education in museums. Some of these efforts are educational programs that stressed on the importance of museum education, such as Atatürk Education Museum, museum education seminars and workshops for teachers between 1996 and 1998.¹⁴ Educational activities in museums came to the fore with the archaeological museums, private museums and science centers.

---

¹² Yu, “The National Science and Technology Museum of Taiwan,” 107-113.

¹³ Paykoç, “Türkiye’de Müze Eğitimi Uygulamaları: Tarihçe ve Örnekler.”

¹⁴ Paykoç, “Türkiye’de Müze Eğitimi Uygulamaları: Tarihçe ve Örnekler.”

The concept of museum specializes as science centre in the leadership of Feza Gürsey Science Centre which is established on 23 June 1993 in Ankara. Then after, Rahmi Koç Museum in Istanbul, Child Universities in Ankara, Science Centers in Gaziantep, in Eskişehir, Istanbul Universities and Istanbul Technical University's science centers are established as good examples for the recent generation of science centers, where visitors are engaged in interactive learning sessions and experience science by hands-on and minds-on activities. The main aim of these science centers is to contribute to the formal education students have in their school. In time, these centers also adapted goals, as is the case in the world, to serve the larger public in order to promote life-long learning, to attract people from all ages to the world of science and develop positive attitudes towards science and technology. However, to what extent these aims are achieved by these science centers as well as to what extent the larger public is aware of the aims of these centers are still open to research.

Falk, Martin Storksdieck, and Dierking concluded that informal experiences such as reading out of schooling, going to museums, interacting with others, and the use of Internet are the mechanisms by which the public seek and acquire science understanding. Falk and Needham assert that, "Science learning is rarely, if ever, instantaneous. Individuals typically acquire an understanding of scientific concepts through an accumulation of experiences from different sources at different times. An individual's understanding of the physics of flight, for example, might represent the cumulative experiences of completing a classroom assignment on Bernoulli's principle, reading a book on the Wright brothers, visiting a Science Centre exhibit on lift and drag, and watching a television program on birds. All of these experiences are combined, often seamlessly, to construct a personal understanding of flight; no one source is sufficient to create neither understanding, nor one single institution solely responsible."

In their research, Falk and Needham point out to the relationship between public perceptions of science understanding and visits to the science centre. They claim that individuals who had visited science centre, which is California Science Centre (CSC), were more likely to feel informed about science, and they tend to visit the centre more than once. They back this result by the fact that a large number of adults who visited this specific science centre, including minority and lower income adults, believed that they had important learning opportunities both for themselves and their children.¹⁵

In this report, we propose that science centers, when enriched with variety of learning opportunities also targeting adults along with younger generations, can promote public understanding of science as in the example of CSC. As part of

---

¹⁵ Falk and Needham, "Measuring the impact of a science centre on its community," 1-12.

learning opportunities, we suggest the use of socio-scientific issues as learning cases to draw attention of larger public. In the following, we reinforce our claim about socio-scientific cases and provide an example of such a case.

3. UTILIZING SOCIO-SCIENTIFIC ISSUES TO FOSTER PUBLIC UNDERSTANDING OF SCIENCE

Socio-scientific issues (SSI) have emerged recently as the social dilemmas arose as a result of the advancements in science and technology.¹⁶ SSI are defined as the issues that are ‘based on scientific concepts or problems, controversial in nature, discussed in public outlets and frequently subject to political and social influences.’¹⁷ According to many researchers, SSI may improve students’ scientific literacy.¹⁸ ¹⁹ In addition, SSI movement enhances cognitive, emotional and social development of individuals, and emphasizes students’ intellectual development, while also trying to provide them with emotional and social development.²⁰

SSI consists of scientific claims and arguments, political, ethical and epistemological perspectives. Besides, SSI are those individuals may easily confront in their daily lives both globally and locally such as genetic engineering, environmental issues, nuclear power usage, and effects of mobile phone use.

In this sense, climate change is one of the SSI which is complex and controversial, that is, individuals may hold different viewpoints about the global climate change. Scientific evidence has shown that climate change involves major impacts on humans and is caused primarily by human activities.²¹ Increase in temperature will continue for a long time even if gas emissions were to be drastically cut down due to a time lag between causes and impacts of atmospheric change.²² Undoubtedly, increase in the greenhouse gas emissions causing changes in the climate system is one of the most prominent challenges that the humankind faces.²³

---

¹⁶ Sadler, “Informal reasoning regarding SSI: A critical review of research,” 513-536.

¹⁷ Sadler and Zeidler, “Patterns of informal reasoning in the context of socio-scientific decision making,” 113.

¹⁸ Kolsto, “Scientific literacy for citizenship: Tools for dealing with the science dimension of controversial socio-scientific issues,” 291-310.

¹⁹ Sadler, “Informal reasoning regarding SSI: A critical review of research,” 513-536.

²⁰ Topcu, “Development of attitudes towards socio-scientific issues scale for undergraduate students,” 51-67.

²¹ Environment Agency, “Floods in the South West: The story of Winter 2000.”

²² Wigley, “The climate change commitment.” 1766-1769.

²³ Schreiner, Henriksen and Hansen. “Climate education: Empowering today’s youth to meet tomorrow’s challenges,” 3-49.

According to Matkins and Bell, although the idea that global climate change has occurred due to human actions is treated as empirically proven by many researchers, the literature on global climate change reveals that this idea is tentative (e.g. Lindzen, 1999). Besides, climate change is one of the most up-to-date issues that is largely debated on the media and international agencies. Politicians try to find out ways to decrease the greenhouse gas emissions both locally and internationally.²⁴ For instance, there is still a discussion about the acceptance of Kyoto Protocol showing that climate change is one of the most controversial issues in the international arena.²⁵ Therefore, about such an important issue, individuals should generate their own views to find solutions and hold their own perspectives to participate in political debate as a part of the society they live in.

Through science education, new generations would be more knowledgeable and aware of the controversial science-related social issues as climate change. This arises the need for adaptation to, as well as mitigation of, climate change. To this end; government and public should take action together toward climate change for both adaptation and mitigation. However, the public is not aware of the need for wider collective and individual responsibility and involvement in responding to climate change. Responsibility toward environment is the first step for approaching environment in a friendly manner. If an individual recognizes the crucial role of his/her responsibility on environmental issues, he/she is expected to gain environmental friendly behavior spontaneously. Referred spontaneous action can be acquired step by step within the context of a science centre, in a natural scientific setting. For example; a climate change gallery in a science centre, can change the way people think, talk and act about the climate change. A glimpse into the science centre's technical documents or exhibits can quickly convince people in scientists' and engineers' ability to develop the array of technical solutions that can make a sustainable future possible.

4. CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS FOR FURTHER ACTIONS

As in the case of Kyoto Protocol, to be able to act in harmony with all other countries, it is essential that everybody, especially the decision makers, should have a minimum level of scientific literacy understanding which enables Turkey to designate its internal and external policies accordingly.

Turkey ought to be in this framework. New science centers have an extensive social task. They can play a key role in improving the public perception of science, contributing to a positive evaluation of science and its technological de-

---

²⁴ Matkins and Bell, "Awakening the scientist inside: Global climate change and the nature of science in an elementary science methods course," 137-163.

²⁵ Schreiner, Henriksen and Hansen, "Climate education: Empowering today's youth to meet tomorrow's challenges," 3-49.

velopments. In addition, they can stimulate the population's education about the characteristic activities and abilities of science. They can also help people to understand scientific concepts linked to the present day and propose steps for integrating them into culture.

In Turkey, science centers also play a significant role in supporting and complementing formal education. They can be visited by numerous school children every year and present aspects of science that differ in content and form from those in educational centers. Such aspects are more closely related to current affairs and interdisciplinary areas and are linked to situations involving play, happiness, and freedom of initiative.

After 1990s; The Scientific and Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) opens a call as "Science Centre Foundation Support" and directly supports the establishment of science centers. Besides TUBITAK, universities and municipalities also supported foundation of Social and Science Centers. These endeavors also encouraged by media, non-governmental organizations and most importantly ministries. Number and diversity of science centers will increase in the next ten years due to the new policies of Science, Industry and Technology Ministry. Based on new policies, in developing countries like Turkey, the trend of creating public science centers should be supported, until there is at least one per city in Turkey. It is a fact that education is the potent instrument for human development, on which the level of all national development depends. A science centre policy has to be established so that an awareness and sensitivity are created and more and more people are attracted to science centre. This decision is expected to change the understanding of science in Turkey in the coming years.

BIBLIOGRAPHY

Bauer, Martin W., Allum, Nick and Miller, Steve. "What can we learn from 25 years of PUS survey research?" *Public Understanding of Science*, 16 (2007): 79–95.

Brown, Bryan A., Reveles, John M. and Kelly, Gregory J. "Scientific literacy and discursive identity: A theoretical framework for understanding science learning." *Science Education*, 89 (2005): 779–802.

Environment Agency. *Floods in the South West: The story of Winter 2000*. (2011) Exeter: South West Region Environment Agency.

Hooper-Greenhill, Eilean. "Müze ve Galeri Eğitimi." *Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları*, 4 (1999).

Falk, John H., Storksdieck, Marti and Dierking, Lynn D. "Investigating public science interest and understanding: Evidence for the importance of free-choice learning." *Public Understanding of Science*, 16 (4) (2007): 455-469.

Falk, John H. and Needham, Mark D. "Measuring the impact of a science center on its community." *Journal of Research in Science Teaching*, 48(1) (2011): 1-12.

Falk, John H. and Dierking, Lynn D. "Lifelong science learning for adults: The role of free-choice experiences," In *Second international handbook of science education*, eds. B. J. Fraser, K. G. Tobin, C. J. McRobbie, 1063-1079. Dordrecht, The Netherlands: Springer, 2012.

Kolstø, Stein D. "Scientific literacy for citizenship: Tools for dealing with the science dimension of controversial socioscientific issues." *Science Education*, (2001): 291-310.

Matkins, Juanita J. and Bell, Randy L. "Awakening the scientist inside: Global climate change and the nature of science in an elementary science methods course." *Journal of Science Teacher Education*, 18 (2007): 137-163.

McManus, Paulette M. "Topics in museums and science education." *Studies in Science Education*, 20 (1992): 157-182.

Medved, Maria I. and Oatley, Keith. "Memories and scientific literacy: remembering exhibits from a science centre." *International Journal of Science Education*, 22 (10) (2000): 1117-1132.

Topcu, Mustafa, S. "Development of attitudes towards socioscientific issues scale for undergraduate students." *Evaluation & Research in Education* (2010): 51-67.

Paykoç, F. "Türkiye’de Müze Eğitimi Uygulamaları: Tarihçe ve Örnekler," *Müze Eğitimi Seminerleri (I) Akdeniz Bölgesi Müzeleri*, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Kongre, Sempozyum, Seminer Dizisi:1, Yay. Haz: Prof. Dr. Bekir Onur, Antalya, 2003.

Persson, Per-Edvin. "The Totonto Decleration." (May 20, 2012). <http://www.5scws.org>.

Rennie, Leonie J. "Learning science out of school." In *Handbook of Research on Science Education*, eds. S. K. Abell & N. G. Lederman, London: Lawrance Erlbaum Assoc., 2007.

Ryder, Jim. "Identifying science understanding for functional scientific literacy." *Studies in Science Education*, 36 (2001): 1-44.

Sadler, Troy. "Informal reasoning regarding SSI: A critical review of research." *Journal of Research in Science Teaching*, (2004): 513-536.

Sadler, Troy and Zeidler, Dana. "Patterns of informal reasoning in the context of socioscientific decision making." *Journal of Research in Science Teaching*, (2005): 112-138.

Schibeci, Renato. "Reading, 'riting and 'rithmetic: Being literate in science and mathematics." *Research in Science Education*, 20 (1) (1990): 324-325.

Schreiner, Camilla., Henrikse, Ellen K. and Hansen, Pal J. K. "Climate education: Empowering today's youth to meet tomorrow's challenges." *Studies in Science Education*, (2005): 3-49.

Tytler, Russell. "Dimensions of evidence, the public understanding of science and science education." *International Journal of Science Education*, 23(8) (2001): 815-832.

TUBITAK. "*Bilim Merkezleri*." (December 5, 2012). <http://www.tubitak.gov.tr/sid/934/pid/461/cid/9420/index.htm>.

Wigley, Tom M. L. "The climate change commitment." (2005): 1766-1769.

Yu, Jui-Chen. "The National Science and Technology Museum of Taiwan." *Technology and Culture*, 40 (1) (2004):107-113.

İnsansız Hava Araçları:

Muharebe Alanında ve
Terörle Mücadelede
Devrimsel Dönüşüm

Dr. Salih AKYÜREK, Mehmet Ali YILMAZ & Mustafa TAŞKIRAN

Bilişim alanındaki teknolojik yenilikler, yapay zeka ve robotik mühendislik konusunda son 10 yıl içindeki hızlı gelişmeler, insansız sistemleri bir bilim kurgu konusundan çıkarmış ve bu araçları 21. yüzyılın muharebe alanına sokmuştur. Bu araçlar içinde öne çıkanlar ise insansız hava araçlarıdır.

Bu araçlar Vietnam savaşı ve sonrasında Lübnan, Kosova, Irak, Somali, Afganistan ve Pakistan'da hem klasik muharebe şartlarında hem de terörle mücadelede etkin olarak kullanılmıştır. Farklı görevlere dönük olarak üretilen çok farklı modellere ve silahlı insansız hava araçlarına geleceğin savaşları için devrimsel bir rol yüklenmektedir.

Türkiye ülke içinde ve sınır ötesinde konuşlanan teröristlerin eylemlerine maruz kalırken bu terörist unsurları takip etmekte ve haklarında istihbarat toplamakta problemler yaşamaktadır. Fiziki güvenlik tedbirleri ile kontrolü neredeyse imkansız, uzun ve engebeli sınırlara sahip olmak ise terörle mücadeleyi zorlaştırmaktadır. Zorlu şartlar içinde, terörle mücadelede etkin bir keşif, gözetleme, istihbarat faaliyetlerine ve baskın tarzında hava akınlarına ve müdahaleye duyulan ihtiyaç, Türkiye'nin yeterli sayıda ve özellikle insansız hava aracına sahip olmasını zorunlu kılmaktadır.

Aralık 2012 | 57 Sayfa | ISBN: 978-605-89672-8-1

21. YÜZYILDA TEK KUTUPLULUK TARTIŞMALARI

Debates on Unipolarity in the Twenty-First Century

Umut Uzer*

Öz:

Uluslararası ilişkiler teorileri arasında etkili bir yere sahip realizmin en önemli kavramlarından biri olan güç dengesi (balance of power) politikası, büyük güçlere karşı ittifaklar kurulmasını veya yükselen devletlerin hegemon güce karşı dengeleme politikasını devreye sokmasını öngörmektedir. Ancak Amerika Birleşik Devletleri'nin tek kutup olarak ortaya çıktığı 1989-1991'den günümüze kadar diğer güçlü devletler tarafından böyle bir dengeleme politikası uygulanmamış olması, diğer bir deyişle, Amerikan liderliğine karşı başka rakip büyük güçlerin ortaya çıkmaması, bu teorinin beklentilerinin aksine bir durum olarak görülebilir. Bu durumu, Amerika'nın güç unsurlarının büyük kapasitesi ile politikalarını değişik bölgelere göre şekillendirme becerisinden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Şöyle ki, Avrupa'da, özellikle Balkanlar'da, ABD yatıştırıcı ve sorun çözücü politikalar izlemiş, Orta Doğu'daki siyasi kararlarının ise, böyle planlamamış olsa da, düzen bozucu ve istikrarsızlaştırıcı sonuçları olmuştur. Bu makale son yirmi senedir devam etmekte olan Amerikan hegemonyasını teorik ve ampirik olarak kritik bir gözle analiz edecek ve teorinin beklentilerinin neden gerçekleşmediğini ortaya koymaya çalışacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Tek Kutupluluk, Amerikan hegemonyası, realizm, güç dengesi, Amerikan dış politikası, Çin'in yumuşak gücü.*

Abstract:

The fact that balance of power -a crucial concept for realism in international relations theory- has failed to actualize in world politics continues to undermine the theoretical validity of realism. In other words, ever since the emergence of the unipolar power structure in the 1989-1991 era, and despite the anticipations of the balance of power theory, no major power or bloc has emerged to challenge America's hegemonic power. This article critically analyzes American hegemony of the past twenty years from both theoretical and empirical perspectives, while at the same time trying to account for the seemingly failed expectations of the balance of power theory. In the final segment this analysis argues that these expectations failed due to the overwhelming power capabilities and divergent perceptions of American policies in various regions of the world; American hegemony has been accepted as a naturally peaceful and problem-solving catalyst in the Balkans and Europe, whereas in the Middle East the same policies are characterized as destructive and instability inducing approaches.

Keywords: *Unipolarity, American hegemony, realism, balance of power, American foreign policy, Chinese soft power.*

---

* Yrd. Doç. Dr. İnsan ve Toplum Bilimleri Bölümü, Fen-Edebiyat Fakültesi, İstanbul Teknik Üniversitesi. e-posta: uuzer@itu.edu.tr

GİRİŞ

Sovyetler Birliği'nin 1991 yılında dağılması ile birlikte iki kutuplu uluslararası sistemden tek kutuplu bir sisteme geçildiği konusunda yorumcular arasında fikir birliği vardır. Ancak asıl tartışma, bu tek kutupluluk durumunun¹ uzun süreli mi olacağı, yoksa kısa sürede sona mı ereceği konusunda yaşanmaktadır. Tek kutupluluğun kısa süreli olacağını ifade edenler, ekonomik açıdan hâlihazırda çok kutuplu bir dünyaya geçildiğini vurgulamakta, askeri ve siyasi alanlarda da Amerikan hegemonyasının yakın tarihlerde sarsılacağını iddia etmektedirler. Amerikan tek kutupluluğunun uzun soluklu olacağını düşünen uzmanlar ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin askeri, siyasi ve ekonomik güç unsurları bakımından dünya tarihinde eşi görülmemiş bir üstünlüğe sahip olduğunu ifade ederek, kısa ve orta vadede Amerika'nın gücünü sarsabilecek adayların ortaya çıkmasının pek olası olmadığını vurgulamaktadırlar. Bu makalenin amacı, 1991 sonrası tüm dünyaya yayılan Amerikan hegemonyasını teorik ve ampirik olarak ayrıntılı bir analize tabi tutmak ve uluslararası ilişkiler teorisindeki tek kutupluluk tartışmasını bütün yönleriyle ortaya koymaktır.

1. TEK KUTUPLULUK: AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ VE DÜNYA HEGEMONYASI

Yirminci yüzyılın başlarında dünyadaki en güçlü devletlerden biri olan ABD, bir süre dünya siyasetinde aktif olmaktan kaçınmış, ancak 2. Dünya Savaşı sonunda Sovyetler Birliği ile birlikte iki süper güçten biri olarak çift kutuplu dünya düzeni içinde yer almıştır. 1991 sonrasında ise, Sovyetler Birliği'nin dağılması sonucu dünyadaki tek süper güç olarak uluslararası sistemi düzenlemeye çalışmaktadır.

ABD söz konusu olduğunda öncelikle vurgulanması gereken unsur, kuruluşundan beri bu devletin izlediği dış siyasetin yayılcı unsurlar taşıdığıdır. Aslında Soğuk Savaş döneminin her iki süper gücünün tarihlerine bakıldığında, ikisinin de “yayılcı devletler” oldukları görülecektir. Geçmişte topraklarını genişletmiş ve etki alanları oluşturmuş bu iki devletin, yayılmasının küresel boyutlara ulaşması sonrasında, aralarında ihtilaf çıkması da beklenmekteydi.² 1945 yılından itibaren uluslararası siyaset “iki kıta-devlet” tarafından hükümlanlik altına alınmıştır. Burada ilginç olan nokta, Avrupalıların asıl korkularının Amerikan emperyalizmi değil, Amerikan izolasyonu olduğudur.³ Sonuç olarak, iki süper güç, hemen hemen her kıta ve her okyanusta askeri ve siyasi olarak mevcudiyet sergiler hale gelmişlerdir.⁴

¹ Tek kutupluluk anı (The unipolar Moment) kavramını Charles Krauthammer kullanmıştı. Charles Krauthammer, “The Unipolar Moment”, *Foreign Affairs*, Cilt 70, No.1, (1990-1991).

² Ronald Powaski, *The Cold War: The United States and the Soviet Union, 1917-1991*, (New York, Oxford University Press, 1998), 2.

³ Raymond Aron, *The Imperial Republic: The United States and the World, 1945-1973*, (Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall, 1974), xv., xxvi.

⁴ Aron, s.133.

Ancak, Amerika siyasi geleneğinde güç kavramına karşı toplumda ve siyasetçilerde soğuk bir yaklaşım vardır. Bunun en büyük kanıtı Woodrow Wilson'ın 1. Dünya Savaşı ve sonrası Paris Barış görüşmelerinde, Franklin Delano Roosevelt'in 2. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında, Bill Clinton'ın Soğuk Savaş sonrası dönemde benzer ifadeler ile güç dengesi ve güç politikası (power politics) kavramlarını reddetmiş olmalarıdır.⁵ Woodrow Wilson, güç dengesi politikalarının ve gizli antlaşmaların savaflara yol açtığını düşündüğü için Milletler Cemiyeti'nin kurulmasına öncülük etmiş ve bu uluslararası örgütün kolektif güvenlik⁶ şiarı ile barışı tesis ve muhafaza edeceğini vurgulamıştır. Buna karşılık Fransız Başbakan Georges Clemenceau ise, gücün "hak" olduğunu söylemiş ve Fransız Meclisi'nde yaptığı konuşmada, Paris görüşmelerinde asırlardır devam etmekte olan güç dengesi politikasına barış konferansında da devam edeceğini ifade etmiştir.⁷ O dönemde Fransa'nın asıl korktuğu ülke, 1871'de yenildiği, 1. Dünya Savaşı'nda Fransa'yı işgal eden Almanya idi ve Fransız siyasetçiler ancak yukarıda bahsedilen politikalar ile bu devletin dengelenebileceğini düşünüyorlardı.

Bununla birlikte, her ne kadar ABD kamuoyunda güç, realizm ve güç dengelemesi kavramlarına yaklaşımda soğukluk bulunsa ve zaman zaman Amerikalılar kendilerini masum da görseler, gerçekte güç kullanmaktan çekinmediklerini de teslim etmek gerekmektedir. Bu sebeple, ABD'nin uluslararası sistem içindeki konumunu tanımlamak için, imparatorluk ve liberal hegemonya kavramları üzerinde durmak gerekecektir.

İmparatorluk kavramı farklı şekillerde kullanabilmektedir. Geçmişte, Britanya İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorlukları bu şekilde tanımlanmışlardır. Bugün ise büyük güce sahip olma olgusunu ve kendi iradesini diğer devletlere empoze etme durumunda olan devletler için de imparatorluk tanımını kullananlar olmaktadır. Raymond Aron, 20. yüzyılda imparatorluk kurmaya yönelik klasik emperyalizm büyük ölçüde yok olmuşsa da, yeni tür bir emperyalizmin yani, büyük güçlerin diğer devletler üzerinde eşit olmayan ilişkiler kurarak, zayıf devletlerin iç ve dış politikalarını etkilemeye yönelik uyguladıkları tür bir emperyalizmin son derece yaygın olduğunu iddia etmektedir. Bu bağlamda Amerika'nın Latin Amerika'ya karşı müdahaleci politikalarının emperyalist olduğu, ancak, Batı Avrupa'yı savunmaya yönelik hedeflerinin ise emperyalist olarak nitelendirilemeyeceği konusunda görüş birliği vardır.⁸ Ayrıca doğrudan (direct) ve dolaylı (indirect) yönetim tarzının İngiltere tarafından 19. yüzyılda uygulandığı, dolayısıyla formel ve informal imparatorluklar arasında fark olduğu da dikkate alınmalıdır. Amerikalılar

⁵ John Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, (New York, Norton,2001), 23

⁶ MacMillan, 21.

⁷ Macmillan, 31.

⁸ Raymond Aron, *The Imperial Republic: The United States and the World, 1945-1973*, (Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall, 1974), 253, 258-259.

imparatorluk kavramından sadece doğrudan yönetimi anladıkları için⁹ ülkelerinin emperyal yönünü kavramakta zorluk çekmektedirler.

Liberal hegemonik düzende ise, hem liberal düşüncenin uluslararası kurumlara verdiği önem hem realizmin güce yaptığı vurgu dikkate alınarak “liberal enternasyonalizm” savunulmaktadır. Çift kutuplu ve çok kutuplu sistemlerdeki güç dengesinin tek kutuplu sistemlerde geçerli olmadığı başat devletin kontrolündeki bir sistemde, hâkim devletin diğer devletlerle hiyerarşik bir üst-alt ilişkisi mevcuttur. Ancak bu sistemde Avrupa ve Uzak Doğu’daki birçok devletin yaptığı gibi rızaya dair üstünlüğün kabulü, yani meşruiyetin tanınması söz konusudur. İttifaklar, uluslararası örgütler, özel ilişkiler ve demokratik ülkeler arası yakın ilişkiler yoluyla Amerika, dünya ekonomisini ve güvenliğini muhafaza etmektedir.¹⁰ Liberal hegemonyanın imparatorluktan temel farkı ise birincisinde lider devlet de kurallar ve kanunlara tabidir, ikincisinde yani emperyal düzende merkezi devlet kanunların üstündedir.¹¹

Amerikalıların güç kullanma konusunda isteksizliklerine rağmen, bu gücü, dünya ölçeğinde kullanmak zorunda olduklarını vurgulayan Reinhold Niebuhr, Amerika’nın isteksizce süper güç olduğunu ve ulaştığı bu durumun da diğer ülkeler nezdinde korkuya yol açtığını belirtmektedir.¹² Ancak burada ifade edilmesi gereken nokta, öncelikle ABD’nin doğu kıyısında kurulduktan sonra, batıya doğru genişleyerek günümüz sınırlarına, büyük ölçüde 19. yüzyılın sonlarında ulaştığıdır. Dolayısıyla, batıya doğru genişleme ve büyüme Amerikalıların politikası olmuştur. Bunun dışında Amerika kıtasında Latin Amerika’ya doğru, ayrıca Filipinler’e yönelik yayılmacı politikalar izlenmiştir. İzolasyon politikası ise daha çok Avrupa’ya yönelik olarak bu kıtanın sömürgecilik yarışına uzak durarak gerçekleşmiştir.

Bütün bu politikaların sonucu ABD, 21. yüzyılın ilk on yılında 130’dan fazla ülkede 752 askeri üsse sahip olmuştur. Bu ülkenin ayrıca, Almanya’da 70.000, Japonya’da 40.000 ve Güney Kore’de 36.000 askeri bulunmaktadır.¹³

Emperyalist kavramının olumsuz, emperyal sözcüğünün ise olumlu anlamlar içerdiğini vurgulayan Raymond Aron, Batı Avrupa’nın Amerikan askerlerini ve NATO’nun kurulmasını Sovyetler Birliği’ne karşı talep ettiğini, dolayısıyla müttefikleri korumaya yönelik bir politikanın emperyal olarak nitelendirebileceğini

⁹ Ferguson, 10.

¹⁰ John Ikenberry, *Liberal Leviathan*, (Princeton: Princeton University Press, 2011), xiv, 8, 10, 32.

¹¹ Ikenberry, 73.

¹² Reinhold Niebuhr, *The Irony of American History*, (Chicago: The University of Chicago Press, 2008). (ilk basım 1952), 5, 38, 74, 134.

¹³ Ferguson, 14, 16.

vurgulamıştır.¹⁴ Ayrıca emperyal bir devletin bütün dünyayı kapsayan amaçları olduğunu ve dünya düzenini kurmaya ve muhafaza etmeye yönelik bir sorumluluğu olduğunu ifade etmiştir.¹⁵ Diğer bir deyişle Aron, Amerika'nın liderlik vasıf ve sorumluluklarına atıfta bulunmaktadır. Bu söylenenlere eklenebilecek bir başka benzer durum ise, Soğuk Savaş sonrası dönemde Yugoslavya'nın tetricen parçalanması ile birlikte özellikle Bosna ve Kosova sorunlarının çözümüne Amerika'nın müdahalesinin Avrupa Birliği tarafından da talep edilmiş olmasıdır.

2. ULUSLARARASI SİSTEMDE İKİ KUTUPLULUKTAN TEK KUTUPLULUĞA GEÇİŞ: SOĞUK SAVAŞ VE GÜÇ DENGESİ

1945-1991 yılları arası süper güçler arasında savaşın çıkmamasının temel sebeplerinin iki kutupluluk ve nükleer silahların varlığında bulan John Mearsheimer ise, iki kutuplulukta belirsizliğin daha az olduğunu, çünkü savaş imkân ve ihtimallerinin iki güç tarafından belirlendiğini, dolayısıyla caydırıcılığın daha etkili işlediğini vurgulamaktadır.¹⁶ Burada asıl ortaya konan, çok kutuplu sistemlerde veya daha fazla süper gücün varlığı sebebiyle farklı kombinasyonlarda savaşların çıkabileceği, dolayısıyla savaş ve barış meselelerinde ciddi bir belirsizlik olduğudur.

Nitekim iki kutuplu Soğuk Savaş dönemi, bütün tehlikelere rağmen, büyük güçler arasında savaş çıkmaması sebebiyle istikrarlı geçmiştir. Ancak iki süper güç, dünya ölçeğinde askeri, siyasi, ekonomik, ideolojik ve kültürel bir yarışa girmişlerdir. 1948 yılında ABD Millî Güvenlik Konseyi (National Security Council) tarafından hazırlanan NSC-20 adlı raporda, Sovyetler Birliği'nin hedefinin dünya hâkimiyeti olduğu vurgulanmış ve Sovyet etkisinin mümkün olduğu kadar azaltılması ve Doğu Avrupa'nın kurtarılmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur. 1949 yılında ise Sovyetler'in ilk nükleer silahlarını üretmiş olmaları ile NATO'nun kuruluşu daha da elzem hale gelmiş ve Amerika'nın artık iki okyanus tarafından korunduğu fikri inandırıcılığını kaybetmiştir.¹⁷

1950 yılında ise Amerikan Dışişleri Bakanlığı Siyaset Planlama Dairesi tarafından hazırlanan ve Ulusal Güvenlik Konseyi tarafından NSC-68 olarak benimsenen karar ile Sovyetler Birliği ABD için temel tehdit olarak nitelenmiş, herhangi bir özgür devletin komünizme kaybedilmesinin bütün özgür dünyanın mağlubiyeti olacağı vurgulanmış ve bu olasılığa karşı ciddi ölçülerde askeri harcama artışı öngörülmüştür. Dolayısıyla 1950'de 1,5 milyon olan askeri personel sayısı

¹⁴ Aron, 257.

¹⁵ Aron, 303.

¹⁶ John Mearsheimer, "Back to the Future: Instability in Europe after the Cold War", *Theories of War and Peace* içinde 4-5, 12.

¹⁷ Powaski, 76.

1954'te 3,5 milyona çıkmıştır. Ayrıca, hava kuvvetlerine verilen önem ve kıtalararası hedefleri vurabilen füzelerin geliştirilmesi ile açıklanan muazzam misilleme (massive retaliation) stratejisi ile Sovyetlerin her türlü saldırısına karşı ABD, nükleer silahlar ile ağır bir mukabelede bulunacağını ilan etmiştir.¹⁸ Stalin'in ölümünden sonra Sovyet lideri Nikita Kruşçev tarafından 1956'da şiddetli bir şekilde eleştirilmesi ile Amerika ile barışçıl bir arada var oluşun imkan dâhilinde olduğu ve kapitalizm ile sosyalizm arasında savaşın kaçınılmaz olmadığı ifade edilmeye başlanmıştır.¹⁹

John F. Kennedy'nin 1960 yılında ABD başkanı seçilmesi ile birlikte muazzam misilleme stratejisinin ABD için intihar anlamı taşıyabileceği düşünölmeye başlanmış ve bu strateji terkedilerek, esnek karşılık (flexible response) stratejisine geçiş yaşanmıştır. Esnek karşılık stratejisine göre ABD, SSCB'ye her türlü silah ile uygun bulunduğu yer ve ölçüde karşılık verme hakkını saklı tutmuştur. İlaveten, biri Avrupa'da, biri Asya'da olmak üzere iki büyük savaş, bir de başka bölgede yerel bir savaş olmak üzere "iki buçuk savaş" yeteneğine ulaşmak ABD'nin temel hedefi olarak sunulmuştur. Ancak bu strateji, 1969 yılında Nixon doktrini ile değiştirilmiş ve bir buçuk savaş kabiliyetinin daha gerçekçi olduğu vurgulanmıştır. Bu doktrine göre Sovyet saldırganlığı hem nükleer hem de konvansiyonel silahlar ile caydırılmaya çalışılacaktır.²⁰

1980'lere gelindiğinde, Ronald Reagan başkanlığındaki Amerika, büyük ölçülerde silahlanarak Sovyetler Birliği'nin ekonomisini bu yarışta yıpratmış, ancak 1980'de 1 trilyon dolar olan borcu, 1988'te 2,5 trilyon dolara çıkmıştır. Sovyetler Birliği'ndeki savunma harcamaları ise 1985'te GSMH'nin %17'sine ulaşmıştır. Bunun Amerika ile karşılaştırıldığında çok yüksek bir rakam olduğu açıktır. Aynı dönemde ABD, GSMH'nin %7'sini savunmaya harcamış, Batı ve Doğu Avrupa ülkeleri ise, GSMH'lerinin %2 ile %5 arasındaki kısmını silahlanma için kullanmıştır. Dolayısıyla, Sovyet ekonomisinin çöküşü Soğuk Savaşın da sonunu getirmiştir.²¹ Sonuç olarak, Rusya'nın silahlanma yarışına katılması ve bütçesini zorlayacak harcamalar yapması Soğuk Savaşı kaybetmesine yol açmıştır. Nitekim 6 Temmuz 1990'da Londra'daki NATO zirvesinde Soğuk Savaşın bittiği ilan edilmiştir. 31 Aralık 1991'de ise Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği kendisini lağvetmiş²² ve yerine 15 tane bağımsız cumhuriyet kurulmuştur.

1945-1991 arası süren iki kutuplu sistemde, büyük güçler arasında doğrudan savaş çıkmamasının sebebi, her iki devletin de büyük miktarlarda konvansiyonel

¹⁸ Powaski, 85, 91, 102.

¹⁹ Powaski, 115.

²⁰ Powaski, 141, 169.

²¹ Powaski, 233, 252.

²² Powaski, 275, 289.

ve nükleer silahlara sahip olmaları ve 2. Dünya Savaşı'ndaki yıkımı yaşamış olmalarıdır. Nükleer silahların kullanılacağı bir savaşın ne kadar yıkıcı olacağı, her iki taraf için de aşikâr olmuştur. Dolayısıyla bu dönemdeki barış durumunu iki kutupluluktan çok, nükleer silahlara bağlamak daha doğru olacaktır. Tabii ki burada, ifade olunan büyük güçler arası fiili barış durumu her ikisinin de müttefikleri aracılığıyla savaşmalarını veya karşı tarafları desteklemelerini engellememiştir. Bunlara örnek olarak Kore Savaşı, Vietnam Savaşı ve Arap-İsrail Savaşları verilebilir ki, söz konusu savaşlarda SSCB ve Amerika hasım tarafları desteklemişlerdir.

3. DENGGE DIŞI DÜNYA: TEORİK BEKLENTİLER VE SİYASİ GERÇEKLER

Uluslararası ilişkiler teorisindeki güç dengesi (balance of power) kavramı ve bu olgunun siyasi tarihte görülen uygulamaları, yani uluslararası sistemi aşırı güçlenerek tehdit eden bir ülkenin başka devletlerce ittifaklar kurularak ve silahlanarak dengelemeleri meselesi, Soğuk Savaş sonrası dünyada etkili görünmemektedir. Şöyle ki, Sovyetler Birliği'nin 1991 yılında dağılmasından sonra, tek süper güç olarak kalan Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı dengeleyici bir koalisyon kurulması hem siyasi tarihin, hem de uluslararası ilişkiler disiplininin, özellikle de realizmin, öngördüğü bir olguydu. Bunun gerçekleşmemesi açıklanmaya muhtaç bir durumu ortaya çıkarmıştır.

Dengeleme (balancing), yayılmacı bir devletin güç dengesini bozmasını engellemeye yönelik bir politikadır. Diğer devletler kendi güçlerine dayanarak, yani savunma harcamalarını artırarak veya vatandaşlarını askere alarak yükselmekte olan bir devleti dengeleyebilir ki, bu politika, iç dengeleme (internal balancing) olarak adlandırılır. Diğer taraftan, savunmaya yönelik ittifaklar kurarak da sistemdeki dengeyi bozan devlete karşı dış dengeleme (external balancing) uygulanabilir.²³ Oysa, günümüz uluslararası sisteminin gerçekleri teoriyi doğrulamamaktadır. Başka bir deyişle, günümüzde, diğer devletler tarafından Amerika'ya karşı ciddi bir dengeleme politikası uygulanmadığını kolaylıkla söyleyebiliriz.

Bunun dört temel sebebi olduğunu ifade edebiliriz. Öncelikle, hâkim devlet belirli bir güç eşliğini aştığı zaman bu devlete yönelik dengeleme çabaları beyhude olacaktır. İkinci olarak, demokratik devletler arasında barışçı ilişkiler mevcuttur. Üçüncü neden, Çin ve Rusya gibi devletler nükleer caydırıcılığa sahiptirler ve bu yüzden Amerika tarafından saldırı veya işgal edilme endişesi taşımamaktadırlar. Esasen nükleer silahlar, yukarıda da ifade edildiği gibi, büyük güçler arası savaş imkânsız veya çok zor kılmıştır. Dördüncü olarak da, ABD büyük güçlerle komşu değildir. Coğrafi uzaklığı diğer devletlere karşı daha az tehdit arz etmesi sonucunu

²³ Mearsheimer, *The Tragedy*, 156-157.

doğurmuştur.²⁴ Bu faktörlerin tamamı, günümüz uluslararası sistemini anlamakta bize yardımcı olmaktadır. İlaveten, Amerika'nın Rusya'ya saldırmasının askeri ve ekonomik olarak çok maliyetli olacağını gözden kaçırmamak gerekmektedir. Yani ABD'nin, Rusya ya da Çin'e saldırmamasının tek nedeni, söz konusu ülkelerin sahip oldukları nükleer silahlar değildir. Ayrıca, Amerika coğrafi olarak diğer büyük güçlerden uzak olsa da, onlara ulaşma imkânı her zaman vardır. Bu yorumlara rağmen, yine de yukarıda sayılan faktörler, Amerika'ya karşı dengeleme olmamasını tatminkâr bir şekilde açıklamaktadır.

Soğuk Savaş'ın bitmesiyle beraber geçilen tek kutuplu dünya düzeninin de sona ereceğine ve çok kutupluğun zaman içerisinde ortaya çıkacağını tek kutupluluğun önemli savunucularından olan *Washington Post* gazetesi köşe yazarı Charles Krauthammer bile inanmaktaydı. Ancak tek kutupluluğun on yıllarca süreceğini vurgulayan Krauthammer, ekonomik gücün jeopolitik etkiye dönüşeceği beklentisini “materyalist bir yanılısma” olarak nitelemektedir. Ekonomik faktörleri büyük bir güç olmanın gerekli ama kâfi olmayan değişkenleri olarak tasvir eden Krauthammer, ABD'nin bütün dünyada, başrol oynayabilen yegâne aktör olduğunu,²⁵ ayrıca, çok taraflı diplomasi ve Birleşmiş Milletler'in aslında tek başına hareket eden ABD'nin politikalarını hem uluslararası topluma, hem de kendi iç kamuya karşı meşrulaştırmaya yönelik aygıtlar olduğunu söylemektedir. Diğer bir deyişle, Amerika gerçekte tek taraflı olarak uyguladığı politikalarını, bu yolla çok taraflı bir kılıfa büründürmektedir.²⁶

1990 yılında GSMH'nin %5'ini savunmaya ayıran ABD, dünya GSMH'nin de %22 ile %26 arasında bir kısma sahiptir.²⁷ Dolayısıyla dünyada istikrarın tesisi ve muhafazası için Amerikan liderliği elzemdir. Amerika'daki muhafazakarların bir kısmının süper güç statüsünden vazgeçip, normal bir devlet haline gelmesi gerektiğine dair sözlerini sorumluluktan kaçma olarak niteleyen Krauthammer, aynı zamanda böyle bir fikrin gerçekçi olmadığını söylemekte, “tek kutupluluğunun alternatifinin kaos” olduğunu vurgulamaktadır. Nükleer silahların yaygınlaşmasının önünde ancak Amerika'nın durabileceği görüşündedir. Sonuç olarak da ABD'nin tek kutuplu dünyanın liderliğini yapması, dünya düzeninin kurallarını ortaya koyması ve onların uygulanmasını sağlamasının dünya barışı için gerekli olduğunun altını çizmektedir.²⁸ Etkili muhafazakâr bir yorumcu olan Krauthammer'in amacının Amerikan hegemonyasının devamını ve faydalarını savunmak olduğu ileri sürülebilir, bununla beraber bu ülkenin dünyada düzenin tesisi için özellikle de istikrar sağlamak için 1990'larda başarılı politikalar yürüttüğü söylenebilir. Ancak

²⁴ Ikenberry, 129-131.

²⁵ Krauthammer, 23-24

²⁶ Krauthammer, 25-26.

²⁷ Krauthammer, 26-2.

²⁸ Krauthammer,29, 32-33.

11 Eylül 2001 saldırılarından sonra, Amerika'nın son derece saldırgan bir politika izlediği ve Orta Doğu bölgesinde istemeden de olsa, İran'ın artan etkisine yol açtığı, dolayısıyla bölgede istikrarsızlığın artmasına katkıda bulunduğu da hatırdta tutulmalıdır. Dolayısıyla Amerika'yı dengeleyici bir veya birkaç gücün varlığı, ABD'nin daha akılcı politikalar izlemesi sonucunu doğurabilecektir.

1990'lı yıllardaki önemli ve yaygın tahminlerden birisi, ABD'ye karşı dengeleyici bir koalisyon kurulacağı ve bu ittifakta özellikle Rusya ve Çin'in mevcut bulunacağı idi. Özellikle 1999 yılında ABD öncülüğündeki NATO'nun Kosova'daki Sırp mevzilerini bombalaması böyle bir beklentiyi daha da güçlendirmekteydi. Oysa Rusya ve Çin'in, Amerika'ya karşı koymak için yeterli ekonomik gücü olsa da, Sırbistan'ı korumaya yönelik çabaları söylem düzeyini geçmemiştir. Ortaya çıkan bu durumun temel sebebi ise, Amerika'ya karşı dengeleme veya engelleme politikasının başarısız olacağına diğer devletlerce anlaşılmış olmasıdır. Bunun temel sebebi ise, Amerika'nın asimetrik ve belirleyici bir güce sahip olmasıdır. Dolayısıyla Amerika'nın çökmekte olduğu fikri abartılıdır ve tek kutupluluk durumun bir süre daha devam edeceği aşikârdır.²⁹ Öte yandan, Avrupa Birliği'nin ekonomik gücü olsa da, siyasi birliğe ulaşmadan, gücünün sadece "potansiyel" bir büyük güç olarak kalacağını söylemek yanlış olmayacaktır.³⁰ Ancak günümüz dengelerine bakıldığında, bazı uzmanlarca, Amerika'nın ekonomik gücünün, 2008'den beri yaşanmakta olan ekonomik kriz sebebiyle, giderek azaldığı ve iktisadi liderliğini sürdürmekte zorlandığı vurgulanmaktadır. Günümüzde yaşanan "ekonomik çok kutupluluk" durumunun daimi olarak kalacağını tahmin eden Simon Bromley, yükselmekte olan Asya kıtasına vurgu yapmaktadır. Ayrıca 2002 yılında ortaya konulan Bush Doktrini'nin sadece Irak ve Afganistan'da uygulandığını ve buralarda da başarısız olması sebebiyle Bush'un ikinci döneminde 2005'ten itibaren terk edildiğini ifade eden Bromley, bu politikaların da ABD'nin meşruiyetinin zedelenmesine yol açtığını iddia etmektedir.³¹ Ayrıca 2011'de başlayan Arap baharı esnasında, Rusya ve Çin'in açık bir şekilde Suriye'deki Beşar Esad iktidarına destek vermesinin³² Amerika'ya karşı bir dengeleme politikası teşkil edip etmediği başka bir araştırmanın konusu olabilir. Ancak küresel boyutta Amerika'ya bir karşı koyuş henüz gözlemlenmemektedir.

ABD'ye karşı beklenen güç dengesi politikalarının devreye girmemesinin temel sebebi, bu ülkenin diğer büyük güçler tarafından bir tehdit olarak algılanmaması ve Amerika'nın sadece kendi güvenliğini korumaya yönelik politikalar izlediğine

²⁹ Brendan Simms, "Introduction: World out of balance", *Cambridge Review of International Affairs*, Cilt 24, No 2, (2011), 119-120.

³⁰ Simon Bromley, "The limits to balancing", *Cambridge Review of International Affairs*, Cilt 24, No 2, (2011), 130

³¹ Bromley, 132-133.

³² http://www.nytimes.com/2012/02/19/world/middleeast/for-russia-and-syria-bonds-are-old-and-deep.html?_r=1&scp=5&sq=russia%20syria&st=cse, (Erişim tarihi, 06.06.2012)

dair ortak bir kanı oluşmasıdır. Bu görüşe göre, ABD'nin büyük gücü ve tek kutupluluk, dengeleme politikalarını engelleyen unsurlar değildir, asıl önemli olan, ABD'nin saldırgan olmayan niyetleridir.³³ Bu yorum, Stephen Walt'ın tehdit dengelemesi teorisine (balance of threat theory) dayanmaktadır. Bu teoriye göre devletler gücün kaynağına karşı dengeleme yapmazlar. Asıl dengelemeyi tehdit olarak algıladıkları devletlere karşı yaparlar. Tehdit algısında da endişe duydukları devletin coğrafi yakınlığı, saldırı yetenekleri ve algılanan niyetleri son derece önemlidir. 2. Dünya Savaşı ertesinde, Batı Avrupa'daki endüstriyel devletler, Amerika Sovyetler Birliği'nden çok daha fazla güçlü olmasına rağmen, Rusya'ya daha tehlikeli olarak gördükleri için, Amerika ile ittifaklarını devam ettirmeye veya yeni müttefiklik ilişkisi kurmaya karar vermişlerdir.³⁴ Benzer şekilde, Soğuk Savaş'ın bitiminden sonra birçok devletin Amerika'ya karşı dengeleme politikası uygulamamasının sebebini Amerika'dan bir tehdit algılamamalarıyla açıklayabiliriz. Ancak, burada dikkate alınması gereken temel faktörün, Amerika'nın gücünün muazzam boyutlarda olması ve bunun da karşı koymayı engelleyen en önemli faktör³⁵ olduğudur. Diğer bir deyişle, Amerika'ya karşı koymanın beyhude bir çaba olacağı açıktır ve dengelemeyi yapan ülkenin askeri veya iktisadi olarak cezalandırılmasını da beraberinde getirebilecektir.

Büyük güçlerin yükseliş ve düşüşlerini ekonomi ile strateji arasındaki ilişkiye bağlayan tarihçi Paul Kennedy ise, zenginlik ve gücün göreceli olduğu, yani bir devletin kuvvetlenmesinin diğer rakiplerinin büyümesi ile kıyaslandığında bir anlam ifade edeceğini vurgulamıştır. Bir büyük güç, geniş toprak parçaları ele geçirerek ve masraflı savaflara girerek kaynaklarını zorlar ise Kennedy'nin emperyal yayılma (imperial overstretch) olarak tanımladığı duruma düşecek ve stratejik olarak aşırı bir şekilde genişleyerek kendi sonunu hazırlayacaktır. Soğuk Savaş döneminde ABD'nin sistemde sorumluluklarını artırdığını ve sonuç olarak, Amerika'nın küresel çıkar ve sorumluluklarının toplamının bu ülkenin, bu sorumluluklarını taşıma gücünün çok ötesine geçtiğini iddia etmektedir.³⁶

Ayrıca Paul Kennedy, Ronald Reagan dönemindeki savunma harcamalarının artmasının, federal harcamalarda ciddi bir azalmaya gidilmemesinin ve vergilerin düşürülmesinin ABD'de bütçe açığı ve borçlanmayı beraberinde getirdiğini, bu durumun da Amerikan hegemonyası için ciddi sonuçları olacağını vurgulamaktadır. Ancak kendi getirdiği ölçütlere göre, bir ülke GSMH'sinin %10'dan fazlasını uzun dönemli olarak silahlanmaya ve savunmaya harcıyorsa, ekonomik

³³ Charles Glaser, "Why unipolarity doesn't matter (much)", *Cambridge Review of International Affairs*, Cilt 24, No 2, (2011),135-136

³⁴ Stephen Walt, *The Origins of Alliances*, (Ithaca: Cornell University Press, 1987), 5, 276.

³⁵ Richard Haass, *The Opportunity: America's Moment to Alter History's Course*, (New York: Public Affairs, 2005), 7.

³⁶ Paul Kennedy, *The Rise and Fall of the Great Powers*, xvi, xxi-xxii, 360, 515.

büyüme hızı düşecektir.³⁷ Daha önceki dönemlerde, örneğin 1948 yılında, askeri harcamalar GSYİH'nin %4'ü iken, 1953 yılında %14'e çıkarak zirveye ulaşmış, 1973 yılında ise %6'ya düşmüştür.³⁸ Fakat Kennedy, Amerika'nın harcamalarında kendisinin belirttiği %10 barajını aşmadığı olgusunu göz ardı etmektedir. Reagan döneminde dahi, savunma harcamaları %10 eşliğini aşmamış, ancak %7'ye kadar çıkmış, o da uzun süreli olmamıştır. Keza Sovyetler Birliği bu silahlanma yarışında kalabilmek için savunma harcamalarını bütçelerinin %20'lerine kadar çıkarmak zorunda kalmış ve bu durum SSCB'nin çöküşünü hazırlamıştır.³⁹ Bu rakamlar doğru bir tahlil öngörüyorsa, Amerika'nın gücünü muhafaza edeceği kesindir. Ancak George W. Bush dönemindeki, Afganistan ve Irak savaşlarının ABD'nin maddi gücünü zorladığı da aşikârdır. Bu savaşlar ayrıca, ciddi bir kredibilite kaybına da yol açmıştır.

Dünyanın hala denge dışı (out of balance) olmasını Amerika'nın toplam güç kapasitesinin tarihte eşi görülmemiş ölçülerde elinde bulundurmasında gören Stephen Brooks ve William Wohlforth ani ve hızlı bir düşüşün beklenmemesi gerektiğini düşünmektedirler. Gelecekte Çin'in GSYİH'nin Amerika ile eşdeğer olmasının bu ülkenin Amerika ile aynı güç seviyesine ulaşacağı anlamına gelmeyeceğini vurgulayan yazarlar, halihazırda "1 + X dünya" olarak formüle edilebilecek bir sistemde yaşandığını, yani bir süper güç ve X sayıda büyük güç bulunduğunu belirtmektedirler.⁴⁰

Uluslararası ilişkiler disiplininin sistem ile ilgili öngörülleri, günümüz ABD'sine uygulanamamaktadır. Bunun sebebi ise, Amerika'nın alternatif güç odaklarının ortaya çıkmasını sahip olduğu güç toplamı ile caydırmasıdır. ABD'nin Irak müdahalesine karşı görüşler olsa da, karşı dengeleme (counter-balancing) politikası uygulanmamıştır. Mevcut durum, ülkeler arasındaki farklı çıkarların mevcudiyetidir. Bu da her zaman var olmuş ve hep de olacaktır. Uluslararası ilişkiler teorisyenleri güç dengesi teorisini, dünyadaki gerçeklere rağmen bırakmaya razı olmamaktadır.⁴¹ Bunun temel sebebi ise, teorisyenlerin tek kutupluluk olgusuna dair yeni teoriler geliştirememiş olmalarıdır. Daha da önemlisi, güç dengesi teorisini yükselen devletlerin diğerleri tarafından engelleneceğini öngörmektedir, fakat bir devlet, hegemon pozisyona eriştiği zaman ne olacağının öngörememektedir.⁴² Tek kutuplu dünyadaki egemen devletin, güç unsurlarında belirli bir eşiği aşmış olması, uluslararası sistemde onu engelleyebilecek sistemik engelleri çalışır (ope-

³⁷ Kennedy, 527, 609.

³⁸ Ferguson, 85.

³⁹ Ronald Hilton, "The collapse of the Soviet Union and Ronald Reagan", http://wais.stanford.edu/History/history_ussrandreagan.htm, (Erişim tarihi 30.04.2012).

⁴⁰ Stephen Brooks ve William Wohlforth, "Assessing the balance", *Cambridge Review of International Affairs*, Cilt 24, 201-202.

⁴¹ Brooks ve Wohlforth, "Assessing", 204-206, 213.

⁴² Brooks ve Wohlforth, *World Out of Balance*, 35.

native) olmaktan çıkarmaktadır. Diğer bir deyişle, son 300 yılda hiçbir devlet, ABD'nin ulaştığı güç seviyesine erişememiştir. Çünkü Amerika, güç unsurlarının (askeri, ekonomik, teknolojik, nüfus ve toprak) hepsinde üstün bir etkiye ve paya sahiptir. Bunun sonucu olarak da, gücünü yer kürenin istediği bölgesine yansıtabilmektedir. Bu durumda, bir karşı dengeleme politikası gerçekçi olmayacak ve bu politikayı uygulayan devlet veya devletler için pahalıya mal olacaktır.⁴³ Brooks ve Wohlforth'a göre bir devlet belirli bir eşiği atladığı zaman diğer büyük güçler, karşı dengeleme (counterbalancing) politikaları uygulamaktan imtina etmektedirler. Bütün yerküreye ulaşabilen tek devlet olan ABD, savunmaya diğer büyük devletlerin toplamından fazla bütçe ayırmaktadır. GSYİH'nın %4'ünü savunmaya ayıran ABD'nin bu harcamaları, dünyadaki savunma harcamalarının %46'sına tekabül etmektedir. Fransa ve İngiltere için bu oran her biri için %5 iken, Çin için, %4 olarak gerçekleşmektedir. Dünya GSMH'nin %27'ne sahip olan ABD ayrıca, araştırma geliştirme yatırımları, ileri teknoloji üretimi ve mühendislik, bilim ve doktora mezunları açısından, diğer devletlerden açık bir şekilde öndedir.⁴⁴ Bütün bunların sonucu olarak, ABD'in önünde uluslararası sistemi şekillendirip iktidarını devam ettirmek için "20 yıllık fırsat" vardır.⁴⁵ Amerika'nın tek kutupluluğunu 20 yılın ötesinde devam ettirmesi bunları başarmasına bağlıdır.

Yukarıda da ifade edildiği gibi, dünya askeri harcamalarının neredeyse yarısına yakını tek başına yapan ABD'ye karşı, diğer büyük güçlerin bir araya gelerek, onu dengelemesi beklenirdi. Oysa böyle olmadı. Örneğin Avrupa Birliği'nin toplam GSMH'sı Amerika'ninkinden fazla olmakla beraber, AB'nin ABD ile müttefik olması ve ABD'den doğrudan bir tehdit algılamaması, karşı bir cephe oluşturmayı gerekli kılmadı.⁴⁶ Ayrıca ABD'nin diğer önemli güç merkezlerinden uzak olması ve Atlantik ve Pasifik Okyanusları ile çevrelenmesi, tek kutupluluk ve iki kutupluluk arasında, kendi savunması için çok da büyük fark olmaması sonucunu getirdi, zira iki kutuplu sistemde de ülke, savunmasını rahatlıkla yapabilmekteydi. Günümüzde ise, ABD için asıl tehlike, kendisini tek kutuplu yayılcılığa kaptırmasıdır.⁴⁷ Wohlforth ve Brooks'ın aksine bir başka yoruma göre, vurgulanması gereken başka bir mesele Amerika'nın tek kutuplu sistemde bile sistemdeki engellemelerden (constraints) muaf olmadığıdır. Diğer bir deyişle, güçlü de olsalar, süper güçler verdikleri kararların sonuçlarına, yani çeşitli zorluklara ve diğer devletlerin karşı koymalarına hazırlıklı olmak durumundadırlar.⁴⁸ Örneğin ABD'nin

⁴³ Stephen Brooks ve William Wohlforth, *World Out of Balance: International Relations and the Challenge of American Primacy*, (Princeton: Princeton University Press, 2008), 3-4, 12-13, 50.

⁴⁴ Brooks ve Wohlforth, *World Out of Balance*, s. 23, 28-29, 31-33. Mesela 2003 yılında ABD'de bilim ve mühendislik alanında 26,000 doktora derecesi verilirken, Çin için bu rakam 8000, Japonya için 7000'dir.

⁴⁵ *World Out of Balance*, 217-218.

⁴⁶ Glaser, 136-137.

⁴⁷ Glaser, 139, 145.

⁴⁸ Randall Schweller, "The future is uncertain and the end is always near", *Cambridge Review of*

2009 yılı rakamlarına göre, Çin'e olan borcu, 800 milyar doları geçmiştir. İlave-ten, iki ülke arasındaki büyüme hızları Çin'in lehine seyretmektedir. Bu sebeple, diğer ülkelerden gelecek sınamalara karşı hazırlıklı olmadığı takdirde Amerika dünya liderliğini ani bir şekilde kaybedebilir.⁴⁹

Amerikan tek kutupluluğunu Amerikan Barışı (Pax Americana) olarak vasıflan-dıran Christopher Layne ise yeni büyük güçlerin yükselmekte olduğu ve özel-likle de Çin'in ciddi manada bir sıçrama yaptığını belirtmektedir. Bu bağlamda, stratejik aşırı genişleme (strategic overstretch) sebebiyle ve ekonomik gücünün zayıflaması sonucu, Amerikan hegemonyasının son bulunduğunu iddia etmektedir. George Bush (1988-1992), Bill Clinton (1992-2000), George W. Bush (2000-2008), Barack Obama (2008'den günümüze) yönetimleri döneminde Cumhuri-yetçi veya Demokrat olmalarına bakılmaksızın hepsinin Amerikan hâkimiyetini muhafaza etmeye yönelik amaçlar güttüklerini yazan Layne, "tek kutuplu anın" (unipolar moment") artık sona erdiği konusunda ısrarcıdır.⁵⁰ Çin'in üretim ala-nında Amerika'yı geçmiş olduğunu ve GSMH olarak Amerika'yı 2020 civarın-da geçeceğini ortaya koyan Layne, tek kutuplu Amerikan hegemonyasının son bulunduğunu söylemektedir.⁵¹ Amerika'nın sorumluluklarının, kaynaklarının çok ötesine geçtiği, tipik bir stratejik yayılma örneği gösteren ABD'nin, 2008 yılında Rusya'nın Gürcistan'ı işgalini engelleyemeyerek dünya hâkimiyetini artık kay-bettiğini ifade etmektedir. Ekonomik olarak da ABD, Çin'e borçlu durumdadır ve ticaret açıkları ve hükümet harcamaları uluslararası ekonomik krizleri çözmek bir yana, krizlerin ortaya çıkmasına yol açmaktadır.⁵² Bütün bu gelişmelerin sonucu olarak da 2008'de çok kutupluluk ortaya çıkmıştır. Rusya'nın yukarıda bahsedilen Gürcistan'ı işgali ve Çin'deki Pekin Olimpiyatları da bunun kanıtıdır.⁵³ Tabi burada söz konusu edilmesi gereken husus, Olimpiyatlar düzenlemekle süper güç olmak arasında nasıl bir bağ olduğunun ortaya konulmamasıdır. Böyle bir ilişki olsaydı, 2000 yılında Sydney'deki olimpiyatlar Avustralya'nın, 2004'te Atina'da düzenlenen olimpiyatlar da, Yunanistan'ın süper güç olduğunun kanıtı olarak orta-ya konması gerekirdi. Oysa, kimse böyle bir iddiada bulunmayı düşünmedi. Dolayısıyla 2008 Pekin Olimpiyatları Çin'in süper güç olduğu iddiasını ortaya atmak için yeterli kanıt teşkil etmez. Çin, büyük nüfusu, ekonomik büyümesi ve askeri gücü ile 21. yüzyılda süper güç olma potansiyeline sahiptir. Ayrıca yumuşak gücü diyebileceğimiz diğer ülkelerde yaşayan Çin diasporası -ki Tayvan ve Singapur zaten çoğunlukla Çince konuşmaktadır-, Malezya ve Endonezya'daki ticarete oldukça etkili Çinlilerin bulunması, ayrıca Kuzey Amerika'daki bütün büyük şehirlerde Çin mahallelerinin, dolayısıyla Çinli toplulukların varlığı ve

---

International Affairs, Cilt 24, No 2, (2011), 177.

⁴⁹ Schweller, 181-182.

⁵⁰ Christopher Layne, "The unipolar exit: beyond the Pax Americana", *Cambridge Review of International Affairs*, Cilt 24, No 2, (2011), 149.

⁵¹ Layne, 151-152.

⁵² Layne, 153, 155, 158.

⁵³ Layne, 160.

Çinli öğrencilerin Amerika’da, özellikle mühendislik eğitimi almaları, gerçekten Çin’in hem sert (askeri ve ekonomik) hem de yumuşak (kültürel etki) güç unsurlarına sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak gene de kalabalık nüfusunun bir bölümünün ciddi bir fakr-u zaruret çektiği de akılda tutulmalıdır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD’nin bütün ihtiyatını kaybettiği ve Sovyetler Birliği gibi çökeceğini iddia edenler de vardır. Bunun sebepleri iç ekonomik çelişkiler, emperyal yayılma (imperial overstretch) ve reform konusundaki beceriksizlik olarak sıralanmaktadır.⁵⁴ Tabi buna karşı şu söylenebilir, “Hegemonik bir dünya devleti hegemonyasının gerektirdiği uluslararası kurumları ve kuralları da oluşturur”.⁵⁵ Dolayısıyla hegemonya sonrası Amerika’nın sistemde belirli bir etkisinin olmaya devam edeceği de kesindir.

Tek kutupluluğun uluslararası sisteme istikrar getirdiği doğru olmakla beraber bu durumun çabuk bir şekilde değişebileceği de unutulmamalıdır. “Yumuşak dengeleme” (soft balancing) olarak adlandırılacak politikalar, özellikle Amerika’nın 2003 Irak işgali sırasında Almanya, Fransa ve Rusya tarafından uygulanmıştır. Yumuşak dengelemenin bir başka boyutu ise, Amerikan sisteminin meşruiyetini sorgulayıcı söylemlere girmek, sistemin gayri adil olduğu, buna karşı mukavemet gösterilmesi ve yeni bir dünya düzeninin kurulması gerektiğinin vurgulanmasıdır ki, bütün bu çabaları, gayri-meşrulaştırma süreci (delegitimation) olarak tanımlamak doğru olacaktır.⁵⁶ Ayrıca, Rusya’nın Gürcistan’ı işgali, bu ülkede Amerika’nın artan etkisine karşı, katı dengeleme olarak görülmelidir. Bütün bu gelişmeler, 2019-2020 civarında çok kutupluluğun geri döneceğinin göstergeleri olarak görülmelidir.⁵⁷ Bütün bunların yanı sıra, Amerikan hegemonyasını sınırlayabilecek unsurlar arasında ülke içindeki kamuoyunun direnmesi de sayılmalıdır. Özellikle 2000’li yıllardaki saldırgan politikalara karşı dünyada ABD’ye gösterilen tepkiler, Amerikan halkının da Bush yönetimine daha tepkili olmaları sonucu doğurmuştur.⁵⁸

Tek kutuplu ve çok kutuplu sistemler arasındaki önemli farklardan biri de Amerika’nın müttefiklerinin tek kutuplu sistemde karşı tarafta Sovyet tehdidi olmaması sebebiyle, daha rahat hareket edebilmesidir. Şöyle ki, tek kutuplu sistemde Almanya, ABD’nin 2002 yılındaki Irak savaşına daha rahat bir şekilde karşı koymuştur, bunun temel sebebi de çift kutuplu sistemdeki rakip kutbun engelleyi-

⁵⁴ Chalmers Johnson, *Blowback: The costs and consequences of American Empire*, (New York: Owl Books, 2004), xxii, 218.

⁵⁵ Faruk Yalvaç, “Uluslararası İlişkiler Kuramında Yapısalcı Yaklaşımlar”, *Devlet, Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*, ed. Atila Eralp, (İstanbul: İletişim, 1996), 180.

⁵⁶ Schweller, 180.

⁵⁷ Charles Kupchan, “The false promise of unipolarity: constraints on the exercise of American power”, *Cambridge Review of International Affairs*, Cilt 24, No 2, (2011),165-166, 168-169, 172.

⁵⁸ Jeffrey Legro, “The mix that makes unipolarity: hegemonic purpose and international constraints”, *Cambridge Review of International Affairs*, Cilt 24, No 2, (2011),194.

ci varlığının olmamasıdır. Dolayısıyla tek kutupluluk Almanya'yı ABD politikaları ile uyumlu bir politika izlemek zorunda bırakmamıştır. Aynı zamanda, ABD de, bu sistemde daha rahat politikalar izleyebilmekte, buna karşılık başka devletler de kısa dönemli hedeflerini iki kutupluluk dönemindeki sınırlandırmalara tabi kalmadan uygulayabilmektedirler.⁵⁹ Diğer bir deyişle, Soğuk Savaş döneminde ittifaka bağlılığın çok önemli olduğu ve Sovyet tehdidine karşı tek yumruk olunması gerektiğine dair algı sebebiyle ortaya çıkan, ABD'nin NATO'daki müttefiklerine daha az manevra alanı bırakması durumu artık ortadan kalkmıştır.

4. AMERİKA'NIN YUMUŞAK GÜCÜ

Yukarıdaki rakamlar, Amerikan sert gücünün hangi boyutlarda olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun dışında Joseph Nye tarafından ortaya konan “yumuşak güç” kavramı da dikkate alınmalıdır. Nye'a göre yumuşak güç, askeri ve ekonomik unsurlardan oluşan sert gücün aksine zorlama (sopa) ve teşvik (havuç) içermez. Yumuşak güç, başkalarını sizin istediğiniz hedefleri benimsemelerini, yani kendi tarafınıza geçmelerini cazibe yoluyla sağlamaktır. Bir ülke, kendi kültürünü, ideallerini ve eğitimini, yani cazibesini kullanarak diğer devletleri kendi tarafına çekmeye çalışabilir. Kültür, siyasi değerler ve dış politikasını bir ülkenin yumuşak güç unsurları olarak sayan Nye, özel olarak da Microsoft, Harvard ve NBA'in Amerika'yı cazibe merkezi haline getirdiğini vurgulamaktadır.⁶⁰ Nye'a göre, BM'nin önemli bir meşrulaştırma aracı olması sebebiyle, Amerika dış politikasını uluslararası örgütler ve müttefikleri ile koordineli bir şekilde sert ve yumuşak güç unsurlarını beraber kullanarak yürütmelidir.⁶¹

Öte yandan, Amerika'nın yumuşak güç unsurları arasında sayabileceğimiz McDonald's, 130'dan fazla ülkede 30,000 lokantası ile müşterilerine hizmet vermektedir. Amerikan yumuşak gücünün, yani Amerikanlaşmanın önemi sert gücünün erişemediği yerlere de nüfuz edebilmesi açısından fevkalade yararlıdır. Ancak Niall Ferguson'a göre yumuşak güç “demir yumruğu saklayan kadife eldivenden” başka bir şey değildir.⁶² Diğer bir deyişle, hegemonyanın devamı için araçlardan birisidir. Ayrıca, vurgulanması gereken asıl nokta yumuşak gücü teşkil eden faktörlerin otomatik olarak siyasi etkilerinin olmayacağıdır, yani Amerikan kültürünü beğenen bir birey, Amerikan politikalarını desteklemeyebilecektir.

⁵⁹ Erik Voeten, “Unipolar politics as usual”, *Cambridge Review of International Affairs*, Cilt 24, No 2, (2011), 123,127.

⁶⁰ Joseph Nye, *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, (New York:Public Affairs, 2004), 1,5, 11, 17.

⁶¹ Nye, 146-147.

⁶² Ferguson, 18, 20,24.

5. AMERİKAN LİDERLİĞİNİN SONU VEYA ŞEKİL DEĞİŞTİRMESİ

Amerikan hegemonyasının devamında uluslararası dengeler kadar Amerika'nın kendi iç dinamiklerinin de rolü vardır. Güç kavramında devletlerin kararlı olmaları, para harcamaya ve kayıp verme (asker ve insan kaybından bahsedilmektedir) iradelerinin⁶³ olması gerektiği siyaset bilimcilerden çok, tarihçiler tarafından ifade edilmiştir. Ancak Amerika'nın kabul etmesi gereken husus, diğer büyük güçlerin ortaya çıkmasını engelleyemeyeceğidir. Bu sebeple, yükselen diğer devletleri kuracağı yeni uluslararası örgütlere, çok taraflı ilişkilere ve uluslararası topluma entegre etmeye çaba harcamalıdır. Bunu yaparken tek taraflılığının gerçekçi bir politika olmadığı, zira savaşa diğer devletlerin üslerine ve hava sahalarına erişmeden ve o topraklardan geçmeden giremeyeceği aşikârdır. ABD çok taraflı bir politika uygularken de, BM'nin dünyadaki tek meşruiyet kaynağı olmadığını, BM'de Kosova krizinde bir mutabakat oluşmadığı için NATO'nun devreye girdiğini, dolayısıyla çok taraflı bir politika izlerken BM'yi, NATO'yu ve diğer ittifak ve ilişkilerini kullanması gerektiğini göz önünde bulundurması akılcı olacaktır.⁶⁴ Benzer bir yaklaşımı, Amerikan dış politikasının duayenlerinden Zbigniew Brzezinski de ortaya koymaktadır. Brzezinski'ye göre, Amerika meşruiyeti ancak müttefikleri ile beraber çalışarak kazanabilir ve muhafaza edebilir. Ekonomik ve siyasi güç kaynaklarının dış politikada yeterli olmadığını, kesinlikle meşruiyet unsurunun da yer almasının elzem olduğunu vurgulamaktadır. Yumuşak güç kaynakları olan popüler kültürün parçası filmlerini, müziğini, demokrasi ve eşitlikçilik gibi Amerikan siyasi ideallerini kullanarak liderliğini devam ettirmesi mümkün olacaktır. Aksi takdirde, ABD'nin tek taraflı bir politika izlemesi, bütün dünya için bir "bela" olmasına yol açacaktır,⁶⁵ dolayısıyla Brzezinski Amerikan tek kutupluluğunu değişik güç unsurlarını kullanarak devam ettirmesi taraftarıdır.

Amerika'nın yeni büyük stratejisinin, küreselleşmenin tüm yerküreye yayılması olması gerektiğini iddia eden yorumcular vardır. Bu düşünceye göre, dünyadaki ekonomik ve teknolojik gelişmelere bağlı olan devletler daha istikrarlı ve barışçıdırlar, öbür taraftan başarısız ve istikrarsız devletlerin tamamına yakını, küreselleşmenin dışında kalmış ülkelerdir.⁶⁶

George W. Bush döneminde yayınlanan Ulusal Güvenlik Stratejisi (National Security Strategy) belgesi temelinde, Noam Chomsky'e göre, tek kutuplu bir dünyayı muhafaza etmeye yönelik bir stratejiyi öngörüyordu. Daha da önemlisi bu

⁶³ Margaret MacMillan, *Peacemakers: The Paris Conference of 1919 and its attempt to end war*, (Londra: John Murray, 2002),7.

⁶⁴ Richard Haass, 21, 29, 176, 180, 199-200, 205.

⁶⁵ Zbigniew Brzezinski, *The Choice: Global Domination or Global Leadership*, (New York: Basic Books, 2004), 47, 86,143, 181-182, 213.

⁶⁶ Thomas Barnett, *The Pentagon's New Map: War and Peace in the Twenty-First Century*, (New York: Berkley Books, 2004), 8, 46, 121-122.

stratejiyi uygularken öngörülen önleyici savaş kavramı (preventive war) Pearl Harbor'da Japonların uyguladığı tekniklere çok benzemekte ve bir "savaş suçu" teşkil etmekteydi.⁶⁷ Ayrıca Chomsky'e göre 11 Eylül 2001 terörist saldırıları sonrası bütün dünyada Amerika'ya duyulan sempati Amerikan militarizmi ve küstahlığı sonucu dalga dalga bir nefrete dönüşmüştü. Dahası, uluslararası hukukçu Richard Falk'ın 2002'de başlayan Irak savaşını, Hitler dönemindeki politikalara benzetmesine, Chomsky de katılmıştı.⁶⁸

Chomsky'e göre, Amerika'nın emperyal hedefleri dünyaya olduğu kadar kendi vatandaşlarına da zarar vermekte, onları kandırmakta, demokratik kazanımlarını geriye götürmekte veya ellerinden almaktadır. Amerikan yönetimleri dünyayı yönetmek isterken de Amerika'yı "tarihi öncü" olarak sunmakta ve bütün dünyanın ortak çıkarlarını koruduğu inancını yaymaya çalışmaktadır.⁶⁹ Bush dönemini, kurallara uymaması sebebiyle imparatorluk denemesi olarak tanımlayan John Ikenberry de, askeri tek kutupluluk olmasına rağmen ekonomik ve siyasi alanlarda bunun geçerli olmadığını ve ABD'nin Irak savaşı esnasında Rusya ve Türkiye üzerindeki etkisinin sınırlı olduğunu vurgulamıştır.⁷⁰

Buna karşı, Amerika Birleşik Devletleri'nin dünyaya düzen ve istikrar getiren bir imparatorluk olduğunu ifade eden Niall Ferguson, bunun çok da kötü bir durum olmadığını ve dünya barışı için gerekli olduğunu söylemektedir. Ancak Amerikalılar bu imparatorluk tanımlamasına karşı çıkmaktadırlar. Bu durum, 2003 yılında George W. Bush'un da ABD'nin "emperyal bir güç" olmadığı, ancak, "kurtarıcı" veya "özgürleştirici" bir güç olduğu vurgusu yapmasıyla en iyi şekilde ortaya konmuştur. Dünyada güç boşluğuna, yani kutupsuzluğa (apolarity) düşülmesi yerine istikrar ve düzen sağlayıcı Amerikan İmparatorluğu'nun devamında fayda vardır. Liberal bir imparatorluk olan ABD, ekonomik, siyasi ve hukuki devamlılık sağlayacaktır. Serbest ticaret, sermayenin ve insanların dolaşımı ve para birimlerinin istikrarının korunması gibi politikalar, liberal emperyalizmin olumlu unsurları olarak sayılabilir.⁷¹ Amerikan kurumları da tek kutupluluğun devamı için çeşitli çalışmalar yapmışlardır. Örneğin, Donanma Harp Akademisi'nde hazırlanan bir rapor, ABD'nin uzun dönemde, yani 50 yıl ve ötesinde, üstünlüğünü koruması için neler yapması gerektiğini, Osmanlı ve İngiliz İmparatorlukları ile karşılaştırmalar yaparak ortaya koymaktadır.⁷²

⁶⁷ Noam Chomsky, *Hegemony or Survival: America's Quest for Global Dominance*, (Londra, Penguin, 2003), 11-12.

⁶⁸ Chomsky, 12-13.

⁶⁹ Chomsky, 26-27, 37, 43, 125.

⁷⁰ Ikenberry, 270-271.

⁷¹ Niall Ferguson, *Colossus*, vii-ix, xxviii, 2, 198.

⁷² Ferguson, 6.

Amerikanın global bir hegemon olmadığını vurgulayan Mearsheimer ise, söz konusu ülkenin sadece Batı yarımküresinde yani Kuzey ve Güney Amerika kıtalarında başat güç olduğunu iddia etmektedir. Çin ve Rusya'nın hali hazırda büyük güçler olduğunu söyleyen yazar, Amerika'ya karşı dengeleyici koalisyonların kurulmamasının Batı yarımküre haricinde bu ülkenin yayılcı politikalarının olmamasına bağlamaktadır.⁷³

Soğuk Savaş sonrası dönemde, işbirliğinin uluslararası örgütler ve çok taraflı antlaşmalar yoluyla sağlandığı gerçeği de kabul edilmek durumundadır. Özellikle demokratik ülkelerin, bunların içinde de en fazla AB üyesi ülkelerin, çok taraflı antlaşmaları onayladıkları önemli bir bulgu olarak ortaya konmuştur.⁷⁴ Kyoto Protokolü veya Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni (International Criminal Court) kuran Roma Antlaşması'na ön ayak olmasına rağmen, henüz Amerikan Senatosu bu uluslararası antlaşmaları onaylamamıştır. Uluslararası antlaşmaların ancak %46'sını onaylayan ABD, Rusya ile benzer orana sahip durumdadır. Birçok Avrupa ülkesi için bu oran, %60 veya %70 olarak gerçekleşmektedir.⁷⁵ Dolayısıyla Soğuk Savaş sonrası dönemde Amerika'nın bu tür hukuki mekanizmalara çok da sıcak bakmadığı anlaşılmaktadır.

Amerikan liderliğinin aktif çok taraflılık uygulaması gerektiğini vurgulayan eski Dışişleri Bakanı Madeleine Albright, bu yaklaşımın Amerikan dış politikasını, BM'ye ipotek etmek anlamına geleceğini iddia ederek eleştirmiştir. Wilson'un idealizmi ile jeopolitik realizmin birleştirilmesi gerektiğini söyleyen Albright, hem demokrasinin yayılması için çalışılması gerektiğini, ancak aynı zamanda demokratik olmayan devletler ile de ilişki içinde olunması gerektiğini ifade etmiştir. Amerika'nın karşısında dengeleyici bir gücün var olmaması sebebiyle Amerika'nın kendisini disipline etmesi ve hareketlerini aşırılıklara kapılmadan sınırlaması gerektiği üzerinde durmuştur.⁷⁶ Son yıllarda, Demokratik Parti iktidarlarının çok taraflılığı savunduğu belirtilmelidir. Nitekim Barack Obama 2012 yılında, terörizme karşı mücadelede ve Irak'ta zafer ilan edip, 10 senelik savaş döneminin sona erdiğini açıklamıştır. Ardından, Amerikan Savunma Bakanlığı'nın bütçesindeki kesintiler sonucu, silahlı kuvvetlerdeki asker sayısında azaltmaya gidilmiş ve Avrupa'daki askerlerini geri çekme kararları alınmıştır. Bu bağlamda, Amerikan yönetiminin gayri resmi olarak Çin'in yükselişinin önlenemez olduğunu kabul etmesi⁷⁷ Amerika'nın göreceli olarak güç kaybettiğinin kabulü anlamına mı gelir sorusuna yanıt vermek henüz mümkün değildir. Ancak, ekonomik sıkıntıların Amerikan yönetimini zor durumda bıraktığı da ortadadır.

⁷³ Mearsheimer, 381-382.

⁷⁴ Manfred Elsig, Karolina Milewicz, Nikolas Stürcher, "Who is in love with multilateralism? Treaty commitment in the post-Cold War era", *European Union Politics*, Cilt 12 No 4, (2011), 530-531, 536.

⁷⁵ Elsig, 533, 546.

⁷⁶ Madeleine Albright. *Madam Secretary: A memoir*. (New York: MacMillan, 2003), 76, 505-506.

⁷⁷ David Ignatius, "Obama closes the book on the 9/11 era", *Washington Post*, 7 Ocak 2012.

Tek kutuplu dönemde Amerika için BM'nin ve diğer uluslararası örgütleri aktif bir şekilde kullandığı çok-çok taraflılık (multi-multilateralism) olarak nitelendirildiği bir yolu tavsiye eden Francis Fukuyama, BM'nin özellikle Avrupalılar için önemli bir meşruiyetinin olduğunu söylemektedir. ABD'nin yeni kurumlar da kurması gerektiğini, özellikle Doğu Asya'da demokratik devletleri içeren bir koalisyonun oluşturulması gerekliliğini vurgulayan Fukuyama, Çin'i dâhil ettiği ayrı bir uluslararası örgütün yaratılmasının gerekliliği üzerinde de durmaktadır. Ayrıca, Amerikan dış politikasında, diplomasi ve ikna gibi askeri olmayan araçlara da önem verilmesi gerektiğini ifade eden yazar, yumuşak ve fazla görünmeyen gücün ortaya konulmasının Amerikan karşıtlığının artmasını engelleyeceğini de söylemektedir.⁷⁸ Amerikalılar iç siyasetlerinde güçler ayrılığı ve dengesine ve kontrolsüz gücün yozlaştırıcı etkisine inanırken, dış politikada da dengelenmiş gücün aynı şekilde yozlaştırıcı etkisinin olduğunu kabul etmelidirler.⁷⁹ Milli İstihbarat Konseyi'nin (National Intelligence Council) 2008 yılında hazırladığı bir rapora göre, 2025 yılına kadar çok kutuplu bir dünyanın ortaya çıkması beklenmelidir. Bu durum da Ikenberry'e göre, ABD'nin özellikle yükselmekte olan Çin'e karşı daha uyumlu ve esnek politikalar izlemesi gereğini doğurmaktadır.⁸⁰

Bütün bu fikirler aslında ciddi bir Bush dönemi eleştirisine ve Amerika'nın dünyadaki etkisini, müttefikler ve dostlar olmadan sürdüremeyeceğinin kabulüne dayanmaktadır. Ayrıca her türlü güç unsurunun sınırları olduğunu ve askeri gücün müttefikler ile olan ilişkilerde faydasız olduğunu ortaya koymaktadır.

6. HEGEMON ADAYLARI: ÇİN, JAPONYA VE AVRUPA BİRLİĞİ

Öncelikle vurgulanması gereken nokta teorilerin tahminde bulunma güçlerinin sınırlı olduğudur. Ancak hem siyasi tarih, hem de uluslararası ilişkiler kuramı büyük güçlerin yükselip düştüklerini ve güç kaynağına karşı dengeleme politikalarının yükselen güçler tarafından uygulandığını göstermektedir.

Mevcut şartlarda, bazı devletlerin veya Avrupa Birliği'nin ABD'ye rakip olabilecek potansiyelleri olmakla beraber, ciddi zaaf lar barındırdıkları belirtilmelidir. Öncelikle AB'yi ele alacak olursak, AB, klasik bir uluslararası örgüt olmayıp devletlerdeki mevcut kurumlara benzer mekanizmalara sahiptir. Ancak, temel zafiyeti ortak dış ve güvenlik politikası oluşturamamış olmasından kaynaklanmaktadır. AB Ortak Dış ve Güvenlik politikasının hemen hemen hiçbir alanda işlemediğini rahatlıkla söylemek mümkündür.

Asya alt-sistemine bakıldığında ise, burada Çin, Japonya, Hindistan ve Rusya'nın

⁷⁸ Fukuyama, *America at the Crossroads*, 158-159, 175, 188, 191.

⁷⁹ Fukuyama, *America*, 193.

⁸⁰ Ikenberry, 312, 356.

öncülüğünde bölgesel çok kutupluluğun var olduğunu ifade edebiliriz. Bu bölgenin zafiyeti ise, demokratik barışın etkili olamayacağı gerçeğidir, zira Japonya ve Hindistan demokratik yönetimlerken, Çin ile Rusya'nın demokratik devletler olmadıkları açıktır. Bölgesel ticari ilişkiler sınırlıdır ve bu durum ilişkileri yumuşatıcı bir etken olmaktan uzaktır. Bütün bu faktörlerin üzerine tarihi düşmanlıklar ve Avrupa'nın aksine, Asya'da yeterli ölçüde uluslararası örgütlerin var olmaması eklenirse, bu kıtadaki rekabetin savaşa yol açması, Avrupa'ya kıyasla çok daha mümkün gözükmektedir.⁸¹ Özellikle Çin'in, Asya kıtasında bir hegemon olarak ortaya çıkmasının Asya-Pasifik bölgesinin güvenliğini tehdit edeceği, birçok uzman tarafından belirtilmektedir. Çin'in nüfusu dışında, bölge ülkelerinde yaşayan Çinliler de, birçok ülkede ekonomiyi kontrol etmektedir. Şöyle ki, Endonezya'nın nüfusunun %5'ine tekabül eden Çin kökenliler ülke ekonomisinin %75'ini ellerinde bulundurmaktadır.⁸² Eklenmesi gereken diğer bir husus ise, Çin dışında 55 milyon Çinlinin yaşadığıdır.⁸³ Ayrıca, Singapur ve Çin ile ciddi siyasi sorunları bulunan Tayvan'da Çince konuşulmaktadır. Güneydoğu Asya'da yaşayan Çinli azınlıklar da dikkate alındığında Çin'in bölgede kendi sınırları dışında ciddi bir ağırlığı olduğu kolaylıkla söylenebilir. Ancak yine de, Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki Spratly Adaları'na ilişkin talepleri ve zaman zaman Tayvan'a karşı tehditkâr politikalar uygulaması sebebiyle bu ülkeye karşı Amerika'nın koordineli bir baskı uygulaması, yani güç dengelemesine başvurması, ancak, barışçı politikalar uyguladığı zaman ödüllendirilmesi gerektiğini vurgulayan uzmanlar da mevcuttur.⁸⁴ Kendisini "ofansif realist" olarak tanımlayan John Mearsheimer, Çin'in yükselen gücünün ABD için bir tehdit teşkil ettiğini, bu sebeple, söz konusu iki ülke arasında çatışmanın mukadder olduğunu yazmaktadır. Mearsheimer'a göre, devletlerin saldırgan hedefleri uluslararası sistem içinde hâkim güç olana kadar devam etmektedir. İktisadi olarak zenginleşen Çin'in statükoyu muhafazaya yönelik bir devlete evrilmeyeceğini, tam tersi, artan ölçülerde saldırgan politikalar izleyeceğini vurgulamaktadır.⁸⁵ Ancak, Çin'in gücünden bahsederken yukarıda vurgulandığı gibi ülkenin bir kısmının ciddi bir fakirlik çektiği ve okuma-yazma oranının çok düşük, çevresel kirlilik oranının ise çok yüksek olduğunu vurgulamakta yarar bulunmaktadır.⁸⁶ Ayrıca ülkede etkileyici bir İngilizce bilgisi olduğunu söylemek zordur ki, bu dil küreselleşmiş dünyada elzemdir. Diğer taraftan Hindistan'da İngilizcenin resmi dil olması sebebiyle de, İngilizce bilme

⁸¹ Aaron Friedberg, "Ripe for Rivalry: Prospects for peace in a multipolar Asia" içinde Michael Brown, Sean Lynn-Jones ve Steven Miller, *East Asian Security* içinde, Cambridge, Massachusetts: MIT Press, 1998, s.5, 13, 17, 20. Ayrıca bakınız, Richard Betts, "Wealth, Power and Instability", *East Asian Security* içinde, 32.

⁸² Denny Roy, "Hegemon on the Horizon? China's threat to East Asian Security", *East Asian Security* içinde, 113.

⁸³ Chalmers Johnson, 146.

⁸⁴ Gerald Segal, "East Asia and the Constraint of China", *East Asian Security* içinde, 168-169, 185-186.

⁸⁵ John Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, (New York: Norton, 2001), 4, 21.

⁸⁶ Paul Kennedy, *Preparing for the Twenty-First Century*. (New York: Vintage, 1993), 180.

seviyesi yüksektir. Bu ülkedeki, mühendis ve ekonomist sayıları da etkileyici boyuttadır.⁸⁷

Bütün bu hususların dışında ABD’de 2,4 milyon Çinli ve 2 milyona yakın Hindistanlı yaşamaktadır.⁸⁸ Ayrıca unutulmamalıdır ki Amerikan üniversitelerine en fazla yabancı öğrenci Hindistan ve Çin’den gelmektedir.⁸⁹ Bu faktörler, bu iki ülkenin gücünü artırabilecek gibi gözükmektedir. Ayrıca bütün dünyaya yayılmış Çin lokantalarını ve Hindistan’da yapılan sayısız filmi bu ülkelerin yumuşak güç unsurları olarak belirtebiliriz. Ancak daha önce de ifade edildiği gibi, bu unsurların nasıl siyasi etkiye dönüşeceği cevap verilmesi zor bir sorudur.

Yukarıda sayılan bütün bu unsurlara rağmen, Çin’in politikalarına yakından baktığımızda 1990’ların ortalarından itibaren stratejisinde ABD’ye meydan okuma politikasını uygulamaktan kaçındığı görülmektedir.⁹⁰

Çin ile Rusya arasındaki işbirliğinin çerçevesini ise daha çok silah satışları, sınır sorunlarını çözme ve ekonomik kaygılardan ortaya çıkan Şanghay İşbirliği Örgütü ile terörizme karşı mücadele olduğu, siyaset bilimcilerce vurgulanmaktadır. Bu ülkelerin liderlerinin çok kutupluluk beklentilerinin söylem aşamasını geçmediği ifade edilmektedir.⁹¹ Ancak, son yıllarda, Suriye konusunda Rusya ile beraber bu ülkeyi desteklemesinin uzun vadede etkileri olabileceği dikkate alınmalıdır.

Japonya’nın ise, büyük bir güç olmasının önünde ciddi engeller bulunmaktadır. Bunları, Japon askeri kuvvetlerinin zayıflığı ve ekonomisinin sorunları -ki bunların arasında ülkenin doğal kaynaklarının son derece kısıtlı ve iş gücünün yaşlı olması ve dolayısıyla işçiyi ihtiyaç duyması- olarak sıralamak mümkündür. Ayrıca, Japonya’nın geçmiş saldırgan politikaları Asya’da yükselmeye niyet eden Japonya’yı, bölge ülkeleri tarafından dengeleme politikaları ile sınırlayacaktır. Bu da Japonya’nın daha iddialı politikalar izlemesini engelleyecektir.⁹² Japon Anayasası’nın 9. maddesiyle, Japonya, savaşı ulusal güvenlik aracı olarak kullanmayacağını, sorunları barışçı yollardan çözeceğini taahhüt etmiş ve savaşı egemen bir hak olarak görmediğini ifade etmiştir. Bu konuda normatif bir mutabakat olduğunu söylemek de doğru olacaktır. Dolayısıyla Japon güvenlik politikasını uluslararası sistemdeki değişikliklerle değil kendi iç siyaseti ve normatif yapısıyla açıklamak mümkündür.⁹³ Diğer bir ifadeyle, ülkedeki anti-militarizm kültürü

⁸⁷ Kennedy, *Preparing*, 189

⁸⁸ Nye, 88.

⁸⁹ Brzezinski, *The Choice*, 186.

⁹⁰ Brooks ve Wohlforth, *World out of Balance*, 44.

⁹¹ Brooks and Wohlforth, *World out of Balance*, 72-74, 91.

⁹² Roy, s.114, 116.

⁹³ Peter Katzenstein ve Nobuo Okawara, “Japan’s National Security: Structures, Norms and

Japonya'nın büyük bir askeri güç olmasının önündeki en önemli engeldir.⁹⁴ Tabi 41 tane nükleer santrale⁹⁵ sahip olan Japonya'nın nükleer silahlara yönelmesi ancak çok ciddi iç ve dış değişiklikler sonucu olabilecektir. Bütün bu gelişmelerin nasıl bir yöne doğru evrileceğini şu aşamada bilmek zordur, ancak, silahlanma yarışı da alternatiflerden biridir.

SONUÇ: KUTUPSUZ BİR DÜNYA?

Amerikan tek kutupluluğunun sona ermesi ile çok kutuplu bir uluslararası sisteme geçileceğine dair yapılan tahminlere rağmen, ortaya çıkacak dünyanın kutupsuz (apolarity)⁹⁶ yani hiçbir süper gücün mevcut olmadığı ve istikrarsızlığın hüküm sürdüğü bir hale dönüşebileceği ihtimali de akıldan çıkarılmamalıdır. Diğer taraftan, sadece bölgesel güçlerden müteşekkil bir dünya da düşünebiliriz ki, Amerika Birleşik Devletleri Kuzey ve Güney Amerika'da hâkim güç olarak mevcudiyetini sürdürürken, Almanya'nın Batı Avrupa'da, Çin'in Uzak Doğu'da, Güney Afrika'nın Afrika kıtasında ve Rusya'nın eski Sovyetler Birliği topraklarında hegemonik unsurlar olarak ortaya çıkabilme ihtimalleri bulunmaktadır. Böylece yeni uluslararası sistemde, küresel süper güçler mevcut olmayacak, sadece bölgesel başat devletler var olacaktır. Bu da bir çeşit kutupsuz dünya düzenini ortaya çıkaracaktır.

Öte yandan, Amerikan tek kutupluluğunu sona erdirebilecek temel faktör, rakip güçlerin varlığı olmayabilir. Şöyle ki, Amerikalıların emperyal bir kafa yapısına sahip olmamaları, yani “güce sahip olma iradesinin eksikliği” sebebiyle, ülkenin kendi içinden çıkan unsurlar ile Sovyetler Birliği kadar ani bir şekilde çökebilme ihtimali bulunmaktadır. Bir başka faktör ise, ülke içindeki sosyal devlet politikalarının ekonomik bir krize yol açması olacaktır.⁹⁷ Bush döneminde uygulanan politikalar aslında Amerika'ya karşı özellikle Orta Doğu'da tepki doğurmuştur. Avrupa ise şimdilik kendi iç sorunları ile meşgul olduğundan Amerika'ya karşı koyma isteği taşımamaktadır. Belki de İngiltere Başbakanı Tony Blair'in 2003 yılında Amerikan Kongresi'nde söylediği gibi “Bütün üstün güçler bir süre için yenilmez olarak görülürler, ancak aslında hepsi geçicidirler.”⁹⁸ Değişim tüm sosyal ilişkilerde kaçınılmazdır. Ancak, mevcut şartlara bakıldığında, tek kutuplu uluslararası istemin yakın ve orta vadede devam edeceğini iddia etmek yanlış olmayacaktır.

Policies”, *East Asian Security* içinde, 284-285, 297.

⁹⁴ Thomas Berger, “From Sword to Chrysanthemum: Japan's Culture of Anti-militarism”, *East Asian Security* içinde, 301.

⁹⁵ Chalmers Johnson, 123.

⁹⁶ Ferguson, xxiii.

⁹⁷ Ferguson, 29.

⁹⁸ Ferguson, 302.

KAYNAKÇA

Albright, Madeleine. *Madam Secretary: A memoir*. New York: MacMillan, 2003.
Aron, Raymond. *The Imperial Republic: The United States and the World, 1945-1973*. Endlewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall, 1973.

Art, Robert ve Robert Jervis. *International Politics: Enduring Concepts and Contemporary Issues*. New York, Longman, 2003.

Barnett, Thomas. *The Pentagon's New Map: War and Peace in the Twenty-First Century*. New York: Berkley Books, 2004.

Brooks, Stephen ve William Wohlforth. *World out of Balance: International Relations and the Challenge of American Primacy*. Princeton: Princeton University Press, 2008.

Bromley, Simon “The limits to balancing”, *Cambridge Review of International Affairs*, Cilt. 24, No. 2, (2011).

Brown, Michael, Owen Cote, Sean Lynn-Jones ve Steven Miller (derleyenler). *Primacy and its Discontents: American Power and International Stability*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press, 2008.

Brown, Michael, Owen Cote, Sean Lynn-Jones ve Steven Miller (derleyenler). *Theories of War and Peace*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press, 2000.

Brown, Michael, Sean Lynn-Jones ve Steven Miller (derleyenler). *East Asian Security*. Cambridge, Massachusetts: MIT, 1998.

Brzezinski, Zbigniew. *The Choice: Global Domination or Global Leadership*. New York: Basic Books, 2004.

Chomsky, Noam. *Hegemony or Survival: America's Quest for Global Dominance*, Londra, Penguin, 2003.

Elsig, Manfred, Karolina Milewicz, Nikolas Stürcher, “Who is in love with multilateralism? Treaty commitment in the post-Cold War era”, *European Union Politics*, Cilt. 12, No. 4, (2011).

Ferguson, Niall. *Colossus: The Rise and Fall of the American Empire*. Londra: Penguin, 2005.

Fukuyama, Francis. *America at the Crossroads: Democracy, Power, and the Neo-conservative Legacy*. New Haven: Yale University Press, 2006.

Haass, Richard. *The Opportunity: America's Moment to Alter History's Course*. New York: Public Affairs.

Ignatius, David. "Obama closes the book on the 9/11 era", *Washington Post*, 7 Ocak 2012.

Ikenberry, John. *Liberal Leviathan: The Origins, Crisis, and Transformation of the American World Order*. Princeton: Princeton University Press, 2011.

Johnson, Chalmers. *Blowback: The costs and consequences of American Empire*. New York: Owl Books, 2004.

Kennedy, Paul. *Preparing for the Twenty-First Century*. New York: Vintage, 1993.

Kennedy, Paul. *The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000*. New York: Vintage Books, 1987.

Krauthammer, Charles. "The Unipolar Moment", *Foreign Affairs* Cilt.70 No.1, (1990-1991).

Kupchan, Charles. "The false promise of unipolarity: constraints on the exercise of American power", *Cambridge Review of International Affairs*, Cilt. 24, No. 2, (2011).

Layne, Christopher. "The unipolar exit: beyond the Pax Americana", *Cambridge Review of International Affairs*, Cilt. 24, No. 2, (2011).

MacMillan, Margaret. *Peacemakers: The Paris Conference of 1919 its attempt to end war*. Londra: John Murray, 2002.

Mearsheimer, John. *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: Norton, 2001.

Niebuhr, Reinhold. *The Irony of American History*. Chicago: The University of Chicago Press, 2008. (ilk basım 1952).

Nye, Joseph. *Soft Power: The means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs, 2004.

Powaski, Ronald. *The Cold War: The United States and the Soviet Union, 1917-1991*. New York: Oxford University Press, 1998.

Schweller, Randall. “The future is uncertain and the end is always near”, *Cambridge Review of International Affairs*, Cilt. 24, No. 2, (2011).

Simms, Brendan. “Introduction: World out of Balance”, *Cambridge Review of International Affairs*, Cilt. 24, No. 2, (2011).

Voeten, Erik. “Unipolar politics as usual”, *Cambridge Review of International Affairs*, Cilt. 24, No. 2, (2011).

Walt, Stephen. *The Origins of Alliances*. Ithaca: Cornell University Press, 1987

Yalvaç, Faruk. “Uluslararası İlişkiler Kuramında Yapısalcı Yaklaşımlar”, *Devlet, Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*. Ed. Atilla Eralp, İstanbul: İletişim, 1996.

Türkiye'nin Dış Yardım Stratejisi:

Sorunlar ve Öneriler

Hasan ÖZTÜRK, Sevinç ÖZTÜRK

Her ne kadar Soğuk Savaş yıllarında süper güçlerin ideolojik rekabeti gölgesinde kalsa da gelişmiş ülkelerin son yarım yüzyılda az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere yaptıkları yardım miktarı trilyon dolarlarla ifade edilmektedir.

Ancak Birleşmiş Milletler'in insani kalkınma verilerine bakıldığında trilyonlarca dolar yardım yapılmasına rağmen birçok ülke ekonomik kalkınmayı başaramadığı gibi basit hastalıklardan dolayı hayatını kaybedenlerin sayılarında ciddi bir düşüş görünmemektedir. Kısacası, yarım yüzyıldır sürdürülen yardım rejimi ile uluslararası kamuoyu dünyadaki yoksulluğun ortadan kaldırılmasında başarısız olmuştur. Dış yardım sektörünün insani yönüne ek olarak son yıllarda bir dış politika enstrümanı olarak da kullanıldığı dikkate alındığında bu alanda yeni olan Türkiye'nin yarım yüzyıllık dış yardım tecrübesinden alacağı derslerin olduğu muhakkaktır.

Aralık 2012 | 64 Sayfa | ISBN: 978-605-89-672-7-4

THE EFFECT OF SYRIA CRISIS ON THE TRANSFORMATION AND INTEGRATION OF THE MIDDLE EAST

Suriye Krizinin Orta Doğu'daki Dönüşüm Ve Bütünleşme Dinamiklerine Etkisi

Fehmi AĞCA*

Abstract:

The Arab spring could be seen as an integral part of a world in transformation. The technology and information revolutions and interconnectedness between cultures make it impossible for tyrants to rule for lifetime while subjugating the people to servitude with no chance for their freedom. Despite the unique characteristics of each country, the common theme of the protests in the Arab world has been largely shaped by the continuing economic inequality and rising social injustices. The Arab youth charge the authoritarian governments as the main source of their socioeconomic problems, lack of freedoms, and injustices and, desire change in the current political systems. Syria has a central position connecting the Arab states to Turkey. As a pioneering state, Turkey needs a democratic Syria to contribute to the transformation of the Arab world. It could be said that the fall of Assad regime and the establishment of a democratic government in Syria can contribute to Turkey's initiatives for the transformation and regional integration in the Middle East.

Keywords: Demonstration, Syria crisis, transformation, democracy, integration

Öz:

Arap baharı, dönüşüm içinde olan dünyanın bütünleyici bir parçası olarak görülebilir. Teknoloji ve bilgi devrimleri ve kültürler arası bağlılık, halka özgürlükleri için şans tanımayan yöneticilerin ömür boyu iktidarda kalmalarını imkânsız kılmaktadır. Her ülkenin durumu kendine has özellikler taşımasına rağmen, Arap dünyasındaki protestoların ortak teması, büyük oranda süregelen ekonomik eşitsizlik ve artan sosyal adaletsizliklerle ilgilidir. Arap gençliği, süregelen ekonomik eşitsizliğin, sosyoekonomik problemlerin, özgürlüklerin yetersizliğinin ve adaletsizliklerin temel nedeni olarak baskıcı yönetimleri sorumlu tutmakta ve mevcut iktidarların değiştirilmesini istemektedir. Suriye, Arap devletlerini Türkiye'ye bağlayan merkezi bir konuma sahiptir. Öncü bir ülke olarak Türkiye'nin, Arap dünyasındaki dönüşüme katkıda bulunabilmesi için demokratik bir Suriye'ye ihtiyacı vardır. Esed rejiminin devrilmesi ve Suriye'de demokratik bir yönetimin tesisinin, Orta Doğu'da dönüşüm ve bölgesel bütünleşme için Türkiye'nin girişimlerine katkı sağlayabileceği ifade edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Protesto gösterileri, Suriye krizi, dönüşüm, demokrasi, bütünleşme

* Fehmi Ağca, Assist. Prof., International Balkan University. e-mail: fagca2001@yahoo.com

INTRODUCTION

Arab Spring in the streets of the Middle East indicated that the dreams of democratic openings, competitive elections, the rule of law and wider political freedoms have affected the majorities in the Arab world.

The uprisings in most of the Arab countries have been organized with the help of social network sites such as Facebook and Twitter. Al-Jazeera news channel has gained popularity and credibility among the Arab people in the last decade, due to its impartiality. Attempts by the regimes to cut off their populations from the rest of the world by shutting down telephone and internet services remained ineffective. Knowledge transfer can occur through many transfer channels including human mobility, communication and information technology, training, foreign direct investment, patent, licensing, academic links, and producer-consumer knowledge transfer.

For many years, Arab countries have remained behind the developed and the developing countries in terms of capacity to create knowledge. Arab Spring is hoped to provide new opportunities for the transfer of knowledge in the Arab region, to commence positive trends. The new spirit of positivity in Arab societies has the potential to promote a new social culture to improve awareness and commitment to the knowledge transfer.¹

2011 Arab revolutions in Tunisia, Egypt and Libya showed how the globalization of the norms of civic engagement shaped the protesters' aspirations. The fall of the Egyptian, Tunisian and Libyan regimes has created a domino effect throughout the Middle East.

Syrians have long struggled with many challenges, including high unemployment, high inflation, limited upward mobility, rampant corruption, lack of political freedoms, and repressive security forces. These factors have fueled opposition to Syria's authoritarian government, which has been dominated by the Assad family since 1970. It could be said that the great majority of Syrian people are sharing the hope of being free of Assad regime. They are aware of the fact that the only way to benefit from the resources of the country is to establish a democratic government.

---

¹ Samia S. O. M. Nour, "Arab Spring: Will More Freedom Boost Knowledge Transfer?" UN University Webpage, June 14, 2011, <http://unu.edu/publications/articles/knowledge-transfer-in-arab-world.html>.

1. THE DIFFICULTIES FOR THE TRANSFORMATION IN SYRIA

The regime in Syria has always used oppressive methods to sustain the system. The army, police, and the intelligence were the main pillars of this totalitarian regime. Since the beginning of the uprising against the Assad regime, it is estimated that more than 70,000 people have been killed. Thousands of the regime's opponents are in jail. Many Syrian opposition figures have left the country. The uprising against the regime in Syria has turned into a civil war between government forces and the armed elements of the opposition movement. There is also the possibility of an overall conflict between Sunni majority and the Alawite community which the Assad family comes from.

Syrian population includes different ethnic and religious groups. Under the Assad regime strict political controls have prevented these differences from playing a divisive role in political or social life. The majority of Syrians, about 90% of the population, are ethnic Arabs. The country also contains small ethnic minorities, notably Kurds. In Syria, there are also religious sectarian differences. In addition to Sunni majority, Syria contains some Muslim sectarian minorities, such as Alawites, Druze, Ismailis and several Christian denominations.

Although it seems that the Alawites and Christians are supporting the Assad government and Sunni Arabs and Kurds are against the regime, it is quite difficult to classify the ethnic and sectarian groups as pro- or anti-regime in a precise way. The borders between the fractions which emerged along the lines of ethnicity or sectarian identity have not been fairly explicit. There have also been changes in the attitudes of some groups towards the regime as the armed conflict between the government forces and the Free Syrian Army proved to prolong. However for simplification the Alawites and the Christians are given under the section of the supporters of the regime while the Sunni Arabs and Kurds are given as opposition groups.

1.1. The Supporters of the Syrian Regime

1.1.1. The Alawites

Despite the secular nature of the ruling Baath party, religious sects are important as the symbols of group identity and determinants of political orientation. The Assad family comes from the minority Alawite sect which is a branch of Shiite Islam. They comprise about 12% of the population.

Alawites are the key supporters of the Baath party while there have also been some Alawi families at odds with the Assad regime. By and large the Alawi community is the most likely group to remain loyal to the regime in Syria. The security forces are led by Alawites. Almost all Alawi families have at least one member in the se-

curity forces as well as additional members working in civilian ministries, such as education or agriculture. The Alawites assume that they will suffer if the opposition wins. Most of the Alawites fear of the collective punishment for the offenses of the Assad regime and they believe that the opposition may try to get revenge as the regime collapses. They see their community's fate tied to that of the Assad regime. Nevertheless, some Alawite groups support the opposition groups with the hope of a democratic change and better governance in Syria.

1.1.2. The Christian Community

Syria's Christian communities fear that they could be subjected to violent repression, just as the extremist groups have targeted Iraqi Christians following the U.S. invasion of Iraq in 2003. Syria's Christians are primarily of Greek Orthodox along with some smaller sects. They comprise approximately 10% of the Syrian population.

Most Syrian Christians speak Arabic and traditionally are identified as Arab nationalists. Like other Christians in the Middle East, many Syrian Christians feel some affinity for Europe and the United States on religious and cultural grounds. Christians have been well represented in Syrian government organizations under the Assad regime. At present, Christians appear to follow a cautious approach to the uprising. While some have remained supportive of the Assad regime, some other groups have been assisting the opposition movement, including local armed elements and the Free Syrian Army.²

The opposition movement has also taken steps for the representation of Syrian Christians. In Doha meeting in November, 2012, George Sabra was elected as the new chairman of the Syrian National Council which became one of main bodies under the new umbrella organization, the Syrian National Coalition, of the opposition.

1.2. The Opposition Groups to the Syrian Regime

1.2.1. Sunni Muslim Majority

Sunni Muslims comprise over 70% of the population. The Sunni Muslim majority has been at the forefront of the protest movement and armed opposition to the Alawite-led regime. Actually, the Sunni majority has always been against the regime but remained silent because of the fear of being killed by the regime forces. The Alawite leadership of the Syrian government thus perceives the Sunni Arabs as the main threat to the Assad regime.

---

² Jeremy M. Sharp and Christopher M. Blanchard, "Armed Conflict in Syria: U.S. and International Response," *CRS Report for Congress*, August 21, 2012, <http://fpc.state.gov/documents/organization/195385.pdf>.

Economic class dynamics have also affected the choices of Syrians about the uprising. Many rural and less advantaged Sunni Syrians have supported the opposition movement, while urban and wealthier Sunni Syrians appear to have more loyalties. Though some radical elements see the conflict as a means to assert their community's dominance over others most of the Sunni Arabs defend Syria's unity and support an inclusive transition period.

The most numerous and the best-organized component of the opposition is represented by the Syrian branch of the Muslim Brotherhood. Western states had suspicions about the Syrian Muslim Brotherhood thanks to Israel's long-lasting negative propaganda and Assad regime's disinformation campaign against this group during Syria crisis. Muslim Brotherhood is in favor of preserving the unity of Syria in the post-Assad period contrary to the radical objectives of newcomer Salafis.

1.2.2. The Kurds

Syria's Kurds are the largest distinct ethnic minority in Syria (7 % of the population) and inhabit agriculturally rich areas, including Syria's most valuable oil and natural gas fields. In order to curb Kurdish demands for autonomy, Syrian governments have periodically arrested Kurdish political leaders. They also confiscated some Kurdish land and redistributed to Syrian Arabs to "Arabize" Kurdish regions.

Kurdish areas in northeastern Syria have remained relatively quiet during the uprising. Though the Kurds are against the Assad regime they have also been wary of supporting a potential Sunni Arab resistance movement. They assume that they may not be less hostile to Kurdish aspirations than the Alawite-led Assad government.

In Syria many Kurds have viewed the conflict as an opportunity to achieve autonomy in the north of the country. The Syrian-Kurdish National Council (KNC), as an umbrella organization consisting of several Kurdish political parties, has called for the creation of an autonomous Kurdish region within a federated Syria. However, KNC has come into conflict with the Democratic Union Party (PYD) as the Assad regime began to support PYD (and PKK) both against the Free Syrian Army and to Turkey's detriment. PYD is in line with the PKK terrorist organization and linked to the PKK's state-like structure KCK (Kurdistan Communities Union), which aims to establish an independent confederative Kurdistan over the territories of Turkey, Iran, Iraq and Syria.

PYD has been accused of acting as an enforcer for the Assad regime in the Kurdish populated regions in the north and northeast of the country. With the influ-

ence of PYD backed by the regime against the Free Syrian Army, Kurdish people didn't give support to the Syrian opposition groups, as a whole. However, following a meeting of Kurdish opposition groups in Irbil the PYD joined with the Kurdish National Council to form the Kurdish Supreme Committee. Later, KNC has agreed to join the Syrian National Coalition, the new umbrella of opposition forces against President Bashar al-Assad's regime.

1.3. The Main Opposition Formations:

1.3.1. The Syrian National Council (SNC)

The SNC was formally organized in Turkey in October 2011 and brings together a range of mostly external activists, consisting of members of the Syrian Muslim Brotherhood, secular elites and intellectuals. Abdulbaset Sieda replaced Burhan Ghalioun as chairman of the SNC in mid-2012. The "Friends of Syria" conference February 2012 in Tunis referred to the SNC, a legitimate representative of Syrians seeking peaceful democratic change.

Unlike other opposition coalitions, the SNC has openly called for international military intervention in the crisis. Thus, some Syrians have alleged that the SNC is a tool of regional powers, such as Turkey, Saudi Arabia and Qatar. Although the SNC had resisted calls to turn the protest movement into an armed struggle, it has endorsed the imposition of a no-fly zone, the establishment of humanitarian safe corridors and buffer zones, and an organized and speedy operation to arm the Free Syrian Army.³

The international community has been frustrated by infighting within the SNC, its inability to attract more members of Syrian minority communities (especially Christians, Kurds and Alawites). In March 2012, several activists resigned from the SNC to protest its decision making and the lack of effectiveness.

1.3.2. National Coalition for Syrian Revolutionary and Opposition Forces

The National Coalition for Syrian Revolutionary and Opposition was founded in Doha, Qatar, in November 2012. The coalition has a council with about 63 seats, of which 22 are Syrian National Council members. The main aims of the National Coalition are replacing the Bashar al-Assad government and its symbols and pillars of support, dismantling the security services, unifying and supporting the Free Syrian Army, refusing dialogue and negotiation with the al-Assad government and holding accountable those responsible for killing and displacing Syrians.⁴

---

³ Syrian National Council's Website, <http://www.syriancouncil.org/en/structure/executive-committee.html>.

⁴ Wikipedia, "National Coalition for Syrian Revolutionary and Opposition Forces," http://en.wikipedia.org/wiki/National_Coalition_for_Syrian_Revolutionary_and_Opposition_Forces

Following the election of the Coalition's president, several media outlets have signaled their approvals for the formation of the new revolution bloc under the leadership of Sheikh Moaz Al-Khatib. On 12 November 2012, National Coalition was recognized by the member states of the GCC, as the legitimate representative of the Syrian people. Later, the Arab League (with the exception of Algeria, Iraq and Lebanon) recognized the coalition as the legitimate representative and main interlocutor with the Arab League.

National Coalition is supported by NATO countries France, United States, United Kingdom, and Turkey. On 15 November 2012, Turkey recognized the National Coalition as the sole representative of the Syrian people. On 19 November 2012, the EU recognized the National Coalition as the legitimate representative of the Syrian people.

1.3.3. The National Coordination Body for Democratic Change (NCB)

The NCB was formed in the summer of 2011. It is a Syria-based alliance of leftist groups, including Kurdish activists and individuals associated with the 2005 Damascus Declaration on political reform. The NCB has stated a willingness to negotiate with the Assad regime and opposes foreign intervention. The SNC has criticized the NCB for these positions. Thus, the attempts of SNC to merge with NCB have failed.

1.3.4. The Free Syrian Army (FSA)

The FSA consists of lightly armed, dissident military personnel and officers who have defected from the army as the uprising began. FSA also represents a broader coalition of locally organized volunteer fighting groups who seek to affiliate themselves with the national opposition movement but lack integrated command structure, logistics, and intelligence. FSA has moved its military base from Turkey's Hatay province to Syria in September 2012 and several Syrian general staff officers are now playing a leadership role in the armed campaign against the Syrian government. It remains unclear whether FSA commanders outside Syria are able to maintain the loyalty of the local resistance groups.

FSA's equipment has been mostly locally financed with fighters buying small arms and ammunition on the black market, and local supporters selling household valuables to raise money for the rebellion.⁵ Some observers believe that if the FSA fighters were trained and equipped with more sophisticated equipment, such as portable and guided anti-tank rockets and stinger missiles, they would be more successful against heavily equipped government forces.

---

⁵ Derek Henry Flood, "Inside the Free Syrian Army," *Jane's Islamic Affairs Analyst*, 12, no.3 (March 1, 2012).

The armed resistance and the political opposition have had an ambiguous relationship to date. The SNC has established a Military Bureau to coordinate different armed groups. However, some armed groups resisted accepting political leadership from some members of the political opposition. This uncertainty complicates the efforts by third parties to identify potential partners and to plan operations in future.

2. THE POLICIES OF THE EXTERNAL POWERS

2.1. The US Policy

For Washington, the Gulf monarchies have a high strategic value and they should not fall under the control of Tehran regime. GCC was actually founded as a result of the fear of Iran. If the current crisis in Syria is not quickly resolved, it is possible that the Iranian threat would become a reality. A change of leadership in Syria would mean a political defeat for Iran and loss of influence on the shores of the Gulf and the Levant.

The Obama Administration has pursued the following policies toward Syria since the uprising against the Assad regime began in March 2011.⁶

a. Demanding a Political Transition: On August 18, 2011, President Obama called for the resignation of Syrian President Bashar al Assad, stating “We have consistently said that President Assad must lead a democratic transition or get out of the way.”

b. International Diplomacy: The US officials have advocated for UN Security Council action to condemn the Syrian government and end the bloodshed. They supported the efforts to improve international policy coordination to help Syrian people, such as the efforts of the Friends of Syria forum. US officials also supported the Annan Plan at the UN Security Council. Obama Administration has blamed Russia and China because of vetoing the draft resolutions in the Security Council against the Assad regime.

c. Non-lethal Aid: In 2012, Obama Administration officials have acknowledged that the US is providing peaceful elements of the Syrian opposition with non-lethal assistance, such as medical supplies, night-vision goggles and communications equipment.

d. Intelligence Coordination: US intelligence officers are helping to coordinate

---

⁶ Sharp and Blanchard, “Armed Conflict in Syria: U.S. and International Response,” *CRS Report for Congress*.

the delivery of lethal aid to the elements of the armed Syrian opposition not affiliated with terrorist groups such as Al Qaeda. US intelligence officers, in conjunction with foreign governments, also may be helping the opposition develop logistical routes for moving supplies into Syria.

e. Disruption of Arms Shipments to Syria: The US, in conjunction with regional partners, has been attempting to disrupt the resupply of Assad's forces.

f. Contingency Planning: Such planning includes implementing a no-fly zone and protecting proliferation-sensitive sites should Syrian forces protecting them dissipate.

g. Preparing for a Transition: The US Administration is supporting preparation for a political transition in Syria even as fighting continues on the ground. This involves bringing opposition groups together, including representatives of the Alawite community.

As of October 2012, U.S. policy toward Syria is focused on diplomatic and economic pressure on the Assad regime as well as providing non-lethal and humanitarian aid to opposition forces. The major concern of the US government is the possibility that Al Qaeda could take advantage from a possible regime change. As a Sunni organization, Al Qaeda has the advantage to hide its elements within the opposition groups. The Obama administration has repeatedly voiced concerns that funneling heavy weapons to the opposition forces could result in their spread to the extremists. This possibility could be seen as the main reason for the unwillingness of the US and other western powers to help the opposition forces, as they did in Libya and Mali. However, some media report that CIA personnel operating in southern Turkey are coordinating arms shipments to rebels in concert with US allies in the region, including Saudi Arabia and Qatar.

On the other side, the Pentagon refuses a military solution and does not accept any military adventure decided upon by the political administration in the White House. Pentagon believes that, besides human losses, anti-American sentiment in the world would increase.⁷

2.2. The EU and NATO Policies

The European Union has passed more than a dozen rounds of sanctions on the Assad regime since the March 2011 uprising. Significant sanctions include:

- Asset freezes and travel bans imposed on top members of the Syrian military and government, including Assad and his family

---

⁷ Eric Schmitt, "CIA Said to Aid in Steering Arms to Syrian Opposition," *The New York Times*, June 21, 2012 http://www.nytimes.com/2012/06/21/world/middleeast/cia-said-to-aid-in-steering-arms-to-syrian-rebels.html?pagewanted=all&_r=0.

- Establishment of an arms embargo
- Sanction on the Syrian central bank
- Bans on the import of Syrian oil and the export of equipment for the petro industry.

As a Euro-Atlantic security organization, NATO has expressed that it will neither contribute to a military intervention in Syria nor maintain the assets to deliver humanitarian or medical assistance. NATO Secretary-General Anders Fogh Rasmussen said in February 2012, “Syria is ethnically, politically, religiously much more complicated than Libya.”⁸

It could be estimated that any military intervention in Syria may cause great damages to the NATO or American forces, which is not comparable in Libya or Mali. Continuing political support by Russia and China and direct military support of Iran to the Syrian regime is another factor preventing the international intervention.

2.3. Iran’s Policy

The Iranian-Syrian alliance started with Hafez al-Assad, who built a strong alliance with Imam Khomeini. This alliance had given Iran a significant access to the Arab Middle East and granted Iran a strategic position on the Mediterranean.

In 2006, Syria and Iran signed a mutual defense pact and formalized the establishment of a joint Iranian-Syrian Supreme Defense Commission to institutionalize long-term military cooperation. Tehran and Damascus, under increasing international pressure, tried to revive their alliance formed during the 1980s. According to the media reports, Iran had promised to supply Syria with shoulder-launched anti-aircraft missiles, Shehab-3 missiles with a range of 1,350 kilometers, Russian-made T-72 tanks, and short-range SCUD missiles. Iran also agreed to finance future Syrian military deals with Russia, China and Ukraine.⁹

The power distribution, created by the Iraqi invasion in favor of Iran, might be reversed through a regime change in Syria. The new Syria would be preferred to join the Sunni countries camp which has been in a close relationship with the West.

Tehran has always closely monitored the developments in the Syria. It could be said that Iran would make every effort to save the Assad regime, which is the only pro-Iranian Arab regime in the Middle East. Iran actually did its best to support

---

⁸ Jonathan Masters, “Syria’s Crisis and the Global Response”, *Council on Foreign Relations*, October 29, 2012 <http://www.cfr.org/syria/syrias-crisis-global-response/p28402>.

⁹ Bilal Y. Saab, “Syria and Iran Revive an Old Ghost with Defense Pact,” *Brookings Institution*, July 4, 2006 <http://www.brookings.edu/research/opinions/2006/07/04middleeast-saab>.

the Assad regime, by supplying weapon and ammunition and giving training and personnel support. Even, they sent some fighting troops to give support to the Assad forces. For the Iranians, the downfall of the Syrian regime would mean the collapse of Iran's basic strategy in the Middle East and Arab world. Iran has a leverage to implement pressures on Israel through the Shiite groups in Lebanon, particularly Hezbollah and the Assad regime has an essential position for Iran's support to these groups. A regime change in Syria would cause to the collapse of the Shiite bloc among Tehran, Bagdad, Damascus and Hizbullah in Lebanon. Consequently, Iran's influence and political weight would dramatically lessen in the region.

For Iran, the possibility of losing Syria, at a time when the west was attempting to siege Iran, meant that Washington and its allies could increase pressure on Tehran to destabilize its regime. Tehran expressed its opposition to any foreign intervention in Syria and objected to western accusations that Iran was assisting Syrian security forces in suppressing the demonstrations.¹⁰

2.4. Russia's Policy

Russia is the second supporter to al-Assad regime. The calls for changing the Syrian regime would also mean that Moscow would lose an important ally in the Middle East. Russia's relationship with Damascus is the cornerstone of the Russian strategy in the region since the early 1950s. Russia has an important naval base on the eastern shores of the Mediterranean.

Prior to the escalation in Syria, Russia had expressed its resentment against the NATO which pushed for an international resolution to protect the civilians in Libya. Moscow had favorable relations with Tripoli, and the fall of Gaddafi was considered a severe blow to its vital interests in the Mediterranean. In order to prevent the repetition of the Libyan case, Russia severely voiced its intent to oppose any international resolution against Syria. It told the Syrian opposition groups that had visited Moscow that Russia would oppose any international intervention and any destabilization of the regime while encouraging the opposition to start talks with the Syrian regime. The Russian Minister of Foreign Affairs, Sergei Lavrov, conveyed Russia's staunch opposition to prevent the condemnation of the Syrian regime in the UN Security Council.

Losing Syria totally to the west means that the Middle East would be closed to the Russians. Russia's final goal is probably not to protect the Assad regime. Russia has been striving to impose that Russia's vital interests should be taken into

---

¹⁰ Daoud Rammal, "Iran, Turkey and Gulf Countries Reassess Their Policies", *Journal of Al Monitor*, September 26, 2012, <http://m.al-monitor.com/pulse/politics/2012/09/iran-turkey-gulf-reassess-syria-strategy.html>.

consideration if there is going to be a change in Syria. If Russia's defense industry agreements are to continue, the interests of Syrian Orthodox people are to be protected, its investments in the country are not negatively affected, and if it believes that no chaos will take place in Syria, then it would give green light to Assad's leaving the power. Therefore, the resistance of Russia could be broken only through the assurance that Moscow's strategic interests will be protected in the post-Assad period. This requires a major bargain among the global actors.

Thus, Russia gives the message that; "If Assad leaves, I will be one of the major actors shaping the new structuring. Change is possible only through my approval, and I will be one of the powerful actors on the table while determining the new structure." Along with the Syria crisis, Russia sees the limits of its power both in global scale and in the Middle East. Russia knows it will no more be effective in its Middle East policy if it loses Syria. In addition, Russia exports approximately 10% of its defense industry to Syria. In a potential regime change in Syria, Russia views that Muslim Brotherhood and Salafis might be effective in the new ruling governments and these elements might affect its own Muslim minorities.¹¹

2.5. China's Policy

China is another big power supporting the Assad regime. It has opposed any international intervention against the Syrian current regime. China establishes the ideological link between the insurgency groups in its Uyghur autonomous region and the armed groups fighting to establish an Islamic state in the Middle East. China views that the success of the opposition groups in Syria may have negative consequences inside China. Therefore, China along with Russia using its veto right has blocked the efforts in the UN Security Council to condemn the Syria regime.

2.6. The Policies of the Arab States

Many Arabs, especially the Gulf states, argue that Syria turned into a new ground for conflict between the Arabs and Iran's expansionist policy in the region. They believe that if Tehran is able to help the Assad regime survive the crisis, it would achieve a strategic victory against the Arab Gulf countries. Therefore, Arab Gulf countries broke their silence on the Syria crisis.

The GCC appear to consider all options before becoming involved in the crisis, from regime change to maintaining the Syrian political order. They also try to contribute to redefining the future strategic balance in the Middle East. Saudi Arabia, Bahrain and Kuwait seem to be advocating regime change in Syria, by

---

¹¹ Ekaterina Stepanova, "The Syria Crisis and the Making of Russia's Foreign Policy," IMEMO, Russian Academy of Sciences, PONARS Eurasia Policy Memo No. 199, June 2012, <http://www.gwu.edu/~ieresgwu/assets/docs/ponars/pepm199.pdf>.

using economic means. UAE, Qatar and Oman are also using economic tools to exercise pressure, but not with the aim of ridding of the al-Assad regime. On 7 August 2011, the GCC condemned the crackdown and called on the Syrian President, Bashar al-Assad, to adopt serious reforms, guaranteeing full civil rights and the dignity of the Syrian people.¹²

On 26th of November 2011, the Arab League decided to start economic sanctions against the Syrian and to cut the relationships with the regime while the Assad regime announced that it will not accept the pressures of the Arab League. The Arab states agreed on that Syria would withdraw its army and security forces from the streets, open dialogue with the opposition and allow media and monitors into the country.

Protesters have hoped that the League's decision would spark further international pressure on the regime, and called for international protection and a safe zone for defectors. But the Western states have not been willing to intervene in the region without Arab support like in NATO mission in Libya. On the other side, Syria has tried to retain support among regional Arab governments by insisting it is fighting against the terrorists.

The new Quartet Contact Group on Syria, including Egypt, Turkey, Saudi Arabia and Iran, met to discuss the ways of resolving the Syria crisis and reaching consensus on an initiative that would end the violence and maintain Syria's territorial integrity and sovereignty. The group also aimed to show its support for UN envoy Lakhdar Brahimi's mission in Syria. Although the meeting failed to achieve tangible results regarding a resolution of the Syria crisis, Iran's participation could be regarded as a positive sign.¹³

2.7. Turkey's Policy

After coming to power, AKP government improved economic relations with Syria. The two countries set up a higher council for strategic cooperation and lifted visa restrictions. Turkey in this period regarded Syria as a gateway to the Arab world. Ankara played a key role in bringing Assad out from the international isolation after the assassination of Lebanese Prime Minister Rafic al-Hariri in 2005, by increasing economic, cultural, and diplomatic relations with Damascus as Erdogan established a close personal relationship with the Syrian president Bashar Assad. Turkey also played a crucial role in 2007 and 2008 with its mediation efforts between Israel and Syria.

---

¹² Richard Rousseau, "The Gulf Cooperation Council (GCC) and the Syrian Crisis," *Europe's World*, November 21, 2011 http://www.europesworld.org/NewEnglish/Home_old/PartnerPosts/tabid/671/PostID/2796/language/en-US/Default.aspx.

¹³ Daoud Rammal, "Iran, Turkey and Gulf Countries Reassess Their Policies", *Journal of Al Monitor*.

When the street protests began in Syria in March 2011, Erdogan announced that he had spoken with the President Assad and counseled quick implementation of social, economic and political reforms, while offering Turkish help to achieve the changes. These efforts of the Turkish government angered Syrian protestors as well as the public opinion in the Arab world, because Turkey seemed to support an Arab dictator against his own people. However, Erdogan's position soon changed due to that the government forces started firing at civilian protesters in Syria. Ankara's policy completely turned against the Assad regime as the number of Syrian refugees entering Turkey continued to increase in parallel with the intensifying violent crackdown and rising death toll in Syria. Bashar Assad also started to give support to the armed Kurdish group PYD, the Syrian branch of the PKK terrorist organization, by providing the group with weapons and ammunition. This policy of Assad regime was enough for Turkey to toughen its policy against Syrian regime.

The gradual change in Turkish attitudes toward Assad has upset the Iranian leadership, which fears the erosion of its influence in Syria. Because of these concerns, the Iranians have made their position clear to the Turks by saying that the fall of the Syrian regime is a red line for Iran. Because of the geopolitical importance of Syria, the country has become a rivalry arena between Ankara and Tehran. Since the inception of the uprising Iran has backed the regime while Turkey started to give support to the opposition movement as the Assad regime resorted to armed force to suppress the civilian protests. This affects the domestic situation in Syria negatively, by deepening social and religious differences between Alawites and Sunnis.

The conflict between Iran and Turkey over Syria could be seen as a delaying factor for the democratic change and ending of the insurgency. The delay of the successful transformation by the opposition groups in Syria and "jet crisis" made it possible for Turkey to see its limits in the foreign policy towards the region. This enabled Turkish foreign policy to have a more realistic ground.

3. THE POSSIBLE SCENARIOS FOR THE FUTURE:

In an August 2012 report, the United Nations Human Rights Council commission of inquiry on Syria found:

“...reasonable grounds to believe that Government forces and the *Shabbiha* had committed the crimes against humanity of murder and of torture, war crimes and gross violations of international human rights law and international humanitarian law, including unlawful killing, torture, arbitrary arrest and detention,

sexual violence, indiscriminate attack, pillaging and destruction of property. The commission found reasonable grounds to believe that war crimes, including murder, extrajudicial execution and torture, had been perpetrated by organized anti-Government armed groups, although didn't reach the frequency and scale of those committed by Government forces and the *Shabbiha*.¹⁴

Taking into account the developments in the past and the other conditions, the following scenarios seem likely to happen.¹⁵

3.1. Imminent Regime Defeat?

The July 18 (2012) bombing that killed four high-level regime figures, including the President's brother-in-law, may have psychologically changed the narrative of the conflict in favor of the opposition. However, ensuing round of clashes in Aleppo and continuing air attacks on rebel-held areas across the country indicated that the Assad regime has not been defeated.

3.2. An Enduring Conflict and State Collapse?

Both sides could remain locked in armed conflict, unable to prevail, and unwilling to negotiate over power sharing. This scenario could lead to tens of thousands more casualties and mass civilian displacement before exhaustion settles in and negotiation ensues.

Some observers have speculated that if conflict persists and state authority weakens further, Syria could disintegrate and split into Alawite, Sunni, Christian, and Kurdish enclaves, with mixed populations in urban areas divided by sectarian neighborhoods. The prospect of partial or total state collapse poses serious security risks. Syrian weapon stockpiles could proliferate and security vacuums could present opportunities for transnational violent extremist groups to take root.

3.3. Rebel versus Rebel?

If the opposition fails to unify politically around a civilian-led authority or a military-led council, rebel fighters may turn against each other prior to or after regime change. Should this occur, Syria's civil war could evolve into a multi-faceted conflict, with competing groups prolonging the violence.

3.4. A Military Coup?

The Assad regime has an intricate system of control over commanders in the mili-

---

¹⁴ UN Document A/HRC/21/50, "Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic," August 15, 2012, <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session21/Pages/ListReports.asp>.

¹⁵ Sharp and Blanchard, "Armed Conflict in Syria: U.S. and International Response", *CRS Report for Congress*.

tary and intelligence apparatus, and many military leaders are linked by kinship ties. Up to now, no members of the core Alawite leadership of the Assad regime had defected. Thus, a military coup remains a remote possibility. However, when faced with mounting battlefield losses and the prospect of defeat, some military commanders, may calculate that a move against the Assad family could provide them with a chance at the negotiating table during a transition process.

3.5. Regional Spill-over?

The conflict in Syria has already created regional security risks that could grow more serious. Fighting among Syrians has spilled over into Lebanon in isolated incidents and tensions among Syrians are mirrored among Lebanon's sectarian communities. According to press reports, outside powers, such as the Arab Gulf states, Turkey and Iran are supporting proxies inside Syria. Syria's neighbors or other outside actors could choose more direct military intervention if they calculate that the conflict in Syria poses an unacceptable threat to their national security. For example, Israel, Jordan, or the US could intervene in Syria in order to secure or destroy stockpiles of Syrian chemical weapons or missiles. Turkey could intervene if PKK terrorists based there expand their operations against the Turkish military.

3.6. Breakup of Syria

In the breakup of Syria, the emergence of a mini-Alawite state along the coastline, where most of the Alawites live is an alternative option. Such a state will be protected by the Syrian army in its present composition. It is also possible that the Christian communities could participate in this state or establish an autonomous region between Sunni and Alawite states. There are talks also between some Kurdish activists and their compatriots from Northern Iraq for the creation of an autonomous Kurdish region on Syrian soil. Under such a scenario, most of Syria, including the capital of Damascus, will be a part of a Sunni dominated state.

All of the scenarios mentioned above have the possibility to come true. For the goodness and benefit for the Syrian people, the first one, "an imminent regime defeat" seems the best option. Otherwise, all the other options will occur more or less, and increase the negative consequences making the reconstruction of the state difficult after the regime change.

4. THE NECESSITY OF THE REGIONAL INTEGRATION IN THE MIDDLE EAST

Since the end of Second World War, some attempts have been made to improve cooperation and integration among the regional states. The formation of the Arab League in 1945 was a loose federation between Egypt, Syria, Lebanon, Iraq, Jor-

dan, Saudi Arabia and Yemen. It helped to create a new common consciousness among the participants for economic and financial cooperation. But, the attempts for a political union, such as United Arab Republic (UAR) have failed. Today, Arab League comprises 21 states.

The Gulf Cooperation Council (GCC) was formed in 1981 by six Arab Gulf states to promote co-operation and integration in economic, social, cultural affairs and foreign and security policies. The main motivation of the GCC was to develop a shield against the threat of the Iran-Iraq war. But, when that conflict was over, this attempt lost its direction and appeal.¹⁶

The lack of efforts for a regional integration building in the region may come partly from the reality of general insecurity, because of the unresolved issues of democratization and state-building. The region needs to be empowered by socio-economic change. But it takes time and money. The speed of globalization, transportation and communication techniques could help this process. Removal of trade barriers among the states can be a positive factor to raise the general standard of living, to make closer the peoples, and to develop a common sense of community. The peoples of the Middle East have no reason to clash each other and on the contrary they are even eager to speak and interact with one another.¹⁷

Following the Israel-Palestine conflict, the main obstacle to the regional integration seems to be the different religious and sectarian beliefs between Sunni and Shiite groups. Therefore, it would be more realistic to start an initiative for a regional integration, first among the Sunni nations, leaving Iran and Iraq outside for a while. By the time, it could be possible to expand the borders of the integration, to include Iraq, Iran and the states beyond it, such as Pakistan, Afghanistan, Turkmenistan and Azerbaijan.

It seems that; as long as the Syria crisis is not solved and ended with the victory of the opposition groups which represent the majority of the Syrian people, any attempt for a regional integration have no chance of success. In this respect, regional integration depends on the resolution of Syria crisis since Syria is located at the crucial geographic position connecting the main Arab states to Turkey. Without Syria, the minimum conditions of a regional integration in the Middle East could not be maintained. Integration in the Middle East requires extensive relations and advanced lines of communication among the peoples of the region and Syria crisis appears as the main obstacle. If the Assad regime changes, the necessary conditions could be met in a reasonable period and a new initiative for integration could be started. This initiative would also maintain and serve the goals aimed by the protest movements across the Arab world.

---

¹⁶ The Official Website of the GCC, <http://www.gcc-sg.org/eng/index895b.html>.

¹⁷ Fehmi Agca, *Dynamics of Political Changes* (Skopje: Logos Publisher, 2011), 209.

5. THE POTENTIAL ROLE OF TURKEY FOR THE TRANSFORMATION OF THE REGION

The political and economic success under the democratic leadership of Recep Tayyip Erdogan made Turkey a model for the Arab youth, by proving that a government with Islamic tendencies could be democratic, and adjust itself to compromise the religious and universal values. His leadership and charismatic personality contributed a lot to the motivation of the Arab people to successfully accomplish the democratic transformation.

Turkey's new foreign policy vision rejects the hostilities among nations and aims to solve all the conflicts in a peaceful way. The policy of zero problems with the neighbors became an effective step for Turkey to melt the ices with former enemies. With this new foreign policy approach, Turkey gained a great confidence and sympathy of the peoples in the region and therefore Turkey became one of the most trusted states in the region.

Many politicians in the Arab Spring countries are modeling themselves on the Turkish leader. Essam Erian, a top leader of Egypt's Muslim Brotherhood states: "Erdogan wears a business suit, but he prays in the mosque. That is something we can identify with." There is also an obvious echo in the name of the Brotherhood's new political arm: Freedom and Justice Party. Abdelhamid Jlassi, a leader of Tunisia's Ennahda Party says: "Erdogan speaks our language. When he speaks, we listen."

For Arab Islamists, Turkey's success is a proof that they can modernize their countries without breaking away from their religious principles and values. On the other side, Erdogan's Western admirers see the success of Justice and Development Party (AKP) as a proof of modernity. If any evidence were needed that Erdogan's way leads to political success, the AKP won its third general election in June 2011, by winning the half of the total votes.¹⁸

It is interesting that the Justice and Development Party in Morocco, exactly the same with the name of ruling party of Turkey, won the last general elections, on 25th of November 2011. This could be seen as an evidence that how the current political system of Turkey has been a model for the Arab people.

Greater Middle East Project of the US argues the need for more human rights, democracy, liberalism, women rights and economic development in the region. As a matter of fact, many countries in the region including Turkey, share the similar ideas.

---

¹⁸ Bobby Ghosh, "Why Turkey's Leader Recep Tayyip Erdogan is Feted Across the Arab World?" *Time*, November 28, 2011, <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,2099674,00.html>.

In the Middle East, Turkish authorities need to build regional integration corridors starting from Turkey: The first integration corridor could be Turkey-Syria-Lebanon-Jordan-Egypt. This corridor may be expanded to Israel and Palestine. The second corridor could be Turkey-Iraq-Basra Gulf line. From the north of Iraq to the south, a cooperation and integration project can be developed between Turkey and Gulf States. The third important corridor could be Turkey-Iran-Pakistan corridor, as the West-East line. The total population of these three countries is about 300 million, and they have the capacity to affect many other countries in the surrounding areas.¹⁹

Through these corridors, communication, finance and transportation lines such as electricity, internet, highways and banking should be integrated to improve cooperation and economic development. The process of industrial growth and transformation is inseparable from the process of regional integration and cooperation. Turkish industries have the flexibility and the capacity to outsource some of their operations, for the benefits of other regional states.

Among these integration corridors, the first one is vitally important. Through this corridor, it is possible to reach the great Arab and African markets. Syria is the gate from which Turkey could return to the Middle East. As long as the dictatorship continues in Damascus, the cost would be greater for Turkey. The efficient use of this corridor requires the overturn of Assad regime as earlier as possible.

Restoration of the region could also serve to the Turkish security. Therefore, Turkey should play a key role in the regional integration process of the Middle East. Turkey, with its democratic institutions, is capable of undertaking the responsibility to take the lead for the initiative of a regional integration. EU experience has provided Turkey with a great advantage in this direction.

For the transformation of the Middle East, Turkish efforts alone may not be sufficient. The issues such as Iraq, Palestine, security of the energy resources, terrorism, democratization and stability in the region require cooperation and support of all humanity. With the help of the regional and non-regional partners, Turkey can lead an integration process in the region. In this context, US-Turkey and EU-Turkey cooperation would be helpful. Besides, any progress in the Turkey-EU integration process could have a constructive contribution to the Christian West-Muslim East friendship.

In order to maintain a powerful momentum at the beginning of the integration process, three powers of the Middle East should take the lead. These countries are

---

¹⁹ Sedat Laçiner, "Turkey's New Middle Eastern Approach," *USAK Publications*, February 19, 2009, <http://www.usak.org.tr/EN/makale.asp?id=890>.

Turkey, Egypt and Saudi Arabia. If these states could have the consensus to start a new initiative for a regional economic integration, the chance of success would increase.²⁰

In order to remove the wrong perceptions among the nations, Middle East needs to improve local communication and co-operation. In this respect, the cancellation of visa regimes between Turkey and some Middle Eastern states may contribute to develop a suitable environment for the construction of good relationships in the region. The strengthened regional co-operation could help to the disputing states to reduce the antagonism and to create a favorable environment or to provide institutions or mechanisms to settle their conflicts. But of course, this would be a further step following a clear solution for the Syria crisis.

In this sense, Turkish foreign policy should handle the key national security issues in a proactive way, taking into account ethnic, economic, territorial, cultural and historical grounds. By doing that, it is important to establish balance between the interests of the strategic partners, regional safety and democracy.

CONCLUSION

Nobody can tell where and how the Arab Spring will end. The victory of universal values is inevitable in the face of harsh brutality. It is a curious question, how the uprisings have been shaped around the countries. From nationalism to socialism, from neo-conservatism to communism, the recent political history of the Arab countries has been marked by fragmented experiments with imported ideologies. But the last movements in 2011 were not imported. They have risen largely from the bottom up, by a silenced majority. No opinion poll was able to predict that a change on this scale would come, not through the charismatic leaders, politicians, intellectuals or the West, but from young Arab men and women, inspired by the universal values.

A transitional period will be necessary for political and economic stabilization in the region. Commitment to the promotion of democracy and freedom are necessary factors but they are not sufficient for the creation and transfer of knowledge in the Arab region. New governments will need to confirm commitment to the institutional reforms. In this sense, the first lesson for Arab nations is to create new regional cooperation mechanisms.

The main challenge is related to establish the right balance for allocating government funds to different priorities. One policy option could be to shift allocation of the resources from defense and security issues towards the knowledge institutions and the creation of knowledge that benefit youth and the poor by enhancing their

---

²⁰ Fehmi Agca, *Dynamics of Political Changes*, 208.

capabilities, upgrading their skills and offering them more education and employment opportunities.

A regional integration in the Middle East may create a new wave to increase the international trade and foster the economic development. There is a great amount of financial and economic potential in the region for the economic development. It could be possible to create one of the greatest markets of the world. This potential would also contribute to the global economic balance. The global central position of the Middle East region may provide a regulatory role for trade, communications, transportation and energy transfers, for the benefits of the all world.

Developed states should encourage and support the initiatives for regional integration, especially in the Middle East since peace and economic welfare in this region could contribute to the global peace and prosperity. A new regional economic initiative in the Middle East could also be very effective to contribute to the economic development of the African nations and to make easier their participation into the globalization process.²¹

Middle East can be accepted as the heart of the world. If the heart of the world becomes secure, the world could become more secure and peaceful. The security and peace in the Middle East could be best maintained through the development of an effective regional integration.

Many of the countries in the region are subject to the internal constraints which prevent them from implementing effective policies. Political fragmentation and conflicts have hampered the development of democratic institutions. Civil organizations, such as free and independent media and autonomous non-governmental entities, are weak and often co-opted by the governments. As a consequence of these factors, citizen participation and private sector initiative have remained constrained.

Arab Spring seems to foster the hopes for better governance in the region, together with the freedom and democratization reforms. For the goodness of the people in the region and for the interest of all the people of the world, Syria crisis should be finalized with the cooperation of all international actors, under the mandate of the United Nations. Then, the road will be opened for a strong regional integration which could have a great contribution to the world peace and economic development.

---

²¹ George T. Abed, "Unfulfilled Promise: Why the Middle East and North African Region Has Lagged in Growth and Globalization," *Finance and Development* 40, No.1, (2003) <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2003/03/abed.html>.

BIBLIOGRAPHY

Abed, George T. "Unfulfilled Promise: Why the Middle East and North African Region Has Lagged in Growth and Globalization," *Finance and Development* 40, no.1 (2003) <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2003/03/abed.html>.

Agca, Fehmi. *Dynamics of Political Changes*. Skopje: Logos Publisher, 2011.

Anderson, Lisa. "Demystifying the Arab Spring, Parsing the Differences between Tunisia, Egypt and Libya," *Journal of Foreign Affairs* 90, no.3 (May/June 2011): 2-7.

Flood, Derek Henry. "Inside the Free Syrian Army," *Jane's Islamic Affairs Analyst* 12, no.3 (March 1, 2012).

GCC Official Website. <http://www.gcc-sg.org/eng/index895b.html>.

Ghosh, Bobby. "Why Turkey's Leader Recep Tayyip Erdogan is Feted Across the Arab World?" *Time*, November 28, 2011, <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,2099674,00.html>.

Laçiner, Sedat. "Turkey's New Middle Eastern Approach," *USAK Publications*, February 19, 2009, <http://www.usak.org.tr/EN/makale.asp?id=890>.

Masters, Jonathan. "Syria's Crisis and the Global Response," *Council on Foreign Relations*, October 29, 2012, <http://www.cfr.org/syria/syrias-crisis-global-response/p28402>.

Nour, Samia S. O. M. "Arab Spring: Will More Freedom Boost Knowledge Transfer?" UN University Webpage, June 14, 2011, <http://unu.edu/publications/articles/knowledge-transfer-in-arab-world.html>.

Rammal, Daoud. "Iran, Turkey and Gulf Countries Reassess Their Policies", *Journal of Al Monitor*, September 26, 2012, <http://m.al-monitor.com/pulse/politics/2012/09/iran-turkey-gulf-reassess-syria-strategy.html>.

Rousseau, Richard. "The Gulf Cooperation Council (GCC) and the Syrian Crisis," *Europe's World*, November 21, 2011, http://www.europesworld.org/NewEnglish/Home_old/PartnerPosts/tabid/671/PostID/2796/language/en-US/Default.aspx

Schmitt, Eric. "CIA Said to Aid in Steering Arms to Syrian Opposition," *The New York Times*, June 21, 2012, <http://www.nytimes.com/2012/06/21/world/middleeast/cia-said-to-aid-in-steering-arms-to-syrian-rebels.html?pagewanted=all&r=0>.

Sharp, Jeremy M. and Christopher M. Blanchard. "Armed Conflict in Syria: U.S. and International Response," *CRS Report for Congress*, August 21, 2012, <http://fpc.state.gov/documents/organization/195385.pdf>.

Syrian National Council's Website. <http://www.syriancouncil.org/en/structure/executive-committee.html>.

Stepanova, Ekaterina. "The Syria Crisis and the Making of Russia's Foreign Policy," IMEMO, Russian Academy of Sciences, PONARS Eurasia Policy Memo No. 199, June 2012, <http://www.gwu.edu/~ieresgwu/assets/docs/ponars/pepm199.pdf>.

UN Document A/HRC/21/50. "Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic," August 15, 2012, <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session21/Pages/ListReports.asp>.

Wikipedia. "National Coalition for Syrian Revolutionary and Opposition Forces," http://en.wikipedia.org/wiki/National_Coalition_for_Syrian_Revolutionary_and_Opposition_Forces.

Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI, Ali SEMİN

2011 yılında başlayan Arap uyanışı süreci Tunus, Mısır, Libya ve Yemen'deki iktidarların değişmesine neden olurken, Suriye'de Esed rejimi ile muhalefet hareketi arasında iç savaşa yol açmıştır. Suriye krizi sadece Suriye ile sınırlı kalmamış, bölgesel ve küresel ölçekte bir anlaşmazlık meydana getirmiştir.

Esed rejiminin reform talebiyle gösteri düzenleyen halka ateş açmasıyla iç savaşa dönüşen Suriye krizi, Türkiye'yi doğrudan ve dolaylı olarak etkilemektedir. Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM), krizin geleceğine yönelik öngörülerde bulunarak karar mercilerine milli menfaatler doğrultusunda gerçekçi çözüm önerileri ve karar seçenekleri sunmak amacıyla "Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye" raporunu yayımlamaktadır. BİLGESAM Başkanı Doç. Dr. Atilla Sandıklı ve BİLGESAM Orta Doğu Araştırmaları Enstitüsü'nden Uzman Ali SemİN tarafından hazırlanan rapor 9 Kasım 2012 tarihinde icra edilen 15. Bilge Adamlar Kurulu toplantısında değerlendirilmiştir. Rapor, Kurul üyelerinin görüş ve önerileri doğrultusunda geliştirilmiş ve yayına hazırlanmıştır.

Kasım 2012 | 57 Sayfa | ISBN: 978-605-89672-9-8

NÜKLEER SİLAHSIZLANMA YOLUNDA START SÜRECİ

The START Process in the Way of Nuclear Disarmament

Sibel KAVUNCU*

Öz:

Uluslararası alandaki tartışmasız en önemli sorunlardan birini oluşturan nükleer silahlanmaya karşı, uluslararası düzeyde nükleer silahlanmanın önlenmesi, soruna ilişkin kapsamlı çözüm bulunabilmesi amaçlı pek çok girişim bulunmaktadır. Nükleer silahsızlanma yolunda harcanan her çaba, bir sonraki için ön adım olmuştur. Nükleer silahsızlanmaya ilişkin ümitleri artıran, yarınlara dair beklentileri canlı tutan önemli adımlardan bir tanesi de Yeni START Anlaşmasıdır. ABD ve Rusya arasında 8 Nisan 2010'da imzalanan ve 5 Şubat 2011 tarihinde yürürlüğe giren anlaşma oldukça uzun ve meşakkatli bir sürecin ürünüdür. Çalışmada Yeni START Anlaşması tarihsel kronolojik bir perspektifte ele alınarak incelenecektir. Soğuk Savaş yıllarından günümüze uzanan, süreç içinde uluslararası yapıdaki değişimlerin de etkisiyle biçimlenen bu anlaşmanın geçmişteki ve bugün gelinen noktadaki kapsamı, amacı ve geleceğe yönelik öngörülere çalışma çerçevesinde irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Yeni START Anlaşması, Nükleer Silahsızlanma, ABD, Rusya

Abstract:

Nuclear armament has been one of the important issues in the international political arena. There have been many attempts aimed at finding a comprehensive solution to the problem and the prevention of nuclear armament at the international level. Exerted efforts, so far, have laid the foundation of the next step on the way of nuclear disarmament. One of the most important steps that has increased hopes and expectations about nuclear disarmament is the "New START" treaty. The treaty, signed on 8 April 2010 between the USA and Russia and entered into force on 5 February 2011, is a product of long and arduous process. In this article, the New START treaty will be reviewed on the basis of a historical choronological perspective. The article examines the scope, purpose and prospect of the treaty that has been shaped by the changes in the international structure.

Keywords: New START Treaty, Nuclear Disarmament, United States, Russia

---

* Yrd. Doç. Dr., Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü. e-posta: sibelkav@yahoo.com

GİRİŞ

Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri (SALT) yerine 29 Haziran 1982 tarihinde ABD ile Sovyetler Birliği arasında Cenevre’de başlatılan Stratejik Silahların Azaltılması Görüşmeleri (START),¹ 1945 yılında ABD’nin Hiroşima ve Nagazaki’ye atom bombası atmasının ardından geçen yaklaşık 37 yıllık süreçte silahların kontrolü yönündeki çabaların sonunda gelinen aşamada nükleer silahsız bir dünya yolunda önemli bir adım olmuştur.

1968 yılında imzalanan Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması’nın² ardından ABD ve Sovyetler Birliği, atom silahlarını taşıyan her türlü savunma ve taarruz füzelerinin sınırlandırılması ve daha sonra azaltılması için görüşmelere başlayacaklarını bildirmişlerdir.³ Böylece, ABD ve Sovyetler Birliği yetkilileri bu silahların yalnızca yayılmasını önlemenin yeterli olmadığı düşüncesiyle Stratejik Silahların Sınırlandırılması (SALT) görüşmelerini başlatmıştır. Stratejik saldırı ve savunma silahlarının sınırlandırılmasına ilişkin ilk görüşmeler 1969 yılı sonbaharında Helsinki’de başlamıştır.⁴

SALT görüşmeleri, Soğuk Savaş döneminde iki blok arasında iyi ilişkilerin ve karşılıklı anlayışın kurulmasını sağlamak bakımından önemli bir adım olmanın ötesinde hayal etmekte zorlanılan ancak hep ümit edilen bütün nükleer silahların yok edildiği, nükleer silahsız bir dünya için önemli bir başlangıç sayılabilir. Öyle ki SALT’la başlayan süreç 2011’de yürürlüğe giren ve nükleer silahsızlanma yolunda bir son değıl, bu yoldaki adımlardan sadece biri olan Yeni START’la devam etmektedir.

Silahların kontrolünün taraflar arasında güven oluşturduğunu, bir anlamda güvenlik artırıcı bir önlem olduğunu belirten Joseph Nye’in görüşünden ve devletlerin ilişkilerinin sağlıklı bir şekilde işleminde karşılıklı güvenin temininin öneminden hareketle, Soğuk Savaş döneminde, özellikle dünyayı nükleer bir savaş riskiyle karşı karşıya bırakan 1962 Küba Füze Krizi sonrası dönemin iki başat gücü ABD-SSCB ilişkilerinde, Soğuk Savaş sonrasında ise ABD-Rusya ilişkilerinde merkezi bir unsur olduğunu söyleyebileceğimiz silahların kontrolü, bu alandaki çabalar, çalışmada kronolojik olarak ele alınırken, 1960’lardan günümüze kadar olan süreç çerçevesinde taraflar arasında karşılıklı güvenin tesisinde silahların kontrolü nasıl bir rol oynadığı sorusu ekseninde silahların kontrolü/silahsızlanma süreci ve bu süreci mümkün kılan karşılıklı diyalogun varlığı değerlendirilmeye çalışılacaktır.

¹ “START Görüşmeleri Cenevre’de Başladı,” *Cumhuriyet*, 30 Haziran 1982, 3.

² “Nükleer Anlaşma Moskova’da İmzalandı,” *Milliyet*, 02 Temmuz 1968, 3; “The Pending Nuclear Nonproliferation Treaty Pro&Con,” *Congressional Digest*, Vol.48, Issue 1, (January 1969): 6–8.

³ “Amerika ile Rusya Nükleer Silahları Azaltmayı Görüşecek,” *Milliyet*, 03 Temmuz 1968, 1,7.

⁴ “Helsinki’de Silaha Veda Toplantısı,” *Milliyet*, 18 Kasım 1969, 3; “World:The Start of SALT,” *Time Magazine*, Nov.21, 1969, (Erişim tarihi 21.10.2012), <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,841628,00.html>.

1. SALT SÜRECİ

ABD ile SSCB arasında 1950'lerin sonlarında başlayan stratejik nükleer silah yarışının 1960'lı yılların sonuna doğru iki ülke halkını birden fazla kez yok edebilecek bir hale gelmesi karşısında bu yarışta daha ileri gitmenin anlamsızlığı,⁵ ayrıca uluslararası ilişkilerdeki yumuşama havasının da nükleer silahların sınırlandırılması için olanak hazırlamasıyla başlatılan, yaklaşık üç yıl süren görüşmeler 26 Mayıs 1972 tarihinde sonuçlanmıştır. Böylece, kıtalararası balistik füzeleri (ICBM), orta menzilli balistik füzeleri (IRBM/MRBM), nükleer bomba taşıyan ağır ve orta bombardıman uçaklarını, nükleer denizaltı gemilerindeki balistik füzeleri ihtiva eden taarruzi ve anti balistik füzeleri (ABM), yerden havaya atılan nükleer başlıklı füzeler ile nükleer bomba taşıyan av uçaklarını kapsayan tedafii olmak üzere iki kategoride ele alınan stratejik nükleer silahlar⁶ konusunda 1969'dan beri devam eden görüşmeler 26 Mayıs 1972'de Moskova'da ABM (Anti-Balistik Füze) Anlaşması, buna ek geçici bir anlaşma ve protokolün imzalanmasıyla⁷ bu alandaki çabalar ilk olumlu sonuçlarını vermiştir. SALT-1 Anlaşması,⁸ gerek ABD'nin gerekse Sovyetler Birliği'nin kıtalararası balistik füzeleri ile denizaltından atılan uzun menzilli füzeleri, 1977 Ekim'ine kadar sayıca sınırlıyordu. Anlaşma'da stratejik saldırı silahlarının sınırlandırılmasında ancak beş yıl için geçici bir uzlaşmaya varılırken, stratejik savunma silahlarının sınırlandırılmasında sürekli bir uzlaşma sağlanabilmiştir. Ayrıca, 1977'de sona erecek olan Anlaşma'nın bitiminde yeni bir SALT anlaşmasının yürürlüğe girebilmesi için ikinci tur görüşmelerin 1972 yılı sona ermeden başlaması da yine SALT-1'de yer almıştır.⁹

Nükleer silahsızlanma yolunda başka anlaşmalara da yolu açan, nükleer bir çatışmanın tehdit unsuru olan modern stratejik silah yarışına bir son vermek için ilk somut girişim olarak değerlendirilebilecek olan SALT Anlaşması çerçevesinde imzalanan ABM Anlaşması ile taraflar, birbirlerine yöneltilecek stratejik nükleer silahların daha hedeflerine ulaşmadan havada yok edilmesi için kurulabilecek sistemleri nicelik, nitelik ve coğrafya açısından konuşlandırma bakımlarından sınırlandırmayı kabul etmiştir. Karşılıklı olarak ilk darbeye açık olunması tarafları bir saldırıya geçmeden önce iyice düşünmeye sevk edeceğinden bu Anlaşma ile sürpriz bir saldırıda ya da ilk darbe girişiminde bulunulması, iki taraf için de rasyonel bir politika olmaktan çıkarılmaya çalışılmıştır.¹⁰

⁵ Mehmet Gönübol, "Avrupa'da Yeni Nükleer Çekişme...", *Milliyet*, 21 Aralık 1979, 2.

⁶ Sezai Orkunt, "Stratejik Silahlar ve Avrupa Güvenliği," *Milliyet*, 20 Eylül 1972, 2.

⁷ "Moskova'da 'Nükleer Anlaşma'ya Varıldı," *Milliyet*, 27 Mayıs 1972, 1,9.

⁸ Strategic Arms Limitation Talks (SALT I)," (Erişim tarihi 10.10.2012), <http://www.state.gov/www/global/arms/treaties/salt1.html>.

⁹ "Meral Tamer, "Başlangıçtan bu yana SALT konusundaki Gelişmeler," *Cumhuriyet*, 06 Aralık 1974, 8.

¹⁰ Mehmet Gönübol, "Avrupa'da Yeni Nükleer Çekişme...", *Milliyet*, 21 Aralık 1979, 2.

ABM Anlaşması ile tarafların, karşılıklı olarak biri başkentlerin savunmasında, diğeri de bir taarruzi stratejik silah kompleksinin savunmasında olmak üzere ikişer anti-balistik füze savunma sistemi kurabilecekleri, bundan fazlasını yapmayacakları, her kompleksin 100 füze ve 100 atma aracından fazla olmayacağı, fazla olanların mümkün olan en kısa sürede imha edileceği veya sökülecekleri belirtilmiştir. Kurulabilecek olan anti-balistik füze savunma sistemleri, hizmette olanları, imal edilmekte ve deneme aşamasında bulunanları, tamir, bakım ve tadilata tabi tutulanları ve yedek olarak muhafaza edilenleri ihtiva edeceği, Anlaşma'nın deneme poligonlarını da kapsadığı ve buralarda bulunacak atma araçlarının miktarı onbeşi geçmeyeceği, karada, denizde ve havada seygar olarak ABM sistemleri geliştirilmeyeceği, denemelerinin yapılmayacağı ve kullanılmayacağı ayrıca milli topraklar dışına çıkarılmayacağı veya diğere devletlere verilmeyeceği ifade edilmiştir. Tarafların, taarruzi stratejik silahların sınırlandırılması görüşmelerine devam edecekleri, Anlaşma'nın kontrolü için teknik nitelikteki tesbit ve kontrol sistemlerini kullanacakları, bu Anlaşma'nın tarafların uluslararası taahhütlerine hiçbir şekilde etki yapmayacağı, süresiz olan Anlaşma'nın yürürlüğe girdikten beş yıl sonra ve beşer yıllık aralıklarla taraflarca gözden geçirilebileceği, olağanüstü bir durumda taraflardan birinin peşinen ihbarda bulunarak Anlaşma'dan çekilebileceği kararlaştırılmıştır.

Anlaşma, her iki tarafın anayasasında kayıtlı hükümlere göre teşrif organların onayına tabidir.¹¹ Bu Anlaşma ile hem ABD hem de SSCB çok karmaşık ve masraflı olan füzesar sisteminden vazgeçmekte ve ülkelerini birbirlerinin stratejik nükleer silahlarının taarruzuna açık bırakmakta, bir anlamda ters yönden güvenlik sağlamaktadır.¹² İki süper güç, ilk kez saldırı silahlarını, karşı savunma sistemlerini kısmayı, şehir ve üslerini düşman silahlarına açık tutmayı kabul etmiş olurken, bu sayede son derece masraflı ve sonu gelmeyen bir silah yarışını, aynı zamanda da sürpriz bir saldırı ihtimalini önlemeyi amaçlamıştır.¹³

1972 Ekim'inde ABD ve SSCB, Mayıs ayında Moskova'da yapılan zirve toplantısında varılan anlaşma gereğince stratejik saldırı silahlarının sınırlandırılması konusundaki görüşmelere 21 Kasım 1972'de Cenevre'de yeniden başlanacağını bildirmiş,¹⁴ o tarihten SALT-2 Anlaşması'nın imzalandığı 18 Haziran 1979'a kadar geçen süreçte taraflar pek çok kez bir araya gelmiştir. Bu görüşmeler sırasında derin fikir ayrılıkları da yaşanmıştır. SALT-1 Anlaşması'na göre, ABD ve Sovyet saldırı füzelerinin sayıları 5 yıl için dondurulmuştu. Anlaşma'nın imzalandığı tarihte çok başlıklı nükleer füzelere (MIRV) sadece ABD sahipti ve bu üstünlüğüne karşılık Sovyetlerin de kıtalararası balistik füze sayısında üstünlüğü

¹¹ Sezai Orkunt, "Stratejik Silahlar ve Avrupa Güvenliği," *Milliyet*, 20 Eylül 1972, 2.

¹² Sezai Orkunt, "Çağımızda Silah Kontrolü ve Nötron Bombası," *Milliyet*, 05 Ağustos 1977, 2.

¹³ Sami Kohen, "Ne Vietnam Savaşı, Ne Sistem Tartışması...", *Milliyet*, 02 Haziran 1972, 2.

¹⁴ "Amerika ile Sovyetler Arasındaki SALT Görüşmeleri Yeniden Başlıyor," *Cumhuriyet*, 21 Ekim 1972, 3.

korumasını kabul etmişti. SALT Anlaşması'nın kapsamına sokulmayan MIRV'lar konusundaki üstünlüğüne karşılık ABD, Sovyetlerin füze rampası sayısındaki üstünlüğüne de bir anlamda göz yummuştu.¹⁵ Kıtalararası füze sayısında tavan ABD için 1.710, Sovyetler Birliği için de 2.358 olarak saptanmıştı.¹⁶ ABD'nin elinde bulunan MIRV'ların görüşülmesi ise SALT-2 görüşmelerine bırakılmıştı. Ancak Sovyetlerin 1973 yazında MIRV'ı başarı ile denemeleri ile ABD'nin bu alandaki üstünlüğü sona ermiştir.¹⁷ Bu ise, ABD tarafından Sovyetlerin elinde daha çok kıtalararası füze bulunduğu ve bu durumun ABD'nin güvenliği açısından tehlikeli olduğu, SALT-1 Anlaşması'nın yeniden gözden geçirilmesi gerektiği yorumlarına neden olmakta idi. Sovyetler ise, ellerindeki kıtalararası balistik füzelerin sayısını SALT-1 Anlaşması'nda belirlenen tavanın altına düşürmeyi kabul etmemiş, böylece görüşmeler uzun süre çıkmaza saplanmıştır.¹⁸

1974 Kasım'ında Ford ve Brejnev'in Vladivostok'ta yaptıkları toplantıda, nükleer silahların ve onları taşıyan araçların sayısının kısıtlanması konusunda anlaşmaya varılmış,¹⁹ 23–24 Kasım 1974 tarihlerindeki zirveden sonra yayınlanan ortak bildirimde, tarafların stratejik saldırı silahlarının daha çok sınırlandırılması sorununu ayrıntılı biçimde görüştükleri ifade edilerek, gerek ABD'nin gerekse Sovyetler Birliği'nin, stratejik saldırı silahlarının sınırlandırılması konusuna verdikleri önem belirtilmiş, bu konudaki uzun süreli bir anlaşmanın ABD ile SSCB arasındaki ilişkilerin gelişmesinde önemli bir katkıda bulunacağı, savaş tehlikesini azaltacağı ve dünya barışına destek olacağı kanısına vardıkları ve iki liderin 26 Mayıs 1972'deki geçici anlaşma da dâhil olmak üzere, bundan önceki anlaşmaların taşıdığı değeri belirttikleri, süresi 1985'e kadar uzanacak yeni bir stratejik silahların sınırlandırılması anlaşması imzalama niyetlerini ifade ettikleri, böyle bir yeni anlaşmanın özü üzerindeki karşılıklı görüş alış verişinin sonucu olarak liderlerin, bu anlaşma üzerindeki çalışmaların tamamlanması için 1975 yılında elverişli ortam bulunduğu görüşüne vardıkları açıklanmıştır. Bundan sonraki görüşmelerin dayanacağı temeller olarak da, yeni anlaşmanın, 1977 Ekim'ine kadar yürürlükte kalacak olan 26 Mayıs 1972 tarihli geçici anlaşmanın önemli hükümlerini içine alacağı, yeni anlaşmanın Ekim 1977'den 31 Aralık 1985'e kadar ki süreyi kapsayacağı, eşitlik ve eşit güvenlik ilkesine dayanacak olan anlaşmanın, iki tarafın da önceden varılacak anlaşmayla sayıları önceden kararlaştırılan miktarda stratejik taşıma araçlarına sahip olmalarının kabul edileceği ve iki tarafın da, önceden varılacak anlaşmayla sayıları önceden kararlaştırılacak miktarda kıtalararası güdümlü

¹⁵ "Çok Başlıklı Rus Füzeleri," *Cumhuriyet*, 22 Ağustos 1973, 3; Henry Kissinger, "A New Approach to Arms Control," *Time*, Vol.121, (21.03.1983): 39.

¹⁶ Bernard Gwetzman, "Soviet Missile Test May Chart A New Course For The Arms Talks; Parity In Sight Visits Are Ruled Out An Accepted Disadvantage," *The New York Times*, August 18, 1973, 4.

¹⁷ "ABD Savunma Bakanı: 'Rusya Çok Güçlü Bir Füzeyi Başarı ile Denedi,'" *Cumhuriyet*, 18 Ağustos 1973, 3.

¹⁸ Ergun Balcı, "Çıkmaza Saplanmış İki Görüşme," *Cumhuriyet*, 20 Mart 1976, 10.

¹⁹ "Ford ve Brejnev, Nükleer Silahları Azaltmada Anlaştı," *Milliyet*, 25 Kasım 1974, 1.

mermilere ve çok başlıklı füzelerle donatılmış füzelere sahip olmalarının kabul edileceğini içine alacağı, yeni anlaşmaya, 1985'ten sonraki dönem için stratejik silahların yeniden sınırlandırılması ve bu silahlarda azaltma yapılması sorununun 1980-1981'i geçmeyecek bir tarihte başlamasını sağlayacak bir hüküm konacağı ve belirtilen noktaları içine alacak anlaşmanın hazırlanması için yapılacak görüşmelerin 1975 yılı Ocak ayında Cenevre'de başlayacağı belirtilmiştir.²⁰

Varılan anlaşmaya göre, taraflardan her biri en çok 2.400 adet stratejik nükleer saldırı aracına sahip olabilecek ve bunların en çok 1.320 tanesi MIRV ile donatılabilecekti.²¹ Ford ve Brejnev'in 1975 yılında stratejik silahların sınırlandırılması için on yıl süreli yeni bir SALT anlaşması yapmayı kararlaştırdıkları zirve sonrası ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger yaptığı açıklamada, yeni SALT Anlaşması'nın ana hatlarının Sovyetler Birliği ile ABD'nin ellerinde bulunan nükleer füze sayısının sınırlandırılmasına dayanacağını ifade etmiş, yeni SALT Anlaşması'nın imzalanmasından sonra Sovyetler Birliği ile Amerika'nın nükleer silahları azaltmak yolunda girişimlere başlayabileceklerini belirtmiştir.²²

Vladivostok'da kararlaştırıldığı üzere yeni SALT için görüşmeler 1975 Şubat'ında Cenevre'de başlamış²³ ancak ilerleyen süreçte taraflar arasında ortaya çıkan çeşitli anlaşmazlıklar nedeniyle görüşmeler 1979 yılına kadar kesintilerle devam etmiştir. Görüşmelerde taraflar arasında stratejik olarak nitelendirilebilecek silahların kapsamı konusunda anlaşmazlık yaşanmış, hangi silahların stratejik olarak değerlendirileceği üzerinde fikir birliği sağlanamamış, Sovyetlerin Backfire uçakları ile ABD'nin Cruise füzelerinin SALT kapsamına alınıp alınmaması konusu görüşmelerde sorun oluşturmuştur. Yine bir başka sorun da füzelerin, MIRV başlıkları ile donanmış olup olmadığının denetlenmesi konusunda yaşanmıştır.²⁴

20 Ocak 1977'de ABD'nin yeni başkanı Jimmy Carter, başkanlık töreninde yaptığı konuşmada nükleer silahların sınırlandırılması konusunda çaba harcamakta kararlı olduklarını belirtmiştir.²⁵ Carter ilk basın toplantısında ABD ve SSCB'nin nükleer silahlar bakımından hemen hemen eşit güçte olduğunu belirtmiş, Sovyetler Birliği'nin daha fazla taşıma gücüne sahip, daha büyük ve ağır başlıklı

²⁰ “ABD-Sovyet Ortak Bildirisinde Stratejik Silahlar Konusu,” *Cumhuriyet*, 26 Kasım 1974, 3; “Joint U.S.-Soviet Communique, Signed at Vladivostok,” *The Washington Post*, November 24, 1974, (Erişim tarihi 21.10.2012), <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/summit/archive/com1974-3.htm>.

²¹ “The Vladivostok Summit Meeting on Arms Control,” (Erişim tarihi 10.10.2012), <http://www.fordlibrarymuseum.gov/library/exhibits/vladivostok/vdayone.asp>.

²² “Vladivostok Zirvesi Dün Sabah Sona Erdi,” *Cumhuriyet*, 25 Kasım 1974, 3.

²³ “SALT Konusunda Yeni Bir Dizi Görüşme Cenevre'de Başladı,” *Cumhuriyet*, 04 Şubat 1975, 3.

²⁴ Ergun Balcı, “Çıkmaza Saplanmış İki Görüşme,” *Cumhuriyet*, 20 Mart 1976, 10.

²⁵ “Inaugural Address of President Jimmy Carter,” January 20, 1977, (Erişim tarihi 12.10.2012), <http://www.jimmycarterlibrary.gov/documents/speeches/inaugadd.phtml>.

füzelere sahip olduğunu, ancak ABD'nin daha çok sayıda ve isabet derecesi fazla füzelerinin olduğunu söylemiş, İkinci Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri konusunda en büyük anlaşmazlığın Amerikan Cruise füzeleri ile Sovyet Backfire uçaklarının sayısı sorunu olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Moskova ve Washington'un nükleer silahların azaltılması konusunda en kısa zamanda bir anlaşmaya varması gerektiğini ifade etmiştir.²⁶ 1978 yılının Ekim ayında birçok kez bir araya gelen ABD ve SSCB dışişleri bakanları, süresi 3 Ekim 1977'de dolan ancak iki ülke arasında varılan anlaşmayla gayri resmi olarak uzatılan SALT Anlaşması'nın yerine yeni bir SALT anlaşması sağlanmasına çalışmışlardır. Ancak, gerçekleştirilen görüşmelerden bir sonuç alınamamıştır.²⁷

1979 yılının Haziran ayına gelindiğinde ise, SALT-2 Anlaşması konusunda uzun süren çalışma ve görüşmeler bir sonuca varmış, 18 Haziran 1979 tarihinde Viyana'da Carter ve Brejnev tarafından stratejik silahların sınırlandırılmasını öngören SALT-2 anlaşması imzalanmıştır.²⁸ Brejnev ve Carter tarafından imzalanan SALT-2 Anlaşmasına göre, iki ülkenin ellerindeki kıtalararası nükleer füzelerin sayısı 2.250 ile sınırlandırılmakta ve böylece SALT-1'de kabul edilmiş olan 2.400 sayısı azaltılmaktadır. Diğer yandan, hedefe serbestçe yönelebilen birden çok savaş başlığı taşıyan balistik füzelerin sayısı da SALT-2 anlaşmasında 1.200 olarak sınırlandırılmıştır. Anlaşma'ya ek olarak imzalanan protokolde ise hareketli füzelerle Cruise füzelerinin yapımları yasaklanırken, havadan yere balistik füzelere izin verilmediği belirtilmiş ve tarafların protokolün geçerli kalacağı 1981 yılı sonuna dek ancak bir yeni kıtalararası füze geliştirebilecekleri kayıt altına alınmıştır. Ancak SSCB'nin Backfire uçağı anlaşma kapsamının dışında bırakılmıştır. Bunda, 16 Haziran 1979'da Brejnev tarafından Carter'a Sovyetler Birliği'nin yılda 30'dan fazla Backfire üretmeyeceği konusunda yazılı şekilde verilen beyanın rol oynadığı belirtilmiştir.²⁹ Carter yönetimince iki süper güç arasındaki baş döndürücü nükleer silah yarışmasını sınırlayacak tek yol olarak gösterilen SALT-2³⁰ ile tüm stratejik nükleer fırlatma sistemlerinin sayısal tavanları azami 2.250 adet, tüm MIRV türlerinin azami sayısı 1.320, MIRV'lı SLBM ve ICBM'lerin azami sayısı 1.200, MIRV'lı ICBM'lerin azami sayısı 820 olarak belirlenmiştir.³¹

²⁶“Carter, Sovyetler Birliği'nin Batı Avrupa'ya Yönelik Nükleer Füze Yapımını Durdurmasını İstedi,” *Cumhuriyet*, 10 Şubat 1977, 1,9.

²⁷ “Vance ve Gromiko, SALT Görüşmesinde Anlaşmaya Varamadı,” *Milliyet*, 25 Ekim 1978, 3.

²⁸ *Ayin Tarihi*, (Erişim tarihi 12.10.2012), <http://www.byegm.gov.tr/ayin-tarihi2-detay.aspx?y=1979&a=6> ; “Treaty Between The United States of America and The Union of Soviet Socialist Republics on the Limitation of Strategic Offensive Arms (SALT II),” (Erişim tarihi 12.10.2012), <http://www.state.gov/t/isn/5195.htm>.

²⁹ “Documents Accompanying The SALT II Treaty,” *Congressional Digest* Vol.58, Issue 8/9 (August-September 1979), 200–201.

³⁰ Carter Jimmy, “SALT II: Report to Congress,” *Vital Speeches of the Day* Vol.45, Issue 18, (01.07.1979), 547.

³¹ “The Strategic Arms Limitation Treaty,” *Congressional Digest* Vol.58, Issue 8/9, (August-September 1979), 197.

Kapsamına girmeyen pek çok nükleer silah bulunan SALT-2Anlaşması'nın amacı ABD ve SSCB arasındaki nükleer dengeyi korumak, böylece bir tarafın diğerine kabul edemeyeceği ölçüde zararlar verebilecek bir saldırıda bulunmasını önlemektir. SALT-2ile ilk kez yaşanmış bazı nükleer silahların yok edilmesi ve teknolojik sınırlamaların konulması kabul edilmiştir. Tarafların sahip olabileceği nükleer silahlara bir sınırlama getirilmiş, sahip oldukları nükleer başlıkların sayısının denetlenmesi ve saptanması çok zor olduğundan anlaşma ile her iki tarafın sahip olabilecekleri gönderme araçları sınırlandırılmaya çalışılmıştır.³²

SALT-2Anlaşması ABD Senatosu tarafından onaylanmadığından yürürlüğe girememiştir. SALT-2Anlaşması kapsamında stratejik nükleer silahlara getirilen sınırlamalarla ABD'nin stratejik üstünlüğünü Sovyetler Birliği'ne kaptırdığı yönünde Amerikan kamuoyunda eleştiriler yükselmiştir.³³ ABD Senatosu'nda SALT-2'ye ilişkin görüşmeler sürerken, Aralık 1979'da Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgaliyle ikili ilişkilerde ciddi bir soğuma yaşanmıştır. Carter, Afganistan'ın işgalini sert bir şekilde eleştirmiş, dünya barışına büyük bir tehdit olarak nitelendirmiştir.³⁴ ABD tarafından Sovyetler Birliği'ne karşı bazı önlemler alınacağı belirtilmiştir. ABD, SALT-2Anlaşması'nın onayını ertelemekle bu yöndeki adımlardan birini atmıştır. Carter, SALT-2 görüşmelerine Senato'da ara verilmesini ve SALT-2'nin onaylanmasının ertelenmesini istemiştir.³⁵

SALT II Anlaşması'nın ABD Senatosu tarafından neden onaylanmadığına ilişkin olarak yapılan değerlendirmeler, Afganistan'ın Sovyetler tarafından işgalinin Senato'daki sürece son noktayı koyduğunu belirtmektedirler. Jerald A. Combs, Afganistan'ın Sovyetler tarafından işgalinin Amerikan kamuoyunda yarattığı öfkenin Anlaşma'nın onaylanması girişimini sona erdirdiğini belirtirken,³⁶ Avis Bohlen, silahların denetimi için taraflar arasında daha sıkı bir ilişki desteğinin olması gerektiğine vurgu yapmakta, 1979'da ise bunun var olmadığını belirtmektedir. Bohlen'e göre, Sovyetler'in Üçüncü Dünya'daki eylemleri, Sovyet stratejisini desteklemeleri ve askeri gücü takviye etmeleri, bu eylemlerin ABD muhafazakârlarınca ülkenin ulusal güvenliğine tehdit olduğunun ileri sürülmesiyle birleşmesi SALT II'nin onaylanmaması için yeterliydi.³⁷ Allan S.Krass da, benzer şekilde Aralık 1979'da Afganistan'ın Sovyetler tarafından işgalinin Sovyetlere du-

³² Gönübol Mehmet, "Avrupa'da Yeni Nükleer Çekişme," *Milliyet*, 21 Aralık 1979, 2.

³³ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Cilt 1-2: 1914- 1995, 11. Baskı, (Ankara: Alkım Yayınevi), 647.

³⁴ *American Foreign Policy: Basic Documents, 1977-1980*, (Washington: Department of State, 1983), 53-57.

³⁵ "Afganistan Sorunu Güvenlik Konseyi'nde," *Milliyet*, 05 Ocak 1980, 3; *American Foreign Policy: Basic Documents, 1977-1980*, (Washington: Department of State, 1983), 812-814.

³⁶ Jerald A. Combs, *The History of American Foreign Policy* (New York: Newbery Award Records, Inc., 1986), 486.

³⁷ Avis Bohlen, "The Rise and Fall of Arms Control," *Survival* Vol. 45, No. 3, (Autumn 2003), 16.

yulan güvensizliği artırdığını, silahların denetimi konusunda var olan muhafazakâr eleştirilerin güçlenmesine neden olduğunu, eleştirilerin odak noktasında da SALT II Anlaşması'nın yer aldığını belirtmiştir.³⁸ Öyle ki, SALT II Anlaşması konusunda Amerikan Senatosu'ndaki görüşler arasında anlaşmayı destekleyenler olduğu gibi SALT II ile stratejik dengenin bozulduğu, askeri avantajın kaybedildiği gibi eleştirilerle anlaşmanın karşısında olanlar da bulunmaktaydı.³⁹

Joseph Nye da SALT rejiminin uygulanmasına ilişkin beklentilerin adım adım erozyona uğradığını, en azından bunun Amerikan siyasi elitleri açısından böyle olduğunu belirtmekte ve bu aşınmanın bir dizi nedeni olduğunu ileri sürmektedir. Nye'a göre ilk olarak, tarafların Üçüncü Dünya'daki politik rekabetleri ile SALT rejimini ayırmaktaki yeteneksizlikleri SALT'ı erozyona uğratmıştır. Nye, Sovyetlerin Üçüncü Dünya'daki hareketlerinin SALT'ı zayıflatmış ve de Afganistan işgalinin Anlaşma'nın onaylanmasını imkânsız kıldığını belirtmektedir. SALT'ı erozyona uğratan bir diğer neden olarak ise Nye, ABD-Sovyet ilişkilerinin kötüye gitmesini, kontrol ve denetim konularının tartışılmasındaki çatışmacı üslubu göstermektedir. Nye'a göre, nihayetinde SALT rejimi erozyona uğramıştır. Çünkü 1970'lerin başındaki yapıyı yansıtan temel unsurlar, denklik, karşılıklı saldırıya açık olma ve savunma/saldırı ilişkileri, teknoloji ve uluslararası politikada yaşanan değişikliklerle sorgulanmaya başlanmıştır.⁴⁰

İzleyen süreçte taraflar, silahların kontrolü konusunda sınırlı bir iletişim içinde olmuşlar, bu durum, SALT yerine 29 Haziran 1982 tarihinde Cenevre'de başlatılan START (Stratejik Silahların Azaltılması) görüşmelerine kadar bu şekilde devam etmiştir. ABD Senatosu'ndan kabul görmeyen SALT-2 Anlaşması'nın yerine taraflar arasında görüşmeler yoluyla sağlanacak yeni bir anlaşma hususunda 1981 yılının ortalarından itibaren başta ABD'nin yeni başkanı Reagan olmak üzere ABD'li yetkililer açıklamalarda bulunmuşlardır.⁴¹

1981 yılı Eylül ayının sonlarında ABD ve SSCB dışişleri bakanları ana konusunu stratejik silahları azaltmanın oluşturduğu görüşmelerde bulunmuş, taraflar, görüşmeler sonucunda sağlanan diyalogun devam edeceğini ve 1982 yılının ilk aylarında

³⁸ Allan S. Krass, "The People, The Dept, And Mikhail," *Bulletin of the Atomic Scientists* Vol.47, Issue 9, (Nov.1991), 14.

³⁹ David C. Jones, "SALT II: The Opinion of the Joint Chiefs of Staff," *Vital Speeches of the Day* Vol.45, Issue 21, (August 15, 1979), 652-655; "An Interview with Brzezinski the Afghanistan Action: 'It is a Watershed Event,'" *Time* Vol.115, Issue 2, (January 14, 1980), 18-19; "Preview of the SALT Debate "Killer Amendments" Ahead?," *Time* Vol.113, Issue 25 (June 18, 1979), 18.

⁴⁰ Joseph S. Nye Jr., "Nuclear Learning and U.S.-Soviet Security Regimes," *International Organization* Vol.41, Issue 3, (Summer 87), 395-396.

⁴¹ *Keesing's Contemporary Archives*, Vol.XXIX, (February 1983), 31977-31978, Strobe Talbott, Laurance I. Barrett, "Time to START, Says Reagan," *Time* Vol.119, Issue 20, (May 17, 1982), 43-45.

yeniden görüşmeyi kararlaştırdıklarını açıklamıştır.⁴² 1981 Kasım'ında ise Reagan, Dışişleri Bakanı Haig'e, stratejik silahlar konusunda ABD-Sovyet müzakerelerini gelecek yıl başlatmaları konusunda talimat verdiğini açıklamış, Brejnev'e Avrupa'da ve dünyada nükleer ve klasik silahların büyük ölçüde azaltılması konusunda çağrıda bulunmuştur.⁴³ Bu çağrıyı takip eden günlerde silahsızlanma konusunda taraflar arasında karşılıklı öneriler sunulmuş, tarafların ılımlı yaklaşımları sonucunda 30 Kasım 1981'de Cenevre'de, Avrupa'daki Batı ve Doğu Bloku'na ait orta menzilli füzeler arasında bir denge sağlamayı amaçlayan INF görüşmeleri başlamıştır. İzleyen günlerde Brejnev, Cenevre'de başlayan görüşmelerden ayrı olarak Sovyetler Birliği'nin stratejik silahların sınırlandırılması ve azaltılması konulu SALT görüşmelerine de başlamaya hazır olduğunu belirtmiştir.⁴⁴ ABD dışişleri bakanlığı sözcüsü tarafından yapılan açıklamada ise ABD ile Sovyetler arasında SALT görüşmelerinin başlayabilmesinin tamamen Doğu ile Batı arasındaki ilişkilerin içinde bulunduğu ortama bağlı olduğu ifade edilmiştir.⁴⁵ Nisan 1982'de ise, ABD Savunma Bakanı Weinberger, bir nükleer savaşta herkesin kayba uğrayacağını belirterek, Başkan Reagan'ın yakın gelecekte Sovyetler Birliği'ni stratejik silahların azaltılması görüşmelerine çağıracağını bildirmiştir.⁴⁶

2. START SÜRECİ

Süper güçler, 1982 Haziranı'nda Carter yönetimi döneminde iki ülke arasında imzalanan ancak ABD Kongresi'nden geçmeyen SALT-2 Anlaşması'nın yerine geçecek olan Stratejik Silahların Azaltılması (START) görüşmelerine Cenevre'de başlamıştır.⁴⁷ Görüşmelere başlanırken Reagan, ABD ve Sovyetler Birliği'nin uzun menzilli nükleer silahlarını üçte bir oranında azaltmasını önermiş, Brejnev ise tüm nükleer silahların üretimi ve kullanılmasını dondurmak yolunda bir çağrı yapmıştır.⁴⁸

Cenevre'de başlayan START görüşmelerinde tarafların karşılıklı verdikleri önerilerde uzlaşma sağlanamaması nedeniyle görüşmeler kesintili olarak sürmüştür. 1983 yılı boyunca görüşmeler bu şekilde devam etmiş, taraflar Haziran ayında bir araya geldiklerinde uzlaşma sağlamak adına önerilerinde daha esnek olacaklarını belirten Reagan, START görüşmelerindeki önerilerinde değişikliğe gitmiş, nükleer füzele-

⁴² "İkinci Haig-Gromiko Görüşmesinin Sonucu: ABD ile Sovyetler Arasındaki Diyalog Devam Edecek," *Milliyet*, 30 Eylül 1981, 3.

⁴³ "Reagan Sovyetler'e Silahların Azaltılması Çağrısında Bulundu," *Milliyet*, 19 Kasım 1981, 5.

⁴⁴ "Brejnev: '1982'de ABD ile Anlaşma Sağlanabilir,'" *Milliyet*, 23 Aralık 1981, 5.

⁴⁵ "Reagan-Brejnev Doruğu İçin 'Ortamın Elverişli Olmadığı' Açıklandı," *Milliyet*, 27 Ocak 1982, 5.

⁴⁶ "Weinberger, SSCB'yi Stratejik Silahlar Konusunda Görüşmeye Çağırıyor," *Milliyet*, 30 Nisan 1982, 5.

⁴⁷ John Vinocur, "U.S. and Soviet Begin to Discuss Strategic Arms," *The New York Times*, June 30, 1982, A1, (Erişim tarihi 26.01.2013), <http://www.nytimes.com/1982/06/30/world/us-and-soviet-begin-to-discuss-strategic-arms.html>.

⁴⁸ "START Görüşmeleri Dün Cenevre'de Başladı," *Milliyet*, 30 Haziran 1982, 5.

rin rampalarının azaltılmasından çok, nükleer başlık sayısı üzerinde durulması önerisini getirmiş,⁴⁹ ancak Reagan'ın önerileri Sovyet tarafınca kabul görmemiştir.⁵⁰ Ağustos ayında START görüşmelerine 5 Ekim'e kadar ara verildiği açıklanmış,⁵¹ 5 Ekim'de yeniden başlayan görüşmelerde Sovyet tarafı Reagan'ın, karaya yerleştirilmiş nükleer silahlar konusunda Sovyetler Birliği'ne üstünlük sağlayacağı ve silahsızlanma konusunda sürdürülen görüşmeleri olumsuz yönde etkileyeceği gerekçesi ile karşı çıktığı nükleer silahların sayısını karşılıklı olarak dondurma önerisini tekrarlamıştır.⁵² Reagan ise, Sovyetler Birliği'ne, tarafların her yıl stratejik nükleer başlıkların yüzde beşini imha etmesi yolunda bir öneride bulunmuş, ayrıca uzun menzilli bombardıman uçakları ile havada ateşlenen Cruise füzelerinin de sayılarını görüşmelere dahil edebileceğini Sovyet heyetine bildirmiştir.⁵³ Görüşmeler sürerken Reagan, START konusunda ABD ve Sovyetler Birliği'nin karşılıklı olarak güç indiriminde bulunması gerektiğini kaydetmiş, ancak bu önerilerde Sovyet yetkililerce kabul görmemiştir.⁵⁴

30 Kasım'da uzun menzilli füzeler ile bombardıman uçaklarının sayısının azaltılmasını görüşmek için bir araya gelen heyetlerin görüşmesi de bir sonuç vermemiş,⁵⁵ 8 Aralık'ta ise, START görüşmeleri, Sovyet heyetinin herhangi bir açıklama yapmadan toplantıdan ayrılması ile yeni bir başlangıç tarihi saptanmadan tatil edilmiştir.⁵⁶ Reagan, START görüşmelerine Sovyetler Birliği tarafından ara verilmesinin görüşmelerden ayrılmak olmadığını belirterek, Sovyetler Birliği'nin yeniden görüşme masasına oturacağı konusunda umutlu olduğunu söylemiştir. Diğer yandan Sovyetler Birliği'nin resmi haber ajansı TASS tarafından, Sovyetler Birliği'nin, Batı Avrupa'ya Amerikan yapısı füzelerin yerleştirilmesine başlanmasından sonra dünya stratejik durumunun yeniden gözden geçirmesine gereksinim duyduğu belirtilmiştir.⁵⁷ Böylece, Sovyetler Birliği'nin ABD'nin Avrupa'ya Cruise ve Pershing füzelerini yerleştirmeye başlaması üzerine görüşme masasını terk etmesi ile START görüşmelerine ara verilmiştir.

1984 Kasım'ında ABD ve SSCB Dışişleri Bakanlarının silahsızlanma konularını

⁴⁹ "Reagan Füze Rampaları Yerine Nükleer Başlık Sayısının İndirilmesini Önerdi," *Milliyet*, 09 Haziran 1983, 5.

⁵⁰ "Sovyetler Reagan'ın Önerilerini "Kabul Edilemez" Olarak Nitelendirdi," *Milliyet*, 12 Haziran 1983, 5.

⁵¹ "START Görüşmelerine 5 Ekim'e Kadar Ara Verildi," *Milliyet*, 03 Ağustos 1983, 5.

⁵² "START Görüşmeleri Cenevre'de Yeniden Başladı," *Cumhuriyet*, 06 Ekim 1983, 3.

⁵³ "Cenevre'de START Görüşmeleri Bugün Başlıyor," *Milliyet*, 06 Ekim 1983, 5.

⁵⁴ Burt Richard R., "Avrupa ve Füzeler Sorunu," *Milliyet*, 28 Ekim 1983, 2.

⁵⁵ "Cenevre'de Görüşmelerden Biri Kesilirken, Diğeri Sürüyor," *Milliyet*, 30 Kasım 1983, 5.

⁵⁶ "Soviets Break off Strategic Arms Talks," *United Press International Times Daily*, December 8, 1983, 5D.

⁵⁷ "İki Süper Güç START Görüşmelerine Ara Verilmesini Değerlendirdi," *Milliyet*, 10 Aralık 1983, 5.

görüşmek üzere Ocak 1985’de Cenevre’de bir araya gelecekleri bildirilmiş,⁵⁸ 13 aydır kesik olan silahsızlanma görüşmelerini yeniden başlatmak amacıyla ABD ve Sovyet Dışişleri Bakanları 7–8 Ocak tarihlerinde Cenevre’de bir araya gelmiştir.⁵⁹ Görüşmeler sonucunda, silahsızlanma diyalogunun yeniden başlatılması konusunda anlaşmaya varılırken, yapılan ortak açıklamada, iki süper güç arasında başlayacak olan görüşmelerde uzun ve orta menzilli füzeler ve uzay silahlarının ele alınacağı, iki ülkenin üç ayrı görüşme için görüşmeci atayacağı belirtilmiştir. Silahsızlanma görüşmeleri iki ülkenin heyetleri tarafından yürütülecek, her heyet biri uzun menzilli füzeleri, diğeri orta menzilli füzeleri ve üçüncüsü de uzay silahlarını ele alacak olan üç gruba ayrılacaktır. Ortak açıklamada ayrıca görüşmelerin başlayacağı tarihin bir ay içinde saptanacağı duyurulmuştur.⁶⁰ Dışişleri bakanları yaptıkları açıklamalarda yeni silahsızlanma görüşmelerini başlatmaya karar vermekle diyalog yolunda önemli ve olumlu bir adım atıldığını ancak önlerinde aşılması gereken bir dizi çetin sorun bulunduğunu söylemişlerdir.⁶¹

1985 yılının Mart ayında Reagan bir açıklama yaparak, süper güçler arasında bir zirve yapılmasının “tam zamanı” olduğunu belirtmiş,⁶² 22 Mart 1985’de Sovyetler Birliği Politbüro’su Genel Sekreter Mikhail Gorbaçov’un başkanlığında yaptığı ilk toplantıda Batı ile yumuşama ve ilişkileri geliştirme çağrısında bulunmuştur.⁶³ Reagan’ın Gorbaçov’la zirve toplantısı için yaptığı çağrıya Sovyet liderinden olumlu yanıt gelmesi⁶⁴ sonrası toplantının 19–20 Kasım tarihleri arasında yapılması kararlaştırılmış, 3 Ekim 1985 tarihinde ise Gorbaçov, Ronald Reagan’a nükleer saldırı silahlarının karşılıklı olarak yüzde 50 oranında azaltılması için ayrıntılı bir plan sunduklarını, buna karşılık uzayda kozmik taarruz silahları yarışının önlenmesi gerektiğini belirtmiştir.⁶⁵ Reagan’ın Stratejik Savunma Girişimi ya da yaygın kullanımıyla Yıldız Savaşları projesinden vazgeçilmesi koşuluyla nükleer stratejik silahların yüzde 50 oranında indirimini öngören bu önerinin, Stratejik Savunma Girişimi’ne (SDI) dair kısmı Reagan’ın projeden vazgeçmeyeceklerine ilişkin yapılan açıklamasıyla geri çevrilmiştir.⁶⁶

⁵⁸ “Silahsızlanma Görüşmeleri Yeniden Başlıyor,” *Milliyet*, 23 Kasım 1984, 5.

⁵⁹ Leslie H. Gelb, “U.S.-Soviet parley on Arms Control Begins in Geneva,” *The New York Times*, January 8, 1985, Section A, 1, (Erişim tarihi 22.01.2013), <http://www.nytimes.com/1985/01/08/world/us-soviet-parley-on-arms-control-begins-in-geneva.html>.

⁶⁰ Text of US-Soviet Communique,” *Associated Press*, January 8, 1985, (Erişim tarihi 24.01.2013), <http://www.apnewsarchive.com/1985/Text-of-US-Soviet-Communique/id1e547541f8b2a5e4c8d525b4c5df7dc0>.

⁶¹ “Shultz’la Gromiko’nun Cenevre Anlaşmasına Yaklaşımı: İhtiyatlı İyimserlik,” *Cumhuriyet*, 10 Ocak 1985, 3.

⁶² Jack Nelson, “It’s ‘High Time’ for a Summit:Reagan:Want Jeopardize Geneva Talks with New Strategic Arms, President Says,” *Los Angeles Times*, March 22, 1985, (Erişim tarihi 24.01.2013), http://articles.latimes.com/1985-03-22/news/mn-29734_1_strategic-arms.

⁶³ “Sovyetler’den ABD’ye Detant Çağrısı,” *Cumhuriyet*, 27 Mart 1985, 3.

⁶⁴ “Reagan-Gorbaçov Zirvesi Ufukta,” *Cumhuriyet*, 03 Nisan 1985, 3.

⁶⁵ “Gorbaçov ‘Yüzde Elli İndirim’ Dedi,” *Cumhuriyet*, 04 Ekim 1985, 3.

⁶⁶ “Gorbaçov’un Temel Önerileri,” *Cumhuriyet*, 06 Ekim 1985, 3.

Gorbaçov'un planında ABD ile Sovyetler Birliği'nin birbirlerinin topraklarına ulaşabilecek nükleer silahlarında karşılıklı olarak yüzde 50 indirim yapmaları öngörülmüştür. Planda ABD ve Sovyetler Birliği'nin stratejik (uzun menzilli) füzeleri ile Avrupa'daki orta menzilli Cruise ve Pershing-2 füzelerinde yüzde 50 indirim yapılması öngörülürken, Avrupa'daki orta menzilli Sovyet SS-20 füzeleri, Gorbaçov'un Avrupa'daki Cruise ve Pershing-2'lerin Moskova'yı vurabileceği ancak SS-20'lerin Washington'u vuramayacakları yönündeki gerekçesi nedeniyle indirime dahil edilmemiştir. ABD tarafından ise Gorbaçov'un SS-20 füzelerini indirime dahil etmeyen önerisinin Sovyetler Birliği'ne avantaj sağlayacağı belirtilmiştir.⁶⁷ Ekim ayının sonunda Reagan tarafından yapılan açıklamada Sovyet önerisinin bir anlaşma için son derece olumlu noktalar içerdiği ifade edilerek, bu noktalar üzerinde yeni Amerikan teklifinin hazırlanıldığı, bu teklifin saldırı silahlarında büyük oranda indirim ve savunma sistemlerinde araştırmayı içerdiği belirtilmiştir.⁶⁸

ABD ve Sovyetler Birliği liderleri Reagan ve Gorbaçov, 19–21 Kasım 1985'de Cenevre'de bir araya gelmişler, ancak gerçekleştirilen zirve görüşmesinde silahsızlanma konusunda somut bir anlaşmaya varamamıştır. Buna karşılık, tarafların aralarındaki diyalogu sürdürmeleri, 1986 yılının Haziran ayında SSCB lideri Gorbaçov'un ABD'yi ziyaret etmesi, 1987 yılında da Reagan'ın Moskova'ya gitmesi kararlaştırılmıştır. Görüşme sonunda yapılan ortak açıklamanın başında, ABD ve SSCB arasında birçok kritik konuda görüş ayrılıkları sürmesine rağmen, tarafların nükleer silahların denetimini öngören görüşmelerin hızlandırılmasını kararlaştırdıkları belirtilmiş, taraflar nükleer bir savaşın asla kazanılamayacağı ve zaten nükleer bir savaşın gerçekleşmemesi gerektiğinin bilincinde olduklarını belirterek, birbirleriyle nükleer ya da konvansiyonel bir savaşa girmeyi önlemenin gerekliliğini belirtmiş, ayrıca askeri üstünlük peşinde koşmayacaklarını vurgulamıştır. ABD ve SSCB liderlerinin onayladığı ortak açıklamanın nükleer silahlar ve uzayın silahlanmasıyla ilgili bölümünde, silahlanma yarışını uzayda önlmek, yeryüzünde ise tamamen durdurmak, nükleer silahları sınırlamak ve stratejik istikrarı sağlamak için 8 Ocak 1985'te iki ülke arasında varılan anlaşma gereği başlatılan silahsızlanma görüşmelerini hızlandırmayı kararlaştırdıkları belirtilmiştir.⁶⁹

1986 yılı Eylül ayma gelindiğinde taraflar arasında silahsızlanmaya ilişkin 1983 yılında kesilen, 1985 yılı Ocak ayındaki Shultz-Gromiko görüşmesi ile yeniden başlayan ve üç bölüm halinde sürdürülmesi kararlaştırılan, stratejik nükleer silahlar (START görüşmeleri), orta menzilli nükleer silahlar (INF görüşmeleri) ve uzay

⁶⁷ "Gorbaçov'un Nükleer Önerisi," *Cumhuriyet*, 23 Ekim 1985, 3.

⁶⁸ "Süperler Arasında Diyaloga İlk Adım," *Milliyet*, 01 Kasım 1985, 5.

⁶⁹ "Joint Soviet-United States Statement on the Summit Meeting in Geneva," November 21, 1985, (Erişim tarihi 16.01.2013), <http://www.reagan.utexas.edu/archives/speeches/1985/112185a.htm>.

silahları konusundaki görüşmelerin altıncı serisi 18 Eylül'de başlamıştır. Gelineen noktada, START görüşmelerinde, nükleer başlık sayısının karşılıklı olarak yüzde 30 oranında azaltılması konusunda anlaşma sağlanmıştır. Ancak iki taraf da karşı tarafın elinde daha çok bulundurduğu silahın sınırlandırılmasından yana bir tavır sergilemiş, hangi tür silahların sınırlamaya dahil edileceği taraflar arasında anlaşmazlık konusunu oluşturmuştur.⁷⁰

Silahsızlanma konusuna ilişkin görüşmeler sürdürülürken, 1986 Ekim'inde Reagan ve Gorbaçov bu kez Reykjavik'te buluşmuştur. Cenevre'de yaptıkları görüşmeden sonra ikinci kez bir araya gelen iki lider arasında Reykjavik'te gerçekleştirilen görüşmelerde, iki ülkeyi ilgilendiren konularda Yıldız Savaşları projesi üzerindeki tartışmalar nedeniyle bir anlaşmaya varılamamıştır.⁷¹ Ancak, Reykjavik görüşmesi anlaşmazlıkla sonuçlanmadan önce iki lider silahsızlanma konusunda varılacak anlaşmalarda kullanılacak ifadeleri belirlemişlerdir. Stratejik silahlar konusunda her iki tarafın da gelecek beş yıl içinde uzun menzilli silahları yüzde 50 oranında azaltarak, bin 500 silaha indirmeleri, bu silahlara bombardıman uçakları, füzeler ve toplam 6.000 başlık taşıyabilecek denizaltıların da dahil edilmesi, sürenin dolmasından sonra uzun menzilli silahların tümünden kaldırılması öngörülmüştür.⁷² Öyle ki, Yıldız Savaşları projesi konusundaki anlaşmazlık öncesinde, görüşmeler kapsamında iki ülke, stratejik balistik füzelerde hem fırlatıcı sayısı hem de nükleer başlık sayılarını kapsayan yüzde 50'lik indirime gidilmesi konusunda görüş birliğine varmışlardır.⁷³ Barışı korumak ve bir savaş olasılığını önlemek konusunda hemfikir olan ABD ve Sovyetler Birliği görüşmelerden bir sonuç alamamış olsa da Reykjavik'te birbirlerinin tezlerine oldukça yakınlaşmış, zirve sonrasında süren temaslar, taraflara Washington ve Moskova Zirveleri'nin yolunu açmıştır.

1987 yılındaki Washington Zirvesi'nin ilk günü görüşmeler başlamadan önce Gorbaçov, iki ülke arasında daha iyi ilişkiler kurulmasını istediklerini söyleyerek, Washington'a Reagan ile orta menzilli nükleer füzelerin sınırlandırılmasını öngören INF Anlaşması'nı imzalamak ve öteki uluslararası sorunları görüşmek için geldiğini vurgulamış, görüşmelerin odak noktasını stratejik silahların sınırlandırılması konusunun oluşturacağını bildirmiştir.⁷⁴

⁷⁰ "Batılı Uzmanlar Sonuçtan Memnun," *Cumhuriyet*, 29 Eylül 1986, 16; "Despite Tensions, U.S., Soviets Resume Talks on Nuclear Arms," *Los Angeles Times*, September 19, 1986, (Erişim tarihi 16.01.2013), http://articles.latimes.com/1986-09-19/news/mn-10913_1_nuclear-arms.

⁷¹ Lou Cannon, "Reagan-Gorbachev Summit Talks Collapse as Deadlock on SDI Wipes Out Other Gains," *Washington Post*, October 13, 1986, A01, (Erişim tarihi 22.01.2013), <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/summit/archive/oct86.htm>; "1986: Reykjavik Summit Ends in Failure," (Erişim tarihi 24.01.2013), http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/october/12/newsid_3732000/3732902.stm.

⁷² "Reykjavik'te Anlaşma Noktaları," *Cumhuriyet*, 16 Ekim 1986, 3.

⁷³ "Sonuç: Hayal Kırıklığı," *Milliyet*, 14 Ekim 1986, 5; *American Foreign Policy Current Documents 1986* (Washington: Department of State, 1987), 76-99.

⁷⁴ "Beklenen Gün," *Milliyet*, 08 Aralık 1987, 4.

Reagan ve Gorbaçov, Zirve'nin ilk gününde, orta ve daha kısa menzilli füzelerin tamamen yok edilmesini öngören INF Antlaşması'nı imzalamışlardır.⁷⁵ Anlaşma kapsamında ABD ve Sovyetler Birliği'nin sökerek imha edeceği orta menzilli füzeler her ne kadar tarafların sahip olduğu toplam nükleer silahların çok az bir bölümünü oluşturuyor olsa da⁷⁶ INF Antlaşması'nın imzası esas olarak gelecekteki olası silahsızlanma anlaşmaları için bir örnek oluşturması adına önem taşıdığı söylenebilir.

Washington görüşmelerinde ele alınan bir diğer konu da stratejik (uzun menzilli) silahların yüzde 50 oranında indirimidir. Gorbaçov, görüşmelerin daha en başında INF Antlaşması'nın imzalanmasından çok daha fazlasını istediklerini, dileklerinin stratejik silahların yarı yarıya azaltılması olduğunu söylemiştir.⁷⁷ Washington görüşmelerinde liderler silahsızlanma ve uzun menzilli stratejik silahlarda yapılacak indirimler konusunu da geniş olarak ele almışlar, orta menzilli füzelerden sonra stratejik silahlarda da yapılacak büyük oranda indirimler için çalışma grupları kurulmuştur. Çalışma grupları, stratejik silahlarda yapılacak indirim antlaşmasını Reagan ile Gorbaçov'un 1988 Haziran'ında gerçekleştirecekleri Moskova Zirvesi'ne imzaya hazır hale getirmeleri planlanmıştır.⁷⁸ Zirve sonrasındaki ortak bildiride iki liderin görüşmecilerine stratejik silahların indirimi konusunda "en kısa sürede" bir antlaşma metni hazırlanması için talimat verme konusunda görüş birliğine varıldığı vurgulanmış, "her iki ülkenin, stratejik silahlarını yüzde 50 oranında indirmek istediklerine" de yer verilmiştir.⁷⁹

1988 yılı Ocak ayında Reagan ve Gorbaçov, karşılıklı yeni yıl mesajlarında, 1988'in ilk altı ayında kıtalararası füzelerin indirimi anlaşması imzalamak konusunda dileklerini dile getirmiştir.⁸⁰ 29 Mayıs–2 Haziran 1988'de Reagan ile Gorbaçov arasında Moskova Zirvesi gerçekleştirilmiştir. Zirve'de, ABD ve Sovyet Birliği liderleri nükleer bir savaşın kazanılamayacağı, asla savaşılmaması gerektiği, nükleer ya da konvansiyonel düzeyde ABD ile Sovyetler Birliği arasında çıkabilecek herhangi bir savaşın önlenmesi konusundaki ortak söylemlerini yinelemiştir. Toplantıda INF Antlaşması'nın onay belgeleri teati edilmiş, uzun

⁷⁵ *Historic Documents of 1987* (Washington: Congressional Quarterly Inc., 1988), 995.

⁷⁶ "Yüzyılın Antlaşması İmzalandı," *Cumhuriyet*, 09 Aralık 1987, 11; *CQ Almanac 1987* (Washington D.C.:Congressional Quarterly Inc.,1987), 174-177.

⁷⁷ "Neler Söylediler," *Milliyet*, 09 Aralık 1987, 4.

⁷⁸ "Merhaba Barış," *Milliyet*, 10 Aralık 1987, 4.

⁷⁹ *Keesing's Record of World Events 1988*, Vol.XXXIV (March 1988), 35804–35805; Dan Oberdorfer, Lou Cannon, "Summit Declared a 'Success,'" *The Washington Post*, December 11, 1987, A01, (Erişim tarihi 26.01.2013), <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/summit/archive/dec87.htm>.

⁸⁰ "Yeni Yılda Yeni Anlaşma," *Cumhuriyet*, 02 Ocak 1988, 3; James Gerstenzag, "U.S. Soviets Trade 1988 TV Greetings: Messages From Reagan, Gorbachev Reflect Improved Superpower Ties," *Los Angeles Times*, January 02, 1988, (Erişim tarihi 25.01.2013), http://articles.latimes.com/1988-01-02/news/mn-34290_1_soviet-union.

menzilli stratejik füzeler konusunda ise herhangi bir ilerleme sağlanamamıştır.⁸¹ Zirve sonrası yayınlanan ortak bildirimde, stratejik silahlar konusundaki görüşmelerin “uzlaşma zeminini kayda değer oranda genişlettiği” ifade edilmiş, Reagan ve Gorbaçov’un, START konusunda şimdiye kadar kaydedilen ilerlemelerin anlaşma yolunda temel oluşturacağına inandıkları ve bu alanda çaba harcamaya kararlı oldukları kaydedilmiştir.⁸²

Liderlerin Zirve sonrası düzenledikleri basın toplantılarında Gorbaçov, Reagan ile birlikte, stratejik nükleer silahların azaltılmasına ilişkin bir anlaşmaya doğru “adım adım ilerlediklerini” söylemiş, stratejik silahların yüzde 50 azaltılmasına ilişkin anlaşmanın önündeki en büyük engellerin, Reagan’ın “Yıldız Savaşları” (SDI) projesi ile denizaltıdan atılan Cruise füzelerinin sınırlandırılması sorununun olduğunu belirtmiştir.⁸³ Reagan da basın toplantısında, Gorbaçov’la yaptığı görüşmelerde stratejik silahlarda indirim anlaşmasına doğru önemli gelişmeler sağlandığını belirtmiştir.⁸⁴ Zirve sonrasında ABD Dışişleri Bakanı Shultz da, kıtalararası nükleer füzelerin yüzde 50 azaltılmasına ilişkin START Anlaşması’nın Kasım ayının sonuna kadar imzalanması için bütün çabaların gösterileceğini belirtmiştir.⁸⁵ Washington’a dönüşünde Reagan, sonuçtan son derece memnun olduklarını belirtmiş, “...Orta menzilli füze antlaşmasını yürürlüğe soktuk. Ayrıca tarihsel bakımdan belki daha da önemli olan stratejik nükleer silahların %50 azaltılması konusunda ilerleme kaydettik” demiş, stratejik nükleer füzelerin %50 oranında azaltılmasına ilişkin bir anlaşmanın “artık yakın” olduğunu söylemiştir.⁸⁶

Moskova’da Reagan ve Gorbaçov arasında gerçekleştirilen zirve, tarafların ılımlı tutumlarıyla sona ermiş, iki güç arasında sağlanan diyalog ve yumuşama ortamının ileriye yönelik olarak da devam edeceğinin işaretlerini vermiştir.

1989 Ocak ayından itibaren George H. W. Bush ABD başkanı olurken, Reagan ve Gorbaçov arasında başlayan görüşmeler süreci ABD’deki başkan değişiminden etkilenmemiş, görüşmeler Bush ve Gorbaçov arasında da devam etmiştir.

⁸¹ *Historic Documents of 1988*, (Washington: Congressional Quarterly Inc., 1989), 367-371.

⁸² “Moscow Summit; Joint Document: ‘Realistic Approach’ to Reducing Nuclear Risk”, *The New York Times*, June 02, 1988, (Erişim tarihi 15.01.2013), <http://www.nytimes.com/1988/06/02/world/moscow-summit-joint-document-realistic-approach-to-reducing-nuclear-risk.html?pagewanted=all&src=pm>.

⁸³ “Zirvede Mutlu Son,” *Cumhuriyet*, 02 Haziran 1988, 1,8.

⁸⁴ “İlişkilerimiz Bugün Çok Farklı,” *Milliyet*, 02 Haziran 1988, 4.

⁸⁵ “Duygulu Veda,” *Cumhuriyet*, 03 Haziran 1988, 1,13.

⁸⁶ “Reagan İyimser Konuştu: Stratejik Füze Antlaşması Yakın,” *Cumhuriyet*, 05 Haziran 1988, 3; George de Lama, “Reagan Says He Sensed ‘New Hope in USSR,’” *Chicago Tribune*, June 07, 1988, (Erişim tarihi 29.01.2013), http://articles.chicagotribune.com/1988-06-07/news/8801050468_1_world-gas-conference-highest-privileges-soviet-human-rights-practices.

Bush ve Gorbaçov 2–3 Aralık 1989 tarihlerinde Malta’da ilk kez bir araya gelmiş, görüşme sonunda Gorbaçov, Soğuk Savaş’ın kesin olarak sona erdiğini, Soğuk Savaş’a ait, silahlanma yarışının, karşılıklı güvensizliğin, psikolojik ve ideolojik mücadelenin ve buna benzer birçok şeyin geçmişte kaldığını, Sovyetler Birliği’nin asla ABD ile bir savaşa girmeyeceğini ve “kalıcı barış çağı”nın başladığını söylemiştir.⁸⁷ Ayrıca, zirvede uzun menzilli nükleer silahlarda yüzde 50 oranında azaltma yapılması anlaşması için bir takvim belirlenmediğini, ancak Haziran ayında ABD’de yapılacak zirveden önce bir uzlaşma sağlanacağı ümidinde olduğunu belirtmiştir.⁸⁸

1990 yılı Mayıs ayında Moskova’da temaslarda bulunan ABD Dışişleri Bakanı James Baker, düzenlediği basın toplantısında stratejik silahlar konusundaki anlaşmazlıkları giderdiklerini, iki süper gücün Cruise füzeleri ile ilgili anlaşmaya vardıklarını açıklamış, bu konunun stratejik nükleer silahların yarı yarıya azaltılmasıyla ilgili START Anlaşması’na başlıca engel teşkil ettiğini hatırlatarak, anlaşmanın Washington Zirvesi için umut verdiğini söylemiştir.⁸⁹

1990 Haziran’ında gerçekleştirilen Washington Zirvesi’nde taraflar arasındaki görüşmelerde, uzun menzilli nükleer silahları yüzde 30 oranında azaltma yolundaki engeller yılsonunda START Anlaşması’nın imzalanmasıyla sonuçlanması beklenen bir ilke anlaşmasıyla kaldırılmıştır.⁹⁰

ABD ve SSCB Dışişleri Bakanları Baker ve Bessmertnik stratejik kıtalararası nükleer füze sayısının azaltılması konusunda, iki ülke arasındaki son engelleri ortadan kaldırmak için 7 Haziran 1991’de Cenevre’de bir araya gelmiş,⁹¹ taraflar, gerçekleşen buluşmada Stratejik Nükleer Silahlarda İndirime Gidilmesi Anlaşması’nı (START) gerçekleştirmek için çabalarını yoğunlaştırmaya karar vermiştir.⁹² 1991

⁸⁷ *Facts On File*, Vol.49, No: 2559 (December 8, 1989), 901.

⁸⁸ “Yeni Bir Çağ Müjdesi,” *Milliyet*, 04 Aralık 1989, 4; David Hoffman, “Bush and Gorbachev Hail New Cooperation,” *The Washington Post*, December 4, 1989, A01, (Erişim tarihi, 15.01.2013), <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/summit/archive/dec89.htm>.

⁸⁹ “Moskova’dan İyi Haber,” *Cumhuriyet*, 20 Mayıs 1990, 1,3; George de Lama ve Vincent J. Schodolski, “Progress on Arms Accord,” *Chicago Tribune*, May 20, 1990, (Erişim tarihi 17.01.2013), http://articles.chicagotribune.com/1990-05-20/news/9002110234_1_chemical-weapons-pact-arms-control-deal-strategic-arms-reduction-treaty.

⁹⁰ Robert C.Toth ve Doyle McManus, “The Washington Summit:News Analysis:START Pact May Fool Critics of Arms Control:Treaty: The Agreements Mark The Beginning of the Critical Task of Dismantling ‘Over Armament’that Accumulated During Four Decades of Confrontation,” *Los Angeles Times*, June 02,1990, (Erişim tarihi 16.01.2013), http://articles.latimes.com/1990-06-02/news/mn-314_1_arms-control.

⁹¹ “START Anlaşması’na Doğru,” *Milliyet*, 08 Haziran 1991, 4.

⁹² Doyle McManus, “Baker, Bessmertnykh to Speed START Treaty:Diplomacy:Pact on Long-Range Weapons Could Clear Way for a Summit This Month. But the Timing is in Doubt,” *Los Angeles Times*, June 08, 1991, (Erişim tarihi 24.01.2013), http://articles.latimes.com/1991-06-08/news/mn-100_1_start-treaty.

Temmuz’unda ABD ve SSCB dışişleri bakanlarının Stratejik Silahların Azaltılması Anlaşması (START) için Washington’da sürdürdükleri yoğun görüşmeler olumlu bir sonuca ulaşmış, iki ülke heyetlerinin vardıkları anlaşmada, füzelerin azaltılması, kaç nükleer başlık taşıyabilecekleri ve tarafların karşılıklı denetimi karara bağlanmıştır. Uzun menzilli nükleer silahları azaltacak START görüşmelerinde, hangi yeni tip füzelere izin verileceği hakkında ise uzlaşmaya varılamamıştır. Baker, uzlaşma sağlanamayan bu sorun da çözüldüğünde “iki ülkenin START Anlaşması’na imza koyabileceklerini” belirtmiştir.⁹³

30 Temmuz 1991’de START’ın önündeki son engelin de 16-17 Temmuz tarihlerinde Londra’da yapılan G-7 Zirvesi sırasında Bush ve Gorbaçov tarafından giderilmesi ile ABD ve SSCB liderleri Moskova’da bir araya gelmiştir.⁹⁴ Üzerinde yıllardır çalışılan Stratejik Nükleer Silahların İndirimi Anlaşması’nın (START) imzalanacağı Moskova Zirvesi’nin açılış konuşmalarında Bush, START Anlaşması’nın imzalanmasıyla birlikte iki büyük devletin Soğuk Savaş’tan “bir büyük adım daha uzaklaşmış” olacaklarını söyleyerek, bunun bir başlangıç olduğunu vurgulamıştır. Gorbaçov da Moskova’daki bu Zirve’nin hem ABD hem de SSCB halklarının beklentilerine karşılık verecek biçimde sonuçlanacağını umduğunu belirtmiştir.⁹⁵ Zirve’nin ikinci gününde (31 Temmuz) George Bush ve Mihail Gorbaçov Stratejik Nükleer Silahların İndirimi Anlaşması’nı (START) imzalamıştır. İmza töreninden önce yaptığı konuşmada Gorbaçov, START’ın imzalanmasını iki ülke ilişkileri ve dünya barışı açısından “manevi bir aşama” olarak nitelendirmiş, Bush da konuşmasında, anlaşmayla tarihte ilk kez uzun menzilli nükleer silahlarda azaltmanın sağlandığını belirterek, bunun aynı zamanda iki ülkenin Soğuk Savaş dönemlerinden kalan karşılıklı güvensizlik ortamının da geride bırakılması olduğunu söyleyerek, “Anlaşmayla, güvensizliğin yerini güven almıştır. START’taki denetleme koşulları da bunun bir kanıtıdır” demiştir.⁹⁶

Taraflarca imzalanan 700 sayfalık START Antlaşması ile ilk kez uzun menzilli nükleer silahlarda indirim öngören bir anlaşma imzalanmıştır. İki ülke ellerinde bulunan uzun menzilli nükleer silahlarda ortalama yüzde 30’luk bir indirime git-

⁹³ “ABD ve SSCB Anlaşmaya Çok Yakın,” *Cumhuriyet*, 16 Temmuz 1991, 11; Robert C. Toth, “Only One Issue Bars Arms Pact,” *Los Angeles Times*, July 15, 1991, (Erişim tarihi 18.01.2013), http://articles.latimes.com/1991-07-15/news/mn-1633_1_arms-pact.

⁹⁴ “Dünyanın Gözü Süper Zirvede,” *Cumhuriyet*, 30 Temmuz 1991, 8.

⁹⁵ “Bush, Gorbî’ye Kanat Gerdi,” *Cumhuriyet*, 31 Temmuz 1991, 1,17; “Summit in Moscow; Gorbachev and Bush Transcripts: Dealing with a Rapidly Changing World,” *The New York Times*, July 31, 1991, (Erişim tarihi 26.01.2013), <http://www.nytimes.com/1991/07/31/world/summit-moscow-gorbachev-bush-transcripts-dealing-with-rapidly-changing-world.html>.

⁹⁶ “Süper Zirvede Tarihi İmza,” *Cumhuriyet*, 01 Ağustos 1991, 1,14; R.W.Apple Jr., “Summit in Moscow; Bush and Gorbachev Sign Pact to Curtail Nuclear Arsenals; Join in Call for Mideast Talks,” *The New York Times*, August 01, 1991, (Erişim tarihi 10.01.2013), <http://www.nytimes.com/1991/08/01/world/summit-moscow-bush-gorbachev-sign-pact-curtail-nuclear-arsenals-join-call-for.html?pagewanted=all&src=pm>.

miş, Antlaşma ile SSCB nükleer savaş başlıklarında yüzde 48, ABD ise yüzde 39, nükleer saldırı silahlarında SSCB yüzde 35, ABD ise yüzde 28 azaltma yapmakla yükümlü kılınmıştır. ABD, Antlaşma'ya göre elinde bulundurduğu 12 bin nükleer füze ve bombayı 9 bine indirirken, SSCB'nin de sahip olduğu 11 bin nükleer füze ve bombada 4 binlik bir azaltmaya gitmesi kararlaştırılmıştır. START Antlaşması ABD ve SSCB'ye nükleer savaş başlıklarını taşıyabilecek nitelikteki füzeler ve denizaltılar için 1.600 tavanını getirmiştir.⁹⁷ Buna göre, her iki taraf için, kıtalararası balistik füze (ICBM), denizaltı platformuna konuşlu balistik füze (SLBM) ve ağır bombardımanların sayısının 1.600'e çekilmesi öngörülmüştür. Ayrıca iki tarafın da bomba, havadan atılan füze ya da savaş başlığı türünden 6.000 adet savaş başlığına sahip olabileceği, her iki taraf için de öngörülen Kıtalararası balistik füze (ICBM), denizaltı platformuna konuşlu balistik füze (SLBM) ve ağır bombardımanlara yüklü 6.000 adet savaş başlığının en fazla 4.900 tanesinin balistik füzeler üzerinde yani ICBM ve SLBM'lerde yüklü olabileceği, 1.540 tanesinin karada konuşlandırılan ağır füze sistemlerinde, 1.100 tanesinin de seyyar ICBM'lere yüklü olabileceği belirtilmiştir.⁹⁸

START Antlaşması'nın imzalanmasını izleyen süreçte uluslararası alanda önemli değişimler yaşanmış, Sovyetler Birliği dağılmış, böylelikle Soğuk Savaş döneminin iki kutuplu yapısı son bulmuştur. İki kutuplu uluslararası yapının süper güçlerinden Sovyetler Birliği'nin dağılması ile uluslararası alanın tek süper gücü olarak ABD kalırken, süreç içinde Rusya Federasyonu da uluslararası alanda önemli bir aktör olarak yerini almıştır. SSCB'nin dağılması, 31 Temmuz 1991 tarihinde dönemin iki büyük gücü ABD ve SSCB tarafından imzalanan START Antlaşması'na ilişkin olarak birtakım değişiklikleri de getirmiştir. START Antlaşması geçerliliğini korurken, ikili bir anlaşmadan çoklu bir anlaşmaya dönüşmüştür.⁹⁹ SSCB'nin dağılması sonrasında, Sovyetler Birliği döneminin ellerinde nükleer silah barındıran eski Sovyet cumhuriyetlerinden Rusya, Ukrayna, Belarus ve Kazakistan 23 Mayıs 1992 tarihinde Lizbon'da START Antlaşması ile ilgili olarak ABD ile Lizbon Protokolü'nü imzalamıştır.¹⁰⁰ Bu Protokol ile birlikte, beş ülke de START'ın tarafları olurken, üç eski Sovyet cumhuriyeti (Belarus, Ukrayna ve Kazakistan) nükleer silaha sahip olmayan ülke statüsü ile NPT'yi benimseyerek, mümkün olan

⁹⁷ "Süper Zirvede Tarihi İmza," *Cumhuriyet*, 01 Ağustos 1991, 1,14; "The Treaty Between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on the Reduction and Limitation of Strategic Offensive Arms(START)," July 31,1991, (Erişim tarihi 25.10.2012), <http://www.state.gov/t/avc/trty/146007.htm>.

⁹⁸ Linton F. Brooks, "The Strategic Arms Reduction Treaty:Reducing The Risk of War," *NATO Review* No:5, October 1991, (Erişim tarihi 13.10.2012), <http://www.nato.int/docu/review/1991/9105-2.htm>.

⁹⁹ Lisa M. Schenk ve Robert A. Youmans, "From START to Finish: A Historical Review of Nuclear Arms Control Treaties and Starting Over With The New START," *Cardoza Journal of International & Comparative Law* Vol.20, Issue 2 (Winter 2012), 429.

¹⁰⁰ "The Lisbon Protokol at a Glance," (Erişim tarihi 16.11.2012), <http://www.armscontrol.org/node/3289>.

en kısa sürede topraklarının nükleer silahlardan arındırılmasını kabul etmiştir.¹⁰¹ Yine Lizbon Protokolü ile Ukrayna, Kazakistan ve Belarus'un ellerindeki nükleer silahları süreç içinde Rusya Federasyonu'na devretmeleri benimsenmiştir.¹⁰²

START I Antlaşması Rusya Federasyonu, Belarus ve Kazakistan tarafından 1992–1993 yılları arasında onaylanırken, Ukrayna Parlamentosu tarafından onaylanmadığından bir süre yürürlüğe girememiştir. Bu durum Rusya Federasyonu ve Batılı devletlerin Ukrayna'ya baskı yapması ve Ukrayna Parlamentosu'nun 18 Kasım 1993'te START Anlaşması ve Lizbon Protokolü'nü şartlı olarak onaylaması sonucu ortadan kalkmıştır. 13–15 Ocak 1994 tarihleri arasında Clinton - Yeltsin arasında gerçekleşen Moskova Zirvesi'ne 14 Ocak'ta Ukrayna'nın katılımı ile üç ülkenin devlet başkanları Ukrayna'nın topraklarındaki SSCB'den kalan bütün nükleer silahların imhası amacıyla Rusya Federasyonu'na devredilmesini kararlaştıran bir anlaşma imzalamışlardır.¹⁰³ Böylelikle SSCB'nin sona ermesiyle birlikte, nükleer silah sahibi eski Sovyet cumhuriyetlerinden bu silahların tamamının kendi ülkesinde toplanması talebinde bulunan Rusya'nın isteği Ukrayna'daki nükleer silahların da Rusya'ya devredilmesi kararıyla gerçekleşmiştir.

ABD'de 1992 yılı Kasım ayında başkanlık seçimleri gerçekleşmiş, Başkan seçilen Bill Clinton, yönetime gelmesinin ardından dış politikaya ilişkin görüşlerini açıklarken, Rusya ile yeni bir START anlaşması için görüşmeler yapacağını söylemiştir.¹⁰⁴

1992 yılının Aralık ayında Rusya Devlet Başkanı Yeltsin ve görev süresi devam eden ABD Başkanı Bush iki tarafın stratejik taarruz silahlarının büyük ölçüde azaltılması konusunda bir telefon görüşmesi yapmış, Rusya dışişleri bakanlığınca yapılan açıklamaya göre iki lider, konuşmalarında bu konuda yakınlarda bir anlaşma imzalanması ihtimalini ele almıştır.¹⁰⁵

ABD ile Rusya arasında stratejik silahlarda azaltmaya gidilmesini öngören START-2'nin imzalanmasına yönelik çabalar çerçevesinde 29 Aralık 1992'de Cenevre'de buluşan ABD Dışişleri Bakanı Eagleburger, ve Rusya Dışişleri Bakanı Kozirev yaptıkları görüşmeler sonucunda nükleer silahlarda indirim yapılması konusunda anlaşmaya varmıştır. ABD ile Rusya arasında imzalanacak olan

¹⁰¹ “Strategic Arms Reduction Treaty (START I) Chronology,” (Erişim tarihi 12.10.2012), <http://www.fas.org/nuke/control/start1/chron.htm>.

¹⁰² “The Lisbon Protokol at a Glance,” (Erişim tarihi 16.11.2012), <http://www.armscontrol.org/node/3289>.

¹⁰³ Kiev'den Nükleer Silahlara Veda,” *Milliyet*, 15 Ocak 1994, 18.

¹⁰⁴ Excerpts of Remarks in Little Rock,” November 4, 1992, (Erişim tarihi 26.01.2013), <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=85227>.

¹⁰⁵ “Bush-Yeltsin Görüşmesi,” *Cumhuriyet*, 21 Aralık 1992, 9.

START-2, iki ülkenin sahip olduğu nükleer silahlarda üçte iki oranında azaltmaya gidilmesini öngörmektedir. Ayrıca Anlaşma'ya göre, karadan fırlatılan çok başlıklı nükleer füzelerde imha edilecektir. Yapılan açıklamada, dışişleri bakanlarının Cenevre'de uzlaşmaya vardıkları START-2'nin 2-3 Ocak 1993 tarihlerinde Bush ve Yeltsin tarafından gerçekleştirilecek zirvede imzalanacağı belirtilmiştir.¹⁰⁶ Dünyanın nükleer silahlardan arındırılması amacıyla hazırlanan ve Cenevre'de iki ülkenin dışişleri bakanlarının ana hatları belirlenen anlaşmanın nihai metnine göre, ABD ve Rusya nükleer başlıklarını üçte iki oranında azaltacaktır. START-2, ABD ve Rusya'nın elindeki stratejik füzelerin sayısının gelecek 10 yıllık dönemde 10 binden 3 bin 500'e indirilmesini öngörmektedir.¹⁰⁷ START-I Anlaşmasında iki süper güç, stratejik(uzun menzilli) nükleer füze başlıklarını üçte bir oranında indirmeyi kabul etmişlerdi. START-2 ise iki ülkenin önlerindeki 10 yıl içinde yani 2003 yılına kadar sahip oldukları tüm uzun menzilli nükleer füzelerin sayısında üçte iki indirime gitmelerini öngörmüştür.¹⁰⁸

ABD Başkanı Bush'un görevi Clinton'a devretmesine 17 gün kala START-2 Bush ve Yeltsin tarafından 3 Ocak 1993 tarihinde Moskova'da imzalanmıştır.¹⁰⁹ START-2 çerçevesinde, ABD ve Rusya, 1 Ocak 2003 tarihine kadar toplam nükleer başlık ve bomba sayısını 3000 ile 3500 arasında bir düzeye indirecekler, her iki ülkenin de karada konuşlandırılmış ve birden çok değişik hedefe yönlenebilen çok başlığa sahip kıtalararası balistik füzelerinin tamamı aynı süre içinde ortadan kaldırılacak, indirimlerin gerçekleşmesinden sonra her iki tarafın denizaltılarında konuşlandırılmış bulunan stratejik füzelerdeki nükleer başlıkların tavanı tarafların ikisi için de 1750 olacak; küçük hedeflere atılabilen nükleer bombalar ve güdümlü füzeler de dâhil olmak üzere tarafların her birinin bombardıman uçaklarında bulundurabilecekleri nükleer başlıkların sayısı 750 ile 1250 arasında olabilecektir. İki aşamada uygulanması öngörülen Anlaşma'nın ilk yedi yıllık süresi içinde nükleer başlıkların tavanı tarafların her biri için 4250'ye, bunlardan çok başlıklı füzelerde konuşlandırılabilir olanların sayısı 1200'e, tek başlık taşıyabilen füzelerde 650'ye, denizaltılarda konuşlandırılmış bulunan füzelerde ise 2160'a indirilmektedir. İndirimlerin geri kalanı ise üç yıl içinde tamamlanacaktır.

Anlaşma ile Rusya, her biri farklı hedeflere yönlenebilen altı başlık taşıyabilen SS-19 füzelerinden 105 tanesini, bunlarda birden fazla başlık bulundurmamak koşuluyla koruyabilecektir. Ayrıca, ABD'nin isteği doğrultusunda Anlaşma ile taraflar ellerinde bulunan nükleer kapasiteli 100'er ağır bombardıman uçağını konvansiyonel amaçlı olarak kullanmak üzere, Anlaşma ile getirilen üst sınırın dı-

¹⁰⁶ "Nükleer İndirimde Anlaşma," *Cumhuriyet*, 30 Aralık 1992, 8.

¹⁰⁷ "Son Randevu," *Milliyet*, 31 Aralık 1992, 14.

¹⁰⁸ "START-2 Moskova'da İmzalanıyor," *Cumhuriyet*, 02 Ocak 1993, 9.

¹⁰⁹ Barry Schweid, "Bush, Yeltsin Sign Historic Missile-Reduction Pact," *Associated Press*, Jan.3, 1993, (Erişim tarihi 25.01.2013), <http://www.apnewsarchive.com/1993/Bush-Yeltsin-Sign-Historic-Missile-Reduction-Pact/>.

şında kalacak şekilde koruyabilecektir.¹¹⁰ START-2'nin imzalanması ile nükleer füze başlıklarının sayısında üçte iki oranında bir indirime gidilmiş, START-1'de taraflar arasında silah indirimindeki eşitsizliğin, 2000 yılının başlarında Rusya ve ABD'nin sahip olduğu nükleer füze başlıklarının sayısının 504'e karşı 500 olarak gerçekleştirilmesi, ABD denizaltılarındaki nükleer füze başlığı sayısının 900'den 450'ye indirilmesi ile ve ABD'nin savaş uçaklarında bulundurduğu 2 bin 600 adet nükleer silah sayısını START-2 gereğince 520'ye indirmesiyle giderileceği öngörülmüştür.¹¹¹

28 Eylül 1994'de Washington Zirvesi'nde ABD Başkanı Bill Clinton ve Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin, START-2'nin uygulanmasının hızlandırılması konusunda anlaşmış, düzenlenen basın toplantısında Clinton, "START-1 yürürlüğe girer girmez ve START-2 onaylanır onaylanmaz, bu antlaşmada öngörülen 9 yıllık süreyi beklemeden stratejik silahların nükleer başlıklarını sökmeye başlayacağız" demiştir.¹¹² 1997 Mart'ında Helsinki'de bir araya gelen Clinton ile Yeltsin'in görüşmelerinin ardından yayınlanan ortak bildiride, tarafların, START-2'nin Rusya Parlamentosu'nda onaylanmasından sonra, nükleer silahların sınırlandırılması ile ilgili yeni görüşmelerde bulunacakları belirtilmiş, START-2'nin yürürlüğe girmesinden sonra, liderlerin START-3 görüşmelerine acilen başlayacakları kaydedilmiştir.¹¹³

Ne var ki tarafların START-2'ye ilişkin tüm olumlu açıklamalarına ve ABD Senatosu'nun Anlaşma'yı onaylamış olmasına rağmen Rusya Parlamentosu'ndan Anlaşma'ya dair uzun bir süre herhangi olumlu bir adım gelmemiş, 2000 yılındaki Rusya devlet başkanlığı seçimlerinden başarıyla çıkan Vladimir Putin, ABD Kongresi'nin 1996 yılında onayladığı ancak Moskova'dan yıllardır onay alamayan START-2'nin onaylanması için Rusya Parlamentosu'na çağrıda bulunmuş, seçimler sonrası yaptığı açıklamada, silahlarda indirime gidilmesinden yana olduğunu ve hem Rusya hem de ABD için nükleer silah üst sınırını daha da düşürecek olan START-3 için görüşmelere bir an önce başlanmasını istediğini belirtmiştir.¹¹⁴ 14 Nisan 2000'de, yıllardır onay bekleyen START-2 Rusya Parlamentosu'nun alt kanadı Duma'da yapılan oylamada onaylanmış, Putin, oylamanın ardından yaptığı açıklamada, ABD'nin Antibalistik Füze Anlaşması'nı (ABM) bozmamasını isteyerek, aksi takdirde START-2 dahil, nükleer silahsızlanmayla ilgili anlaşmalardan çekilecekleri ve Rusya'nın nükleer caydırıcılık politikası geliştirmeye başlayacağı uyarısında bulunmuştur.¹¹⁵

¹¹⁰ "Nükleer Silahsız Dünyaya Doğru," *Cumhuriyet*, 04 Ocak 1993, 1; "START II Treaty," *U.S. Department of State Dispatch*, Vol.4, Issue 1, (January 4, 1993), 5-8.

¹¹¹ "Bush'un Önemli Mirası START-2," *Cumhuriyet*, 06 Ocak 1993, 9.

¹¹² "Nükleer başlıklar Sökülecek," *Cumhuriyet*, 29 Eylül 1994, 11.

¹¹³ Thomas W. Lippman, "Clinton, Yeltsin Agree on Arms Cuts and NATO," *The Washington Post*, March 22, 1997, A01, (Erişim tarihi 17.01.2013), <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/longterm/summit/summit.htm>.

¹¹⁴ "Putin, START-2 İçin Emir Verdi," *Cumhuriyet*, 01 Nisan 2000, 10.

¹¹⁵ "Duma START-II'yi Onayladı," *Cumhuriyet*, 15 Nisan 2000, 10; "Russia Ratifies Start II," 14

Dönemin ABD Başkanı George W. Bush, 11 Eylül 2001 terör saldırılarını takiben Aralık ayında, daha önceleri de gerekliliğini vurguladığı¹¹⁶ füze kalkanı kurma niyetini tekrarlamış, yine kendisi tarafından ABD için uygun olan bir zamanda çekileceklerini açıkladığı ABM Anlaşması'na¹¹⁷ ilişkin olarak da, 1972 yılından kalma Anti Balistik Füze Anlaşması'nın (ABM) aşılması gerektiğini, çünkü ABM Anlaşması'nın "başka bir çağda başka bir düşmana göre" hazırlanmış bir anlaşma olduğunu söyleyerek, "sınırlı ama etkin bir füze kalkanı kurmalıyız" demiştir.¹¹⁸ Bush, 12 Aralık'ta yaptığı basın toplantısında 1972'de SSCB ile ABD arasında imzalanan ABM Anlaşması'nın imzalandığı dönemde ortamın çok farklı olduğunu, ABM Anlaşması'nın günümüz şartlarına uymadığını söylemiş, Anlaşma'nın, ABD'nin bugünkü savunma ihtiyaçlarına cevap vermediğini vurgulamış, terör odaklarından füzeyle yapılabilecek saldırılara karşın bir füze savunma sistemi kurmaları gerektiğini, ABM Anlaşması'nın ise böyle bir sistemin kurulmasına olanak vermediğini belirterek Anlaşma'dan çekildiklerini açıklamıştır.¹¹⁹ Bush'un açıklamasının ardından Putin, Washington'ın bu kararını hata olarak nitelendirmiş, yine de sonucun Rusya'nın ulusal güvenliğini tehdit etmeyeceğini ve iki ülkenin yeni bir ortak stratejik çerçeve oluşturabileceklerini söylemiştir.¹²⁰

24 Mayıs 2002'de ise Bush ve Putin dünyadaki nükleer silah sayısını üçte iki oranında azaltan, her iki ülkenin nükleer savaş başlıklarının sayısını 2012 yılı sonuna kadar 1700–2200 sınırına indirilmesini öngören stratejik silahların indirimi ile ilgili Stratejik Taarruzi İndirim Anlaşması'nı (SORT), diğer adıyla Moskova Anlaşması'nı imzalamışlardır.¹²¹

14 Haziran 2002'de ise, ABD'nin ABM Anlaşması'ndan resmen çekilmesinin¹²² ertesi günü, Rusya da, Washington yönetimi ile Ocak 1993'te imzaladığı silahlı-sızlanma anlaşması START 2'nin kendilerini bağlamadığını açıklamıştır. Rusya dışişleri bakanlığınca yapılan açıklamada Rusya'nın, 2003'te yürürlüğe girecek olan ABD ile stratejik silahların sayılarının azaltulmasını öngören START 2'yi geçersiz ilan ettiği ve hiçbir şekilde kendisini bağlamadığını bildirdiği kaydedilmiştir.¹²³

April 2000, (Erişim tarihi 14.12.2012), <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/712966.stm>.

¹¹⁶ "Bush Füze Kalkanı İçin Yol Arıyor," *Cumhuriyet*, 03 Mayıs 2001, 11.

¹¹⁷ "ABD ABM'den Çekiliyor," *Cumhuriyet*, 24 Ağustos 2001, 11.

¹¹⁸ "ABD'den Füze Kalkanı Hazırlığı," (Erişim tarihi 14.12.2012), <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/124272.asp>.

¹¹⁹ "ABD, Füze Anlaşmasından Çekildi," (Erişim tarihi 14.12.2012), <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/124715.asp>.

¹²⁰ "Bush'tan Nükleer Çalım," *Milliyet*, 15 Aralık 2001, 18.

¹²¹ James P. Terry, "The 2002 Moscow Treaty: Marking a New Strategic Relationship Between the United States and Russia," *Army Lawyer* Issue 381, (Feb.2005), 5-10.

¹²² "Brief Chronology of START II," (Erişim tarihi 21.10.2012), <http://www.armscontrol.org/print/2561>.

¹²³ "Rusya START 2'den Çekildi," *Cumhuriyet*, 15 Haziran 2002, 11.

2007 yılı Temmuz ayında Putin'in, George W. Bush'la yaptığı görüşmede iki lider, taraflar arasında oldukça uzun bir zamandır sorun oluşturan ABD'nin füze savunma sistemi konusunda yine anlaşmaya varamamış, ancak görüşmede iki ülke arasında 2009 yılında sona erecek olan START'ın devamı için görüşmelerin başlatılması amacıyla bir anlaşma imzalanmıştır.¹²⁴

6 Mart 2009'da ABD'nin yeni Başkanı Barack Obama yönetiminin Dışişleri Bakanı Hillary Clinton, Rus Dışişleri Bakanı Lavrov'a temsili bir yeniden başlama düğmesi götürmüş, bununla iki ülke arasındaki ilişkilerin düzeltilmesi yönündeki arzularını iletmiştir.¹²⁵ 1 Nisan 2009'da Obama ve Medvedev Londra'da görüşmelerde bulunmuş,¹²⁶ tarafların karşılıklı olarak ortak çıkarları çerçevesinde küresel güvenliğe ilişkin birtakım konularda işbirliği yapmak niyetinde olduklarını açıkladıkları bu görüşmelerde ABD ve Rusya Federasyonu'nun önemli bir küresel güvenlik sorunu olarak hem fikir olduğu meselelerden biri, Nurşin Ateşoğlu Güney'in de belirttiği gibi belki de en önemlisi nükleer silahların yayılmasının önlenmesi sorunu olmuştur.¹²⁷ Güney, Londra'daki görüşmelerde tarafların uluslararası toplum nezdinde silahsızlanma konusunda önemli bir açılım yapmak ihtiyacı içinde ve bu konudaki kararlılıklarını uluslararası kamuoyu ile paylaşmak amacı ile süresi 5 Aralık 2009'da sona erecek olan START'ı gündeme getirdiklerini belirtmektedir.¹²⁸

5 Nisan 2009'da ise Başkan Obama, Prag'da yaptığı konuşmada dünyayı tehdit eden en önemli unsurlardan birinin nükleer silah birikimi olduğunu ve çabalarının nükleer silahsızlanmayı sağlamak olduğunu söylemiş, uygulamayı düşündüğü çözümler arasında Rusya ile yeni bir stratejik silahların azaltılması anlaşması için görüşmelerde bulunulacağını belirtmiştir.¹²⁹ Eylül ayında Obama'nın, Başkan George W. Bush döneminde ABD-Rusya ilişkilerinde sorun oluşturan ve Rusya'nın karşı çıktığı, Doğu Avrupa'ya füze kalkanı kurma projesinden (Çek Cumhuriyeti ve Polonya'ya füze kalkanı kurma projesi) vazgeçtiğini açıklaması¹³⁰ ile ABD-

¹²⁴ "Vladimir Putin, Bush'la Görüşmesinde Füze Savunma Sisteminin Genişletilmesini Önerdi: Kalkanı Eski SSCB'de Kuralım," *Cumhuriyet*, 04 Temmuz 2007, 10.

¹²⁵ "Arms Limitation Treaties Timeline Chronology of Major Events," *International Debates* Vol.8, Issue 7, (October 2010), 4-6.

¹²⁶ David Blair, "G20 Summit: US and Russia Agree to Cut Nuclear Arsenals," *The Telegraph* 01 April 2009, (Erişim tarihi 29.01.2013), <http://www.telegraph.co.uk/finance/g20-summit/5089289/G20-summit-US-and-Russia-agree-to-cut-nuclear-arsenals.html> ; David McKeeby, "Obama, Russia's Medvedev Announce New Arms Control Plan," (Erişim tarihi 30.01.2013), <http://moscow.usembassy.gov/londonsummit.html>.

¹²⁷ Nurşin Ateşoğlu Güney, "Nükleer Silahsızlanma: Engeller ve Yeni Nükleer Pazarlık Üzerine Kısa Bir Analiz," *SAREM Stratejik Araştırmalar Dergisi* Yıl:8, Sayı:14, (Ocak 2010), 46.

¹²⁸ A.g.e., 46.

¹²⁹ Remarks by President Barack Obama," (Erişim tarihi 14.10.2012) http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-By-President-Barack-Obama-In-Prague-As-Delivered.

¹³⁰ "ABD Füze Kalkanını Nereye Kuracak," (Erişim tarihi 14.12.2012), <http://www.trt.net.tr/haber/>

Rusya arasında yeni bir START anlaşmasının imzalanmasının önündeki engel de bir anlamda aşılmış olmuştur. Açıklamanın ardından, ABD'nin Doğu Avrupa'ya füze kalkanı yerleştirilmesi girişimine karşı, Rusya'nın Kaliningrad'a füze kalkanı yerleştirilmesi planını¹³¹ rafa kaldırdığını açıklaması,¹³² iki nükleer güç arasındaki gerilimi azaltırken, nükleer silahsızlanma konusundaki gelişmeleri de olumlu yönde etkileyecek bir adım olmuştur. 2010 yılı Mart ayında Rusya ve ABD'nin 1991 yılında imzalanan ve yürürlük tarihi 5 Aralık 2009'da sona eren Stratejik Silahların Azaltılması Anlaşması'nın (START) yeni şeklinin iki hafta içinde imzalanacağı kaydedilmiştir.¹³³ Tarafların stratejik silahların azaltılması hususunda işbirliğine gitme yönündeki inisiyatifleri neticesinde 8 Nisan 2010 tarihinde ABD Başkanı Obama ve Rusya Devlet Başkanı Medvedev, Prag'da START'ı yenileyen imzaları atmışlardır.¹³⁴

START'ın 10 yıl süreyle yürürlükte kalacak yeni haline göre, her iki ülke 7 yıl içinde kıtalararasında fırlatılabilen, ayrıca denizaltı ve ağır bombardıman uçaklarında kullanılan balistik füzelerin sayısını 700'e, savaş başlıklarının sayısını 1550'ye, kıtalararası balistik füze rampalarının sayısını 800'e düşürecek, böylece iki ülkenin elindeki stratejik nükleer silah başlıklarının üçte biri, nükleer başlık taşıyabilen füzelerin ise yarısı ortadan kaldırılmış olacaktır.¹³⁵ Yeni START ile nükleer silahlarda gerçekleştirilmesi öngörülen indirimler değerlendirildiğinde,¹³⁶ Önceki anlaşmalar ile kıyaslandığında Yeni START'ın en geniş kapsamlı nükleer silahsızlanma anlaşması olduğu görülmektedir. Dünyadaki nükleer silahların önemli bir bölümünü ellerinde tutan ABD ve Rusya arasında imzalanan bu anlaşma ile iki ülke arasında işbirliği yönündeki adımlar için uygun zemininin oluşturulmuş olduğu söylenebilir. Anlaşmanın imza töreninde yapılan açıklamalarda Obama, varılan anlaşmanın hem nükleer silahların azaltılmasına hem de iki ülke ilişkilerinin gelişmesine hizmet edeceğini söylemiş, Medvedev ise, “varılan anlaşmanın, anti balistik füze kapasiteleri artmadığı sürece uygulanabilir olacağını” ifade etmiştir.¹³⁷ Yapılan açıklamalardan hareketle denilebilir ki, Medvedev'in Anlaşma'nın yürürlüğe girmesiyle ilgili bazı çekinceler koyması, Anlaşma'nın

---

haberDetay.aspx?haberKodu=fdlac750-71f9-49a8-b1a6-62d514598a9c.

¹³¹ “Rusya Kaliningrad’a Füze Yerleştiriyor,” (Erişim tarihi 14.12.2012), http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2008/11/081105_russia_missiles.shtml.

¹³² “ABD-Rusya Hattında Yumuşama,” (Erişim tarihi 13.12.2012), <http://www.trt.net.tr/haber/HaberDetay.aspx?HaberKodu=2bda14da-568a-47d1-906e-3a0a5f078aab>.

¹³³ “ABD ve Rusya START'ta Anlaştı,” *Cumhuriyet*, 26 Mart 2010, 11.

¹³⁴ “Prag'da Tarihi Anlaşma,” *Cumhuriyet*, 09 Nisan 2010, 1.

¹³⁵ “Rusya'dan START'a Şartlı Onay,” *Cumhuriyet*, 09 Nisan 2010, 11.

¹³⁶ “Key Facts About The New START Treaty,” (Erişim tarihi 05.12.2012), <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/key-facts-about-new-start-treaty>.

¹³⁷ “Remarks by President Obama and President Medvedev of Russia at New START Treaty Signing Ceremony and Press Conference,” April 08, 2010, (Erişim tarihi 21.10.2012), <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-obama-and-president-medvedev-russia-new-start-treaty-signing-cere>.

geleceğinin, ABD'nin anti balistik füze kapasitelerini artırmaması ve Rusya'nın yakın çevresindeki bazı ülkeleri füze kalkanı ile donatma girişimlerinden uzak durmasına bağlı gözükmektedir.

22 Aralık 2010'da ABD ile Rusya arasında imzalanan Yeni START Anlaşması'nın, iki ülke parlamentolarınca onaylanması,¹³⁸ ülke liderlerinin de imzası sonrası, 5 Şubat 2011'de onay belgelerinin teatisi ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton ve Rusya Dışişleri Bakanı Sergei Lavrov tarafından Münih Güvenlik Konferansı'nda gerçekleştirilmiş, tarafların onay belgelerini değiş tokuş işlemi ile Yeni START yürürlüğe girmiştir.¹³⁹

SONUÇ

Münih'te yapılan uluslararası güvenlik konferansı sırasında ABD ve Rusya dışişleri bakanlarının Yeni START'ı onaylayan belgeleri birbirlerine takdim etmeleri ile birlikte işlerlik kazanan Yeni START gelinen aşamada, nükleer silahsızlanma, nükleer silahların tamamen ortadan kaldırılması yolunda nükleer silahsız geleceğe doğru atılan önemli bir adımdır. Tarafların kendi stratejik güçleri üstüne düzenli olarak veri değişimi yapmaları ve bu güçlerin terkibi, yapısı ve konuş yerlerindeki değişiklikler hakkında birbirlerini bilgilendirmelerinin öngörüldüğü ve taraflara resmi veri değişiminin yanı sıra birbirlerinin topraklarında stratejik silahlar konusunda denetim yapmak hakkının da tanındığı Anlaşma¹⁴⁰ ile bir anlamda gerek Rusya gerek ABD, nükleer silahlara karşı güvenliğin sağlanmasında karşılıklı bir sorumluluğu üstlenme girişiminde bulunmuştur. Dünyanın halen nükleer silah stokları bağlamında en büyük iki gücü konumunda bulunan ABD ve Rusya arasında imzalanan bu anlaşma nükleer silahsızlanma konusunda ileride girişilecek yeni işbirlikleri için bir öncü adım niteliği taşıyacaktır diye düşünüldüğünde Anlaşma'nın nükleer silahsızlanma yolunda küresel düzeyde girişimlere, atılacak daha büyük adımlar için de bir model oluşturabileceği beklenebilir.

Sonuç olarak, karşılıklı diyalog ve işbirliğinin yaratılması, taraflar arasında güvenin tesisi/temini anlamında büyük önem taşımaktadır. Çift yönlü olduğunu söyleyebileceğimiz, güvenin, ilişkilerde işbirliğini, işbirliği ortamının ise güveni doğurduğu mantığından hareketle, silahların kontrolü/denetimi ve bu yöndeki çabaların ele alındığı süreç çerçevesinde taraflar arasında karşılıklı güvenin ve de diyalog/işbirliği ortamının oluşmasında silahların kontrolü merkezi bir rol oynamıştır diyebiliriz.

¹³⁸ "ABD Kongresi START'ı Onayladı," *Cumhuriyet*, 24 Aralık 2010, 13; "Duma'dan START'a Ön Onay", *Cumhuriyet*, 25 Aralık 2010, 12; "Rus Parlamentosunun Üst Kanadı da Start 2'yi Onayladı," (Erişim tarihi 13.12.2012), http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2011/01/110126_russiastart.shtml.

¹³⁹ "New START Treaty Entry Into Force," (Erişim tarihi 15.11.2012), <http://www.state.gov/r/prs/ps/2011/02/156037.htm>.

¹⁴⁰ "Treaty Between The United States Of America And The Russian Federation On Measures For The Further Reduction And Limitation of Strategic Offensive Arms," (Erişim tarihi 05.12.2012), www.state.gov/documents/organization/140035.pdf.

KAYNAKÇA

American Foreign Policy: Basic Documents, 1977–1980. (Washington: Department of State, 1983).

American Foreign Policy Current Documents 1986. (Washington: Department of State, 1987).

“An Interview with Brzezinski the Afghanistan Action: ‘It is a Watershed Event.’” *Time*, Vol.115, Issue:2, (January 14, 1980).

Armaoğlu, Fahir. *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, Cilt 1-2: 1914- 1995.* 11. Baskı, Ankara: Alkım Yayınevi.

“Arms Limitation Treaties Timeline Chronology of Major Events.” *International Debate* Vol.8, Issue 7, (October 2010).

Bohlen, Avis. “The Rise and Fall of Arms Control.” *Survival* Vol.45, No:3, (Autumn 2003).

Brooks, Linton F. “The Strategic Arms Reduction Treaty: Reducing The Risk of War.” *NATO Review* No:5, (October 1991), (Erişim tarihi 13.10.2012), <http://www.nato.int/docu/review/1991/9105-2.htm>.

Carter, Jimmy. “SALT II: Report to Congress.” *Vital Speeches of the Day* Vol.45, Issue 18, (01.07.1979).

Combs, Jerald A. *The History of American Foreign Policy.* (New York : Newbery Award Records Inc., 1986).

“Documents Accompanying The SALT II Treaty.” *Congressional Digest*, Vol.58, Issue 8/9 (August-September 1979).

Güney, Ateşoğlu Nurşin. “Nükleer Silahsızlanma: Engeller ve Yeni Nükleer Pazarlık Üzerine Kısa Bir Analiz.” *SAREM Stratejik Araştırmalar Dergisi* Yıl 8, Sayı 14, (Ocak 2010), 39–68.

Historic Documents of 1987. (Washington: Congressional Quarterly Inc. 1988).

Historic Documents of 1988. (Washington: Congressional Quarterly Inc. 1989).

“Inaugural Address of President Jimmy Carter.” January 20, 1977, (Erişim tarihi 12.10.2012), <http://www.jimmycarterlibrary.gov/documents/speeches/inaugadd.phtml>.

“Joint Soviet-United States Statement on the Summit Meeting in Geneva.” November 21, 1985, (Erişim tarihi 16.01.2013), <http://www.reagan.utexas.edu/archives/speeches/1985/112185a.htm>.

Jones, David C. “SALT II: The Opinion of the Joint Chiefs of Staff.” *Vital Speeches of the Day* Vol.45, Issue 21 (August 15, 1979), 652–655.

Keesing’s Contemporary Archives. Vol.XXIX. (February 1983), 31977-31978.

Keesing’s Record of World Events 1988. Vol.XXXIV (March 1988), 35804–35805.

“Key Facts About The New START Treaty.” (Erişim tarihi 05.12.2012), <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/key-facts-about-new-start-treaty>.

Krass, Allan S. “The People, The Dept, And Mikhail.” *Bulletin of the Atomic Scientists* Vol.47, Issue 9, (November 1991).

Lisa, M. Schenk. and Robert, A. Youmans. “From START to Finish: A Historical Review of Nuclear Arms Control Treaties and Starting Over With The New START.” *Cardoza Journal of International & Comparative Law* Vol.20, Issue 2, (Winter 2012), 339–435.

McKeeby, David. “Obama, Russia’s Medvedev Announce New Arms Control Plan.” (Erişim tarihi 30.01.2013), <http://moscow.usembassy.gov/londonsummit.html>.

“New START Treaty Entry Into Force.” (Erişim tarihi 15.11.2012), <http://www.state.gov/r/pa/prs/ps/2011/02/156037.htm>.

Nye, Jr. and Joseph, S. “Arms Control After the Cold War.” *Foreign Affairs* Vol.68, Issue 5 (Winter 89/90), 42-64.

Nye, Jr. and Joseph, S. “Nuclear Learning and U.S.-Soviet Security Regimes.” *International Organization* Vol.41, Issue 3 (Summer 87).

“Preview of the SALT Debate “Killer Amendments” Ahead?.” *Time* Vol.113, Issue 25, (6/18/1979).

“Remarks by President Barack Obama.” (Erişim tarihi 14.10.2012). http://www.whitehouse.gov/the_press_office/Remarks-By-President-Barack-Obama-In-Prague-AsDelivered.

“Remarks by President Obama and President Medvedev of Russia at New START Treaty Signing Ceremony and Press Conference.” April 08, 2010, (Erişim tarihi 21.10.2012), <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-obama-and-president-medvedevrussia-new-start-treaty-signing-cere>.

“Strategic Arms Limitation Talks (SALT I).” (Erişim tarihi 10.10.2012), <http://www.state.gov/www/global/arms/treaties/salt1.html>.

“Strategic Arms Reduction Treaty (START I) Chronology.” (Erişim tarihi 12.10.2012), <http://www.fas.org/nuke/control/start1/chron.htm>.

Talbott, Strobe ve Barrett, Laurance I. “Time to START, Says Reagan.” *Time* Vol.119, Issue 20 (5/17/1982).

Terry, James P. “The 2002 Moscow Treaty: Marking a New Strategic Relationship Between the United States and Russia.” *Army Lawyer* Issue 381, February 2005.

“The Pending Nuclear Nonproliferation Treaty Pro&Con.” *Congressional Digest* Vol.48, Issue 1, January 1969.

“The Strategic Arms Limitation Treaty.” *Congressional Digest* Vol.58, Issue 8/9, August-September 1979.

“The Treaty Between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on the Reduction and Limitation of Strategic Offensive Arms(START).” July 31, 1991, (Erişim tarihi 25.10.2012), <http://www.state.gov/t/avc/trty/146007.htm>.

“The Vladivostok Summit Meeting on Arms Control.” Erişim tarihi 10.10.2012, <http://www.fordlibrarymuseum.gov/library/exhibits/vladivostok/vdayone.asp>.

“Treaty Between The United States Of America And The Russian Federation On Measures For The Further Reduction And Limitation of Strategic Offensive Arms.” (Erişim tarihi 05.12.2012), www.state.gov/documents/organization/140035.pdf.

“Treaty Between The United States of America and The Union of Soviet Socialist Republics on the Limitation of Strategic Offensive Arms (SALT II).” (Erişim tarihi 12.10.2012), <http://www.state.gov/t/isn/5195.htm>.

“World:The Start of SALT.” *Time Magazine* Nov.21, 1969, (Erişim tarihi 21.10.2012),<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,841628,00.html>.

MONTRÖ SÖZLEŞMESİ HÜKÜMLERİ ÇERÇEVESİNDE ALTIN FRANK UYGULAMASINA İLİŞKİN TARTIŞMALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

An Assessment on the Implementation of Gold Franc in the Framework
of Montreux Convention

Cihat YAYCI*

Öz:

1936 yılında imzalanan Montrö Sözleşmesi ile belirlenen ve ‘Türk Boğazları’ olarak bilinen İstanbul Boğazı,¹ Çanakkale Boğazı ve Marmara Denizi, geçiş (seyir ve sefer) serbestisinin uygulandığı deniz alanıdır. Montrö Sözleşmesi gereğince tarafların yani, Boğazlardan yararlanacak olan gemiler ile Boğazların sahibi olarak Türkiye Cumhuriyeti’nin birbirlerine karşı hak ve yükümlülükleri vardır. Türk Boğazları’ndan geçen gemilerin Montrö ile belirlenmiş özlük hakkı geçiş ve seyir serbestisi iken, Türkiye Cumhuriyeti’nin de gemilerin fener, tahlisiye ve patente ücretini ödemelerini sıkı bir denetime tutmak ve yaptırtmak, ödeme yapmayan gemilerle ilgili işlemler yapmak, gerektiğinde ödeme yapılamadık kadar gemiyi Boğazlar’dan geçirmemek gibi hakları olduğu değerlendirilmektedir. Montrö Sözleşmesi’nin 1. Lahikası, ticaret gemilerinin geçişi sırasında alınacak ücretleri netton başına ve hizmet türü itibarıyla Altın Frank üzerinden belirlemiştir. Bu çalışmada Boğazlar’daki mevcut yoğun tanker trafiği, hâlihazırda ücret uygulaması, Türk Boğazları’ndan uğraksız geçiş yapan ancak ücret ödemeyen yabancı gemilere uygulanabilecek yaptırımlar incelenmiş olup, Montrö Sözleşmesi’ndeki Altın Frank uygulaması ile mevcut uygulama arasında karşılıklı mukayese yapılarak Türkiye’nin Montrö Sözleşmesi hükümlerine uygun bir ücretlendirmeye geçmesinin sonuçları değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Montrö Sözleşmesi, Türk Boğazları, Altın Frank, ücret

Abstract:

The freedom of passing and navigation in Turkish straits –Istanbul Strait (the Bosphorus), the Dardanelles and Marmara Sea- was established with the Montreux Convention in 1936. According to Montreux Convention, parties -ships passing through the Turkish Straits and Turkey, as the owner of the straits- have both responsibilities to each other. As the ships passing through the Turkish straits have the right to freedom of passing and navigation, Turkey should have the right to make the ships pay the charges for the light, life saving services and patente and if needed, stop ships until they pay the charges. According to Montreux Convention Annex-1, the charges are levied on each ton of net register tonnage in gold Franc. This study analyzes heavy traffic in the Turkish straits, current charges and the sanctions that can be applied to the ships passing through the straits without paying charges. The article also assesses the possible consequences of Turkey’s new charging policy comparing the current application with the gold Franc application in Montreux Convention.

Keywords: Montreux Convention, Turkish Straits, Gold Franc, charges

* Dr. Uluslararası İlişkiler ve Deniz Hukuku Uzmanı. e-posta: cihatayyici@hotmail.com

¹ “İstanbul Boğazı” resmi Türkçe metinde “Karadeniz Boğazı” olarak, Fransızca metinde “le Bosphore”, İngilizce metinde ise “the Bosphorus” olarak ifade edilmektedir.

GİRİŞ

Son zamanlarda Boğaz² geçişlerinde Türkiye'nin Montrö Sözleşmesi'ndeki "altın frank" maddesini işletebileceği konusu gündeme gelmiştir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız tarafından yapılan açıklamada³ Boğazlarla alakalı Montrö Sözleşmesi'nin yükümlülüklerini yerine getirmeye hazır olduğu, Boğazlardan geçişin bir gönüllülük ilkesine dayandığı, Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nden kaynaklanan ve "altın frank" olarak adlandırılan bir maddenin bulunduğu ve bu uygulamanın önemli bir geçiş ücreti bariyeri oluşturduğu ifade edilmiştir. Bu hakkın kullanılmasının ve bu rakama başvurulmasının temenni edilmediği vurgulanarak zorunlu olunması durumunda bu konunun gündeme getirebileceği belirtilmiştir.

Açık kaynaklarda yer alan haberlerde bu uygulamanın hayata geçmesinin petrol şirketlerinin maliyetlerinin artmasına neden olabileceği, bu artışın petrol fiyatlarına olumsuz yansıtılabileceği ve Türkiye'nin uygulamaya ilişkin kararını petrol şirketleri ile bir kez daha görüştüğünden sonra vereceği ifade edilmiştir.⁴

1. MEVCUT BOĞAZ TRAFİĞİ

Türkiye, Boğazlardan geçen tanker sayısında aşırı yükselme karşısında, 1936 tarihli Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin kendisine sağladığı "altın frank" hakkını kullanmayı tartışmaya açarak hem Boğazlardaki riskin azaltılmasını hem de petrol boru hattı projelerinin yapımının hızlandırılmasını amaçlamaktadır.⁵

Dünyanın en önemli ve bir o kadar da tehlikeli doğal dar su yolu olan İstanbul Boğazı'ndan 2012 yılında 9.027'si tanker olmak üzere 48.329 gemi geçiş yapmıştır.⁶ Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı Kıyı Emniyeti Genel

² Türk Dil Kurumu'nca yayımlanan Türkçe Sözlük'te anlamı "iki kara arasında dar geçit" şeklinde verilmekte olup, uluslararası hukuk açısından boğaz kavramına ilişkin çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. En genel tanımı "iki deniz parçasını birleştiren tabii ve dar su yollarıdır" şeklinde yapılmaktadır. Bu konudaki kavramlar için bkz. M. Deniz Vank, *Boğazların Hukuki Rejimi ve Türk Boğazları* (Ankara: US-A Yayıncılık Limited Şirketi, 1998), 6-14.

Ayrıca detaylı tanım ve açıklamalar için bkz. A. Kurumahmut, *Montrö Sözleşmesi Türk Boğazları ve Karadeniz* (İstanbul: TÜDAV yayınları No: 26, 2006), 9-11.

³ Uluslararası Politika Akademisi, "Türkiye'nin Doğalgaz Politikası ve Enerji Güvenliği," 09.04.2012, (Erişim tarihi 05.02.2013), <http://politikaakademisi.org/?p=585>.

⁴ Uluslararası Politika Akademisi, "Türkiye'nin Doğalgaz Politikası ve Enerji Güvenliği," 09.04.2012, (Erişim tarihi 05.02.2013), <http://politikaakademisi.org/?p=585>.

⁵ Kıyı Emniyeti, "Boğazlar Rejimine İlişkin Olarak, Montreux'de 20 Temmuz 1936'da imzalanan Sözleşme," 21.05.2012, (Erişim tarihi 05.02.2013), <http://www.kiyiemniyeti.gov.tr/userfiles/file/mevzuat/Montreux%20Bo%C4%9Fazlar%20S%C3%B6zle%C5%9Fmesi.pdf>.

⁶ Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, "2012 Yılı Türk Boğazları Gemi Geçiş İstatistikleri," 05.02.2013, (Erişim tarihi 05.02.2013), <https://atlantis.denizcilik.gov.tr/istatistik/>

Müdürlüğü'nden edinilen bilgiye göre coğrafi yapısı, darlığı, kuvvetli akıntıları ve keskin dönüşleri ile dünyanın önemli ve aynı ölçüde tehlikeli doğal dar su yolu olan 17 mil uzunluğundaki İstanbul Boğazı'nda günde 2 bin 500'ün üzerindeki bölgesel deniz trafiği ile 2 milyonu aşkın insan taşınmaktadır.

Deniz trafiğinin bu kadar yoğun yaşandığı İstanbul Boğazı'ndan 2012 yılında 27.345 uğraksız gemi geçiş yapmıştır. Bu gemilerin 3.866'sı 200 metreden daha büyük olurken, gemilerin 24.792'si de geçiş sırasında kılavuzluk hizmetlerinden faydalanmıştır. Çanakkale Boğazı'nda ise bu sayı 27.318'i uğraksız olmak üzere 44.613 olarak gerçekleşmiştir. Bu gemilerin 5.917'si 200 metreden daha büyük olurken, 18.775 gemi geçiş sırasında kılavuz almıştır.

İstanbul Boğazı'ndan geçiş yapan gemilerin yüzde 18'ini, Çanakkale Boğazı'ndan geçiş yapan gemilerin de yüzde 20'sini tehlikeli yük taşıyan tankerler oluşturmuştur. 2012 yılı boyunca İstanbul Boğazı'ndan 9 bin 27 tanker, Çanakkale Boğazı'ndan da 8 bin 998 tanker geçiş yapmıştır. Buna göre, İstanbul Boğazı'ndan günlük ortalama 130 gemi ve 25 tehlikeli madde taşıyan tanker geçişi olurken, Çanakkale Boğazı'ndan ise günlük 123 gemi ve 25 tanker geçişi gerçekleşmiştir.

2. MONTRÖ SÖZLEŞMESİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRME

İstanbul ve Çanakkale Boğazları'ndan geçişi denetlemek amacıyla Boğazlar Komisyonunun kurulmasını, Boğazlar ve civarının askersiz hale getirilmesini 10. maddesi ile amaçlayan Lozan Boğazlar Sözleşmesi⁷ 1936'da Montrö (Montreux) Boğazlar Sözleşmesi⁸ ile değiştirilmiştir.⁹

Tamamı 29 madde, 4 ek ve 1 protokolden meydana gelen Sözleşme'nin 1. maddesinde "Boğazlar'da denizden geçiş ve gidiş-geliş (ulaşım) tam özgürlüğü" kabul edilmekte ve 2. ve 3. maddelerde de ticaret gemileri yönünden buna bağlı temel

gemi_gecis_2012_1.aspx.

⁷ Boğazlar sorunu, Lozan Barış Anlaşması'nın 23. maddesinde genel olarak yer almış olup, bu madde gereğince Lozan Barış Anlaşması'na ek olarak 24 Temmuz 1923 tarihinde yürürlüğe giren Boğazlar Mukavelenamesi imzalanmıştır. Lozan Barış Anlaşması'nın 23. maddesi şöyledir:

"Akit taraflar, Boğazlar rejimine ilişkin bugünkü tarihli yapılmış olan Sözleşme'de öngörüldüğü üzere, Çanakkale Boğazı'nda, Marmara Denizi'nde ve Karadeniz Boğazı'nda, denizden havadan, barış zamanında da, geçiş ve gidiş-geliş (ulaşım) serbestliği ilkesini kabul ve ilan etmekte görüş birliğine varmışlardır. Bu Sözleşme, Taraflar bakımından, sanki bu Antlaşma'nın içindeymiş gibi, aynı güç ve değerde olacaktır." Çeviren Seha L. Meray, Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar-Belgeler (Ankara: 1973), Takım II, cilt 2, 8.

⁸ Sözleşme, 31 Temmuz 1936 gün ve 3056 sayılı kanunla onaylanmıştır. R.G.: 5 Ağustos 1936, Sayı: 3374, Düstur: V. Tertip. C.17 Metin için bkz: Selami Kuran, *Uluslararası Deniz Hukuku* (İstanbul: Arınan Basım Yayımlarını Dağıtım Ltd. Şti), 430-444. (Erişim tarihi 10.01.2011), <http://www.turksam.org/tr/a1462.html>.

⁹ E. Aksu, *Jeopolitik Etken Olarak Tarih Boyunca Türk Boğazları'nın Önemi* (T.C. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001), 77.

şartlar, diğer bir ifade ile gemilerin geçişlerde tabi olacakları yükümlülükler belirtilmektedir.¹⁰

2.1. Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin 2'nci Maddesi:¹¹

“Sulh zamanında, ticaret gemileri, sancak ve hamule ne olursa olsun,¹² gündüz ve gece, aşağıdaki 3'üncü maddenin hükümleri mahfuz kalmak üzere, hiçbir merasime tabi olmadan Boğazlardan geçiş ve seyrisefain tam serbestîsinden müstefid olacaklardır. Bu gemiler Boğazların hiçbir limanında tevakkuf etmeksizin transit sureti ile geçtikleri takdirde Türkiye alakadar makamları tarafından cibayeti bu Mukavelenamenin 1'inci lahikasında derpiş edilen rüsum veya tekâliften başka hiçbir rüsum veya tekâlîfe tabi tutulmayacaktır.¹³ Bu rüsum veya tekâlîfin cibayetini teshil etmek için Boğazlar'dan geçecek ticaret gemileri 3'üncü maddede tasrih edilen merkezin memurlarına isimleri, tabiyetlerini, tonajlarını, gidecekleri yeri ve nereden geldiklerini bildireceklerdir.”

hükmüne amirdir.¹⁴

¹⁰ Kıyı Emniyeti, “Boğazlar Rejimine İlişkin Olarak, Montreux'de 20 Temmuz 1936'da imzalanan Sözleşme,” 21.05.2012, (Erişim tarihi 05.02.2013), <http://www.kiyiemniyeti.gov.tr/userfiles/file/mevzuat/Montreux%20Bo%C4%9Fazlar%20S%C3%B6zle%C5%9Fmesi.pdf>.

¹¹ Söz konusu Sözleşme ile Türkiye'nin Boğazlar Bölgesindeki egemenliği yalnız geçiş ve ulaştırma konusunda sınırlandırılmıştır. Türkiye'nin zabıta ve yargı yetkileri saklıdır. Montrö Sözleşmesi'nin İstanbul Boğazı'nda seyir ve çevre güvenliğini etkileyen en önemli düzenlemesi 1. maddede belirtilen “Yüksek Akid Taraflar Boğazlarda denizden geçiş ve seyrisefain serbestisi prensibini kabul ve teyid ederler” hükmü ile 2. maddede belirtilen “Kılavuzluk ve römorkaj ihtiyarî kalır” hükmüdür. Bkz. “Boğazlar Rejimi Hakkında Montreux'de 20 Temmuz 1936 Tarihinde İmza Edilen Mukavelename,” (Erişim tarihi 06.02.2013), <http://www.cevre.org.tr/Tcm/Sozlesmeler/Bogazlar.htm>.

¹² “Yükü ne olursa olsun” ibaresi gerçekten tehlike yaratır niteliktedir. Boğazlardan patlayıcı, yanıcı veya zehirli maddeler taşıyan gemiler serbestçe geçmektedir. Dolayısıyla bir kaza durumunda, İstanbul'da yaşayan insanların canını ve malını ciddi şekilde tehdit edebilecek sonuçlar doğurabilir. Bkz. Kudret Özersay, *Türk Boğazlarından Geçiş Rejimi* (Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları: 22, 1999), 106-107.

¹³ Hamule: yük; mahfuz: saklı; seyrisefain: gidiş-geliş (ulaşım); müstefid olacaklardır: yararlanacaklardır; tevakkuf: uğramak; derpiş edilen: öngörülen; rüsum veya tekâlîf: vergi veya harç. Günümüz Türkçesi metin için bkz: Montreux Sözleşmesi, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı (İstanbul: Hidrografi Yayını, 2000), 7.

¹⁴ Montrö Sözleşmesinin belirtilen veçhelerine ilişkin detaylı görüşler. Sevin Toluner, *Milletlerarası Hukuk Açısından Türkiye'nin Bazı Dış Politika Sorunları* (Genişletilmiş 2. Basım, 2004), 379-386, 387-394, 395-419 sayfaları arasında bulunabilir.

2.2. Sözleşmenin; 1'inci Lahikası;

(1) Söz konusu Lahika'nın 1'inci fıkrasında; Sözleşmenin 2'nci maddesi doğrultusunda alınacak olan harç ve vergilerin, yine aynı lahika'da belirtilen hizmetlerin ifası nedeniyle "Altın Frank"¹⁵ değerinden tahsil edilebileceği, bu tahsilâtın hiçbir sancak farkı gözetmeksizin Türk Hükümeti tarafından tatbik edileceği,

İfa edilen hizmetin mahiyetinin "Altın Frank" değerinden;

(a) Sıhhi kontrolün, 0.075,

(b) Fenerler, ışıklı şamandıralar, geçiş şamandıraları ya da başka şamandıralar için,

(i) 800 tona kadar, 0.42,

(ii) 800 tondan fazlası, 0,21,

(iii) Kurtarma hizmeti (Buna kurtarma sandalları, roket istasyonları, sis düdüklüleri, radyofarları ve keza b) fıkrasında dâhil bulunmayan ışıklı şamandıralar veya aynı türden diğer tesisat dâhil için 0.10 olacağı,

(2) 2'nci fıkrasında ise, 1'inci fıkrada belirtilen "Altın Frank" değerlerinin Boğazlar'dan iki defa geçiş için olduğu (yani Ege Denizi'nden Karadeniz'e bir geçiş ve Ege Denizi'ne dönüş seyahati veyahut Karadeniz'den Ege Denizi'ne Boğazlardan bir geçiş ve müteakiben Karadeniz'e dönüş); bununla beraber eğer ticaret gemisi azimet (gidiş, yola çıkma) seyahati için Boğazlar'a girdiği tarihten itibaren altı aydan fazla bir zaman sonra vaziyete göre, Ege Denizi'ne veya Karadeniz'e dönmek üzere Boğazlardan tekrar geçerse bu gemiden sancak farkı gözetilmeksizin yukarıda belirtilen "Altın Frank" değerindeki verginin ikinci defa alınabileceği,

(3) 3'üncü fıkrasında, bir ticaret gemisinin azimet geçişinde avdet etmeyeceğini (dönmeyeceğini) beyan etmesi durumunda, sıhhi kontrol dışında, diğer hizmetler için yukarıda arz edilen "Altın Frank" değerindeki tarifinin nısfının (yarısının) alınabileceğini,

¹⁵ Altın Frank, Montrö Sözleşmesi'nin imzalandığı yıllarda uluslararası kurallarda çoklukla uygulanan para birimi olmakla birlikte 1 Altın Frank, 22 ayar 65,5 mgr altına eşdeğer tutulmakta idi. 1973 yılında Türkiye'nin Altın Frank uygulamasını tek taraflı olarak o yılın T.C. Merkez Bankası dolar kuru ile sabitlemesi sonucu 2010 yılı sonundan itibaren Türkiye alması gereken ücretin ancak çok az bir kısmını alır duruma düşmüştür. Türkiye'nin geçiş yapan ticaret gemilerinden geçiş ücretlerini hizmetin verildiği tarihteki Altın Frank karşılığında alma hakkı bulunmaktadır. Ancak Altın Frank üzerinden ücret alma uygulamasının belli bir süre önceden uluslararası camiaya duyurularak diploması yoluyla ve belli bir zaman sürecinde yumuşak bir geçiş biçiminde yapılması gerekir. Necmettin Akten, "Altın Frank' Babayığıdı!," Erişim tarihi 05.02.2013, <http://www.persembetrotasi.com/>.

(4) 4'üncü fıkrasında, 1'inci fıkrada belirtilen ve tarif edilen ve bahse konu hizmetlerin icap ettirdiği masrafları kapatmak için lüzumlu miktardan fazla olmayacak olan vergilerin, Sözleşmenin 29'uncu maddesi¹⁶ tatbik edilmek suretiyle artırılabilir veya tamamlanabileceği, bu vergilerin tediyeye günü (ödeme günü) tarihlerindeki kambiyo fiyatına göre altın frank veya Türk parası olarak belirlenebileceği,

(5) 5'inci fıkrasında, kılavuzluk ve römorkaj (römorkörcülük, diğer bir ifade ile yedekleme) isteğe bağlıdır. Ticaret gemilerinin acentası veya kaptanın bu hizmetleri talep etmesi ve Türk makamlarınca anılan hizmetlerin yerine getirilmesi halinde ücret alınabileceği, bahse konu ihtiyari hizmetler için alınacak ücretlerin miktarının belirli dönemlerde Türk Hükümeti'nce yayımlanacağı düzenlenmektedir.

3. HÂLİHAZIRDAKİ ÜCRET UYGULAMASI

Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü tarafından 27 Temmuz 1990 tarihinde yayınlanan "Fenerler ve Tahlisiye Ücretleri Tarifesi" uyarınca;

"Ticari bir işlemde bulunsun veya bulunmasın Çanakkale veyahut İstanbul Boğazından giren veya çıkan veya kanun, tüzük ve sair mevzuata göre transitlik vasfı bozulmadan yabancı bir limandan gelip yabancı bir limana gitmek üzere Boğazlar ve Marmara Denizini, kara ile ihtilat etmeden ve herhangi bir Türk limanına uğramadan transit olarak geçen veyahut her iki Boğaz arasında veya Boğazlar dışında Türk liman veya iskelelerine giren veya çıkan veyahut herhangi bir Türk limanı sınırları içinde çalışan Türk veya yabancı bayraklı gemiler ile bu gemilerin çektikleri deniz araçları ve bunların kaptan, donatan ve acentaları"

bahse konu tarife hükümlerine tabidir.

¹⁶ Montrö Boğazlar Sözleşmesi, Madde 29: "İşbu Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden başlayarak her beş yıllık dönemin sona ermesinde, Bağlı Yüksek Taraflardan her biri, işbu Sözleşmenin bir ya da birkaç hükmünün değiştirilmesini önerme girişiminde bulunabilecektir. Bağlı Yüksek Taraflardan birince yapılacak değiştirme isteminin kabul edilebilmesi için, bu istem 14. ya da 18. maddelerin değiştirilmesini amaçlamaktaysa, başka bir Bağlı Yüksek Tarafça; başka herhangi bir maddenin değiştirilmesini amaçlamaktaysa, başka iki Bağlı Yüksek Tarafça desteklenmesi gerekir. Böylece desteklenmiş değişiklik istemi, içinde bulunulan beş yıllık dönemin sona ermesinden üç ay önce, Bağlı Yüksek Taraflardan her birine bildirilecektir. Bu bildiri, Önerilen değişikliğin niteliğini ve gerekçesini kapsayacaktır. Bu öneriler üzerinde diplomasi yoluyla bir sonuca varmak olanağı bulunamazsa Bağlı Yüksek Taraflar, bu konuda toplanacak bir konferansta kendilerini temsil ettireceklerdir. Bu konferans, ancak oybirliğiyle karar alabilecektir; 14. ve 18. maddelere ilişkin değişiklik durumları bu hükmün dışında kalmaktadır; bu durumlar için Bağlı Yüksek Tarafların dörtte üçünden oluşan bir çoğunluk yeterli olacaktır. Bu çoğunluk, Türkiye'yi de içine alarak Karadeniz kıyıdaşı Bağlı Yüksek Tarafların dörtte üçünü kapsamak üzere hesaplanacaktır."

Ücret tarifesinin “Muafiyetler” başlıklı 5’inci maddesi uyarınca; 100 tona kadar Türk Bayraklı gemiler, 300 tona kadar Türk Bayraklı balıkçı ve sünger gemileri ile tüm harp gemileri ve bilimsel araştırma ve okul gemileri fener ve tahlisiye ücretinden muaftır. Esasen Türk Bayraklı gemilere uygulanan ücretler %35 ile %45 arasında değişen oranlarda daha az olacak şekilde belirlenmiştir. Yabancı ticaret gemileri için uygulanan ücretlere ilişkin tarife tabloları aşağıda sunulmuştur.¹⁷

YABANCI TİCARET GEMİLERİNE UYGULANAN FENERLER VE TAHLİSİYE ÜCRETLERİ

A-FENERLER	Döviz	KEGM Fener ve Tahlisiye Ücret Tarifesi	
		800 N.Tona kadar	800 N.Tondan fazlası
1-Transit seferler			
Gidiş-Dönüş	\$	0,338646	0,169323
2- Çanakkale Boğazı’ndan			
Giriş	\$	0,216	0,108
Çıkış	\$	0,216	0,108
3- İstanbul Boğazı’ndan			
Giriş	\$	0,216	0,108
Çıkış	\$	0,216	0,108
4- Liman veya İskelelere			
Giriş	\$	0,192	0,096
Çıkış	\$	0,192	0,096

B-TAHLİSİYE	Döviz	Beher
		Net ton için
1-Transit seferler		
Gidiş-Dönüş	\$	0,08063
2- İstanbul Boğazı’ndan		
Giriş	\$	0,108
Çıkış	\$	0,108

Tarifeye göre, Montrö anlayışında uğraksız geçiş yapan gemiler Türk Boğazlarından birine ilk giriş tarihini izleyen günden itibaren 8 takvim günü içinde geçiş ücret(ler)ini ödemektedir. Uygulamada ücretlerin gemi acentesinden tahsili ön-

¹⁷ Kıyı Emniyeti, “Fenerler ve Tahsiliye Ücretleri Tarifesi,” 15.05.2012, (Erişim tarihi 05.02.2013), <http://www.kiyiemniyeti.gov.tr/userfiles/file/tarife.pdf>.

görüldüğünden gemi kaptanının acente atamadan geçmesi ya da geçiş sonrasında söküme gitmesi durumunda bu paranın nasıl alınacağı ciddi bir tartışma konusu olduğu açık kaynaklarda yer almaktadır.

Zira geçtiğimiz yıllarda 1200 ile 1400 adet arasında Boğaz geçişi yapan geminin ücretlerinin yargı yoluyla alınmaya çalışıldığı da açık kaynaklarda yine yer almaktadır.¹⁸ Oysa Montrö'nün kuralı açık olup, Boğaz geçişi yapan gemilerin ancak geçiş ücretlerini ödeyerek geçiş yapabileceklerini hükme bağlamıştır.

Şöyle ki, 20 Temmuz 1936'da Montrö Sözleşmesi'nde, ticaret gemileri için özde şu temel hak ve yükümlülükler öngörülmüştür:

- Sözleşmenin getirdikleri dışında herhangi bir formalite gerektirmeksizin, bayrağı ve yükleri ne olursa olsun, ticaret gemileri için gece-gündüz geçiş ve seyrüsefer tam özgürlüğü¹⁹ tanınması (madde 1 ve madde 2/1),
- Gemilerin bu serbestiye karşılık fener, tahlisiye ve patente ücreti (sağlık resmi) ödeme zorunluluğu (madde 2, paragraf 2),

Türk Boğazlarının tarafları, Boğazlardan yararlanacak gemi ile Boğazların sahibi olarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti'dir. Her iki tarafın da birbirlerine karşı hakları ve yükümlülükleri söz konusudur. Hak ve yükümlülük, birbirini bütünleyen iki kavramdır. Bir taraf için hak olan şey, diğer taraf için yükümlülük getirir ilkesinden hareketle, gemi için hak olan Türkiye Cumhuriyeti için yükümlülük, T.C. için hak olan da gemi için yükümlülük getirmektedir.

Türk Boğazlarından uğraksız geçiş yapan gemilerin yükümlülükleri Montrö Sözleşmesi'ne ve 8 Ekim 1998 tarihli Türk Boğazları Deniz Trafik Düzeni Tüzüğü²⁰ hükümlerine göre şunlardır:

a. Geçiş yapmadan önce: fener parasını yatırma, tahlisiye parasını yatırma, patente ücretini ödeme, TÜBRAP (Türk Boğazları Raporlama Sistemi) gereklerini yerine getirme (yazılı seyir planları, sözlü mevki ve çağırma noktası raporları verme).

b. Geçiş sırasında: geçişin zararsız olması,

¹⁸ Necmettin Akten, "Veresiye Boğaz Geçişi," *Deniz Haber* (Erişim tarihi 06.02.2013), <http://www.denizhaber.com.tr/Yazar/prof.-dr.-necmettin-akten/80/veresiye-bogaz-gecisi.html>.

¹⁹ Kurumahmut, *Montrö Sözleşmesi Türk Boğazları ve Karadeniz*, 61.

²⁰ 8/10/1998 karar tarihli ve 98/11860 karar sayılı "Türk Boğazları Deniz Trafik Düzeni Tüzüğü", R.G.: 06.11.1998-23515 Mükerrer, metin için bkz. <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/5193.html>, (Erişim tarihi 05.02.2013).

c. Türk Boğazlarında seyir serbestisinden yararlanacak gemiler, Sözleşmedeki ifadesiyle “..Boğazların bir limanına uğramaksızın geçerlerken..”(m.2) Sözleşme ile alınması öngörölmüş vergileri ve harçları ödeyecektir. Bu ücretler fener parası, tahlisiye ücreti ve sağlık resmidir.

Bu ücretlerin ödenmesi gemiler açısından yükümlölüktür. Zira bu ücretler seyir güvenliğini artırıcı ve can güvenliğini sağlayıcı hizmetlerden olan deniz fenerlerinden ve almetlerinden gemilerin yararlanmaları (fener hizmeti), tehlike durumunda gemideki canların kurtarılması (tahlisiye hizmeti) ve gemi mürettebatının sağlığının korunması karşılığında alınmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti de alınan bu paraları fenerlerin, tahlisiye ve sağlık istasyonlarının tutumu, iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılması için kullanmaktadır.

4. TÜRK BOĞAZLARINDAN UĞRAKSIZ GEÇİŞ YAPAN ANCAK ÜCRET ÖDEMEYEN YABANCI GEMİLERE UYGULANABİLECEK YAPTIRIMLAR

a. 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS)’nin 28’inci maddesi 2’nci fıkrası,

“Kıyı Devleti, yabancı bir geminin karasularından yaptığı yolculuk sırasında (zararsız geçiş (Gündüz, 2003, s.362) sırasında) veya yolculuk amacıyla üstlendiği veya maruz kaldığı yükümlölükler veya sorumluluklar müstesna olmak üzere, herhangi bir hukuki dava amacıyla bu gemiyi haczedemez veya tutuklayamaz”

hükmüne amirdir. Dolayısıyla, ücret dâhil yükümlölüklerini yerine getirmeyen gemiler üzerinde tutuklama yetkisi kıyı devletine BMDHS tarafından tanınmıştır.²¹

b. Bu kapsamda doktrinde kıyı devleti mahkemesinin karasularından geçen bir yabancı bandıralı gemiyi, geminin o yolculuğu sırasında veya o yolculuk dolayısıyla doğmuş alacaklardan ötürü tutuklayabileceği hususu genel kabul görmüştür. Bu alacaklar örneğin;

- (1) O sefere ait kılavuz ücreti, römorkör ücreti gibi alacaklar,
- (2) O sefere ait acentelik ücreti alacağı,
- (3) O sefere ait yük hasarından doğan borçlar,
- (4) O sefere ait balıkçı ağlarına ika edilen hasar tazminatı,

²¹ Aybay Gündüz, *Milletlerarası Hukuk* (İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 5.Baskı, 2003), 365.

- (5) O sefere ait yakıt parası borcu,
- (6) O sefere ait kanal ya da Boğaz geçiş ücreti borcu.

c. Örnek olarak sayılan bu alacaklar ve benzerleri için, alacaklının istemi üzerine kıyı devleti mahkemesinin tutuklama ya da haciz kararı verebileceği kabul edilmiş bulunmaktadır. Ancak, hâlihazırda “o sefere ait” sınırlaması tartışma konusunu oluşturmaktadır.

ç. Türk Yargı Kararlarında da, Türk Boğazlarından uğraksız geçen gemilerin tutuklanabilecekleri kabul edilmektedir. Kamu Yönetiminin (İdare'nin) Türk Boğazları'ndan uğraksız geçen gemileri Türk Boğazları Tüzüğü hükümleri uyarınca birçok kez durdurdukları da gözlemlenmiştir. Türk Boğazlarından uğraksız geçen gemilerle ilgili olarak Türk Mahkemelerinin ve Yönetiminin karar ve uygulamaları şöyle özetlenebilir;

(1) Ticaret gemilerinin Türk Boğazları'ndan ve Türk karasularından geçişleri ile ilgili olarak Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun verdiği 19.6.1978 tarihli 245 sayılı kararda gayri meşru faaliyet için kullanılan gemilerin durdurulabileceği, tutuklanabileceği, içindeki insanların cezaya çarptırılabilceği kabul edilmiştir.²²

(2) Mersin Asliye Ticaret Mahkemesi, 9.12.1994 tarihli 853 sayılı kararında;

(a) Montrö Sözleşmesi'nin yargı yetkisini ortadan kaldıran bir hüküm içermediğine,

(b)“...Boğazın İstanbul Limanı içinde kalması sebebiyle” geminin haczinin mümkün olduğuna hükmetmiştir.

(3) Kadıköy Asliye 1'inci Ticaret Mahkemesinin Esas 1999/825 sayılı dosyasıyla ilgili olarak; Deniz Trafik Kontrol Amirliğine yazdığı 22.9.1999 tarihli tezkerede: “Karar gereğince işlem yapılarak geminin transit geçmesi halinde dahi tedbir kararının uygulanarak...” ifadesinin yazılarak mahkeme kararının yerine getirilmesinin emredildiği görülmüştür.

(4) Sarıyer 1'inci Asliye Hukuk Mahkemesinin 7.4.1994 tarihli 28 Dİ sayılı kararında: “...geminin seferden men'ine, Boğazlardan geçmek istemesi halinde geçişin engellenmesi için ihtiyati tedbir konmasına...” hükmedilmiştir.

²² Anılan kararın gerekçe kısmında yer alan şu paragraf, ticaret gemilerinin Türk Boğazlarından geçiş rejiminden ne anlaşılması gerektiğini belirtmektedir:

“Ticaret gemilerinin Boğazlardan ve Türk karasularından (Uğraksız geçişleri; Montreux Anlaşması, Gümrük Yasası, Gümrük Yönetmeliği, Uluslararası Barselon Mukavele ve Nizamnamesi ve Gatt Anlaşmaları) ile düzenlenmiştir.”

d. Türk Mahkemelerinin, uğraksız geçen bir geminin tutuklanmasına karar veremeleri durumunda, gerek icra dairesinin gerek sahil güvenlik, polis, gümrük muhafaza, liman başkanlığı gibi kamu yönetimi birimlerinin mahkeme kararını duraksamasız uygulamaları gerekmektedir.

e. Türk Boğazlarından uğraksız geçen ticaret gemilerinin tutuklanmasıyla ilgili olarak özetle;

(1) Türk Boğazlarından gemilerin geçiş rejimi, kendine özgü (sui generis) rejimdir.²³

(2) Kıyı Devletinin karasularından zararsız geçiş yapan gemileri tutuklama (arrest) yetkisi sorununu konvansiyonlarla çözme çabası gereğince başarılı olamamıştır. Bugün de bu konuda tartışmalı çok alan vardır ve genel eğilim tutuklama yetkisinin daraltılması yönündedir.

(3) Kıyı Devletinin tutuklama yetkisi, Ceza Hukuku alanında daha az tartışmalıdır ve Kıyı Devletinin barışını, güvenliğini, düzenini olumsuz yönde etkileyecek geçişlerde ticaret gemileri tutuklanabilir, savaş gemileri tutuklanamaz.

(4) Türk Boğazlarından uğraksız geçen savaş gemileri tutuklanamaz; bu gemilerden Türk Boğazlarını terk etmeleri istenebilir.

(5) Türk Boğazlarından uğraksız geçiş yapan ticaret gemilerinin ya da içindeki insanların Türkiye'nin koyduğu düzeni ihlal eden, barışını ya da güvenliğini olumsuz etkileyen eylemlerinin saptanması durumunda ya da böyle eylemlerin yapılmasından kuşku duyulacak durumlarda geçen gemi yönetsel ya da yargısal bir kararla tutuklanabilir.

(6) Türk Boğazlarından uğraksız geçen gemilerin, geçiş sırasında ya da geçiş dolayısıyla doğmamış alacaklardan ötürü tutuklanmaları tartışmalıdır; ancak bu doğrultuda verilmiş Türk Yargı Kararları vardır.

Bu çerçevede Türk Boğazlarından uğraksız geçen gemilerin tutuklanmalarıyla ilgili olarak aşağıdaki gibi bazı somut örnekler verilebilir;

- Türk Boğazlarından geçecek gemiler için Montrö Sözleşmesi uyarınca ödenmesi gereken ücretlerin (resim ve harçların) ödenmemesi durumunda gemi tutuklanabilir.
- Türk Karasularından ya da iç sularından geçerken (örneğin

²³ H. Emanet, *Deniz Hakimiyetinden Dünya Hakimiyetine Giden Yolda Türk Boğazları* (İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2003), 115.

Marmara’da) balıkçı ağlarını parçalamış gemi, bu zarar dolayısıyla tutuklanabilir.

- Örneğin yükleme-boşaltma yaptığı İzmir’den aldığı yakıtın borcu dolayısıyla gemi, İzmir’den kalkıp Karadeniz’e giderken Türk Boğazlarından geçişinde tutuklanabilir. (Bu görüşe karşı itirazlar olabilir; ama baskın görüşün bu olması gerektiği değerlendirilmektedir)
- Seyri (yolalımı) Türk Boğazlarından uğraksız olarak geçmesini gerektiren gemi, Boğazlara girmeden önce: Türk iç sularında (örneğin Marmara’da); Türk karasularında veya açık denizde bir başka gemiyle çatışmışsa, bu gemi Türk Boğazlarında tutuklanabilir. [Bu tutuklama adli bir kararla olabileceği gibi, çatılan gemi bir Türk gemisiyse yönetsel (idari) bir kararla da olabilir]
- Türk Boğazlarından geçişi sırasında gemiden atılan silah kıyıdaki bir kişiyi yaralarsa gemi tutuklanır.
- Türk Boğazlarından geçişi sırasında bir gemi sürekli olarak -içinde yolalması gereken- Trafik Ayrım Düzeni (TAD) şeridi dışına taşarsa tutuklanır.²⁴
- Bayrak Devletinin diplomatik temsilcisinin gerekçeli istemi üzerine Türk Boğazlarından geçen gemi tutuklanabilir.

f. Kararların uygulanması (icrası)

Türk Mahkemelerinin, uğraksız geçen bir geminin tutuklanmasına karar vermesi durumunda bunu münasip bir teminat karşılığında yapmaları uygun olduğu ve kararı uygulayacak başlıca mercinin icra dairesi olduğu ilgililerce belirtilmektedir. Gerek icra dairesinin gerek sahil güvenlik, polis, gümrük muhafaza, liman başkanlığı gibi kamu yönetimi birimlerinin, mahkeme kararını duraksamasız uygulamalarının önemli ve gerekli olduğu değerlendirilmektedir.²⁵

5. ALTIN FRANK’IN GÜNÜMÜZ KARŞILIĞI ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

Hâlihazırda Sözleşme hükümleri çerçevesinde verilecek hizmetler karşılığı olarak alınacak vergi veya harçlar, geminin sicile kayıtlı net tonajı üzerinden hesaplanmaktadır. Bu konudaki hesaplamalarda yapılan yanlışlıkların giderilmesi maks-

²⁴ Ancak bu hüküm hâlihazırda 1998 Boğazlar Tüzüğü’nün “trafik ayırım şeritlerine uymayanlar IMO’ya bildirilir.” şeklindeki madde 21(c) hükmü ile daha hafif şekilde uygulanmaktadır.

²⁵ Gündüz Aybay, (t.y.). “Türk Boğazlarından “Uğraksız” Geçen Yabancı Bandıralı Gemilerin Tutuklanması (Arrest’i) Sorunu Hakkında Kısa Muhtıra,” 13.03.2001, (Erişim tarihi 05.02.2013), http://denizhukuku.bilgi.edu.tr/doc/turk_bogazlarindan_ugraksiz_gecen_yabanci_bandirali_gemiler.doc

diyla Prof. Dr. Tahir Çağa²⁶ yapılması gerekeni özetle;

“...Lahika-1’de Altın Frank ile tayin ve tespit edilmiş olan rüsum ve tekalifin geminin tonajına göre tespit edilecek altın gram miktarının tahakkuk günü bir gram altının serbest piyasadaki fiyatı ile çarpılmasından ibarettir...”

şeklinde ifade etmektedir.²⁷ Buna göre;

1 Altın Frank = 1 Gram Altın

1 Gram Altın = 90,717 TL

1 ABD Doları = 1,79 TL

1 Altın Frank = 50,66 ABD Doları’na tekabül ettiğini söylemek mümkündür.

Bununla birlikte Yargıtay 11’inci Hukuk Dairesinin zayi olan bir bagaja ilişkin davacının zararının hesaplanması konusunda verdiği 21 Şubat 1992 tarihli kararında²⁸ ve Varşova-Lahey Birleşik Metni’nin²⁹ 22. maddesinde bagaj zayi halinde tazminat hesabının ne şekilde yapılacağı açıklanmıştır.

Uluslararası alanda vuku bulan son derece önemli iktisadi ve mali değişimleri nazara alan Merkez Bankaları Governörleri 13 Kasım 1973 tarihinde İsviçre’de yaptıkları toplantıda altının resmi değerini kaldırmış, IMF’de Fon Governörler Kurulu’nun 30 Nisan 1976 tarihli kararı ile Fon Ana Sözleşmesini değiştirerek burada mevcut altınla ilgili hükümleri ilga etmiş ve bu arada 1.ÖÇH = 0,888671 gram altın hükmünü kaldırmıştır. Böylece uluslararası para sisteminin altınla bütün ilişkileri son bulmuştur. Fon Ana sözleşmesindeki bu değişikliklerle ilgili olarak,

“1 Nisan 1978 tarihinde yürürlüğe girmiş ve Türkiye de bu yeni ana sözleşmeyi 21.4.1978 gün 2146 sayılı kanunla onaylanmıştır. Milli paraların ve bu arada Türk Lirasının da böylece altınla olan ilişkileri tamamen kesilmiştir

²⁶ Türkiye, Prof. Tahir Çağa’nın öncülüğünde bir girişim yaparak bir ara (1982-1983 arası) Altın Frank’ın içindeki altının bugünkü gerçek değeri üzerinden geçiş ücretlerini tahsil etmeye teşebbüs etmiş ise de, bu uygulama, başta S.S.C.B. olmak üzere pek çok devletin tepkisi ile karşılaşmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tahir Çağa, “Gemilerden Altın Frank Esası Üzerinden Alınan Resimlere Dair”, 1982; Deniz Kutluk, “Hazar-Kafkas Petrolleri, Türk Boğazları, Çevresel Tehdit,” (İstanbul: TÜDAV Yayınları No:16, 2003), 171-172.

²⁷ Kurumahmut, *Montrö Sözleşmesi Türk Boğazları ve Karadeniz*, 62.

²⁸ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi E.1990/5647, K.1992/2015, (Erişim tarihi 05.02.2013), http://www.hukuki.net/ictihat/905647_11h.asp.

²⁹ Varşova-Lahey Birleşik Metni için bkz. *T.B.M.M.*, (Erişim tarihi 05.02.2013), <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0327.pdf>.

bulduğuna göre bugün artık altının tek bir fiyatı vardır ki bu fiyat da serbest piyasada oluşan fiyattır. Bu durumda Poincare Frankı ile tesbit edilmiş olan mesuliyet limitlerinin memleket parasına tahvilinde yapılacak iş, altının gramının hüküm tarihindeki serbest piyasa fiyatı -gazetelerde her gün görülmektedir- esas alınmak suretiyle bir altın Frank'ın -ki 24 ayar 0,5895 gram altına eşittir- fiyatı bulunur, bunun için bir gram altının fiyatı 0.05895 ile çarpılmak lazım ve kafidir.”

hükmü verilmiştir.

6. MONTRÖ SÖZLEŞMESİNDEKİ ALTIN FRANK UYGULAMASI İLE MEVCUT UYGULAMANIN KARŞILAŞTIRILMASI

1982 yılında Boğazlardan uğraksız geçiş yapan gemilerden alınan geçiş ücretleri Altın Frank'ın olması gereken değeri üzerine oturtulmuş ve 10 kat artırılmış, fakat gösterilen tepkiler nedeni ile uygulama geri çekilerek gemi geçişlerinden alınan ücretlerde %75,2 oranında indirimle gidilmiştir. Bu indirim ile birlikte, Türkiye Cumhuriyeti'nin Altın Frank kurunun sabitlenmesi ile 30 yılda kaybı 10 milyar doları aşmıştır.³⁰ Hâlihazırda uygulanmakta olan fener ve tahlisiye hizmet ücreti tarifesi ile Altın Frank uygulamasına geçilmesi halinde geçerli olacak tarife mukayesesini içeren tablo aşağıdadır.

FENERLER VE TAHLİSİYE ÜCRETLERİ MUKAYESE TABLOSU

A-FENERLER	Döviz	KEGM Fener ve Tahlisiye Ücret Tarifesi		ALTIN FRANK	
		800 N.Tona kadar	800 N.Tondan fazlası	800 N.Tona kadar	800 N.Tondan fazlası
1-Transit seferler					
Gidiş-Dönüş	\$	0,338646	0,169323	18,42 (55,5 kat↑)	9,22 (55,45 kat↑)

B-TAHLİSİYE	Döviz	Beher	ALTIN FRANK
		Net ton için	
1-Transit seferler			
Gidiş-Dönüş	\$	0,08063	4.392 (54,5 kat↑)

³⁰ R. Canpolat, “10 Milyar Dolar ‘Boğaz’ımıza Takıldı,” (Haftalık Kara ve Deniz Ticareti Gazetesi, 17.01.2011), 7.

Buna göre Altın Frank tarifesine geçilmesi halinde hâlihazırdaki fener ücretleri 55,5 kat, tahlisiye ücretleri ise 54,5 kat artacaktır. Türkiye'nin mevcut tarife uyarınca Türk Boğazlarından yılda 150 milyon ABD doları geçiş ücreti elde ettiği dikkate alındığında, Altın Frank tarifesine geçilmesi halinde bu rakam yaklaşık olarak 8,1 milyar ABD dolarını aşacaktır. Bazı yargı kararlarında yer alan altın frank-gram altın hesabı dikkate alınsa dahi (1 Altın frank = 0,6 gram altın) bu rakam 5 milyar ABD doları civarında olacaktır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

a. Montrö Sözleşmesi'nde yer alan hükme uygun olarak geçen gemilerin fener, tahlisiye ve patente ücretini ödemelerini sıkı bir denetime tabi tutmak ve yaptırmak, ödemeyen gemilerle ilgili işlemler yapmak, ücret(ler)i ödemeyen gemiyi gerektiğinde ödeme yapılana kadar Boğazlardan geçirmemenin Türkiye Cumhuriyeti'nin tabi hakkı olduğu,

b. Panama Kanalı'ndan yılda 1,8 milyar ABD doları, Süveyş Kanalı'ndan ise yaklaşık 5 milyar ABD doları gelir elde edildiği dikkate alındığında Türkiye'nin altın frank uygulaması ile sağlayacağı gelir artışının menfaatine olduğu kadar hakkı da olduğu, bunun için Montrö Boğazlar Sözleşmesi ve 1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin engel teşkil etmediği,³¹

c. Bununla birlikte altın frank uygulamasının Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin feshi/tadiline ilişkin tartışmaları gündeme getirebileceği,

ç. Ancak mevcut konjonktürde Türkiye'nin 1930'lar Türkiye'si olmadığı dikkate alındığında, Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin feshi/tadili durumunda yeni geçiş rejiminin tesisinde Türkiye'nin egemenlik haklarından taviz vermeyeceği, ayrıca Türkiye'nin Boğazlar ve iç su rejimi statüsünde olan Marmara Denizi'ndeki hükümler haklarını pekiştireceği mesajının diğer taraflarca kuvvetli şekilde algılanmasına imkan tanıyabileceği,

d. Yükseltilecek ücretlerden bayrağı Türk olmayan ancak donatanı Türk olan gemilerin de etkileneceği, bu uygulamanın Türk bayrağından kaçışın önünde ciddi bir engel olabileceği,

e. Ücretler nedeni ile özellikle Boğazlar yolu ile taşınan petrol ve doğal gazın boru hatları vasıtası ile taşınmasının daha tercih edilebilir bir hale gelebileceği, bu durumun ise Türkiye üzerinde yeni boru hatlarının inşasına ya da kapasite artırımına zemin hazırlayacağı,

³¹ Esasen Panama ve Süveyş Kanallarının insan yapısı "kanal" olmaları, dolayısıyla da geçiş dair uluslararası hukuk kurallarının (Montrö olmasaydı dahi) uygulandığı doğal su yolları olan boğazlardan farklı hukuki rejime tabi oldukları unutulmamalıdır.

f. Son dönemde gündeme gelen Kanal İstanbul Projesi'nin³² de, Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin sadece İstanbul Boğazı değil, Çanakkale Boğazı ve Marmara Denizi geçişlerini de kapsadığı dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiği,

g. Tüm bu değerlendirmeler muvacehesinde, Türkiye'nin Montrö Sözleşmesi hükümlerine uygun bir ücretlendirmeye geçmesinin hukuken uygun olduğu gibi, siyasi, ekonomik ve güvenlik boyutları açısından da menfaatine olacağı kıymetlendirilmektedir.

---

³² Nisan 2011 ayı içerisinde gündeme gelen proje kapsamında, Karadeniz ile Marmara Denizi arasında ve Marmara girişi Silivri'den başlayacak bir kanalın öngörüldüğü ifade edilmektedir. T.C. Başbakanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan, 14 Ocak 2013 tarihinde yapmış olduğu açıklamada; "Yüzyılın en büyük projelerinden biri için kolları sıvıyoruz" ifadesini kullanmıştır. *NTVMSNBC*, "Kanal İstanbul'da İlk Adım Atılıyor," 14.01.2013, (Erişim tarihi 05.02.2013), <http://www.ntvmsnbc.com/id/25413693/>.

KAYNAKÇA

Aksu, E. “Jeopolitik Etken olarak Tarih Boyunca Türk Boğazları’nın Önemi.” (T.C. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001).

Akten, Necmettin. “Veresiye Boğaz Geçişi.” *Deniz Haber*. (Erişim tarihi 12.02.2013), <http://www.denizhaber.com.tr/Yazar/prof.-dr.-necmettin-akten/80/veresiye-bogaz-gecisi.html>.

Akten, Necmettin. “Altın Frank’ Babayiğidi!” *Perşembe Rotası*. (Erişim tarihi 05.02.2013), http://www.persembe_rotasi.com/

Aybay, Gündüz (t.y.). “Türk Boğazlarından “Uğraksız” Geçen Yabancı Bandıralı Gemilerin Tutuklanması (Arrest’i) Sorunu Hakkında Kısa Muhtıra.” (Erişim tarihi 05.02.2013), http://denizhukuku.bilgi.edu.tr/doc/turk_bogazlarindan_ugraksiz_gecen_yabanci_bandirali_gemiler.doc,

“Boğazlar Rejimi Hakkında Montreux’de 20 Temmuz 1936 Tarihinde İmza Edilen Mukavelename.” (Erişim tarihi 06.02.2013), <http://www.cevre.org.tr/Tcm/Sozlesmeler/Bogazlar.htm>.

Canpolat, R., “10 Milyar Dolar ‘Boğaz’ımıza Takıldı.” *Haftalık Kara ve Deniz Ticareti Gazetesi*. 17.01.2011, .7. (Erişim tarihi 12.02.2013), <http://www.denizhaber.com.tr/turk-bogazlari/32471/montro-antlasma-turk-bogaz-ugraksiz-gecis-altin-frank-bakanlik-sozlesme.html>

Çağa, T. “Gemilerden Altın Frank Esası Üzerinden Alınan Resimlere Dair.” 1982.

Ece, J.N. “Atatürk’ün Türk Boğazları’ndaki Başarısı.” 2007. (Erişim tarihi 11.01.2011), S:\DR_ JALE NUR ECE-Atatürk’ün Türk Boğazları’ndaki Başarısı DenizHaber™.htm.

Emanet, H. “Deniz Hakimiyetinden Dünya Hakimiyetine Giden Yolda Türk Boğazları.” İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2003.

Enerji Port. (Erişim tarihi 12.02.2013), <http://www.enerjiport.com/2011/01/07/bakandan-altin-frank-resti/>.

Gündüz, A. “Milletlerarası Hukuk.” İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 5. Baskı, 2003.

Haber Türk. (Erişim tarihi 07.01.2011), <http://www.haberk.com/haber-Yildiz-Altin-Franki-temenni-etmiyoruz-23031/>.

Hürriyet. (Erişim tarihi 14.04.2011), <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/17648284.asp>.

Kanald. “Çılgın Proje Kanal İstanbul.” 05.02.2013, (Erişim tarihi 05.02.2013), http://emlak.kanald.com.tr/t/cilgin_proje/Kanal_Istanbulun_hafriyatıyla_ada_yapilacak/9205.aspx.

Kıyı Emniyeti. “Boğazlar Rejimine İlişkin Olarak, Montreux’da 20 Temmuz 1936’da İmzalanan Sözleşme.” 21.05.2012, (Erişim tarihi 05.02.2013), <http://www.kiyiemniyeti.gov.tr/userfiles/file/mevzuat/Montreux%20Bo%C4%9Fazlar%20S%C3%B6zleşme%20C5%9Fmesi.pdf>.

Kıyı Emniyeti. “Fenerler ve Tahsiliye Ücretleri Tarifesi.” 15.05.2012, (Erişim tarihi 05.02.2013), <http://www.kiyiemniyeti.gov.tr/userfiles/file/tarife.pdf>.

Kuran, S. “Uluslararası Deniz Hukuku.” İstanbul: Arıkan Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti, 2006, 430-444.

Kurumahmut, A. “Montrö Sözleşmesi Türk Boğazları ve Karadeniz.” İstanbul: TÜDAV yayınları No:26, 2006.

Kutluk, D. “Hazar-Kafkas Petrolleri, Türk Boğazları, Çevresel Tehdit.” İstanbul: TÜDAV Yayınları No:16, 2003.

Memleket. (Erişim tarihi 07.01.2011), <http://www.memleket.com.tr/news-detail.php?id=87930>.

Meray, S.L. “Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar-Belgeler.” Ankara: Takım II, Cilt 2, 1973.

M.F.A. (Erişim tarihi 10.01.2011), <http://ua.mfa.gov.tr/>.

Milliyet. (Erişim tarihi 07.01.2011), <http://www.milliyet.com.tr/yanker-trafigine-cozum-icin-altin-frank-kurali/ekonomi/haberdetay/08.01.2011/1336457/default>.

“Montreux Sözleşmesi.” İstanbul: Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Hidrografi Yayını, 2000.

Ntvmsnbc. “Kanal İstanbul’da İlk Adım Atılıyor.” 14.01.2013, (Erişim tarihi 05.02.2013), <http://www.ntvmsnbc.com/id/25413693/>.

Özersay, K. “Türk Boğazlarından Geçiş Rejimi.” Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları: 1999.

“Tankerler Boğazdan ‘altın frank’la geçecek!” *Radikal*. (Erişim tarihi 12.02.2013), <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1035547&Date=07.01.2011&Catego>,

T.B.M.M. (Erişim tarihi 12.02.2013), <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0327.pdf>.

Toluner, S. “Milletlerarası Hukuk Açısından Türkiye’nin Bazı Dış Politika Sorunları.” Genişletilmiş 2.Baskı. Beta Yayınları, 2004.

“Türk Boğazları Deniz Trafik Düzeni Tüzüğü.” R.G.: 06.11.1998-23515, (Erişim tarihi 12.02.2013), <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/5193.html>.

Türksam, (Erişim tarihi 12.02.2013), <http://www.turksam.org/tr/a1462.html>.

Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı. “2012 Yılı Türk Boğazları Gemi Geçiş İstatistikleri.” 05.02.2013, (Erişim tarihi 05.02.2013), https://atlantis.denizcilik.gov.tr/istatistik/gemi_gecis_2012_1.aspx.

Uluslararası Politika Akademisi. “Türkiye’nin Doğalgaz Politikası ve Enerji Güvenliği.” 09.04.2012, (Erişim tarihi 05.02.2013), <http://politikaakademisi.org/?p=585>.

Vank, M. D. “Boğazların Hukuki rejimi ve Türk Boğazları.” Ankara:US-A Yayıncılık Limited Şirketi, 1998.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi E.1990/5647, K.1992/2015, (Erişim tarihi, 11.01.2011), http://www.hukuki.net/ictihat/905647_11h.asp.

İran Nükleer Krizinin Türkiye'ye Olası Etkileri

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI, Bilgehan EMEKLİER

İran nükleer krizi, 2002 yılından bu yana uluslararası gündemdeki önceliğini ve önemini korumaktadır. Nükleer kriz, İran'ın hem Türkiye'nin sınır komşusu olması hem de bölge jeopolitiğinin stratejik aktörü olması bakımından Türkiye'yi yakından ilgilendirmektedir. Bu nedenle Türkiye, krizin doğrudan tarafı olmasa da son iki yılda oynadığı arabuluculuk rolü ile sorunun.

barışçıl çözümünde yoğun çaba harcamakta, bu konuda kapasitesinin tüm imkânlarını kullanmaktadır. Krizin doğrudan tarafları olan İran ile ABD ve AB arasındaki iletişim ve diplomatik arayışların çıkmaza girdiği dönemlerde Türk karar mercilerinin krizin diplomatik yöntemlerle çözülmesine çalışılmasında aktif rol üstlenmesi, müzakerelerin sürdürülebilirliği açısından önem arz etmektedir.

Mayıs 2012 | 36 Sayfa

Musa Qasimli, Turkey-USSR: From Coup d'état to Collapse. 1980-1991 (Moscow: Insan Publishing House, 2010) 416 pp. ISBN 978-5-85840-018-9 (Russian)

Alexander KORNILOV *

Serious books on Soviet-Turkish relations are still numbered and it is always very interesting to know that a new monograph devoted to the subject is written and published. This is such a case with the much lauded book written by Baku Professor and Azerbaijan Parliament Deputy, Musa Qasimli. The late professor Vitaliy Sheremet, Nicolay Kireyev, and Dr. Fatih Özbay — along with some others — can be named as long-time researchers and relations of the respective countries involved in the research process.

Prof. Dr. Qasimli is well-renowned within the Azerbaijani historiography and historical research circles. He is the author of numerous books and articles pertaining to 20th century Soviet-Turkish relations, has written on the dynamics of the 1920-1922 Turkish-Azerbaijani relations, and is an expert on the 1920-1945 Azerbaijani struggle for national independence. He has devoted some of his works to the study of senior Aliyev's policies in pre and post-Soviet Azerbaijan.

Qasimli examined primary sources for his book; he specifically focused on documents which had never been published before. Kept away for many years with top secret seals, the archives of Azerbaijan, Turkey, Russia, and Georgia have now become accessible due to the tireless efforts of Qasimli. In particular, Qasimli used rare materials from the state archives of the Azerbaijani Republic: the political archives of the presidential administration, the archives of the Ministry of National Security, and the foreign policy archives of the Russian Ministry for Foreign Affairs. With regard to Turkish archives, Qasimli referenced primary sources of the governmental state archives, the National Assembly archives and library, and the archives of the Anadolu Agency. In order to attain a more balanced and objective sample of the Soviet-Turkish historical case, Qasimli traveled to the United States (U.S.) where he continued his research in the national security archives, the George Washington University archives and at the U.S. Library of Congress. Moreover, he was able to successfully obtain much needed materials from Georgian libraries and archives.

Chapters of Qasimli's book are well written and his passionate interest with the topic is clearly reflected with the way he articulates his words. It is a book thoroughly well written by a professional and well-experienced historical scholar. Qa-

---

*Professor of International Relations, Nizhniy Novgorod State University, Russia.
e-mail: kotva64@mail.ru

simli begins his first chapter with how the Soviet Union sought a strategic warm seas access and consequences this entailed for Turkey. Russian audiences would be interested to know that Turkey not only suffered severely due to an economic crisis, but also from the effects of terror attacks both during and after the Suleyman Demirel government and the 1980 coup. The second chapter informs the audience of the changes in Soviet-Turkish relations that took place as a result of the 1980 coup. Qasimli is convinced that bilateral relations between the two states experienced a difficult period of a new Cold War as West-East relations demonstrated at the grand level.

The death of Leonid Brezhnev in 1982 brought about changes in Soviet leadership. Normalization of Soviet-Turkish relations, Qasimli asserts, started with an official visit by the then Turkish Foreign Minister İlder Türkmen to the Union of Soviet Socialist Republics (USSR) in 1982. With this visit the proverbial ‘ice’ began to melt. Both sides were interested in discussing and moving in the direction of settlement with regard to issues straining their bilateral relations. It is important to note here that details of İlder Türkmen’s visit to the USSR and his biography, along with his colleagues’ notes of him, could be found at the Turkish Ministry of Foreign Affairs segment of the book. Despite the thaw in relations, the USSR did not cease in its efforts to attain its geopolitical goal of obtaining a strategic access to the Mediterranean Sea. Qasimli’s book details the efforts of the USSR and its support of leftist/Communist and nationalist parties of the region, including such Cypriote and Armenian factions. Turkey — a staunch NATO ally — continued to pursue a pro-Western foreign policy. These strategic trends narrowed the field of Soviet-Turkish cooperation.

The Ankara visit of the Soviet Premier Nicolay Tikhonov in 1984 and its importance are discussed by Qasimli. After conducting intense talks with the Turkish prime minister of the time, Turgut Özal, the two leaders signed the Long-Term Program of Economic, Trade and Scientific Cooperation for the years 1986-1996. This visit proved that Premier Özal espoused a very pragmatic approach towards the development of state ties with the USSR. The Soviet leader Tikhonov also espoused such a view and practice and relations prospered because of it.

Chapter 7 of the book is devoted to Gorbachev’s ascent to power. Mikhail Gorbachev is widely known for his so-called ‘New Thinking’ in international relations and for his famous Perestroika. Nevertheless, Qasimli describes the new Soviet leader as a destroyer of old schemes and approaches, including traditional wisdoms. According to Qasimli, Gorbachev heeded advisors who espoused negative and suspicious views of Turkish foreign policy. Despite some controversial statements by the author, the audience discovers a curious panorama of power struggle inside the Kremlin. One of the outstanding participants of the struggle was Heydar Aliyev, the future president of independent Azerbaijani Republic.

Aliyev, according to Qasimli, did his best to maintain the balance of power/approaches and sided with decision-makers who preferred to develop relations with Turkey for mutual benefits sake. At the same time the audience can agree with the author in that both super-powers – the United States and the Soviet Union – toyed with Turkey and benefitted from this, if not outright exploiting it.

The most interesting part of the book is the historic description of the visit Prime Minister Özal conducted to the USSR in 1986. Qasimli's detailed analysis of the event and demonstration of the event's importance exemplifies Turkish attitudes to the development of relations with the USSR at the time. Prime Minister Özal believed in a set of views regarding cooperation with the Soviets. First, good relations were needed with Turkey's northern mighty neighbor for national security's sake. Second, it was the delicate geographical location of Turkey that dictated the policy of balance between NATO and Warsaw Pact states. Qasimli characterizes this latter point with the term 'maneuver' and states that Turkish diplomacy of the period skillfully conducted this balancing policy. Lastly, Özal was anxious of rapprochement with the USSR while Greece and status of Cyprus presented problems. That is why cooperation with USSR was such an imperative for Özal and his government. When Qasimli states the extent of pragmatism in bilateral relations, he does not mean with this that the leaders of the two states ignored difficult issues to discuss. Turkey elicited the USSR to curtail Armenian influence and pressure the Bulgarians in order to implore them to cease the oppression of the Turks located in Bulgaria. The USSR, in return, demanded from Turkey to reconsider its NATO policy in the Black and Mediterranean Seas.

The 1986 USSR visit of Prime Minister Özal was successful if one is to accept the official narrative of it. However, this was not the case with regard to personal relations. Özal was ill treated, argues Qasimli; Gorbachev did not devote his time to meet the Turkish Prime Minister. Regardless, however, this could be symptomatic of another factor. The reason of this cold reception was not because of Gorbachev's deliberate policy towards Turkey, but lay more so with the weak foreign policy qualifications of the USSR Secretary-General of the Communist Party. In this regard, Gorbachev did not understand and/or accurately conceive of the importance and potential of many countries in the 1980s world — especially that of Turkey. Furthermore, the Soviet leader was advised by a staff that was focused on Western foreign policy orientation and did not take 'oriental' countries much into account.

Qasimli's book is full of new and sometimes extraordinary facts of contemporary foreign policy events in Turkey. The audience is given the opportunity to acquaint with many outstanding and influential personalities of the 1980s Turkey. These include generals, politicians and diplomats: Süleyman Demirel, Kenan Evren, Bülent Ulusu, İlder Türkmen, Vahit Halefoğlu, Kurtcebe Alptemoçin, among oth-

ers. Qasimli's book is supported by a solid bibliography and index of names. Qasimli has demonstrated a very high level of research and has conducted an excellent historical method of document analysis and of oral history. At times a member of the book's audience may pay attention to a marvelous fact that has no written basis or source. This means that Qasimli had found and asked living witness or participant of the event in question. Such personages could be politicians, assistants or interpreters of negotiations or they could be the foreign minister or even a president or prime minister of the countries in question. While there can be no doubt that oral accounts need to be tested, Qasimli has right to use his own interview materials for his text and he bears the responsibility for his data. An important fact to remember is that some of these sources — no matter if in Turkey, Russia, Azerbaijan or elsewhere — asked to remain anonymous because they are or once were important public servants.

In his conclusion, Qasimli stresses two periods of Soviet-Turkish relations within the period of 1979-1991. He suggests dividing this period into two sub-periods: 1979-1982 as the first stage and 1982-1991 as the second. If the first sub-period was marked by so called "new Cold War", the second sub-period was followed by a step-by-step thaw in relations between the two countries.

Although both countries were divided by Cold War stereotypes and policies, Soviet and Turkish leaders managed to conduct pragmatic politics and achieved solutions to a variety of common threats and problems. After the USSR disintegrated, its succeeding state — Russia — lost some of its Black Sea and regional strategic positions. The opposite was the case with Turkey and it became a significant regional power in the Balkans, Black Sea, Transcaucasia and Central Asian regions. Turkey and Russia both need each other and are capable in contributing to peace and cooperation in the world. The friendship between the peoples of Russia, Turkey and Azerbaijan can be thusly sustained. Qasimli reminds his audience and calls upon them to learn from the lessons of modern history so that they can avoid making the same tragic mistakes in future.

Musa Qasimli, USSR-Turkey: From Normalization of Relations till the New Cold War 1960-1979 (Moscow: Insan Publishing House, 2008) 576 pp. ISBN: 978-5-85840-008-0 (Russian)

Alexander KORNILOV *

Soviet-Turkish relations began to normalize in the 1960s after a gloomy period of strong Cold War competition in the Black Sea and the surrounding region. The development of bilateral relations between these states in the 1960-1979 period is the review subject of the book written by Azerbaijani Professor Musa Qasimli. Qasimli is a well-known specialist on Turkey, the Union of Soviet Socialist Republics (USSR) and Azerbaijani foreign policy. Qasimli is a prolific author and pens many very interesting and intriguing monographs and articles all which are widely published around the world.

Qasimli's book is based on original, often rare unpublished foreign policy documents of the USSR, Turkey, United States (U.S.) and Great Britain. Qasimli worked hard and for a long time in various archival institutions of Azerbaijan, the U.S., Russia, Georgia and Turkey in order to create a forceful and convincing documentary base for his serious research work. High quality sources combined with a talent of storyteller make the book text highly interesting and attractive to read.

In the beginning Qasimli provides a general historical view of the bilateral relations. He traces the history of relations starting from the rebellious Lenin period and the October coup in Petrograd. Founders of the new states—Lenin and Atatürk—managed to lay the basis of two-pronged cooperation for the long term perspective and this basis was more pragmatic and less so ideological.

This historical account is followed by an analysis of the principal factors that influenced the normalization of Soviet-Turkish relations after the World War II. Qasimli believes that the following factors impacted relations: Turkish-U.S military cooperation, Eurasian geographical location of the USSR and Turkey, the Soviet intention to make its economy export-oriented, and a system crisis within the international socialist camp of states. The Cuban missile crisis, China and Cyprus factors, as well as Soviet support of leftist/nationalist movements in the Middle East and in the Balkans, also urged and stimulated the two states towards closer relations. Playing a role in this was the so-called 1964 quiet coup in Moscow when Communist leader Nikita Khrushchev was replaced by an authoritative party organizer and administrator, Leonid Brezhnev.

---

*Professor of International Relations, Nizhny Novgorod State University, Russia.
e-mail: kotva64@mail.ru

The multilateral foreign policy of Turkey was the next factor influencing rapprochement. The political elite and generals of Turkey felt an extreme necessity for improving the two states' relations. As in its Ottoman past, Turkish diplomacy faced a serious challenge; a challenge to further foreign relations and of diplomatic maneuverability. The art of outstanding diplomatic maneuver served as a reliable tool—if not an undisputable advantage and asset—for Ankara did not wish to strain its relations with either NATO or the Warsaw Pact states.

Qasimli's book provides a thorough perspective into the workings of the Soviet-Turkish relations and the subsequent mutual visits of state officials. Qasimli's close attention to details on important developments, such as Nicolai Podgorny's state visit to Turkey, the visits Soviet Foreign Minister Andrei Gromyko and Turkish Prime Minister Suat Ürgüplü, and the first visit of the Soviet Premier Alexei Kosygin, are all very well documented and discussed in the book.

A new era of cooperation between the states began with the first visit of a Turkish President, in this case Cevdet Sunay, to the USSR in 1969. The two sides discussed key issues and problems pertaining to bilateral and multilateral relations. Ankara and Moscow's relations improved and Qasimli adds that agreements on trade and industry were signed and these concluded the period of severe crisis for they commenced a period of mutual trust. Soviet-Turkish negotiations became an integral part of the global process of Détente.

The 1969 Sunay visit provided an impetus to all spheres of the bilateral relations. Qasimli's book contains rare and, to some extent, unique facts on Soviet Azerbaijan and its role in reinforcing Turkish-Soviet cooperation. After the Sunay visit, Soviet Azerbaijan—granted permission from Moscow—took part in the 1970 İzmir International Fair. The fair pavilion of Azerbaijan demonstrated its achievements in the fields of culture, education, and industry. It also showcased its national film and literary achievements. Artists and scientists from Soviet Azerbaijan visited Turkey as guests of the fair and Azerbaijan's participation was thus a meaningful event for Soviet-Turkish relations. Qasimli stresses that Soviet Azerbaijan played a bridging role in moving two countries closer.

However, the Cold War was reanimated at the end of the 1970s. Tension at the international and West-East competition level prevailed over the normalization trend. Suspicions continued to trouble relations. Factors that prevented the development of cooperation remained while clandestine conflicts between the two states continued. The Soviet invasion of Afghanistan and the deployment of U.S. Pershing II missiles in Western Europe worsened the situation.

A well trained historian, Qasimli very often pays attention to details and small

facts of historical events. For example, Qasimli discusses in detail an important Ankara press conference given by the former Turkish Prime Minister Bülent Ecevit. Two Soviet reporters of Azerbaijani origin who worked for the TASS Agency were present at this conference. Ecevit was known to be a very poet and an expert on journalism. During the conference, Ecevit alluded to a Turkish proverb but was, however, interrupted by a Soviet reporter, Ikhsan Mustafayev. Mustafayev pointed out Ecevit's error and offered a correct pronunciation of the same proverb. The poet Ecevit won over the premier minister Ecevit and responded, "You are right, Ikhsan bey" and then repeated the proverb correctly. After this occasion and when Ecevit held a press conference again, he asked Mustafayev, "Is my pronunciation correct, Ikhsan bey?" to which Mustafayev always replied, "You are right, Mr. Prime Minister". The allegory exemplifies, above all, that Soviet reporters and diplomats were prepared excellently for their service in Turkey. Secondly, Qasimli discusses the quality of the Soviet media and embassy officers used by the famous KGB and how this secret organization worked professionally. Lastly, the audience is presented the wise reaction of the Turkish prime minister and how he appreciated knowledge in the field of literature.

Qasimli's research approach and descriptive method is of the highest standards and warrants a great deal of respect. Every visit and every important negotiation meeting is told with a uniform descriptive method. Take, for example, the official 1972 Turkey visit of the Chairman of the USSR Supreme Council, Nicolai Podgorny. Qasimli details the staff of the Soviet delegation and describes the main events of the visit. Then Qasimli informs the audience of the Diplomatic Protocol peculiarities which surrounded the visit. It is very interesting to read about the political contents of Nicolai Podgorny and Turkish President Cevdet Sunay's meeting: topics on the security in Europe, the Cyprus Question, the near and Middle East, and on bilateral Soviet-Turkish relations. The visit functioned as a so-called 'cultural program'; Soviet guests visited famous and symbolic sites of Turkey history and statehood, Turkish theatres, industries, hospitals and institutions of higher education. The visit was concluded with the signing of inter-state treaties. What cannot be forgotten is the fact that only Podgorny formally held the status as the head of the Soviet State and possessed the legal right to sign international documents, while Leonid Brezhnev — the Secretary-General of the Communist Party of the USSR and actual state leader — did not.

Qasimli pays special attention to the secret war the USSR and Turkey waged against one another. One of the subchapters of the book is entitled, "Soviet illegal activities in Turkey" and another is, "Secret activities of Turkey in the USSR". Qasimli was able to refer to declassified documents and memoirs and proved that both countries were suspicious towards each other. Both Soviet and Turkish special services supported their proxy allies; for the Soviets they were the Greeks, Cypriots, Armenians, Bulgarians and some other Communist forces. Turkey, in

return, expanded its influence among the Turkic populated regions of the USSR and furthered NATO's interests in the Black Sea and the Middle East. Moscow was especially concerned of the possible impact the Azerbaijani emigration organizations had and the role Turkey could play with regard on the situation in Soviet Azerbaijan.

Although not all of the judgments and conclusions of the book can be agreed with, one must nevertheless, acknowledge the research of Qasimli as 'well-balanced'. Supporting this conclusion could be the story of how Prime Minister Ecevit spoke at a NATO summit in May 1978. Only a few know the intense discussion that took place at this summit held in the United States. U.S. President Jimmy Carter insisted on the necessity to resist the increased military power of the Soviet Union and argued in favor of building up NATO's military power. Ecevit proposed the complete opposite policy and offered a set of different ideas. According to Ecevit, the two world systems had to converge, become closer and maintain constant political dialogue. Ecevit proposed to create a reliable system of security in Europe by ceasing the unnecessary competition between the blocs. In other words, Ecevit possibly saw the coming of the new Cold War and felt a degree of concern and despair and wished to prevent the outbreak of new conflicts in the world. In this sense, he was neither pro nor anti-Soviet. He was loyal to Turkish obligations and responsible of NATO affairs. However, Ecevit sided with the supporters of balanced policy in relation to the USSR and told his colleagues that the Soviet Union did not pose real a danger to Turkey. Some commentators and analytical experts considered Turkey under Ecevit could advance its political-military cooperation with the Soviet Union. The Carter Administration was greatly embarrassed by this policy shift or even by the possibility of such a shift. President Carter labored to dissuade his Turkish colleague from developing a close cooperation with the USSR. Ecevit ultimately agreed with Carter and signed the 1978 NATO final agreement.

Qasimli maintains an objective position of analysis of both Turkish and Soviet policies. Qasimli's book definitely serves contemporary and future historians/international relations students whom wish to conduct objective research on Turkish and USSR foreign policy. This book offers a new perspective to Russian readers; they will know about the bright and gifted Soviet/Turkish diplomats and politicians. These people achieved the impossible during the Cold War and brought about the period of friendly Soviet-Turkish/Azerbaijani-Turkish relations.

David Harvey, Sermaye Muamması: Kapitalizmin Krizleri
(İstanbul: Sel Yayıncılık, 2012) 307 Sayfa. ISBN: 978-975-570-567-5

Türkan BUDAK*

Graduate Center of the City University’de antropoloji profesörü olan David Harvey, özellikle neoliberal kapitalizmin eleştirisini yaptığı çalışmaları ile beşeri bilimler alanında dünyada en çok atf yapılan sosyal bilimcilerden biridir. Yazar kapitalizmin eleştirisini yaptığı eserlerinde sosyal sınıf bilinci ve Marksist mücadelenin önemini vurgulamaktadır. 2009 yılında New York’ta *The Enigma of Capital* adı ile yayınlanan eserde de yazar bu eleştirilerine devam etmekte ve sermayenin toplumlar üzerindeki tahakkümünün ancak sosyal sınıf bilincinin gelişmesiyle ortadan kaldırılabileceğini ileri sürmektedir. Sungur Savran tarafından 2012 yılında *Sermaye Muamması: Kapitalizmin Krizleri* adı ile Türkçeye çevrilen kitap sekiz alt başlıktan oluşmaktadır. Kitap kapitalizmin işleyişi adına okuyucuya bir yol gösterirken sermaye akışının da nasıl bir olgu olduğunu derinlemesine irdelemektedir.

Kitabın temel amaçlardan bir tanesi de sermaye akışının doğasını ve kriz eğilimli yapısını gözler önüne sermeye çalışmaktır. Kapitalizm kriz eğilimli bir yapıya sahip olduğu halde 2008 krizinin öngörülemediği olmasını eleştiren Harvey, makaleler, raporlar ve öngörüler yığını altına gömülmüş olan sermaye konusu hakkında sistemik bir kavrayış geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Aynı zamanda yazar ortaya koyduğu örneklerle okuyucuyu sermaye akışının mantığını ve iç çelişkilerini anlamaya davet etmektedir.

Sermayeyi “daha fazla paranın peşinde olduğu süreç”¹ olarak tanımlayan ve sermayenin her sene %3 büyüme gerekliliğini vurgulayan yazar, sermaye akışının sürekliliğinde meydana gelebilecek kesintinin sermayenin değerini yitirmesine neden olabileceğini, bu durumun ise krize yol açabileceğini belirtmektedir. O nedenle sermayenin dolaşımının canlılığını yitirmesine neden olabilecek etkenlere ve sermaye akışının sürekliliğini sekteye uğratabilecek engellere dikkat çekmektedir. Harvey, bu analizi ile sermaye akışının önündeki bir engeli aşmaya çalışırken başka bir engelle karşılaştığını, kapitalizmin kriz eğilimlerini çözmediğini, genellikle krizlerini bir sorundan bir başkasına taşıyarak ertelediğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda 1970’lerde sermayenin ucuz işgücü sağlamak için örgütlü işgücü üzerine yaptığı saldırıların neticede bir talep eksikliği sorununa yol açmasını örnek göstermektedir. Söz konusu engelin giderilmesi amacıyla kredi araçlarının devreye sokulduğunu bu durumun ise ülkeleri borç sarmalı içerisine

*Araştırma Asistanı, BİLGESAM / Yıldız Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi.
e-posta: turkann.budakk@gmail.com

¹ David Harvey, *Sermaye Muamması* (İstanbul: Sel Yayıncılık, 2012), 50.

çektğini ve dolayısıyla çözüm için sunulan araca karşı güven problemi yarattığını ifade etmektedir.

Yazar teknolojik ve organizasyonel biçimler; toplumsal biçimler, kurumsal ve idari düzenlemeler, üretim ve emek süreçleri, doğa ile ilişkiler, günlük hayatın ve türün yeniden üretimi ve dünyanın zihinsel kavrayışları olmak üzere hiçbiri birbirinden üstün olmayan fakat birbiriyle etkileşim içerisinde olan yedi farklı faaliyet alanı belirtmektedir. Harvey bu alanları kapitalizmin kendi mantığı doğrultusunda programlamakta ve alanlardan herhangi birinde çıkabilecek bir engelin sermayenin birikiminde kesintiye yol açabileceğini ifade etmektedir.

Harvey'in dikkat çekmeye çalıştığı bir başka unsur ise, sermaye birikiminin coğrafi alanla olan ilişkisidir. Kapitalizmin coğrafya üzerine her zaman hâkim olma arzusu olduğunu vurgulayan Harvey, rekabet içinde ve sürekli kâr etme arzusu sergilediğini düşünen sermayenin, bu isteğini gerçekleştirmede kendisi için en iyi olanağa sahip olan yerlere uzanma talebi taşıdığını belirtmektedir. Ayrıca yazar kitabında coğrafi alan ile sermaye ilişkisi başlığı altında kentsel mekânların sermaye fazlasını emme konusundaki rolüne de değinmektedir. Kentin yeniden yapılanmasının sermaye fazlasının emilmesi noktasında önemli bir rol oynadığını belirtirken, bu mekânların getirdiği yeni olanaklar sayesinde kâr elde edilebilecek yeni alanların oluşacağına dikkat çekmektedir.

Yazar, Sermayenin devamlı birikimini sağlamak konusunda engelle karşılaştığında daima kendine bir çıkış arayışı içerisine girdiğini, krizlerin irrasyonel rasyoneleştiriciler olarak fonksiyon gördüğü bir ortamda bu sistemin yarattığı irrasyonelliklerin mağdurunun halk olduğunu söylemektedir. Kitabın sayfaları arasında yazar bir alternatif arayışına girmekte ve yoksunlar/mülsüzlerle birlikte farklı gruplardan oluşan antikapitalist devrimci hareketin oluşması gerektiğine işaret etmektedir. Antikapitalist devrimci hareketin hangi faaliyet alanında ortaya çıkabileceğini sorgulama uğraşında olan Harvey, maalesef kitapta bu konuya somut bir öneri getirememektedir.

Harvey'in sermaye akışının mantığı ve kapitalizmin kriz eğilimli yapısının anlaşılması doğrultusunda sunduğu analizlerin geçerli niteliğe sahip olabileceği düşünülebilir. Yazar kentlerin sermaye fazlasının emilmesindeki rollerine dikkat çekerken, İkinci İmparatorluk Dönemi Fransa'sı ve 1940'lar Amerika'sından sunduğu örnekler ile bu stratejinin hala devam ettiğini göstermeye çalışmaktadır. Günümüzde kentsel dönüşüm adı altında yapılan yıkımların da sermaye fazlasının eritilmesi amacını taşıdığı ve bu tür yöntemler ile sermayenin mevcut krizlerini erteleme yoluna başvurduğu iddia edilebilir. Reklamlarda sürekli insanların refahını, huzurunu, rahatını düşünerek tasarlandığı söylenen yerleşim alanlarının gerçekte sermayenin refahına hizmet ettikleri söylenebilir. Harvey'in kitabında verdiği örneklerden de görülebileceği gibi şehrin merkezi dışında oluşturulan

yeni yerleşim mekânları bir taraftan sermaye fazlası sorununun çözümü için yeni merciler oluştururken, diğer taraftan da sermayenin geniş kârlar elde edebileceği olanakları harekete geçirmektedir.

Harvey'in *Sermaye Muamması*'nda kapitalizmin işleyişi doğrultusunda kurguladığı faaliyet alanlarının günümüz neoliberal kapitalizminin işleyiş mantığında da açık bir şekilde vücut bulduğu görülmektedir. Ayrıca Harvey kitabında bugünkü neoliberal kapitalizmin esnek çalışmayı yaygınlaştırmasını; emek gücünü sert bir şekilde kırmaya çalışmasını, teknokratlarca yönetilen kurumsal yapılar oluşturmasını, toplumsal kapitalizmi çıkarı doğrultusunda kurgulamasını ve yeni zihinsel kavrayışlar biçimlendirmeye çalışmasını daha rahat işleyebilmesi için faaliyet alanlarını kendi isteği doğrultusunda kurguladığının en net yansımaları olarak sunmaktadır.

Peki, böyle bir durumda antikapitalist devrimci hareket hangi faaliyet alanından başlamalıdır? Harvey'in "...finansal sisteme, bankacılık sistemine, devlet ile finans arasındaki bağa ve özel mülkiyet haklarının gücüne ilişkin ne yapmak gerektiği konusu, alışıldık düşünce tarzının dışına çıkılmaksızın ele alınamaz"² şeklindeki ifadesini antikapitalist devrimci hareketin ancak zihinsel kavrayışlarda meydana gelebilecek bir değişiklikte doğabileceği şeklinde anlamak mümkündür. Bu doğrultuda kitapta neoliberal kapitalizmin kuşattığı zihinsel kavrayışlarda yaşanacak bir dönüşümün antikapitalist devrimci harekete kaynaklık edecek en önemli etkenlerden biri olduğu ileri sürülmektedir. Fakat okuyucu anti-kapitalist devrimci hareketin hangi faaliyet alanından başlayacağı üzerine tatmin edici bir cevap alamamaktadır.

Harvey bu çalışmasında sunduğu analizler ile sermaye akışının mantığının açık bir şekilde kavranmasına yardım etmektedir. Ayrıca analizlerinin geçerliliği, günümüz koşullarının daha iyi okunmasına imkân sağlamaktadır. Kapitalizmin işleyişini net bir şekilde anlatan bu kitap sermayenin işleyişi üzerine bilgi edinmek isteyenler için temel kaynaklardan biri olarak nitelendirilebilir.

² A.g.e., 244.

Türkiye'nin Vizyonu Temel Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Doç. Dr. Atilla SANDIKLI

Bu kitap Türkiye'nin Vizyonunu ortaya koyan, uluslararası sistemi ve bölgesel gelişmeleri değerlendiren, vizyona uygun olarak Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya ile ilişkilerin sağlıklı bir şekilde geliştirilmesi, bölgede barış ve istikrarın yerleştirilmesi, terörün önlenmesi, Türkiye'nin daha çağdaş bir yapıya kavuşturulması ve milletin var olan dinamiklerinin harekete geçirilebilmesi için mevcut sorunları ortaya koyan ve bu sorunlara çeşitli çözüm önerileri geliştiren bir kitaptır.

Türkiye'nin vizyonu: Türkiye Cumhuriyeti'ni çağdaş uygarlık düzeyini belirleyen değerleri üreten, huzurlu, güvenli, müreffeh ve örnek bir ülke mertebesine yükeltmektir. Bu vizyon ideolojilerin tutuculuğundan uzak dinamik bir vizyondur ve hızla değişen dünyamızda milletimize rehber olmaktadır. Çağdaş değerler kapsamında çoğulcu demokrasiyi, insan haklarına saygıyı, hukukun üstünlüğünü ve geçirilen evrim sonunda ulaşılan ve benimsenen sosyal ve yasal hayat biçiminin geliştirilerek sürdürülmesini hedeflemektedir. Ayrıca ekonominin serbest piyasa prensipleri ve istikrar içinde büyümesini, dünya ile entegre hale getirilmesini ve refahın tabana yayılmasını gerektirmektedir. Devletin bekasını, bölünmez bütünlüğünü, Cumhuriyetin korunmasını, milli gücümüzün geliştirilmesini, menfaat ve değerler birliğine sahip olduğumuz ülkelerle dayanışma ve işbirliği içinde bulunulmasını, ülke, bölge ve dünya barışını esas almaktadır.

© 2008 | 351 Sayfa | ISBN: 978-605-89672-0-5

Levent Yılmaz, Modern Zamanın Tarihi: Batı'da Yeni'nin Değer Haline Gelişi (İstanbul: Metis Yayınları, 2010) 272 sayfa, ISBN: 978-975-342-742-5

Bekir ÜNAL *

Levent Yılmaz'ın on iki yıl gibi uzun sayılabilecek bir zaman zarfında yazdığı ve Paris Sosyal Bilimler Yüksekokulu'nda (EHES) savunduğu doktora tezi *La Querelle des Modernes. Temps, nouveauté et histoire à travers la Querelle des Anciens et des Modernes* Fransa'nın en prestijli yayın evlerinden birisi olan Gallimard Yayınları tarafından 2004 yılında *Le Temps Moderne* adıyla yayımlanmıştır. İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde Tarih bölümünün başında olan Levent Yılmaz'ın uzun ve detaylı bir akademik çalışmadan ince ve kolay okunan bir kitaba dönüştürdüğü tezi, *Modern Zamanın Tarihi: Batı'da Yeninin Değer Haline Gelişi* adıyla Metis Yayınları tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Kitap tam da alt başlığının gerektirdiği gibi, modern zamanların varlığa gelişinin zamansallık algısının değişimi üzerine kurulu olduğunu ve 'yeni' denen değeri nasıl yüceltmeye başladığını dönemin zaman algısını ihmal etmeden analiz etmeye çalışmaktadır.

Günümüzde ne anlama geldiğinden şüphe duyulmayan kavramların başında 'modern olmak' gelmektedir. *Modern Zamanın Tarihi*, Türk ulusal tarih anlatımının, Batılılaşmayla bir referans noktası olarak ilgilendiği için görmezden geldiği bir kavram olan modernliğin tarihini ve kökenlerini anlatmaya çalışmaktadır. Levent Yılmaz herkesin bildiğini sandığı Batı'nın tarihini ve kendisini nasıl 'Batı' olarak inşa ettiğini detaylı bir şekilde ele almaktadır. Kitapta Türkiye'nin hedef olarak seçip kabul ettiği tüm değerlerin nasıl birer 'değer' haline geldiğini tarihsel arka plan ile anlatmaktadır. Yılmaz, tarihsellik anlayışının değiştiğini ve değişen bu olgunun eskiler (Antik Yunan ve Roma'nın tanrıları, mitleri, filozofları, bilginleri ve bunları yüceltenler) ile modernler (yaşadıkları dönemden etkilenen, şimdiki zamanı merkeze alarak mükemmeliyete doğru evrilen, çizgisel bir gelecek ve tarihsellik tasarlamış yeniler) gibi iki tanımlamayı doğurduğu için bir 'tarihi' olduğunu iddia etmektedir.

Moder Zamanın Tarihi, 1687 yılında Charles Perrault'nun "eskiler" ile kendisinin yaşadığı dönemi kıyasladığı *Büyük Louis'nin Yüzyılı* şiirini Fransız Akademisi'nde okumasının ardından başlayan tartışmaların odağındaki Racine, Perrault, Petrarca, Dante, Erasmus, Montaigne, Descartes gibi isimlerin eserlerinin yol açtığı 'kavga'nın kökenini ve eskiler ile yeniler arasındaki tartışmaların boyutlarını tarihi kesitlerle analiz etmeye çalışmaktadır. Levent Yılmaz'a uzun soluklu bu uğraşısında tezinin danışmanlığını yapan François Hartog, Levi-Sra-

*Araştırma Asistanı, BİLGESAM / Bilgi Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi.
e-posta: bekirunalbilgi@gmail.com

uss ve Hans Gadamer gibi alanlarının saygın ve önemli sosyal bilimcileri birikimleri ile yol göstermektedir.

Yazarın kitapta derinlemesine okuyup yorumladığı ve aktardığı birçok isimin arasında dört tanesi öne çıkmaktadır: Montaigne, Dante, Petrarca ve Erasmus. Yazara göre, geleceğin geçmişte mevcut olduğunun kabulü, “hayatın mürşidi olarak tarih” tanımlamasını haklı çıkarıp, eski tarih ve modern tarihi karşı karşıya getirmektedir. Petrarca’ya göre bu, ayna işlevi gören yansımali bir ilişkidir. Erasmus ise, modern insanın eskilerin eksikliklerini tamamlamak zorunda olduğunu düşünmektedir. Dante’ye göre siyasal ideal geçmişte bulunmaktadır. Petrarca’nın önerdiği yenilik ise, «eskileri modernlerin dünyasına taşımaktan» geçmektedir. Montaigne’de gördüğümüz yenilik tiksintisi ve eskinin yüceltilmesi fikri, muhafazakârlık konusunda onu Dante ile karşılaştırmamızı gerektirirken, Erasmus ile Petrarca’nın yeniliğe dair düşünceleri, modern zamanın tarihine ve modern dediğimiz her şeyin anlamına çok önemli katkılar yapmaktadır. Yılmaz, modernlik tarihinin en kaçınılmaz unsurlarından birisinin de merak olduğunu vurgulamaktadır. Bu vurgu doğal olarak insanın aklına hemen yasak meyve hadisesini getirmektedir. Yılmaz’ın burada tartışmaya açtığı şey, Adem ile Havva’nın cennetten kovulmalarının sonucu değildir. Yılmaz, daha ziyade olayın çıkış noktasıyla ilgilenmekte ve şu soruyu sormaktadır: “İnsan neden kendisine ters isteklere kapılır, bir gün bir şeyi öteki gün başka şeyi sever?” Yazar, bu soruya Montaigne’i referans göstererek cevap vermektedir. Zira Montaigne’e göre hep aynı kalan, değişmeyen tek şey insandır.

Odak noktasına 17. yüzyılı koyan *Modern Zamanın Tarihi*, asla ‘zaman aşımına’ uğramayacak bir davadan, ‘Eskiler ve Modernler Kavgası’ndan bahsediyor. Evvel zaman içinde diye başlayan eskiler ve modernler arasında süregelen kavga, sonunda uyuyacağımız bir masal gibi başlasa da kitabı okudukça anlatılanların bizi uyandıracak ve aydınlatacak bir işlevi olduğu görülmektedir. “Niye tarih yazıyoruz?” Yazara göre bütün mesele bu soruya verilebilecek makul bir cevapta düşünlenmektedir. ‘Şimdi’ dediğimiz zaman dilimi nasıl ve neden tarihselleşiyor? Esas sorun zaman kavramını mı, yoksa tanrıyı mı çözmektir? Yüzyıllar öncesinin şiirinden, sözlü edebiyatından nasıl yola çıkılmalıdır? Tarihteki mitsellik neden giderek silinmiştir? Mitsel bir tarih aslında yitik bir tarih midir? Bu sorular kitabın odak noktası çevresinde dolaşmakta ve nihayet kitabın sonunda yörüngesine oturmaktadır. Antikçağ’ın Rönesans döneminde yeniden ele alınması sonucunda, ‘yeni’ olan ‘eski’ ile karşı karşıya geliyor. Yılmaz’a göre sorun, eskinin hakikiliğine dair inançla değişimin zorunlu olduğuna dair inancın çarpışmasından kaynaklanmaktadır. Kavga kitabın ilerleyen bölümlerinde ‘Eskiler ve Modernler Kavgası’ olmaktan çıkıp, modernlerin kendi içindeki bir kavgaya dönüşmektedir. Levent Yılmaz’ın Avrupa’daki önemli kütüphanelerden topladığı kaynaklar ile zenginleştirip literatüre kazandırdığı *Modern Zamanın Tarihi*, 17. yüzyılın sonundaki bir tartışmanın tarihini birçok referanstan okuyarak; Batılı toplumların

nereden hareketle, hangi düşünceleri alıp, hangilerini bırakarak, ya da böyle yaptıklarını zannederek modern olduklarının araştırmasını sunmaktadır. Yılmaz'ın kullandığı dipnotların bu konu ile ilgilenenlere yol göstermesi ve okuyucuyu meraka sevk etmesi kitabın dikkate değer özelliklerinden birini oluşturmaktadır. Tüm bunlara ek olarak, yazarın uzun yıllar süren çabasının arkasında sadece tarihsel bir bakış açısı yatmamakta, belki tarih felsefesi ile el ele gitmesinden dolayı felsefenin içinden de ilerlemektedir.

Levent Yılmaz, kitabın orta kısımlarına doğru Paul Valery'nin «Eski Yunan, Modern zamanların en güzel icadıdır» sözünü hatırlatıyor. Yılmaz bu bölümde, modern zaman, Antikçağ'ın taklidi midir yoksa törpülenmesi, düzeltilmesi ve yeniden yazılması mıdır gibi sorular etrafında, keşif ve icat arasındaki küçük ama ölümcül uçurumun, «modern» sıfatının anlam kümesinde kapladığı yeri tartışmaya açmaktadır. Yazar nasıl Antikçağ, Ortaçağ ve Rönesans birbirlerinden ayrılıyorlarsa aynı şekilde kendisinden önceki çağları yeniden icat etme cesareti gösteren *Modern Zamanın Tarihi*'nin de 'yeni bir çağ' olarak adlandırılması gerektiğini ileri sürmektedir. Yılmaz, işte bu 'yeni' çağ bilincinin, yani yeni olanın peşinde koşarken yüzünü eskiye dönerek ilerleme fikrinin Avrupa'da yeni sıfatının kazandığı ve kazandırdığı değerler için zamanaşımına uğramayacak bir dava olduğunu savunmaktadır. *Modern Zamanın Tarihi*'de yenilik, değişim, ilerleme ve keşif çatışması arasındaki tartışma, Batı'yı Batı yapan yegane unsurları göstermektedir.

Yılmaz kitabında Avrupa tarih yazımında, eskiden yeniye geçiş evresine sıkça değinse de, geçmişin geleceği nasıl tahayyül ettiği, geleceğin geçmişte nasıl yazılı olduğu gibi sorulara tatmin edici cevaplar verememektedir. Avrupa'nın, tarihinin bir döneminde eskiden yeniye geçtiğini ve eski ilişki yapılarını kırdığını anlatırken, 'Aydınlanma' terimini kullanmaktadır. Aydınlanmanın düşünce dünyasını; eskiyle yeninin kavgasında yeninin eskiye nasıl baktığında keşfetmesi, Batı'nın geçmişi nasıl oluşturduğunu, nasıl tarihe dönüştürdüğünü ve geleceğin tarihle kurduğu ilişkiyi, yani modern tarih yazımını mercek altına alması da sorunlu bir yaklaşım olarak göze çarpmaktadır.

Sonuç olarak Levent Yılmaz'ın kitabı, modern zamanın tarihini ve eskilerle modernler arasındaki kavganın nasıl ortaya çıktığını Avrupa'nın farklı köşelerindeki modernlerin ve yapıtlarının izini sürerek anlatan, yöntem açısından Türkçedeki en yetkin ve içerik açısından en detaylı tarih okumalarından birdir. Yılmaz, kitaba yazdığı önsözün sonunda «Bunun bir devamı yazılmalıydı» demektedir. Kitap okunduğunda aynı kanıyı paylaşmamak mümkün değildir. Yazarın da belirttiği gibi okuyucu şimdilik ancak bu kadarıyla yetinmelidir, zira *Modern Zamanın Tarihi* anlatmakla bitecek gibi gözükmemektedir.

BİLGE ADAMLAR STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Türk tarihi incelendiğinde geçmişteki başarıların arkasında iyi yetişmiş bilge adamların bulunduğu görülmektedir. Ancak günümüzde olayların çok boyutlu olarak gelişmesi ve sorunların karmaşıklaşması, birkaç bilge kişinin veya aydının gelişmeleri zamanında ve doğru olarak algılamasını ve alternatif politikalar üretebilmesini zorlaştırmaktadır. Gelişmelerin yakından takip edilmesi, gelecekle ilgili gerçekçi öngörülerin yapılabilmesi ve doğru politikalar üretilmesi için farklı disiplinlere ve görüşlere sahip bilge adamlar ile genç ve dinamik araştırmacıların, esnek organizasyonlar içinde sinerji sağlayacak şekilde bir araya getirilmesi gerekmektedir.

Dünya'daki ve yurt içindeki gelişmeleri takip ederek geleceğe yönelik öngörülerde bulunmak; Türkiye'nin ikili ve çok taraflı uluslararası ilişkilerine ve güvenlik stratejilerine, yurt içindeki siyasi, ekonomik, teknolojik, çevresel ve sosyo-kültürel problemlerine yönelik bilimsel araştırmalar yapmak; karar alıcılara milli menfaatler doğrultusunda gerçekçi, dinamik çözüm önerileri, karar seçenekleri ve politikalar sunmak amacıyla Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM) kurulmuştur. BİLGESAM'ın vizyonu, amacı, hedefleri, çalışma yöntemi, temel nitelikleri, teşkilatı ve yayınları <http://www.bilgesam.org/tr> web sitesinde sunulmaktadır.

BİLGE STRATEJİ DERGİSİ

Bilge Strateji; hakemli ve bağımsız bir dergidir. Bilge Strateji, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM) tarafından yayınlanmaktadır. Yayın politikası ve bilimsel kriterler, bağımsız editörler ve Yayın Kurulu'na tespit edilmektedir.

Alanında Türkçe ve İngilizce makaleleri yayınlar. Güz ve Bahar dönemlerinde olmak üzere yılda iki kez yayınlanmaktadır. Bilge Strateji, uluslararası ilişkiler başta olmak üzere tüm sosyal bilimler konularında makaleler içerir.

Bilge Strateji'nin temel amacı sosyal bilimler alanlarındaki farklı düşünen yazarların fikirlerinden oluşan sinerji ile yurt içi ve yurt dışında sosyal bilimler literatürüne katkıda bulunabilmektir. Özellikle, sunacağı farklı bilimsel düşüncelerle Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi, ekonomik, çevresel ve sosyo-kültürel problemlerine çözüm üretebilmektir.

YAZARLARA BİLGİ NOTU

1. Bilge Strateji Dergisi ulusal hakemli bir dergidir. Bilge Strateji Dergisi'nde yayınlanmak üzere gönderilen makale daha önce herhangi bir yerde yayınlanmamış olmalıdır.
2. Yazarlardan gelen makaleler alanında yetkin iki hakeme gönderilir. Hakemlerden rapor alınır ve rapora göre yazarlara geri dönüş yapılır. Yazarın hakemlerin raporları doğrultusunda ilgili düzeltme, değişiklik ve eklemeleri yapması durumunda makaleler yayınlanır. Makalenin yayınlanması konusunda hakemlerden biri olumsuz diğeri olumlu değerlendirme verirse, makale üçüncü bir hakeme gönderilir. Üçünü hakemin verdiği değerlendirmeye göre makalenin yayınlanmasına karar verilir.
3. Makale dili Türkçe veya İngilizce olmalıdır.
4. Makale; yazım stili, anlatımda akışkanlık, dilin doğru kullanımı, yazının planlaması, dipnotlar ile yazı arasındaki uyum, dipnotlardaki bilgilerin eksiksiz ve doğru olması, dipnotların yeterliliği, yazı ile ilgili yeterli kaynağın kullanılıp kullanılmadığı, çalışmanın bilim dünyasına katkısı, orijinalliyi, yazarın iddialarını savunmadaki yeterliliği, yazının derinliyi ve kalitesi gibi noktalarda tutarlı olmalıdır.
5. Makalelerin uzunluğunda alt sınırın 4000 kelime, üst sınırın ise 15000 kelimeden uzun olmaması tavsiye edilir. Kitap inceleme çalışmaları ise 1500-2000 kelime arasında olmalıdır.
6. Makale ile birlikte 80-110 kelimeyi aşmayan özeti (Türkçe ve İngilizce olarak) ve yazar hakkında 5-6 satırlık bilgi notu da gönderilmelidir.
7. Makale, Times New Roman formatında 11 puntoda ve 1,15 satır aralığında yazılmalıdır. Dipnotlar için Times New Roman formatında 10 punto kullanılmalıdır.
8. Makalenin başliyi Türkçe ve İngilizce olarak metne uygun kısa ve açık ifadeli olmalı; başlık ve alt başlıklar kalın harflerle yazılmalıdır.
9. Ana başlıklar ve alt başlıklar rakamlarla numaralandırılmalıdır. Ana başlıklar büyük harflerle yazılmalıdır. Takip eden alt başlıklar ise, kelimelerin ilk harfleri büyük diğeri harfler küçük olacak şekilde düzenlenmelidir.

1. ANA BAŞLIK

1.1. Alt Başlık

1.1.1. Alt Başlığın Bölümü

10. Alıntılama da Chicago Manual of Style sistemi kullanılmalıdır. Ayrıntılı bilgi için bakınız. http://www.chicagomanualofstyle.org/tools_citationguide.html.

Örnek:

- Kitabın dipnot olarak gösterimi;

Michael Pollan, *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of Four Meals* (New York: Penguin, 2006), 99–100.

Pollan, *Omnivore's Dilemma*, 89.

- Kitap içindeki bölümün dipnot olarak gösterimi;

John D. Kelly, "Seeing Red: Mao Fetishism, Pax Americana, and the Moral Economy of War," in *Anthropology and Global Counterinsurgency*, ed. John D. Kelly et al. (Chicago: University of Chicago Press, 2010), 77.

Kelly, "Seeing Red," 81–82.

- Akademik dergi makalesinin dipnot olarak gösterimi;

Joshua I. Weinstein, "The Market in Plato's Republic," *Classical Philology* 104 (2009): 440.

Weinstein, "Plato's Republic," 452–53.

- İnternette alın an dipnotun gösterimi;

Fatih Özbay, "Türkiye-Rusya İlişkilerinde Üçüncü Dönem," 11.05.2010, erişim tarihi 08.11.2010, http://www.bilgesam.org/tr/index.php?option=com_content&view=article&id=677:turkiye-rusya-iliskilerinde-ucuncu-donem&catid=104:analizler-rusya&Itemid=136.

- Kaynakça gösterimi;

Pollan, Michael. *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of Four Meals*. New York: Penguin, 2006.

Weinstein, Joshua I. "The Market in Plato's Republic." *Classical Philology* 104 (2009): 439–58.

McDonald's Corporation. "McDonald's Happy Meal Toy Safety Facts." Accessed July 19, 2008. <http://www.mcdonalds.com/corp/about/factsheets.html>.

11. Makale Teslim Şekli: Makaleler bilgesam@bilgesam.org adresine Bilge

Strateji dergisinde yayınlanmak üzere gönderildiği belirtilerek yazar iletişim bilgileriyle birlikte gönderilmelidir. Bu süreçte, makalelerle ilgili yapılması gereken değişiklik ve düzeltmeler yazarlara bildirilecektir. Makalenin değişiklik yapılmış hali, bildirim tarihinden en geç iki hafta sonra yukarıda belirtilen e-posta adresine tekrar gönderilmelidir.

12. Daha fazla bilgi edinmek için www.bilgestrateji.com adresine bakınız.

SUBMISSION GUIDELINES

1. The Wise Strategy Journal is a nationally refereed journal. Articles submitted for publication in the Wise Strategy Journal must not ever have been previously published in any other publication.
2. Articles must be written in Turkish or English.
3. Submitted articles are viewed by two competent referees, who are renowned experts in their field. The authors are then given feedback according to the reviews given by these selected referees. Articles are published pending that the author makes the required corrections, changes, and additions to the article per the suggestions of the referees' review. In the case that referees submit contradicting reviews about the article, the article in question is then sent for review to a third referee. The ultimate publication of the article is lastly determined by the review given by the third referee.
4. Meticulous attention should be paid to the following criteria: writing style, academic accuracy, correct language usage, organized and cohesive writing, appropriate and adequate use of footnotes, and relevant and sufficient use of resources. Studies should exhibit originality, depth, and quality in their contribution to the science world.
5. Articles should not be less than 4,000 words. Although the number of words at maximum is not limited, it is recommended not to exceed 15,000 words. The number of words for book reviews should be between 1500-2000 words.
6. A summary of the article and a short biography of the writer (both not exceeding 100 words, in either Turkish or English) ought to be sent with the article.
7. The article must be written in 11-point Times New Roman font and 1.5 line spacing. Footnotes must also be written in Times New Roman font, size 10.
8. The article's title must be short, appropriate, and clearly expressed; headings and sub-headings should be marked in bold.
9. Headings and sub-headings ought to be numbered, as exhibited in the example below. Headings must be written in all capital letters. For the subsequent sub-headings, the first letter of the first word must be capitalized while the following letters are lower-cased.

1. MAIN HEADING

1.1. Sub Heading

1.1.1. A Brief Chapter Under Sub-Heading

10. For the use of citations, the system of the Chicago Manual of Style ought to be used. For further details, please see http://www.chicagomanualofstyle.org/tools_citationguide.html.

- For a book;

Michael Pollan, *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of Four Meals* (New York: Penguin, 2006), 99–100.

Pollan, *Omnivore's Dilemma*, 89.

Pollan, Michael. *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of Four Meals*. New York: Penguin, 2006.

- For a chapter or other part of a book;

John D. Kelly, "Seeing Red: Mao Fetishism, Pax Americana, and the Moral Economy of War," in *Anthropology and Global Counterinsurgency*, ed. John D. Kelly et al. (Chicago: University of Chicago Press, 2010), 77.

Kelly, "Seeing Red," 81–82.

Kelly, John D. "Seeing Red: Mao Fetishism, Pax Americana, and the Moral Economy of War." In *Anthropology and Global Counterinsurgency*, edited by John D. Kelly, Beatrice Jauregui, Sean T. Mitchell, and Jeremy Walton, 67–83. Chicago: University of Chicago Press, 2010.

- For a journal article;

Joshua I. Weinstein, "The Market in Plato's Republic," *Classical Philology* 104 (2009): 440.

Weinstein, "Plato's Republic," 452–53.

Weinstein, Joshua I. "The Market in Plato's Republic." *Classical Philology* 104 (2009): 439–58.

- For a website;

"McDonald's Happy Meal Toy Safety Facts," McDonald's Corporation, accessed July 19, 2008, <http://www.mcdonalds.com/corp/about/factsheets.html>.

“McDonald’s Happy.”

“McDonald’s Happy Meal Toy Safety Facts.” McDonald’s Corporation. Accessed July 19, 2008. <http://www.mcdonalds.com/corp/about/factsheets.html>.

11. Article Submission: Articles to be published in the Wise Strategy Journal must be sent to editor@bilgestrateji.com. Within the e-mail, the proposed article should be attached, together with a brief statement requesting the article’s inclusion in the Wise Strategy Journal. Brief (100 words) biographical information about the writer should also be included.

The submission process will include notifying the writer of changes and corrections to the article that have been suggested by the selected referees. Authors must then re-send the final amendments to the article to the above email address no later than two (2) weeks, or 15 days, after the date when they were given the appropriate feedback.

12. For further information, please see <http://www.bilgestrateji.com/eng>

TÜRKİYE'DE KÜRTLER VE TOPLUMSAL ALGILAR

Dr.Mehmet Sadi BİLGİÇ
Dr. Salih AKYÜREK

Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM), Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerinde son 30 yıldır yoğun olarak yaşanan problemleri, sosyal ve ekonomik bağlamları ile incelemek maksadıyla "Türkiye'de Kürtler ve Toplumsal Algılar" kitabını yayımlamaktadır.

Türkiye'nin en önemli sorununun Kürt meselesi olduğunu değerlendiren BİLGESAM bu kitapta; gerçekleştirdiği niteliksel ve niceliksel çalışmaların temel bulguları sunmakta, toplumsal kesimlerin birlikte yaşama arzuları yanında ayrımcılık algıları ve bazı kesimlerin ayrılıkçı temeldeki görüşlerini ortaya koymaktadır. Kitap, bölgedeki sorunların tespiti ve nedenlerinin ortaya konulmasında alan çalışmalarına duyulan ihtiyacı gidermeyi hedeflemekte, Kürt meselesinin çözümüne katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Satın almak için: www.bilgesam.org/kitabevi

BİLGE ADAMLAR STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Mecidiyeköy Yolu Caddesi, Celil Ağa İş Merkezi No: 10, Kat: 9 Daire: 36-38
Mecidiyeköy ŞİŞLİ / İSTANBUL
www.bilgesam.org e-posta: bilgesam@bilgesam.org
Tel: 0 212 217 65 91 Faks: 0 212 217 65 93